

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Białystok 2011

Zespół autorski:

Barbara Leszczyńska
prof. dr hab. Bogusław Plawgo
dr Bartłomiej Rokicki
Irena Wolińska
Michał Skarzyński
Justyna Żynel – Etel
Beata Płonka – Kierownik badania

Recenzja:

Prof. dr hab. Grażyna Firlit - Fesnak

Wykonawcy badania:

PSDB Sp. z o. o.
Białostocka Fundacja Kształcenia Kadr

ISBN 978-83-62258-32-1

**Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Białystok 2011**

Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu:
**„Edukacja zawodowa w województwie podlaskim
- analiza potrzeb w kontekście zmian na rynku pracy”**
współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach
Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytetu IX, Działania 9.2
Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

1.	Wprowadzenie.....	5
2.	Moduł I. Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim.....	7
2.1.	Opis przebiegu badania w ramach Modułu I.....	7
2.2.	Metodologia badania w ramach Modułu I. „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim”.....	10
2.3.	Wyniki badania w ramach Modułu I. „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim”.....	15
2.3.1.	Tło badania.....	16
2.3.2.	Analiza rozmieszczenia szkół zawodowych i zawodów w województwie podlaskim.....	19
2.3.3.	Analiza stanu uczniów i absolwentów szkół zawodowych.....	25
2.3.4.	Analiza efektywności kształcenia zawodowego i sytuacji absolwentów na rynku pracy.....	30
2.3.5.	Ocena działań szkół zawodowych i ich programów nauczania.....	45
2.3.6.	Analiza kompetencji absolwentów z punktu widzenia oczekiwań pracodawców i ocena ich sytuacji na rynku pracy w perspektywie najbliższych 5 lat.....	51
2.4.	Podsumowanie.....	61
2.5.	Słownik pojęć.....	65
3.	Moduł II. Diagnoza środowisk lokalnych.....	66
3.1.	Cele i metodologia badania.....	66
3.2.	Przebieg badania.....	67
3.3.	Wnioski – szczegółowe wyniki badania.....	68
3.3.1.	Procedura uruchamiania nowego kierunku kształcenia w szkołach zawodowych.....	68
3.3.2.	Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach.....	72
3.3.3.	Zespół Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego – Hubala w Sokółce.....	84
3.3.4.	Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie.....	94
3.3.5.	Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łomży.....	105
3.3.6.	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica w Białymstoku.....	112
3.3.7.	Zespołu Szkół Technicznych w Suwałkach.....	124
3.4.	Podsumowanie Modułu II.....	133
4.	Moduł III. Badanie potrzeb edukacyjnych 17 wybranych szkół.....	135
4.1.	Wstęp.....	135
4.2.	Modernizacja oferty edukacyjnej szkoły zawodowej w kontekście potrzeb rynku pracy – dostosowanie w ujęciu lokalnym i globalnym.....	136
4.3.	Program rozwojowy szkoły, jako kluczowy instrument modernizacji oferty edukacyjnej – dostosowanie w ujęciu doraźnym i rozwojowym.....	152
4.4.	Modelowy program rozwojowy – wieloaspektowość i komplementarność.....	164
4.5.	Etapy modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst rozwoju.....	168
4.6.	Obszary modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst otoczenia.....	171
4.7.	Poziomy modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst klienta.....	174
4.8.	Narzędzia modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst projektu.....	177
4.9.	Model w praktyce - programy rozwojowe 17 szkół.....	185
4.9.1.	Model programu rozwojowego.....	190
5.	Rekomendacje.....	196
6.	Spis tabel.....	200
7.	Spis map.....	201
8.	Spis schematów.....	201
9.	Spis rysunków.....	202

10. Bibliografia.....	203
11. Załączniki	206
11.1. Lista szkół zawodowych objętych badaniem	206
11.2. Lista pozostałych podmiotów objętych badaniem.....	215
11.3. Mapa kształcenia zawodowego w województwie podlaskim.....	218
11.4. Narzędzia badawcze	233
11.4.1. Ankieta do absolwentów	233
11.4.2. Ankieta Pocztaowa dla szkół w ramach badania dla Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku - Technikum	237
11.4.3. Ankieta Pocztaowa dla szkół w ramach badania dla Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku - Technikum Uzupełniające	245
11.4.4. Ankieta Pocztaowa dla szkół w ramach badania dla Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku - Zasadnicza Szkoła Zawodowa.....	251
11.4.5. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z kuratorem	258
11.4.6. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem organizacji pracodawców.....	259
11.4.7. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem organu prowadzącego (starostwa, urzędy miast na prawach powiatu).....	259
11.4.8. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z dyrektorem szkoły/zespołu szkół	261
11.4.9. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem IP do Działania 9.2 w Urzędzie Marszałkowskim	263
11.4.10. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku.....	263
11.4.11. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego w ramach studium przypadku	265
11.4.12. Kwestionariusz badania przedsiębiorców	266

1. Wprowadzenie

Badanie pt. „Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy” zostało zrealizowane w okresie od sierpnia do października 2011 r. Podzielono je na trzy moduły:

- Moduł I – Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim,
- Moduł II – Diagnoza środowisk lokalnych,
- Moduł III – Badanie potrzeb edukacyjnych 17 wybranych szkół.

Zakres podmiotowy diagnozy obejmuje następujące grupy:

- absolwentów edukacji zawodowej z rocznika 2009/10,
- szkoły zawodowe (zasadnicze szkoły zawodowe, technika i technika uzupełniająca),
- pracodawców,
- środowiska lokalne.

Badaniem objęto zasadnicze szkoły zawodowe, technika i technika uzupełniająca (z wyłączeniem szkół dla dorosłych). Lista placówek poddanych badaniu znajduje się w załączniku nr 8.2 do raportu.

W ramach badania została przeprowadzona **diagnoza stanu kształcenia zawodowego**, określono także **potrzeby w zakresie modernizacji oferty kształcenia zawodowego**, tak aby było ono bardziej **efektywne i lepiej odpowiadało** potrzebom regionalnego rynku pracy.

Badaniu przyświecały następujące cele:

1. Pozyskanie aktualnej, syntetycznej informacji nt. szkół zawodowych (zasadniczych zawodowych i techników), w których odbywa się kształcenie w województwie podlaskim i w poszczególnych powiatach.
2. Stworzenie mapy kształcenia zawodowego w regionie (mapa regionalna i mapy powiatowe).
3. Zbadanie efektywności i adekwatności kształcenia zawodowego pod kątem potrzeb rynku pracy (poszczególnych zawodów).
4. Ocena kompetencji absolwentów i ich praktycznego przygotowania do pracy (odpowiedź na pytanie w jakim stopniu szkoła przygotowuje do pracy w konkretnym zawodzie).
5. Ocena sytuacji na rynku pracy absolwentów poszczególnych kierunków szkół zawodowych w ciągu najbliższych pięciu lat w odniesieniu do rynku pracy regionalnego, krajowego i europejskiego.
6. Zbadanie partnerstw w powiatach i w regionie dotyczących współpracy na rzecz rozwoju edukacji zawodowej (wpływających na rozwój edukacji zawodowej, istniejących i potencjalnych potrzeb).

7. Zbadanie celów kształcenia zawodowego w regionie i w powiatach, który rynek pracy jest rynkiem priorytetowym pod kątem wprowadzania lub wygaszania kierunków kształcenia.
8. Opracowanie modelowego programu rozwojowego szkół zawodowych jako przykładowego wzoru.
9. Opracowanie 17 indywidualnych programów rozwojowych szkołom zawodowym w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy.

Realizacja powyższych celów badawczych diagnozy pozwoliła na sformułowanie **rekomendacji** dających podstawę do kierunkowego działania w zakresie decyzji o wprowadzaniu nowych lub wygaszaniu kierunków kształcenia, modyfikacji programów nauczania i ich realizacji, planowania ścieżek rozwoju zawodowego zarówno dla:

- podmiotów odpowiedzialnych za rozwój szkolnictwa zawodowego w poszczególnych powiatach i na terenie całego województwa podlaskiego, w tym w szczególności dla organów samorządu terytorialnego i jednostek publicznych służb zatrudnienia,
- dyrektorów szkół zawodowych,
- młodzieży planującej podjęcie nauki w szkole zawodowej,
- uczniów szkół zawodowych danych kierunków.

2. Moduł I. Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim

---

2.1. Opis przebiegu badania w ramach Modułu I

Celem realizacji badania w ramach Modułu I „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim” było stworzenie mapy kształcenia zawodowego i ocena efektywności kształcenia w województwie podlaskim na poziomie regionalnym i powiatowym. W ramach Modułu I „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim” przeprowadzono:

1. analizę rozmieszczenia szkół zawodowych i zawodów (mapa kształcenia zawodowego) w województwie;
2. analizę stanu uczniów i absolwentów szkół zawodowych w latach 2010-2014 i ocenę ich sytuacji na rynku pracy;
3. analizę efektywności kształcenia zawodowego we wszystkich zidentyfikowanych zawodach w odniesieniu do absolwentów edukacji zawodowej rocznika 2009/2010 uwzględniającą analizę¹:
  - absolwentów, którzy znaleźli zatrudnienie w zawodzie,
  - absolwentów, którzy znaleźli zatrudnienie poza zawodem,
  - absolwentów, którzy kontynuują naukę,
  - absolwentów bezrobotnych,
  - absolwentów, którzy zdali egzamin zawodowy;
4. ocenę działań szkół zawodowych i ich programów nauczania w poszczególnych zawodach, w tym rozpoznanie celów kształcenia zawodowego;
5. analizę zatrudnienia absolwentów edukacji zawodowej z uwzględnieniem:
  - oceny zgodności kompetencji absolwentów szkół zawodowych z oczekiwaniami pracodawców,
  - oceny adekwatności kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy na poziomie regionalnym i lokalnym,
  - oceny sytuacji na rynku pracy pod kątem zawodów szkolnictwa zawodowego w ciągu najbliższych pięciu lat w odniesieniu do rynku pracy regionalnego, krajowego i europejskiego.

Wynikiem analiz w ramach Modułu I „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim” był wybór 17 szkół wymagających priorytetowego wsparcia w postaci programów rozwojowych przygotowanych w ramach **Modułu III - Badanie potrzeb edukacyjnych 17 wybranych szkół** (zob. więcej w części niniejszego raportu dot. Modułu III).

Badanie rozpoczęto od kilku pogłębionych wywiadów indywidualnych mających charakter eksploracyjny. Część z nich została przeprowadzona jeszcze w trakcie przygotowywania raportu metodologicznego, co umożliwiło wyjaśnienie niektórych kwestii i właściwe zrozumienie celów

---

¹ Analizę efektywności kształcenia przeprowadzono na poziomie szkoły, a następnie- na poziomie lokalnym regionalnym – w kontekście danego zawodu.

i okoliczności badania. Na tym etapie zostały przeprowadzone następujące pogłębione wywiady indywidualne:

- w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Białymstoku
- wstępny² wywiad w Kuratorium Oświaty w Białymstoku.

Po zatwierdzeniu koncepcji badania (przyjęcie raportu metodologicznego), przystąpiono do realizacji badania właściwego.

Na wstępie zostały przeprowadzone pogłębione wywiady indywidualne z przedstawicielami następujących instytucji działających na poziomie całego województwa:

- Kuratorium Oświaty w Białymstoku (właściwy wywiad),
- Urzędu Marszałkowskiego województwa podlaskiego – Departamentu EFS, Referatu Wdrażania Działań PO KL Wspierających Rozwój Wykształcenia i Kompetencji pełniącego rolę IP w ramach Działania 9.2,
- Izby Przemysłowo-Handlowej w Białymstoku,
- Izby Rzemieślniczej i Przedsiębiorczości w Białymstoku.

Zgodnie z koncepcją badania zostały przeprowadzone wywiady indywidualne w organach prowadzących szkoły zawodowe (starostwa powiatowe i urzędy miast na prawach powiatu). Planowano przeprowadzenie rozmowy z przedstawicielem każdego z 17 organów prowadzących, jednak w przypadku 4 powiatów ziemskich okazało się, że na ich terenie nie działają już szkoły zawodowe – chodzi o powiat sejneński, sokólski, zambrowski i łomżyński – a więc organy te nie są już organami prowadzącymi.

Badaniem jakościowym oraz ankietą pocztową objęto także 68 publicznych (lub z uprawnieniami szkół publicznych) szkół lub zespołów szkół zawodowych wybranych do badania. Łącznie, biorąc pod uwagę wszystkie szkoły samodzielne oraz szkoły wchodzące w skład zespołów, badanie objęło 62 technika, 54 zasadnicze szkoły zawodowe i 16 techników uzupełniających. Ze względu na brak naboru uczniów zrezygnowano z wywiadu w 2 szkołach: Zespole Szkół w Lipsku i Zespole Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Goniądzu.

---

² Ze względu na okres urlopowy.

Tabela 1. Liczba objętych badaniem placówek samodzielnych lub szkół wchodzących w skład zespołów

Lokalizacja	Zasadnicze szkoły zawodowe	Technika	Technika uzupełniająca
Powiat augustowski	3	2	2
Powiat białostocki	3	4	3
Powiat bielski	5	3	1
Powiat grajewski	3	5	0
Powiat hajnowski	1	2	0
Powiat kolneński	2	2	0
Powiat łomżyński	1	1	0
Powiat m. Białystok	13	15	6
Powiat m. Łomża	4	6	2
Powiat m. Suwałki	3	4	1
Powiat moniecki	2	2	0
Powiat sejneński	1	1	0
Powiat siemiatycki	2	3	0
Powiat sokólski	4	4	1
Powiat suwalski	1	1	0
Powiat wysokomazowiecki	4	5	0
Powiat zambrowski	2	2	0
Suma	54	62	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie listy szkół objętych badaniem.

Pomimo zastosowania wielu działań informujących szkoły o badaniu (wywiady w organach prowadzących, których przedstawiciele poproszono o skierowanie do podległych im szkół informacji o badaniu i zachęcenie do udziału w nim, spotkania informacyjne zorganizowane przez WUP w Białymstoku, w których wzięli udział przedstawiciele zespołu badawczego, a także załączenie do ankiety pocztowej zaadresowanej i opłaconej koperty zwrotnej i umożliwienie wypełnienia ankiety w Internecie), tylko ok. połowy szkół wypełniło ankietę w pierwotnie wyznaczonym terminie. Następnie zespół badawczy podjął kontakt z każdą szkołą, która nie przekazała ankiety w oznaczonym czasie. Starania kontynuowano do 14 października 2011 r., kiedy to gotową bazę przekazano do analizy. Ostatecznie przebadano 45 zespołów szkół (które wypełniły ankietę pocztową), spośród 68 wybranych do badania.

Jednocześnie stworzono bazę ogólnie dostępnych danych dotyczących szkolnictwa zawodowego w województwie podlaskim na podstawie danych pochodzących z:

- Systemu Informacji Oświatowej (SIO) – baza obejmowała dane dotyczące zawodów w jakich szkoły kształcą, liczby uczniów w poszczególnych klasach oraz liczby absolwentów;
- Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej – baza obejmowała podzielone na szkoły i zawody dane dotyczące liczby uczniów, którzy przystępowali do egzaminu zawodowego, oraz współczynnika powodzenia na egzaminie;
- portalu www.mz.praca.gov.pl na temat poziomu bezrobocia wśród absolwentów na koniec 2010 r.

Ponadto w badaniu pod uwagę wzięto aktualną listę szkół korzystających ze wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL.

We wrześniu 2011 r. rozpoczęto także badanie ilościowe absolwentów. Było to największe i najtrudniejsze przedsięwzięcie ze względu na brak bazy danych absolwentów umożliwiającej dotarcie do nich. Zgodnie z koncepcją przyjętą w ofercie i raporcie metodologicznym,

zastosowano metodę *mixed-mode design* łączącą różne sposoby docierania do respondentów i przeprowadzania z nimi wywiadu. Próbę w badaniu określono jako dogodnościową – dążącą do wyczerpującej – obejmującą maksymalnie duży odsetek populacji.

W koncepcji badania założono docieranie do absolwentów z rocznika 2009/2010 trzema ścieżkami:

- przy pomocy dyrekcji badanych szkół, która, jak sądzono, będzie gotowa przekazywać nasze pisma zesłorocznym absolwentom (ankieta pocztowa i CAWI);
- za pomocą portali społecznościowych, takich jak Nasza Klasa (CAWI);
- przy pomocy profesjonalnych rekruterów (ankieta samodzielnie wypełniana, CAWI, ewentualnie CATI);

Chcąc się zorientować, jaka będzie reakcja dyrekcji szkół na pierwszy z planowanych sposobów dotarcia do absolwentów, podjęto kontakt z kilkoma szkołami oraz zapytano o możliwość przekazania ankiety byłym uczniom podczas kilku pierwszych pogłębionych wywiadów indywidualnych w zespołach szkół. Okazało się, że nie można liczyć na szerokie i skuteczne wsparcie szkół w tym zakresie. Ograniczono zatem starania do uruchomienia ankiety dla absolwentów w Internecie oraz informowania dyrektorów szkół o tej możliwości.

Również odzew na apel o wypełnianie ankiety na portalu Nasza Klasa był niewielki. Tą metodą zostały wypełnione tylko 3 ankiety.

Sprawdził się natomiast trzeci z zaplanowanych sposobów pozyskiwania informacji. Dzięki profesjonalnej sieci ankietników udało się zrealizować ponad 1000 wywiadów.

Ostatecznie spośród wypełnionych przez absolwentów ankiet jako prawidłowe zostało zakwalifikowanych 997 ankiet. Uznano, że próba ta jest wystarczająca do przeprowadzenia analiz i w połowie października badanie terenowe absolwentów zostało zakończone, a zbiór danych przekazano do analizy.

We wrześniu zostało także przeprowadzane badanie przedsiębiorców na próbie 600 firm zgodnie z założeniami określonymi w koncepcji badania. Zastosowano metodę kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych wspieranych komputerowo (CATI).

Wyniki poszczególnych metod badawczych, a także analiza literatury, złożyły się na treść niniejszego raportu.

2.2. Metodologia badania w ramach Modułu I. „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim”

W badaniu w ramach Modułu I „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim”, zgodnie z koncepcją badania uszczegółowioną w raporcie metodologicznym, zostały zastosowane następujące metody badawcze:

- Analiza danych zastanych obejmująca:
  - dane dotyczące systemu szkolnictwa zawodowego pochodzące z Systemu Informacji Oświatowej oraz Kuratorium Oświaty w Białymstoku;

- przepisy prawne dotyczące szkolnictwa zawodowego, m.in.:
  - Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. z późn. zm. (Dz. U. z 2004 roku Nr 173, poz. 1808);
  - Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. z 2010 r. nr 82, poz. 537) wraz z załącznikiem;
  - Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2007 r., w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. 2007, Nr 124, poz. 860 z późn. zm.);
  - Dokumenty dotyczące zawodów zgodnie z Klasyfikacją Zawodów i Specjalności;
- Publikacje:
  - Sztanderska U. (red.), *Edukacja dla pracy. Raport o rozwoju społecznym Polska 2007*, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, Warszawa 2007;
- dane dotyczące rynku pracy w województwie podlaskim dostępne na stronach internetowych/publikowane przez :
  - Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku;
  - Powiatowe Urzędy Pracy w województwie podlaskim;
- raporty badawcze dotyczące szkolnictwa zawodowego:
  - Kłosiewicz - Górecka U. (red), *Rozwój szkolnictwa zawodowego w Białymstoku w dostosowaniu do potrzeb rynku pracy - raport z badań*, Warszawa 2010;
  - Jegorow D., Niećko I., Cieślukowska M., *Postawy i opinie uczniów białostockich szkół zawodowych wobec zawodu, edukacji zawodowej i przyszłości zawodowej. Raport z badań*, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2009;
  - Jegorow D., Niećko I., *Postawy i opinie uczniów białostockich gimnazjów wobec zawodu, edukacji zawodowej i przyszłości zawodowej. Raport z badań*, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2010;
  - Domalewski J., Wisielewski R., Juchnicka M., *Diagnoza stanu i barier modernizacji oferty edukacyjnej w województwie podlaskim*, raport z badań, Białystok 2011;
  - *Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL*, PSDB, Warszawa 2011;
- analizy i wyniki raportów dotyczących sytuacji na rynku pracy, w tym prognozy gospodarcze:

- *Analiza Kluczowych Sektorów Województwa Podlaskiego - sektor handlu*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy, Raport z badań, Białystok 2010;
  - *Analiza Kluczowych Sektorów Województwa Podlaskiego - sektor budownictwa*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy, Raport z badań, Białystok 2010;
  - *Startery Podlaskiej Gospodarki - analiza gospodarczych obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego - sektor produkcji bielizny, sektor produkcji żywności leczniczej, sektor call center*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy, Raport z badań, Białystok 2010;
  - *Startery podlaskiej gospodarki – analiza gospodarczych obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego sektor producentów artykułów i sprzętu medycznego, sektor rehabilitacji geriatrycznej*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy, Raport z badań, Białystok 2009;
  - *Podlaski Barometr Nastrojów Gospodarczych*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, luty 2009 – styczeń 2011;
  - R.C. Horodeński, Cecylia Sadowska-Snarska (red.), *Poziom i struktura popytu na pracę w świetle badań podlaskich pracodawców*, Wydawnictwo WSE oraz IPiSS, Białystok - Warszawa 2010;
  - E. Kryńska, E. Kwiatkowski, L. Kucharski (red.), *Prognoza podaży i popytu na pracę w województwie podlaskim*, Wydawnictwo WSE oraz IPiSS, Białystok - Warszawa 2010;
  - *Obserwator Gospodarczy Podlasia*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych, 2009-2011;
  - dokumenty strategicznej w zakresie rozwoju województwa podlaskiego:
    - Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2020 r.;
    - Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku”, będący aktualizacją „Programu Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego na lata 2002 - 2007”;
  - dane dotyczące wyników egzaminów – OKE.
- **Badania jakościowe**
    - pogłębione wywiady indywidualne z instytucjami obejmującymi swoim zasięgiem całe województwo (łącznie 5 wywiadów): WUP Białystok, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, Urząd Marszałkowski w Białymstoku, Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Białymstoku oraz Izba Przemysłowo- Handlowa w Białymstoku;
    - pogłębione wywiady indywidualne z przedstawicielami organów prowadzących szkoły zawodowe: 10 wywiadów z przedstawicielami starostw powiatowych oraz 3 wywiady z przedstawicielami urzędów miast;
    - pogłębione wywiady indywidualne z przedstawicielami szkół lub zespołów szkół zawodowych uwzględnionych w badaniu (z 68 wywiadów zrealizowano

65, gdyż w dwóch przypadkach szkoły już nie prowadzą naboru a w jednym przypadku przeprowadzono jeden wywiad dotyczący dwóch szkół zarządzanych przez tego samego dyrektora);

- Badanie ilościowe
  - ankieta pocztowa skierowana do 68 szkół lub zespołów szkół objętych badaniem, na którą odpowiedzi udzieliło 45 placówek. Osobami udzielającymi informacji byli najczęściej dyrektorzy szkół. Zliczając razem szkoły samodzielne i szkoły wchodzące w skład zespołów, uzyskano odpowiedzi z 46 techników, 27 zasadniczych szkół zawodowych oraz 3 techników uzupełniających;

Tabela 2. Wyniki ankiety pocztowej³

Etykiety wierszy	Technika		Technika Uzupełniająca		Zasadnicze Szkoły zawodowe		Suma	
	Ogółem	Ankiety	Ogółem	Ankiety	Ogółem	Ankiety	Ogółem	Ankiety
Powiat augustowski	2	2	2	0	3	1	7	3
Powiat białostocki	4	4	3	0	3	1	10	5
Powiat bielski	3	2	1	0	5	2	9	4
Powiat grajewski	5	3	0	0	3	2	8	5
Powiat hajnowski	2	2	0	0	1	1	3	3
Powiat kolneński	2	1	0	0	2	2	4	3
Powiat łomżyński	1	1	0	0	1	0	2	1
Powiat m. Białystok	15	12	6	1	13	7	34	20
Powiat m. Łomża	6	4	2	0	4	3	12	7
Powiat m. Suwałki	4	3	1	0	3	2	8	5
Powiat moniecki	2	0	0	0	2	0	4	0
Powiat sejneński	1	1	0	1	1	1	2	3
Powiat siemiatycki	3	2	0	0	2	1	5	3
Powiat sokólski	4	3	1	1	4	2	9	6
Powiat suwalski	1	1	0	0	1	0	2	1
Powiat wysokomazowiecki	5	4	0	0	4	2	9	6
Powiat zambrowski	2	1	0	0	2	0	4	1
Suma	62	46	16	3	54	27	132	76

³ W tabeli podano: liczby wszystkich szkół danego typu, które zostały objęte badaniem (kolumny „ogółem”) oraz liczby wypełnionych ankiet, które otrzymano ze szkół. W przypadku zespołów szkół zliczano oddzielnie każdą ze szkół wchodzących w skład zespołu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wypełnionych ankiet pocztowych.

- badanie absolwentów, w ramach którego ostatecznie pozyskano 997 wypełnionych ankiet;
- badanie przedsiębiorców metodą CATI według założonej próby określonej w Tabeli 3.

Tabela 3. *Zakładana i zrealizowana próba w badaniu przedsiębiorców*

Wielkość przedsiębiorstwa	N próby	Odsetek w populacji	Odsetek w próbie
1 do 9	400	93,4%	66,7%
10 – 49	150	5,4%	25,0%
50 i więcej	50	1,2%	8,3%
Suma	600	100%	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zrealizowanych wywiadów CATI z przedsiębiorcami.

Badania jakościowe i ilościowe zostały zrealizowane według narzędzi badawczych, które stanowią załącznik nr 11.4 do raportu.

2.3. Wyniki badania w ramach Modułu I. „Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim”

Nadrzędnym celem analizy w ramach Modułu I było stworzenie mapy kształcenia zawodowego i jego efektywności w województwie podlaskim na poziomie regionu i powiatu (z podziałem na 17 powiatów – 14 ziemskich i 3 grodzkie). Zgodnie z zapisami SIWZ oraz raportu metodologicznego poszczególne przekroje przygotowanej mapy uwzględniają:

1. analizę rozmieszczenia szkół zawodowych i zawodów (mapa kształcenia zawodowego) w województwie,
2. analizę stanu uczniów i absolwentów szkół zawodowych w latach 2010–2014 i ocenę ich sytuacji na rynku pracy,
3. analizę efektywności kształcenia zawodowego we wszystkich zidentyfikowanych zawodach w odniesieniu do absolwentów edukacji zawodowej rocznika 2009/2010 uwzględniając⁴:
  - absolwentów, którzy znaleźli zatrudnienie w wyuczonym zawodzie,
  - absolwentów, którzy znaleźli zatrudnienie poza wyuczonym zawodem,
  - absolwentów, którzy kontynuują naukę,
  - absolwentów bezrobotnych,
  - absolwentów, którzy zdali egzamin zawodowy,
4. ocenę działań szkół zawodowych i ich programów nauczania w poszczególnych zawodach, w tym rozeznanie celów kształcenia zawodowego,
5. przeanalizowanie zatrudnienia absolwentów edukacji zawodowej z uwzględnieniem:
  - oceny zgodności kompetencji absolwentów szkół zawodowych z oczekiwaniami pracodawców,
  - oceny adekwatności kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy na poziomie regionalnym i lokalnym,
  - oceny sytuacji na rynku pracy pod kątem zawodów szkolnictwa zawodowego w ciągu najbliższych pięciu lat w odniesieniu do rynku pracy regionalnego, krajowego i europejskiego.

Warto w tym miejscu zauważyć, że punkty 2, 3 i 5 nakładają się na siebie tematycznie, dlatego też ocena sytuacji absolwentów została dokonana razem z analizą efektywności kształcenia zawodowego, natomiast analizę trendów zatrudnienia absolwentów edukacji zawodowej przeprowadzono łącznie z analizą zatrudnienia absolwentów. Analiza, poprzedzona wstępem opisującym kontekst sytuacyjny badania, została podzielona na 5 części, pokrywających się tematycznie z punktami wymienionymi powyżej (rozdz. 2.3.2–2.3.6). Na początku przedstawiono mapę rozmieszczenia szkół zawodowych i zawodów, następnie zaś zaprezentowano analizę liczby uczniów i absolwentów szkół zawodowych w latach 2010–2014. Część trzecia jest

---

⁴ Analiza efektywności kształcenia przeprowadzona w tym punkcie została zrealizowana na poziomie szkoły i następnie zagregowana na poziomie lokalnym i regionalnym w podziale na poszczególne zawody.

poświęcona analizie efektywności kształcenia zawodowego, czwarta zawiera natomiast ocenę działań szkół zawodowych i ich programów nauczania. W ostatniej części raportu w ramach Modułu I przeprowadzono analizę efektywności kształcenia z punktu widzenia potrzeb pracodawców oraz ocenę sytuacji absolwentów na rynku pracy w okresie najbliższych 5 lat.

2.3.1. Tło badania

Niniejsze opracowanie jest poświęcone problematyce dostosowania oferty szkolnictwa zawodowego w województwie podlaskim do potrzeb regionalnego rynku pracy. Analiza danych uzyskanych w ramach badań ankietowych i wywiadów przeprowadzonych na potrzeby opracowania została poprzedzona opisem zarówno samego regionu, jak i jego najważniejszych problemów społeczno-gospodarczych oraz wyzwań stojących przed systemem edukacji.

Podlaskie jest jednym z najsłabiej rozwiniętych gospodarczo regionów Polski. Dane za 2008 rok pokazują, że PKB *per capita* wyniosło 73% średniej krajowej, co plasuje podlaskie na jednym z ostatnich miejsc w kraju, jedynie przed podkarpackim i lubelskim. Nieco lepiej wyglądają statystyki dotyczące bezrobocia rejestrowanego. Na koniec 2010 r. wyniosło ono w regionie 13,8% przy średniej ogólnopolskiej na poziomie 12,4%. Można się jednak domyślać, że dane te nie odzwierciedlają rzeczywistej sytuacji na rynku pracy. Ze względu na rolniczy charakter regionu występuje tu bowiem zapewne dość znaczne bezrobocie ukryte.

Powierzchnia województwa liczy ponad 20 187 km², zaś zamieszkuje je niecałe 1,2 mln osób. Oznacza to, że gęstość zaludnienia wynosi poniżej 60 osób na km² i jest o połowę mniejsza od średniej dla kraju (ok. 120 osób na km²). Podlaskie jest podzielone na 17 powiatów, z czego 14 to powiaty ziemskie, a 3 grodzkie, oraz 118 gmin. Największe miasta regionu to Białystok, Suwałki i Łomża. Jedynie Białystok z populacją wynoszącą prawie 300 tys. osób można uznać za znaczący ośrodek miejski, pozostałe miasta regionu są bowiem znacznie mniejsze i, z wyjątkiem Łomży i Suwałk (zamieszkanymi przez ponad 60 tys. osób), liczą nie więcej niż 30 tys. mieszkańców.

Z punktu widzenia charakterystyki społeczno-gospodarczej województwo należy uznać za obszar o niskim poziomie kapitału ludzkiego. Może o tym świadczyć np. udział osób z wykształceniem wyższym w ogóle populacji. Wyniósł on w 2002 r. (dane z NSP) 7,7% i był niższy od średniej krajowej (8,4%). Jest to w dużej mierze pochodną rolniczego charakteru regionu, który dobrze oddają statystyki dotyczące wartości dodanej brutto. W 2008 r. w sekcjach A i B (rolnictwo i leśnictwo) wytworzono w podlaskim 9,6% całej wartości dodanej w regionie, podczas gdy średnia ogólnopolska wyniosła zaledwie 3,7%. Z drugiej strony niższy niż średnio w kraju jest udział przemysłu i budownictwa (sekcje C, D i E), który wyniósł 18,2% przy średniej dla kraju na poziomie 23,9%. Udział sektora handlu i usług (rynkowych i nierynkowych) jest bardzo zbliżony do średniej krajowej. Znaczenie sektora rolnego w województwie podlaskim jest jeszcze wyraźniejsze w statystykach dotyczących zatrudnienia – w 2010 roku w rolnictwie i leśnictwie pracowało 31,8% zatrudnionych, w przemyśle i budownictwie – 20,4%, zaś w handlu i usługach – 47,8%. Średnie dla kraju wynoszą tutaj odpowiednio 17,3%, 27,4% oraz 55,4%.

Jak wynika z powyższego, profil gospodarki województwa podlaskiego, pomimo zmian, jakie nastąpiły po roku 1989, należy ocenić jako nieefektywny i wymagający dalszej transformacji. Za nadrzędny cel przemian należy uznać przede wszystkim zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie

i jego zwiększenie w przemyśle i budownictwie oraz handlu i usługach, a także podniesienie produktywności we wszystkich sektorach. Jednym z głównych narzędzi służących zmianie profilu gospodarczego regionu jest system edukacji, który powinien zapewnić dobrze wykwalifikowaną siłę roboczą zarówno dla już istniejących firm, jak i tych, które potencjalnie mogłyby się zdecydować na ulokowanie tutaj swojej działalności. Jak pokazują bowiem liczne badania empiryczne, kapitał ludzki jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy.

Szkolnictwo zawodowe jest tym elementem systemu edukacji, który w ostatnich latach został najbardziej zaniedbany. Przeprowadzone reformy oświaty koncentrowały się przede wszystkim na kształceniu ogólnym, które również stało się dużo modniejsze wśród młodzieży aspirującej do uzyskania wyższego wykształcenia. Przebiegający równolegle proces transformacji gospodarczej i wzrost bezrobocia spowodowały jednocześnie gwałtowny spadek popytu na zawody tradycyjnie oferowane w ramach szkolnictwa zawodowego. To z kolei zaowocowało spadkiem liczby uczniów i likwidacją części szkół (w szczególności zasadniczych szkół zawodowych).

Szybki wzrost gospodarczy w ostatnich latach oraz emigracja dużej części wykwalifikowanej siły roboczej po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej spowodowały jednak ponowne zwiększenie zapotrzebowania na absolwentów kończących naukę w wielu zawodach robotniczych (patrz np. raport z „Badania aktywności zawodowej absolwentów w kontekście realizacji Programu Pierwsza Praca”). Okazuje się także, iż czynnikiem zasadniczym dla uzyskania zatrudnienia, w szczególności pracy najemnej, jest posiadanie wyuczonego zawodu. Drugim niezbędnym elementem zapewniającym odniesienie sukcesu na rynku pracy, jest zaś dopasowanie kwalifikacji do oczekiwań pracodawców.

Analizy poświęcone systemowi edukacji w Polsce wskazują tymczasem, że jedną z głównych bolączek kształcenia zawodowego jest niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy (patrz np. raport z badania „Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL”). W pewnej mierze jest to spowodowane brakiem współpracy samych przedsiębiorców ze szkołami.⁵ Inne często wymieniane problemy to brak nowoczesnych programów nauczania przekładający się na jego niską jakość czy społeczna deprecjacja szkolnictwa zawodowego.

Jak pokazuje raport z badań „Rozwój szkolnictwa zawodowego w Białymstoku w dostosowaniu do potrzeb rynku pracy”, powyższe problemy są widoczne także w województwie podlaskim. Autorzy raportu dodają jeszcze do tego mało elastyczną ofertę edukacyjną, zapóźnienie technologiczne pracowni i warsztatów szkolnych czy braki wiedzy kadry pedagogicznej (szczególnie w zakresie nowych rozwiązań technologicznych). W związku z powyższym sugerują oni podjęcie działań w czterech zasadniczych obszarach:

- budowy podstaw informacyjnych dla przygotowania uczniów szkół gimnazjalnych do świadomego wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej,
- modernizacji nauczania w szkolnictwie zawodowym,
- współpracy szkolnictwa zawodowego, pracodawców i instytucji lokalnego rynku pracy,

---

⁵ Sami pracodawcy jako główne powody braku współpracy zwykle wskazują kwestie finansowe oraz przeszkody biurokratyczne.

- kreowania nowego wizerunku szkolnictwa zawodowego.

O braku dostosowania programów nauczania do potrzeb rynku pracy przekonują także autorzy badania „Postawy i opinie uczniów białostockich szkół zawodowych wobec zawodu, edukacji zawodowej i przyszłości zawodowej”. W opinii biorących w nim udział uczniów szkół zawodowych, główny akcent jest położony na przekaz wiedzy teoretycznej, podczas gdy umiejętności praktyczne są przekazywane w stopniu niewystarczającym. Dużym problemem jest także dostęp do poradnictwa zawodowego, którego brak przyczynia się do podejmowania przez uczniów błędnych decyzji w sprawie wyboru zawodu. To z kolei powoduje, że znacząca część uczniów nie tylko nie jest usatysfakcjonowana wybranym zawodem, ale nawet nie chce w przyszłości w tym zawodzie pracować.

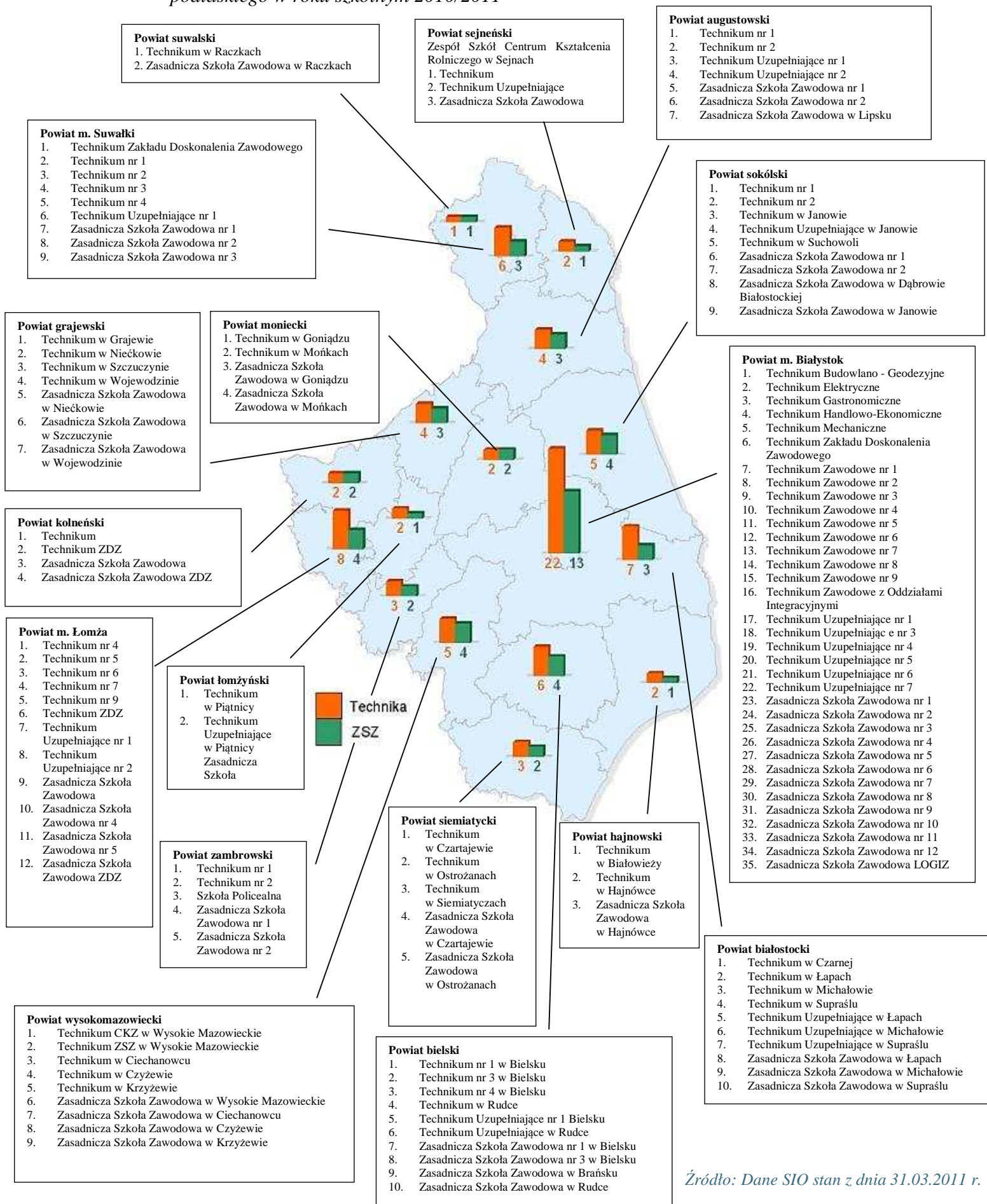
Braki w sferze praktycznych umiejętności podkreślają także sami absolwenci szkół zawodowych biorący udział w badaniu „Diagnoza stanu i barier modernizacji oferty edukacyjnej w województwie podlaskim”. Co charakterystyczne, autorzy raportu podkreślają, że opinie uczniów dotyczące niewystarczającej liczby zajęć praktycznych dzielają zarówno pracownicy szkół (nauczyciele, pracownicy administracyjni), jak przedsiębiorcy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych i urzędów pracy. Badanie to potwierdza także istnienie innego problemu, jakim jest brak dopasowania profili zawodowych dostępnych w systemie szkolnictwa zawodowego zarówno do oczekiwań uczniów, jak i realiów rynku pracy.

2.3.2. Analiza rozmieszczenia szkół zawodowych i zawodów w województwie podlaskim

---

Opis wyników przeprowadzonego badania rozpoczyna analiza przestrzennego rozmieszczenia szkół zawodowych w województwie i poszczególnych powiatach. Zgodnie z danymi z Systemu Informacji Oświatowej w regionie podlaskim działa obecnie 137 szkół zawodowych, z czego 84 to technika (w tym technika uzupełniająca), zaś 53 to zasadnicze szkoły zawodowe. Najwięcej szkół funkcjonuje w powiatach m. Białystok (22 technika i 13 szkół zawodowych) i m. Łomża (8 techników i 4 szkoły zawodowe), najmniej w powiatach suwalskim (1 technikum i 1 zasadnicza szkoła zawodowa) oraz hajnowskim, łomżyńskim i sejneńskim (we wszystkich wymienionych powiatach działają 2 technika i 1 zasadnicza szkoła zawodowa). Dokładne przestrzenne rozmieszczenie szkół w poszczególnych powiatach pokazano na mapie poniżej. Widać mało zaskakującą prawidłowość, zgodnie z którą największa liczba szkół funkcjonuje w największych ośrodkach miejskich regionu (Białystok, Łomża i Suwałki) oraz w ich pobliżu. Zdecydowanie mniej szkół zawodowych można znaleźć w powiatach niemających większych ośrodków miejskich, jak powiat hajnowski czy sejneński.

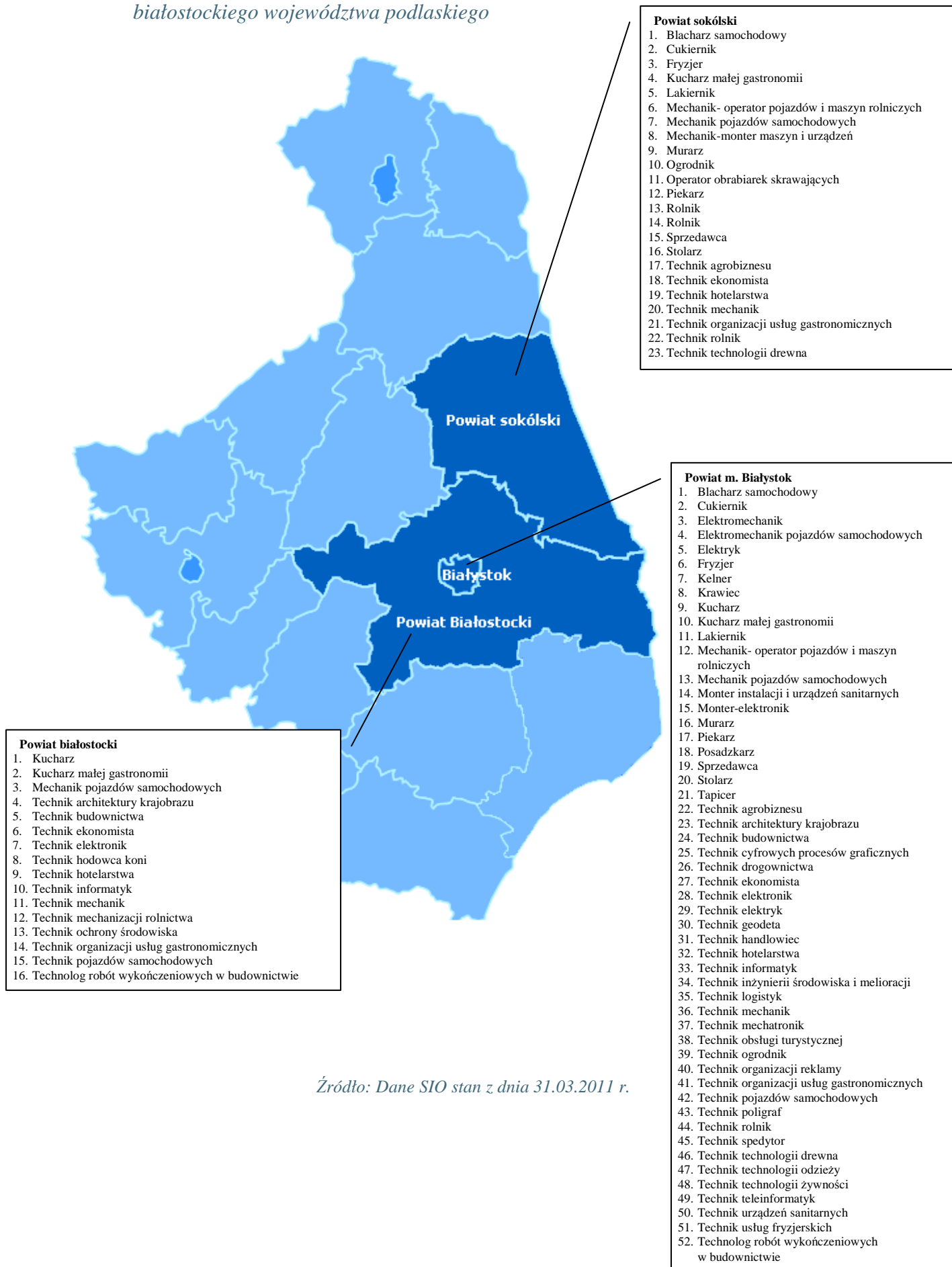
Mapa 1. Przestrzenne rozmieszczenie szkół zawodowych i techników na terenie województwa podlaskiego w roku szkolnym 2010/2011

Źródło: Dane SIO stan z dnia 31.03.2011 r.

Liczba funkcjonujących placówek kształcenia zawodowego bezpośrednio przekłada się na ofertę zawodów, w jakich można pobierać naukę. Oferta jest zdecydowanie najszersza w powiecie m. Białystok, gdzie lista dostępnych zawodów, zgodnie z bazą SIO, obejmuje 52 pozycje. Ponad połowa z nich to zawody oferowane w technikach, a więc wymagające 4-letniego cyklu nauczania. Co ciekawe, na drugim miejscu pod względem liczby oferowanych zawodów (48) znajduje się powiat wysokomazowiecki. W tym przypadku więcej niż połowa propozycji dotyczy jednak zawodów uzyskiwanych w ramach kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych. Dopiero na trzecim miejscu znajduje się powiat m. Łomża (40), za którym plasuje się powiat augustowski (34). Charakterystyczne jest dalekie na tej liście miejsce powiatu m. Suwałki, które pomimo posiadania 9 placówek kształcenia zawodowego oferuje w nich możliwość zdobycia jedynie 16 różnych zawodów. Zakres oferty edukacyjnej jest tutaj zatem dużo węższy niż w innych częściach województwa i bogatszy jedynie od tej proponowanej w powiatach hajnowskim, sejneńskim, siemiatyckim i suwalskim. Węższy zakres oferty edukacyjnej może jednak oznaczać lepszą specjalizację i dopasowanie do rzeczywistego zapotrzebowania zgłaszanego przez pracodawców. Czy rzeczywiście tak jest, pokażą jednak kolejne części niniejszego raportu. Dokładną listę zawodów oferowanych w ramach kształcenia zawodowego w poszczególnych powiatach pokazano na mapach 2–4.

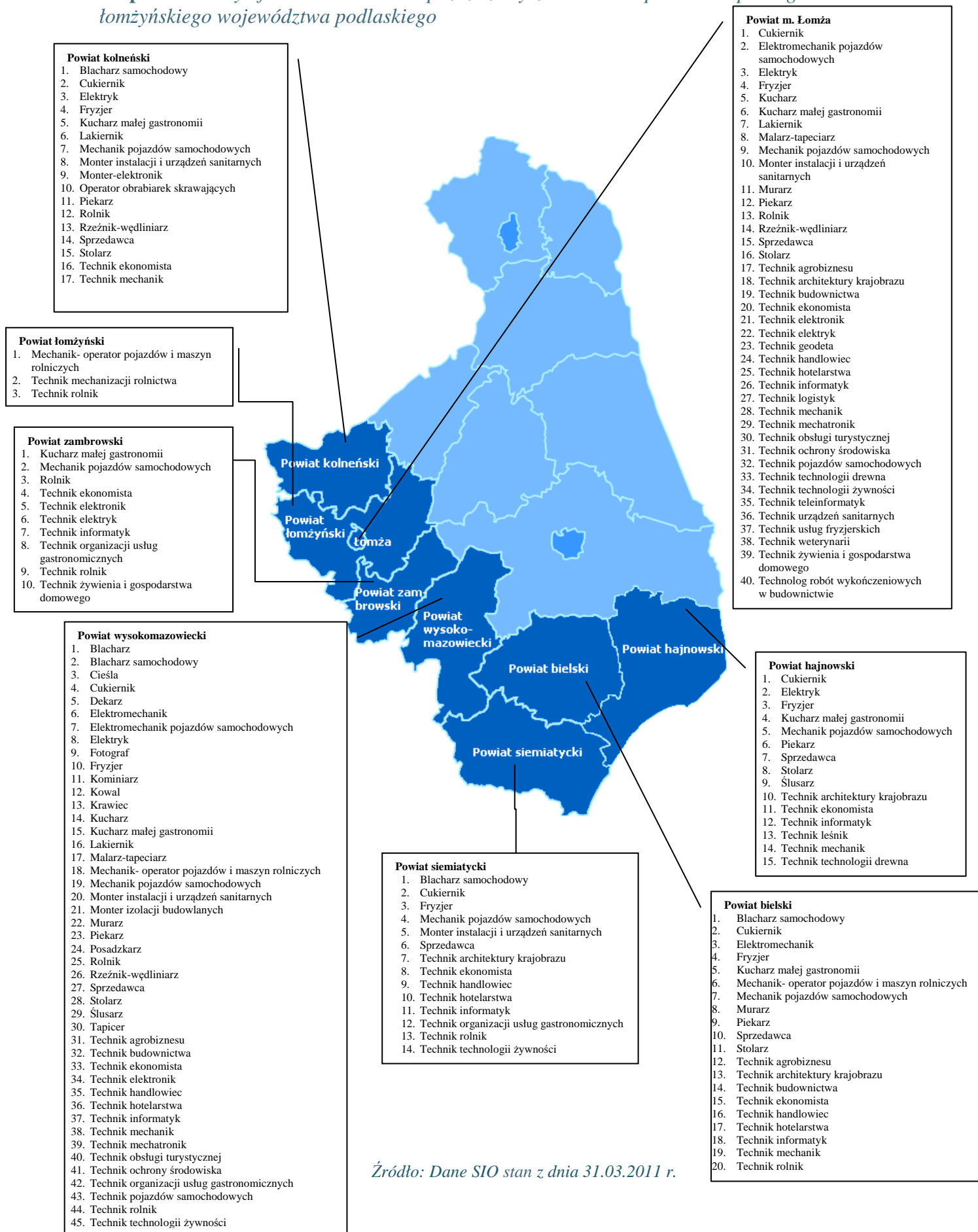
Mapa 2. Zawody oferowane w 2011 r. przez szkoły zawodowe w powiatach podregionu białostockiego województwa podlaskiego

Źródło: Dane SIO stan z dnia 31.03.2011 r.

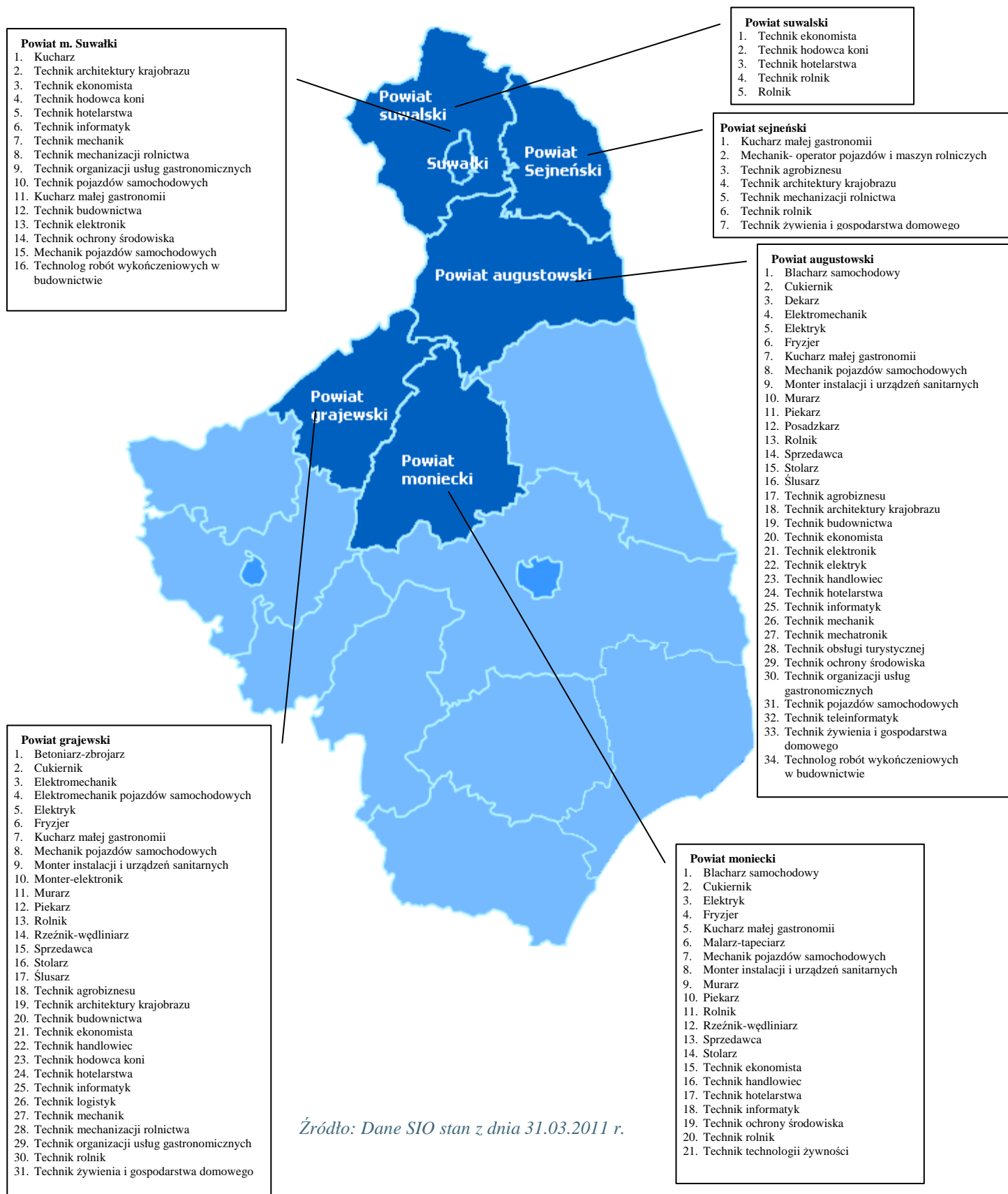

Mapa 3. Zawody oferowane w 2011 r. przez szkoły zawodowe w powiatach podregionu łomżyńskiego województwa podlaskiego

Źródło: Dane SIO stan z dnia 31.03.2011 r.

Mapa 4. Zawody oferowane w 2011 r. przez szkoły zawodowe w powiatach podregionu suwalskiego województwa podlaskiego

2.3.3. Analiza stanu uczniów i absolwentów szkół zawodowych

Analiza stanu uczniów i absolwentów szkół zawodowych została przeprowadzona przede wszystkim na podstawie danych pochodzących z Systemu Informacji Oświatowej (SIO). Dane dotyczące liczby uczniów są aktualne na dzień 31 marca 2011 r., natomiast dane dotyczące absolwentów odnoszą się do roku szkolnego 2009/2010 (według stanu na 30 września 2010 r.). Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że baza SIO nie zawiera informacji o liczbie uczniów w szkołach, nad którymi nadzór pełni ministerstwo rolnictwa (Centra Kształcenia Rolniczego) lub środowiska (Zespół Szkół Leśnych). Dlatego też dane SIO zostały tutaj uzupełnione na podstawie informacji z powyższych szkół.

Uzyskane dane dotyczące liczby uczniów szkół zawodowych i techników w województwie podlaskim pokazują, że w roku szkolnym 2010/2011 ich łączna liczba wyniosła ponad 23,7 tys. osób, z czego ponad 6,5 tys. osób rozpoczęło naukę w klasie I, ponad 6,4 tys. uczyło się w klasie II, ponad 6 tys. w klasie III i prawie 4,7 tys. osób w klasie IV. Dane te na pierwszy rzut oka mogą wskazywać na wzrost zainteresowania kształceniem zawodowym przekładający się na wzrost liczby uczniów (przy czym należy pamiętać, że liczba osób w IV klasie może być myląca, gdyż odnosi się tylko do techników). W podziale na poszczególne rodzaje szkół dane z SIO pokazują, że zdecydowana większość uczniów kształciła się w technikach – prawie 19 tys., podczas gdy naukę w szkołach zawodowych pobierało nieco ponad 4,7 tys. osób. Warto podkreślić, że wzrost liczby uczniów dotyczy zarówno techników, jak i szkół zawodowych. Ilustruje to tabela 4, przy czym, co charakterystyczne, liczba uczniów w szkołach zawodowych wzrosła proporcjonalnie bardziej niż ta w technikach. W tych ostatnich liczba uczniów w I klasie jest większa od tej w klasie III o niecałe 5%, podczas gdy w zasadniczych szkołach zawodowych relacja ta wynosi ponad 21%.

Tabela 4. Liczba uczniów techników i zasadniczych szkół zawodowych w poszczególnych klasach w województwie podlaskim w roku szkolnym 2010/2011

Technika		Szkoly zawodowe	
I	4872	I	1688
II	4741	II	1701
III	4649	III	1395
IV	4676	IV	Nie dotyczy
Razem	18938	Razem	4784

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO uzupełnionych wywiadami w szkołach.

Tak naprawdę jednak, aby przekonać się, jaki jest trend oraz perspektywy liczby uczniów do roku szkolnego 2013/2014, należy sięgnąć do danych pokazujących zmiany liczby uczniów szkół zawodowych w ostatnich kilku latach. Dopiero wtedy bowiem widać, czy większa liczba uczniów w pierwszych klasach to rzeczywiście pochodna wzrostu zainteresowania kształceniem zawodowym, czy też jedynie wynik tego, że część uczniów każdego roku rezygnuje z dalszej nauki. Dane GUS pokazują tutaj niestety, że liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych zmniejszyła się w latach 2005–2010, podczas gdy liczba uczniów techników uległa zwiększeniu (patrz tabela 5).

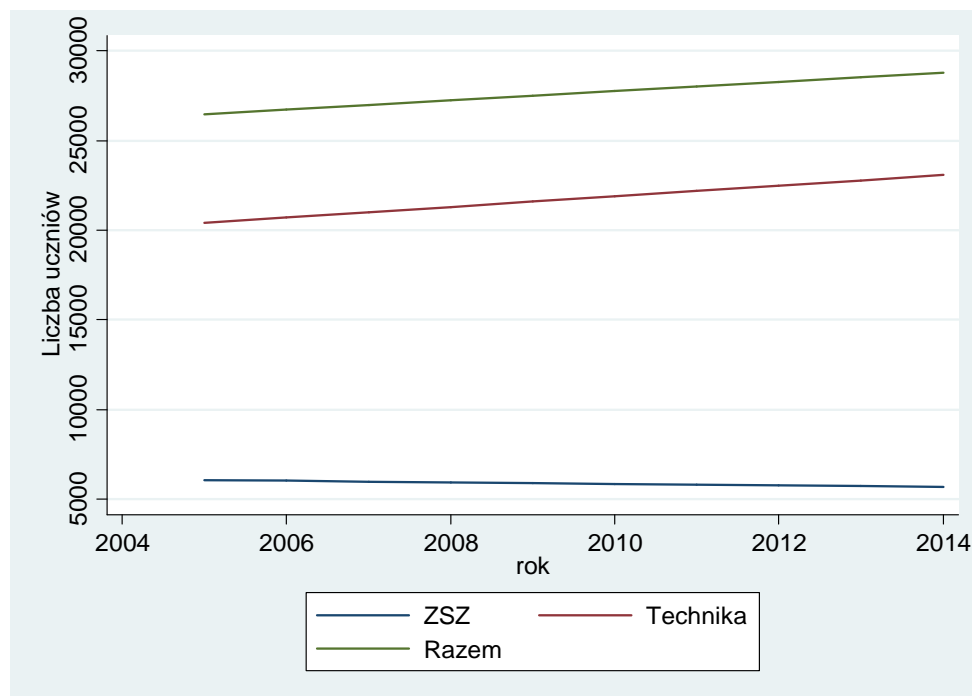
Tabela 5. Liczba uczniów techników i zasadniczych szkół zawodowych w województwie podlaskim, w latach 2005-2010

Szkoła	Rok					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ZSZ	5956	5842	6226	6139	6046	5561
Technikum	19780	21005	21549	21404	21798	21405
Razem	25736	26847	27775	27543	27844	26966

Źródło: opracowanie własne w oparciu o dane Banku Danych Lokalnych GUS.

Na podstawie powyższych danych, zakładając występowanie trendu, można dokonać prognozy liczby uczniów do roku 2014. Zgodnie z przeprowadzoną prognozą liczba ta w 2014 roku powinna wynieść w przypadku zasadniczych szkół zawodowych niecałe 5700 uczniów, w przypadku techników nieco ponad 23 tys., razem zaś niecałe 29 tys. osób. Ewolucję liczby uczniów w kolejnych latach pokazano na wykresie poniżej.

Rysunek 1. Prognoza liczby uczniów techników i zasadniczych szkół zawodowych w województwie podlaskim, do roku 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Przeprowadzona analiza wskazuje na ogromne zróżnicowanie liczby uczniów w poszczególnych zawodach. Na ogólną liczbę 73 oferowanych w województwie podlaskim profesji, w przypadku 7 brak uczniów (blacharz, kominiarz, kowal, krawiec, monter izolacji budowlanych, ogrodnik i zegarmistrz), w przypadku kolejnych 7 liczba uczniów przekracza zaś 1000 osób (mechanik pojazdów samochodowych, technik budownictwa, technik hotelarstwa, technik rolnik, technik mechanik, technik ekonomista i technik informatyk). W praktyce oznacza to, że prawie połowę wszystkich uczniów szkół zawodowych w województwie podlaskim stanowią osoby pobierające naukę w 7 zawodach (odsetek ten stanowi dokładnie 44,7%). Świadczy to o ogromnej polaryzacji szkolnictwa zawodowego i może być niebezpieczne w przypadku braku popytu rynkowego na absolwentów powyższych zawodów. Dokładną liczbę uczniów w podziale na poszczególne zawody pokazano w tabeli nr 6.

Tabela 6. Liczba uczniów techników i szkół zawodowych w poszczególnych zawodach w województwie podlaskim, w roku szkolnym 2010/2011

Zawód	Uczniowie	Zawód	Uczniowie	Zawód	Uczniowie
Blacharz	0	Monter instalacji i urządzeń sanitarnych	66	Fryzjer	306
Kominiarz	0	Blacharz samochodowy	71	Technik elektroniki	332
Kowal	0	Technik cyfrowych procesów graficznych	77	Kucharz	341
Krawiec	0	Technik hodowca koni	85	Technik geodeta	341
Monter izolacji budowlanych	0	Elektryk	103	Technik obsługi turystycznej	361
Ogrodnik	0	Technik drogownictwa	104	Technik architektury krajobrazu	377
Zegarmistrz	0	Technik organizacji reklamy	117	Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	393
Cieśla	1	Technik spedytor	125	Technik teleinformatyk	397
Dekarz	1	Rolnik	129	Technik usług fryzjerskich	397
Malarz-tapeciarz	1	Murarz	130	Technik mechanizacji rolnictwa	456
Tapicer	1	Elektromechanik pojazdów samochodowych	147	Kucharz małej gastronomii	515
Fotograf	2	Kelner	149	Technik technologii żywności	631
Betoniarz-zbrojarz	4	Sprzedawca	152	Technik handlowiec	653
Monter-elektronik	10	Elektromechanik	154	Technik mechatronik	661
Technik ogrodnik	15	Piekarz	162	Technik żywienia i gospodarstwa domowego	790
Lakiernik	17	Stolarz	174	Technik pojazdów samochodowych	824
Technik poligraf	23	Technik leśnik	179	Technik organizacji usług gastronomicznych	867
Posadzkarz	26	Technik ochrony środowiska	187	Mechanik pojazdów samochodowych	1111
Rzeźnik-wędliniarz	26	Technik logistik	192	Technik budownictwa	1118
Technik inżynierii środowiska i melioracji	26	Technik weterynarii	223	Technik hotelarstwa	1397
Technik urządzeń sanitarnych	40	Mechanik- operator pojazdów i maszyn rolniczych	232	Technik rolnik	1444
Mechanik-monter maszyn i urządzeń	46	Technik technologii drewna	245	Technik mechanik	1666
Ślusarz	48	Technik elektryk	277	Technik ekonomista	1829
Technik technologii odzieży	49	Technik agrobiznesu	292	Technik informatyk	2045
Operator obrabiarek skrawających	60	Cukiernik	302		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO uzupełnionych wywiadami w szkołach.

Na ogólną liczbę absolwentów wynoszącą w roku szkolnym 2009/2010 5982 osoby, przypada 4392 absolwentów techników oraz 1590 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. Prawie połowę wszystkich absolwentów (2916) stanowili uczniowie 7 zawodów, w których liczba absolwentów wyniosła powyżej 250 osób (technik technologii żywności, technik hotelarstwa, technik informatyk, mechanik pojazdów samochodowych, technik rolnik, technik mechanik, technik ekonomista). Jeśli porównać powyższą listę z listą zawodów o największej liczbie uczniów, widać wyraźnie, że tylko w jednym przypadku można mówić o spadku zainteresowania ze strony uczniów – miejsce technika technologii żywności zostało zajęte przez technika budownictwa, który pod względem popularności jeszcze do niedawna (z punktu widzenia liczby absolwentów) ustępował m.in. takim zawodom, jak cukiernik, fryzjer czy kucharz małej gastronomii.

Na drugim krańcu klasyfikacji zawodów ze względu na liczbę absolwentów znajduje się 14 profesji, w których przypadku w roku szkolnym 2009/2010 nie odnotowano żadnego absolwenta (betoniarz-zbrojarz, blacharz, fotograf, kominiarz, kowal, monter izolacji budowlanych, monter-elektronik, ogrodnik, tapicer, technik cyfrowych procesów graficznych, technik obsługi turystycznej, technik organizacji reklamy, technik pojazdów samochodowych, zegarmistrz). Kolejnych 6 zawodów to takie, w których liczba absolwentów wyniosła poniżej 10 (krawiec, dekarz, malarz-tapicer, technik inżynier środowiska i melioracji, technik spedytor, lakiernik). Warto zwrócić uwagę, że brak absolwentów w przypadku części zawodów można tłumaczyć tym, iż zostały one wprowadzone do oferty szkolnej dopiero niedawno. Najlepiej świadczyć może o tym duża liczba uczniów takich specjalizacji, jak technik pojazdów samochodowych czy technik obsługi turystycznej. Zarazem jednak w przypadku części zawodów brak zarówno absolwentów, jak i uczniów, co rodzi pytanie o celowość ich dalszego utrzymywania w ramach oferty edukacyjnej (np. blacharz, kowal czy zegarmistrz). Pełna lista absolwentów w podziale na zawody została pokazana w tabeli 7.

Tabela 7. Liczba absolwentów techników i szkół zawodowych w poszczególnych zawodach w województwie podlaskim w roku szkolnym 2009/2010

Zawód	Absolwenci	Zawód	Absolwenci	Zawód	Absolwenci
Betoniarz-zbrojarz	0	Mechanik-monter maszyn i urządzeń	17	Technik leśnik	77
Blacharz	0	Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	18	Technik teleinformatyk	78
Fotograf	0	Technik hodowca koni	21	Sprzedawca	82
Kominiarz	0	Technik ogrodnik	21	Technik mechanizacji rolnictwa	85
Kowal	0	Technik technologii odzieży	21	Technik technologii drewna	94
Monter izolacji budowlanych	0	Operator obrabiarek skrawających	23	Technik organizacji usług gastronomicznych	98
Monter-elektronik	0	Posadzkarz	24	Technik handlowiec	109
Ogrodnik	0	Ślusarz	25	Technik ochrony środowiska	110
Tapicer	0	Technik urządzeń sanitarnych	25	Murarz	112
Technik cyfrowych procesów graficznych	0	Rzeźnik-wędliniarz	26	Technik budownictwa	114
Technik logistyk	0	Mechanik- operator pojazdów i maszyn rolniczych	35	Cukiernik	115
Technik obsługi turystycznej	0	Elektromechanik pojazdów samochodowych	36	Fryzjer	119
Technik organizacji reklamy	0	Elektryk	36	Technik agrobiznesu	128
Technik pojazdów samochodowych	0	Monter instalacji i urządzeń sanitarnych	37	Technik elektronik	138
Zegarmistrz	0	Blacharz samochodowy	41	Technik mechatronik	140
Krawiec	1	Technik elektryk	47	Technik żywienia i gospodarstwa domowego	173
Dekarz	3	Technik geodeta	47	Kucharz małej gastronomii	198
Malarz-tapeciarz	4	Piekarz	49	Technik technologii żywności	252
Technik inżynierii środowiska i melioracji	7	Kelner	51	Technik hotelarstwa	268
Technik spedytor	8	Rolnik	60	Technik informatyk	350
Lakiernik	9	Stolarz	63	Mechanik pojazdów samochodowych	364

Zawód	Absolwenci	Zawód	Absolwenci	Zawód	Absolwenci
Technik drogownictwa	11	Technik weterynarii	68	Technik rolnik	441
Technik poligraf	11	Technik architektury krajobrazu	70	Technik mechanik	573
Technik usług fryzjerskich	16	Kucharz	72	Technik ekonomista	668
Cieśla	17	Elektromechanik	76		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO uzupełnionych wywiadami w szkołach.

2.3.4. Analiza efektywności kształcenia zawodowego i sytuacji absolwentów na rynku pracy

Jak zaznaczono już na wstępie, analiza efektywności kształcenia omówiona w tym punkcie została przeprowadzona na poziomie szkoły i następnie zagregowana na poziomie lokalnym i regionalnym, w podziale na poszczególne zawody. Analiza ta jest oparta przede wszystkim na wynikach ankiety przeprowadzonej w szkołach, danych OKE dotyczących wyników egzaminów zawodowych oraz danych z systemu Syriusz⁶ dotyczących bezrobocia wśród absolwentów.

Analizę rozpoczęto od przeglądu wyników ankiety przeprowadzonej w szkołach, która obejmuje informacje o 3847 absolwentach z roku szkolnego 2009/2010, stanowiących ponad 64% wszystkich absolwentów z tego rocznika. Okazuje się, że w skali województwa dyplom ukończenia nauki otrzymało blisko 97% osób, które rozpoczęły ją w ostatniej klasie, a zatem ok. 3% uczniów przerwało naukę w ostatnim roku. Z kolei z osób należących do grupy absolwentów do egzaminu zawodowego przystąpiło nieco ponad 86%, przy czym zaliczyło go niecałe 63% zdających. Wyniki ankiety w zakresie egzaminów zawodowych są bardzo podobne do oficjalnych danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej. Zgodnie z nimi do egzaminów zawodowych w roku 2010 przystąpiło ogółem 4916 osób, co stanowi ok. 82% absolwentów tego rocznika (zgodnie z omawianymi w poprzedniej części danymi z SIO), a zaliczyło je niecałe 64%. Co charakterystyczne, dane z OKE jednoznacznie wskazują, iż dużo większym problemem było zaliczenie części praktycznej niż części teoretycznej. W przypadku tej drugiej egzamin zdało ponad 84% osób, podczas gdy część praktyczną – jedynie niecałe 70% uczniów, którzy do niej podeszli. W sumie, jak pokazano wcześniej, odsetek osób, które otrzymały dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, jest jeszcze niższy. Wynika to jednak stąd, że nie wszystkie osoby przystępujące do części teoretycznej przystąpiły również do części praktycznej.

Bardzo interesujące wnioski przynosi analiza danych z OKE w podziale na technika i szkoły zawodowe. W przypadku tych pierwszych większy odsetek uczniów zaliczył teoretyczną część egzaminu zawodowego (85%) niż w przypadku zasadniczych szkół zawodowych (81,5%). To jednak szkoły zawodowe mogą się pochwalić lepszym odsetkiem zdawalności części praktycznej (92% wobec 62% w technikach) oraz odsetkiem osób, które uzyskały dyplom poświadczający kwalifikacje zawodowe (76% wobec 59% w technikach) z ogółu podchodzących do części teoretycznej. Prowadzi to do konkluzji, że o ile poziom kształcenia teoretycznego jest w technikach nieco wyższy, o tyle pozostają one daleko w tyle za zasadniczymi szkołami zawodowymi, jeśli chodzi o jakość praktycznej nauki zawodu. Warto w tym miejscu zauważyć, że wyniki uzyskane w województwie podlaskim są niższe niż średnia dla całego kraju. Odsetek osób, które zaliczyły egzamin wyniósł tutaj 84% w przypadku zasadniczych szkół zawodowych

⁶ Dostęp przez stronę internetową www.mz.praca.gov.pl.

i 61% w przypadku techników (ogółem dla obu typów szkół 66%). Co ciekawe, wyniki ankiety przeprowadzonej w szkołach pokazują, że we wszystkich technikach uczniowie mogą odbywać praktyki zawodowe, co nie zawsze jest normą w zasadniczych szkołach zawodowych. Jak wynika jednak z danych dotyczących zdawalności części praktycznej egzaminów zawodowych, sam fakt odbywania praktyk zawodowych nie musi się przekładać na wyższą zdawalność.

W przypadku analizy przestrzennej okazuje się, że najlepsze osiągnięcia w ramach części teoretycznej egzaminów zawodowych odnotowano w powiatach łomżyńskim i suwalskim (odsetek osób, które zaliczyły tę część, wyniósł tutaj ponad 90%), zaś najgorsze w powiatach białostockim, bielskim i grajewskim, gdzie zdawalność nie przekroczyła 80%. Powiaty białostocki i bielski z wynikiem poniżej 60% otwierają też klasyfikację obszarów o najniższym poziomie zdawalności części praktycznej (choćby wynik taki odnotowano również w powiatach sokólskim i suwalskim) oraz egzaminu jako całości. W tym drugim przypadku w 4 powiatach (białostocki, bielski, sokólski i suwalski) odsetek zdających, którzy otrzymali dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, wyniósł poniżej 50%. Z drugiej strony jedynie w powiecie łomżyńskim przekroczył on poziom 80%, chociaż również takie powiaty, jak augustowski, grajewski, m. Białystok, m. Suwałki, sejneński i zambrowski osiągnęły poziom zdawalności wyższy od średniej krajowej.

Tabela 8. Wyniki egzaminu zawodowego w poszczególnych powiatach w województwie podlaskim w 2010 roku

Powiaty	Odsetek uczniów, którzy zaliczyli część pisemną (z ogółu zdających tę część)	Odsetek uczniów, którzy zaliczyli część praktyczną (z ogółu zdających tę część)	Odsetek zdających, którzy otrzymali dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe (z ogółu podchodzących do egzaminu)
Augustowski	84,81%	78,74%	68,51%
Białostocki	67,63%	46,32%	37,41%
Bielski	77,61%	54,69%	45,27%
Grajewski	78,04%	80,00%	68,69%
Hajnowski	85,28%	66,67%	50,31%
Kolneński	86,44%	89,09%	79,66%
Łomżyński	93,24%	73,56%	83,78%
m. Białystok	83,32%	72,33%	68,24%
m. Łomża	86,36%	69,78%	64,96%
m. Suwałki	88,56%	71,17%	68,66%
Moniecki	82,39%	63,12%	56,34%
Sejneński	81,82%	83,75%	79,22%
Siemiatycki	82,58%	63,46%	61,29%
Sokólski	81,58%	56,56%	49,56%
Suwalski	90,91%	45,95%	48,48%
Wysokomazowiecki	86,98%	61,77%	57,34%
Zambrowski	88,52%	89,17%	78,69%
Razem	84,07%	69,58%	63,93%

Źródło: opracowanie na podstawie danych OKE.

Najniższy odsetek zdających, którzy zaliczyli obie części egzaminu zawodowego, odnotowano w przypadku takich zawodów, jak technik spedytor (14,3%), technik inżynier środowiska i melioracji (16,7%) oraz technik usług fryzjerskich (18,7%). Ogółem jednak w przypadku aż 13

zawodów udział osób, który otrzymały dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, nie przekroczył 50% (oprócz zawodów wymienionych wcześniej są to elektromechanik, technik technologii drewna, elektryk, technik ochrony środowiska, technik mechatronik, technik architektury krajobrazu, technik elektronik, technik teleinformatyk, technik urządzeń sanitarnych i murarz). Z drugiej strony, jedynie w przypadku 5 zawodów poziom zdawalności wyniósł powyżej 90% (kelner, kucharz małej gastronomii, lakiernik, malarz-tapeciarz i technik poligraf). Zarazem jednak zarówno w zawodzie lakiernika, jak i malarza-tapeciarza do egzaminu przystąpiła tylko 1 osoba, co nie pozwala na wysnuwanie jakichkolwiek wniosków na temat jakości kształcenia.

Miarodajna ocena poziomu kształcenia w poszczególnych zawodach możliwa jest jednak dopiero w przypadku porównania poziomu zdawalności w województwie podlaskim oraz średniego poziomu zdawalności w całym kraju. Jak widać w tabeli poniżej, zdawalność ta jest niższa w przypadku większości zawodów oferowanych w zasadniczych szkołach zawodowych. W przypadku techników odsetek osób, które zdały egzaminy zawodowe, jest natomiast niższy w przypadku mniej więcej połowy zawodów oraz wyższy w przypadku drugiej połowy. Najbardziej uderzający jest wyższy udział osób, które uzyskały potwierdzenie kwalifikacji zawodowych w takich zawodach, jak kelner, kucharz, technik budownictwa, technik elektryk czy technik handlowiec. Istotniejsze wydaje się jednak porównanie poziomu zdawalności w przypadku zawodów o największej liczbie uczniów, o których była mowa w poprzedniej części opracowania. I tak, okazuje się, że w przypadku 4 z 7 zawodów o największej liczbie uczniów poziom zdawalności jest wyższy niż średnia dla kraju (technik budownictwa, technik hotelarstwa, technik informatyk i technik mechanik), zaś w przypadku 3 jest on niższy (mechanik pojazdów samochodowych, technik ekonomista i technik rolnik). Wydaje się zatem, że priorytetem władz regionalnych powinno być położenie nacisku na wzrost poziomu zdawalności przede wszystkim w 3 ostatnich zawodach, co z kolei powinno się także pozytywnie przełożyć na statystyki dotyczące ogólnego poziomu kształcenia zawodowego w województwie.

Tabela 9. *Odsetek zdających egzaminy zawodowe, którzy otrzymali dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe (z ogółu podchodzących do egzaminu) w 2010 roku*

Zawody	Województwo podlaskie	Polska
Lakiernik	100,0%	65,7%
Malarz-tapeciarz	100,0%	84,0%
Technik poligraf	100,0%	65,7%
Kucharz małej gastronomii	90,6%	92,7%
Kelner	90,0%	68,5%
Sprzedawca	88,0%	89,6%
Technik ogrodnik	87,5%	80,0%
Blacharz samochodowy	87,0%	94,7%
Cukiernik	84,2%	85,3%
Technik mechanizacji rolnictwa	84,0%	83,8%
Elektromechanik pojazdów samochodowych	83,8%	86,7%
Technik budownictwa	82,5%	69,0%
Technolog robót wykończeniowych w budownictwie*	82,4%	84,1%
Technik handlowiec	80,2%	58,8%
Ogrodnik	80,0%	61,8%
Technik drogownictwa	80,0%	74,0%
Rolnik	79,7%	91,5%
Technik organizacji usług gastronomicznych	78,8%	76,2%
Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	78,7%	92,3%
Monter instalacji i urządzeń sanitarnych	76,7%	94,5%
Posadzkarz	75,0%	74,3%
Rzeźnik-wędliniarz	75,0%	77,8%
Technik technologii żywności	73,0%	70,4%
Kucharz	72,6%	61,5%
Fryzjer	72,4%	92,6%
Operator obrabiarek skrawających	70,8%	84,4%
Mechanik-monter maszyn i urządzeń	70,6%	85,8%
Technik weterynarii	69,7%	37,5%
Ślusarz	68,0%	85,8%
Technik elektryk	67,4%	44,9%
Technik geodeta	62,2%	63,5%
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	61,7%	66,8%
Cieśla	61,5%	80,9%
Technik informatyk	61,0%	52,6%
Technik leśnik	59,5%	55,5%
Technik hodowca koni	58,8%	70,7%
Technik rolnik	57,7%	62,8%
Mechanik pojazdów samochodowych	57,6%	74,4%
Technik hotelarstwa	56,6%	55,7%
Technik ekonomista	55,9%	63,4%
Technik agrobiznesu	54,8%	50,3%
Technik mechanik	54,6%	48,9%
Stolarz	53,8%	83,0%
Technik technologii odzieży	53,6%	58,5%
Piekarz	50,0%	75,9%
Murarz	46,9%	59,6%

Zawody	Województwo podlaskie	Polska
Technik urządzeń sanitarnych	46,2%	39,9%
Technik teleinformatyk	44,4%	56,8%
Technik elektronik	40,3%	40,3%
Technik architektury krajobrazu	38,3%	36,3%
Technik mechatronik	37,0%	45,5%
Technik ochrony środowiska	36,5%	56,4%
Elektryk	36,4%	45,4%
Technik technologii drewna	35,9%	48,2%
Elektromechanik	31,0%	44,5%
Technik usług fryzjerskich	18,8%	76,4%
Technik inżynierii środowiska i melioracji	16,7%	30,5%
Technik spedytor	14,3%	47,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE i CKE.

Analiza wyników egzaminów zawodowych jest tylko jednym z możliwych ujęć kwestii jakości szkolnictwa zawodowego. Inne spojrzenie wywołują dane z Wojewódzkiego Urzędu Pracy dotyczące absolwentów zarejestrowanych, jako bezrobotni na koniec 2010 r. Dane te pozwalają bowiem na przynajmniej częściową weryfikację tego, jak absolwenci radzą sobie na rynku pracy po zakończeniu formalnej edukacji. Okazuje się, że odsetek absolwentów zarejestrowanych jako bezrobotni wyniósł ogółem 16,5%. Oznacza to, że był wyższy niż stopa bezrobocia w województwie, która wyniosła 13,2%. Odsetek bezrobotnych absolwentów był jednak zarazem bardzo zróżnicowany w obrębie poszczególnych powiatów i wahał się od 4,3% w m. Łomża do 48,2% w powiecie kolneńskim. Brak przy tym jednoznacznej korelacji z ogólnym poziomem bezrobocia w danym powiecie, co obrazuje tabela 10.

Tabela 10. *Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych wśród ogółu absolwentów i stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2010 roku*

Powiaty	Odsetek bezrobotnych absolwentów	Stopa bezrobocia rejestrowanego
Augustowski	11,2%	16,6%
Białostocki	24,4%	17,1%
Bielski	29,5%	8,4%
Grajewski	19,9%	21,2%
Hajnowski	4,8%	10,4%
Kolneński	48,2%	18,5%
Łomżyński	13,2%	11,0%
M. Białystok	17,8%	12,4%
M. Łomża	4,3%	15,7%
M. Suwałki	14,2%	12,3%
Moniecki	22,7%	11,3%
Sejneński	12,5%	18,9%
Siemiatycki	16,3%	7,9%
Sokółski	33,6%	14,6%
Suwalski	16,4%	9,1%
Wysokomazowiecki	9,1%	8,0%
Zambrowski	26,8%	13,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony mz.praca.gov.pl i Banku Danych Lokalnych GUS.

Trudno jest także dopatrzeć się bezpośredniego związku pomiędzy odsetkiem bezrobotnych absolwentów, a jakością kształcenia mierzoną odsetkiem osób, które zaliczyły egzamin zawodowy. Powiat zambrowski mający jeden z najwyższych poziomów zdawalności egzaminów ma także jeden z najwyższych odsetków absolwentów zarejestrowanych jako bezrobotni. Z drugiej strony powiat hajnowski ma jedną z najniższych stóp bezrobocia wśród absolwentów, mimo że poziom zdawalności egzaminów zawodowych należy do najniższych w całym regionie. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać raczej w kierunkach kształcenia, które niekoniecznie mogą odpowiadać oczekiwaniom ze strony pracodawców. Jeżeli spojrzymy na odsetek absolwentów zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w podziale na zawody, to okaże się, że aż w 27 przypadkach jest on wyższy niż średnia dla całego regionu (wynosząca 16,5%). Nie należy się więc dziwić, że odsetek bezrobotnych absolwentów w powiecie kolneńskim sięga prawie 50%, jeśli na 68 absolwentów aż 18 stanowią operatorzy obrabiarek skrawających (odsetek bezrobotnych w tym zawodzie wynosi 47,8%), 15 technicy mechanicy (z odsetkiem absolwentów zarejestrowanych jako bezrobotni wynoszącym 20,2%), zaś 12 mechanicy pojazdów samochodowych (odsetek bezrobotnych dla zawodu to 19,8%). Podobna sytuacja zachodzi także w innych powiatach o wysokim poziomie bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych.

Tabela 11. Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych wśród ogółu absolwentów w podziale na zawody na koniec 2010 roku

Zawód	Odsetek bezrobotnych	Zawód	Odsetek bezrobotnych	Zawód	Odsetek bezrobotnych
Dekarz	0,0%	Technik żywienia i gospodarstwa domowego	12,7%	Technik technologii odzieży	19,0%
Krawiec	0,0%	Technik mechanizacji rolnictwa	12,9%	Technik geodeta	19,1%
Ślusarz	0,0%	Technik informatyk	13,7%	Technik technologii drewna	19,1%
Technik leśnik	0,0%	Kelner	13,7%	Elektromechanik pojazdów samochodowych	19,4%
Technik usług fryzjerskich	0,0%	Technik technologii żywności	13,9%	Mechanik pojazdów samochodowych	19,8%
Technik weterynarii	1,5%	Technik inżynierii środowiska i melioracji	14,3%	Malarz-tapeciarz	20,0%
Technik ochrony środowiska	7,3%	Technik ogrodnik	14,3%	Technik mechanik	20,2%
Posadzkarz	8,3%	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	14,8%	Technik elektryk	23,4%
Rzeźnik-wędliniarz	8,3%	Elektromechanik	15,6%	Piekarz	23,6%
Technik mechatronik	8,6%	Technik ekonomista	15,6%	Technik spedytor	25,0%
Technik agrobiznesu	8,6%	Murarz	16,1%	Fryzjer	26,6%
Technik poligraf	9,1%	Cukiernik	16,2%	Sprzedawca	27,1%
Technik elektronik	9,4%	Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	16,7%	Technik budownictwa	27,2%
Lakiernik	10,0%	Technik architektury krajobrazu	17,1%	Kucharz małej gastronomii	27,7%
Technik handlowiec	10,1%	Mechanik-monter maszyn i urządzeń	17,6%	Technik urządzeń sanitarnych	28,0%
Technik teleinformatyk	10,3%	Technik drogownictwa	18,2%	Stolarz	28,3%
Kucharz	11,0%	Technik organizacji usług gastronomicznych	18,4%	Rolnik	28,3%
Technik rolnik	11,2%	Monter instalacji i urządzeń sanitarnych	18,6%	Błacharz samochodowy	41,5%
Cieśla	11,8%	Elektryk	18,9%	Operator obrabiarek skrawających	47,8%
Technik hotelarstwa	12,3%	Technik hodowca koni	19,0%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony mz.praca.gov.pl.

Zasadnicza dla oceny jakości kształcenia jest jednak nie tylko analiza poziomu bezrobocia rejestrowanego wśród absolwentów, ale także, a może przede wszystkim, informacja dotycząca odsetka osób znajdujących pracę w zawodzie oraz kontynuujących naukę. W tym przypadku dane z jakich korzystamy pochodzą z ankiety przeprowadzonej w szkołach oraz wśród absolwentów.

W przypadku techników biorących udział w badaniu jedynie 10 na 49 deklaruje, że nie śledzi losów swoich absolwentów (a zatem monitoring w różnych formach prowadzi prawie 80% szkół). Wśród szkół zbierających dane na temat dalszych losów byłych uczniów 12 przeprowadza

systematyczne badania każdego z roczników opuszczających szkołę, 6 robi to okazjonalnie, a pozostałe uzyskują informacje od absolwentów odwiedzających szkołę. W przypadku zasadniczych szkół zawodowych odsetek monitorujących losy absolwentów jest już znacznie mniejszy i wynosi nieco ponad 61% (16 z 26 ZSZ), przy czym zaledwie 4 prowadzą tego typu badania w sposób systematyczny.

Informacje pozyskane ze szkół prowadzących monitoring pokazują występowanie ogromnych rozbieżności oceny dalszych losów zawodowych. W przypadku techników, deklarowany odsetek osób znajdujących zatrudnienie w ciągu 12 miesięcy od zakończenia nauki waha się od 3% do 98%, przy czym oba wyniki odnotowano w technikach z powiatu m. Białystok. Co charakterystyczne, obie szkoły kształcą w zupełnie innych zawodach – pierwsza z nich oferuje naukę w zawodzie technika elektryka, technika spedytora i technika technologii żywności, druga zaś w zawodzie technika mechanika i technika mechatronika. Generalnie, wśród techników które udzieliły odpowiedzi na pytanie o odsetek osób znajdujących zatrudnienie, ponad 55% ocenia, iż pracę znajduje mniej niż połowa ich absolwentów. Oprócz opisanego powyżej technikum w m. Białystok, jedynie dwie szkoły deklarują odsetek absolwentów znajdujących pracę na poziomie powyżej 80% i w obu przypadkach są to technika w ramach zespołów szkół rolniczych. Z kolei trzy szkoły deklarują wskaźnik zatrudnienia wśród absolwentów na poziomie 10% lub mniej i są to technikum w powiecie hajnowskim oferujące naukę w zawodzie technika leśnika oraz technika z powiatów bielskiego i kolneńskiego uczące zawodów technika ekonomisty i technika mechanika. Widać zatem, że trudno jest mówić o zawodzie, który zapewnia zatrudnienie większości absolwentów, co pokazuje przykład technika mechanika. Zarazem jednak wydaje się, iż perspektywy zatrudnienia są znacznie gorsze w przypadku zawodów niszowych, takich jak technik leśnik czy technik spedytor.

Dane pochodzące z ankiety przeprowadzonej w technikach wskazują również na to, że bardzo duży odsetek absolwentów kontynuuje naukę w innych szkołach, często łącząc to z pracą zawodową. Szczególnie widoczne jest to w przypadku szkół o najniższym odsetku absolwentów znajdujących zatrudnienie – spośród 4 szkół omówionych w poprzednim akapicie w dwóch z nich udział osób kontynuujących naukę przekracza 90%, w jednej wynosi 80%, a tylko w jednej znajduje się na poziomie poniżej 50%. Ogółem w 19 szkołach na 27, które udzieliły odpowiedzi na pytanie o losy absolwentów, odsetek osób kontynuujących kształcenie wynosi 50% lub więcej. Zarazem jedynie w przypadku 6 techników ich dyrekcja ocenia, że 20% lub więcej absolwentów nie znajduje pracy i nie kontynuuje nauki. Najbardziej dramatyczny wynik w tym względzie pokazuje ankieta dotycząca technikum uzupełniającego z powiatu augustowskiego, kształcącego w zawodzie technika żywienia i gospodarstwa domowego, gdzie udział ten wynosi ponad 60%.

W przypadku zasadniczych szkół zawodowych również można zaobserwować znaczące rozbieżności w ocenie odsetka osób znajdujących zatrudnienie. Tylko w jednym przypadku jednak odsetek ten wynosi poniżej 30% i odnosi się do zespołu szkół z powiatu m. Białystok, w którego przypadku również absolwenci technikum mają problemy ze znalezieniem zatrudnienia (patrz powyżej). W przypadku 4 szkół na 11 udział osób znajdujących pracę w okresie 12 miesięcy od ukończenia nauki wynosi przynajmniej 80%. Są to dwie szkoły z powiatu m. Białystok (blacharz samochodowy, cukiernik, elektromechanik pojazdów samochodowych, fryzjer, kucharz małej gastronomii, mechanik pojazdów samochodowych, murarz, piekarz i stolarz), z powiatu m. Łomża (stolarz) oraz z powiatu białostockiego (mechanik pojazdów samochodowych). Jak widać w tym przypadku pewne zawody się powtarzają, chociaż wysoki

odsetek osób znajdujących zatrudnienie może być raczej związany z chłonnością lokalnego rynku pracy w Białymstoku i Łomży.

Tym, co znacząco odróżnia absolwentów zasadniczych szkół zawodowych od absolwentów techników, jest niższy odsetek osób kontynuujących naukę. W przypadku mniej niż połowy szkół wynosi on 50% lub więcej, zaś tylko w jednym przekracza 70%. Jednocześnie tylko w 3 przypadkach na 11 udział osób nieznajdujących zatrudnienia i niekontynuujących nauki w innych szkołach przekracza 20%. Dwie szkoły deklarują, że odsetek ten wynosi 50% lub więcej – dotyczy to szkoły doskonalenia zawodowego z powiatu m. Łomża (oddziały wielozawodowe) oraz szkoły z powiatu m. Białystok (cukiernik).

Jak widać z powyższego, ankieta przeprowadzona w szkołach nie daje klarownego obrazu jakości kształcenia w województwie podlaskim, chociaż można na jej podstawie postawić pewne tezy. Generalnie wydaje się, że z jakością tą nie jest najlepiej, skoro duża część absolwentów nie jest w stanie znaleźć zatrudnienia, zaś jeszcze większa kontynuuje naukę w innych szkołach. Więcej informacji na ten temat dostarcza jednak ankieta przeprowadzona wśród absolwentów obejmująca grupę ok. 1000 respondentów. Grupa ta obejmuje absolwentów z roku 2009, 2010 i 2011, przy czym absolwenci z roku 2010 stanowią 85% wszystkich respondentów.

Zgodnie z wynikami ankiety ponad 51% ogółu absolwentów deklaruje, iż ma w obecnej chwili zatrudnienie (dla osób, które zakończyły naukę w roku 2010, udział ten wynosi 52,5%). Ponad 40% absolwentów kontynuuje naukę, przy czym ponad 11% deklaruje, iż uczy się jednocześnie pracując. Wreszcie ok. 20% absolwentów twierdzi, iż są osobami bezrobotnymi, przy czym odsetek ten jest nieco wyższy dla rocznika 2009/2010 niż dla całej próby. Co znaczące, to kobiety znacznie częściej niż mężczyźni deklarują kontynuację nauki (ponad 56% wobec prawie 37% u mężczyzn). Zarazem to większy odsetek mężczyzn ma pracę (ponad 56% wobec ponad 41% kobiet). Może to być wpływ nierównego rozłożenia płci w poszczególnych zawodach. W rezultacie można się domyślać, że w technikach udział kobiet będzie relatywnie większy niż w zasadniczych szkołach zawodowych. To właśnie absolwenci techników częściej będą kontynuować naukę, podczas gdy osoby kończące zasadnicze szkoły zawodowe w większości trafiają bezpośrednio na rynek pracy.⁷ Warto zwrócić uwagę, iż jeżeli chodzi o udział bezrobotnych oraz uczących się i równolegle pracujących, różnice między płciami są bardzo nieznaczne. Dokładne wyniki pokazano w tabeli 12.

Tabela 12. *Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy*

Stan na rynku pracy	Wszyscy absolwenci	Absolwenci 2009/2010	Kobiety	Mężczyźni
Pracujący	51,4%	52,5%	41,4%	56,2%
Uczący się	43,0%	40,6%	56,1%	36,8%
Bezrobotni	19,3%	20,9%	18,4%	19,8%
Uczący się i pracujący	11,1%	11,2%	13,7%	9,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego absolwentów.

Co charakterystyczne, w przypadku całej próby, aż połowa absolwentów twierdzi, że jest lub była bezrobotna w przeszłości (dla rocznika 2009/2010 odsetek ten wynosi 53,4%). Oznacza to, że znaczna część osób uczących się traktuje naukę jako szansę ucieczki od bezrobocia w przyszłości. Brak tutaj jednocześnie zróżnicowania ze względu na płeć – w obu przypadkach odsetek osób

⁷ W badanej próbie kobiety stanowiły nieco ponad 27% absolwentów ZSZ i nieco ponad 33% absolwentów techników.

doświadczonych przez bezrobocie oscyluje wokół 50%. Co znaczące, jedynie 75% osób deklarujących się obecnie lub w przeszłości jako bezrobotne zarejestrowało się w powiatowym urzędzie pracy. Odsetek ten jest zarazem wyższy wśród kobiet niż wśród mężczyzn (prawie 84% wobec nieco ponad 71%). Pokazuje to, że dane pochodzące z WUP (omawiane wcześniej) dotyczące poziomu bezrobocia w tej grupie osób są znacząco zaniżone i nie pokazują całej skali problemu. Interesujące jest również zestawienie stanu na rynku pracy z posiadaniem zdanego egzaminu zawodowego. Okazuje się, iż występuje pewien pozytywny związek pomiędzy faktem posiadania zatrudnienia i zaliczenia tego egzaminu, jakkolwiek jest on słabszy, niż można byłoby oczekiwać. W grupie pracujących odsetek osób, które przystąpiły do egzaminów, wynosi bowiem 89,1%, z czego ponad 87,3% zdających uzyskało potwierdzenie kwalifikacji zawodowych. W grupie bezrobotnych natomiast powyższe odsetki są nieco niższe, ale nie drastycznie niższe i wynoszą odpowiednio 76,7% i 75,2%.

Nie najlepiej o jakości kształcenia zawodowego w województwie podlaskim świadczą dane dotyczące odsetka pracujących w wyuczonym zawodzie. Udział ten wynosi niewiele ponad 52% i jest praktycznie identyczny zarówno w przypadku całej populacji absolwentów, jak i tylko tych z rocznika 2009/2010. Odsetek ten jest nieco wyższy wśród mężczyzn (ponad 55%) niż wśród kobiet (niecałe 46%). Ponownie znaczący jest w tym momencie wynik pokazujący, że odsetek pracujących w zawodzie wzrasta dla osób, które zaliczyły egzaminy zawodowe. Wzrost ten trudno jednak uznać za znaczący, gdyż udział osób posiadających potwierdzone kwalifikacje i pracujących w wyuczonym zawodzie wynosi jedynie 60%.

Bardzo ciekawe są wyniki analizy sytuacji na rynku pracy z punktu widzenia typu ukończonej szkoły. W tym przypadku okazuje się, że zdecydowanie większy odsetek pracujących to absolwenci szkół zawodowych, a nie techników. Odsetek bezrobotnych wśród absolwentów techników jest zarazem niższy niż średnia dla wszystkich typów szkół i wynosi aż 18,1%. Negatywnie w tym względzie wyróżniają się jedynie absolwenci techników uzupełniających, gdzie odsetek bezrobotnych sięga poziomu 31,3%. Zgodnie z oczekiwaniami absolwenci techników to grupa z największym odsetkiem osób kontynuujących naukę, który wynosi 50,4% i jest ponad trzykrotnie wyższy niż dla pozostałych typów szkół. Wreszcie, zasadnicze szkoły zawodowe charakteryzuje wyraźnie wyższy odsetek pracujących, którzy wykonują pracę w wyuczonym zawodzie. Dwóch na trzech absolwentów tych szkół pracuje w zawodzie zgodnym ze swoim wykształceniem, podczas gdy w przypadku techników udział ten wynosi poniżej 50% (patrz tabela 13). W połączeniu z danymi dotyczącymi odsetka absolwentów, którzy mają zatrudnienie, wyniki te pozwalają na postawienie tezy, że efektywność kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych w województwie podlaskim jest znacznie wyższa niż ta obserwowana w technikach.

Tabela 13. *Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na typy szkół*

Stan na rynku pracy	Zawodowa 2-letnia	Zawodowa 3-letnia	Technikum	Technikum uzupełniające
Pracujący	43	90	369	11
Bezrobotni	19	28	141	5
Uczący się	10	23	394	2
Uczący się i pracujący	4	7	99	1
Uczący się niepracujący	15	21	42	4
Pracujący w zawodzie	29	60	180	4
Razem	66	134	781	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego absolwentów.

Warto jednocześnie w tym miejscu zwrócić uwagę na znaczące różnice sytuacji na rynku pracy osób różnych płci kończących ten sam typ szkoły. Okazuje się, że w przypadku wszystkich rodzajów szkół mężczyźni znacznie częściej mają zatrudnienie. Kobiety natomiast zdecydowanie częściej decydują się na kontynuację nauki. Pytanie, czy jest to w ich przypadku spowodowane znacząco gorszymi perspektywami na rynku pracy, czy też wynika z większych ambicji zawodowych, pozostaje otwarte. Za tą drugą możliwością wydają się przemawiać dane dotyczące odsetka osób bezrobotnych – nie widać, aby to kobiety częściej znajdowały się na bezrobociu. Może to jednak wynikać stąd, że zawczasu decydują się one kontynuować naukę, chcąc zwiększyć prawdopodobieństwo znalezienia zatrudnienia. Dokładne wyniki analizy pokazano w tabeli 14.

Tabela 14. *Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na typy szkół*

Stan na rynku pracy	Pracujący		Uczący się		Bezrobotni	
	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
Zawodowa 2-letnia	61.5%	66.7%	30.8%	5.1%	19.2%	35.9%
Zawodowa 3-letnia	53.6%	70.8%	25.0%	15.1%	25.0%	19.8%
Technikum	37.0%	52.3%	63.4%	44.1%	17.5%	18.3%
Technikum uzupełniające	70.0%	71.4%	20.0%	0.0%	20.0%	42.9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego absolwentów.

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród absolwentów wskazują na bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne w odniesieniu do ich sytuacji na rynku pracy. Okazuje się, iż największy odsetek pracujących można znaleźć w powiecie wysokomazowieckim, m. Białystok, powiecie suwalskim i powiecie kolneńskim (wszędzie wynosi on powyżej 60%). Najmniejszy udział pracujących absolwentów odnotowano natomiast w powiatach siemiatyckim i monieckim, gdzie nie przekracza on 25%. Wynik ten z pewnością należy uznać za dramatycznie niski, zwłaszcza w porównaniu z powiatami o najwyższym odsetku pracujących absolwentów. Co charakterystyczne, stopień zatrudnienia absolwentów nie jest bynajmniej najwyższy w największych ośrodkach miejskich regionu, z wyjątkiem Białegostoku. Warto także zwrócić uwagę na ogromne zróżnicowanie udziału pracujących w wyuczonym zawodzie w ogóle pracujących. Waha się on pomiędzy 9,5% w powiecie grajewskim a 90,9% w powiecie

zambrowskim. W większości przypadków zbliżony jest jednak do poziomu 50%, co oznacza, że co drugi absolwent musiał się przekwalifikować, aby uzyskać zatrudnienie.

Znaczące dysproporcje widać także w odsetkach osób bezrobotnych i uczących się. Najniższy udział absolwentów pozostających bez pracy notuje się w powiatach sejneńskim i suwalskim (poniżej 10%), najwyższy natomiast – w łomżyńskim i sokólskim. Widać tutaj, iż wyższy odsetek pracujących niekoniecznie przekłada się automatycznie na niższy udział bezrobotnych. Wynika to przede wszystkim z dużej liczby osób kontynuujących naukę w powiatach o niskim udziale pracujących. Dotyczy to w szczególności powiatu augustowskiego, hajnowskiego, monieckiego, sejneńskiego (udział kontynuujących naukę wynosi tutaj przynajmniej 70%). Jak zaznaczono wcześniej, w wielu przypadkach kontynuacja nauki niekoniecznie musi być przejawem ambicji absolwentów, ale jest raczej formą ucieczki od bezrobocia.

Tabela 15. *Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na powiaty*

powiat	praca w zawodzie	pracuje	bezrobotny/a	uczy się	uczy się i pracuje	razem
Augustowski	6	13	5	21	6	30
Białostocki	12	19	11	17	7	37
Bielski	17	35	14	30	9	70
Grajewski	2	21	14	20	3	50
Hajnowski	12	19	6	33	10	47
Kolneński	6	9	4	5	3	14
Łomżyński	3	9	7	7	1	19
M. Białystok	113	184	40	82	19	281
M. Łomża	16	49	23	61	22	108
M. Suwałki	11	24	8	42	4	70
Moniecki	3	5	3	16	3	20
Sejneński	2	5	1	13	4	15
Siemiatycki	5	10	10	26	3	43
Sokólski	16	31	21	16	5	62
Suwalski	6	11	1	7	2	17
Wysokomazowiecki	33	58	17	22	10	84
Zambrowski	10	11	8	11	0	30
Razem	273	513	193	429	111	997

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego absolwentów.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na inny aspekt zróżnicowania przestrzennego, jakim jest udział absolwentów szkół zawodowych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 18–24 lata w poszczególnych powiatach. Zróżnicowanie to waha się od zaledwie 1,4% w powiecie łomżyńskim do 16,2% w powiecie bielskim. Nie jest to jednak bynajmniej związane tylko i wyłącznie z odsetkiem absolwentów pozostających bez pracy w poszczególnych powiatach.

Widać to dobrze, porównując dane z tabeli 15 z tymi z tabeli 16. Przykładowo, wysoki udział absolwentów szkół zawodowych w powiecie bielskim jest skutkiem zarówno wysokiego odsetka bezrobotnych wśród absolwentów, jak i relatywnie niskiej liczby wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 18–24 lata.

Tabela 16. *Udział absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim ogółem wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 18-24 lata w podziale na powiaty*

Powiat	Udział
Augustowski	4,7%
Białostocki	2,1%
Bielski	16,2%
Grajewski	4,6%
Hajnowski	2,4%
Kolneński	3,8%
Łomżyński	1,4%
M. Białystok	12,3%
M. Łomża	4,1%
M. Suwałki	14,3%
Moniecki	6,7%
Sejneński	1,5%
Siemiatycki	7,1%
Sokólski	7,6%
Suwalski	2,4%
Wysokomazowiecki	8,2%
Zambrowski	5,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony mz.praca.gov.pl i Banku Danych Lokalnych GUS.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że ze względu na rozmiar próby brakuje możliwości przeprowadzenia analizy zróżnicowania pomiędzy poszczególnymi płciami w układzie terytorialnym. Dodatkowo, sposób doboru badanej próby nie gwarantuje także jej reprezentatywności na poziomie powiatów.

Ostatnim przekrojem naszej analizy jest ocena sytuacji absolwentów na rynku pracy w podziale na zawody. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że ze względu na długą listę zawodów mocne wnioski można wyciągać jedynie w przypadku tych, w których liczba respondentów była relatywnie wysoka. W innych przypadkach obserwowane tendencje mogą być bowiem wynikiem takiego, a nie innego doboru próby. Ponownie oznacza to, że nie ma możliwości przeprowadzenia analizy w podziale na płeć.

W tabeli poniżej przedstawiono wyniki analizy pokazujące udział osób pracujących, pracujących w zawodzie, bezrobotnych i uczących się. W przypadku kilku zawodów odsetek absolwentów mających zatrudnienie wynosi 100%. Liczba respondentów wśród tych specjalności wynosi jednak od 1 do 6 osób, co – jak zaznaczono wcześniej – nie pozwala jednoznacznie stwierdzić, iż nauka w tych zawodach rzeczywiście daje gwarancję uzyskania zatrudnienia. Podobnie zresztą jest również w przypadku zawodów, w których brak pracujących absolwentów. Wśród zawodów o liczbie respondentów wynoszącej 15 osób lub więcej największy udział pracujących absolwentów widoczny jest w przypadku tych nabywanych w zasadniczych szkołach zawodowych, czyli mechanika pojazdów samochodowych, rolnika i sprzedawcy (wszędzie wynosi on powyżej 60%). Jedynym zawodem oferowanym przez technika, w którego przypadku

odsetek pracujących również przekracza poziom 60%, jest technik rolnik. Spośród zawodów o najniższym odsetku pracujących negatywnie wyróżniają się: technik ekonomista, technik mechanizacji rolnictwa, technik ochrony środowiska oraz technik żywienia i gospodarstwa domowego (wszędzie udział pracujących wynosi poniżej 40%). Warto w tym miejscu zwrócić także uwagę na takie zawody, jak zawód technika handlowca, gdzie odsetek pracujących znajduje się poniżej 10%. Liczba respondentów wynosi w tym przypadku 14 osób, co wydaje się wystarczające do postawienia tezy o niedopasowaniu kształcenia w tym zawodzie do potrzeb rynku pracy.

Wśród zawodów o liczbie respondentów powyżej 15 osób, największy udział pracujących w zawodzie widoczny jest w przypadku sprzedawcy, technika budownictwa, technika leśnika i technika rolnika (wszędzie powyżej 60%). Są jednak zawody, gdzie odsetek ten nie przekracza 30% - technik informatyk, technik mechanizacji rolnictwa, technik ochrony środowiska i technik żywienia i gospodarstwa domowego. Szczególnie negatywny wynik można zaobserwować w przypadku technika informatyka – udział pracujących w tym zawodzie to zaledwie 5,9%.

Zawody o największym udziale bezrobotnych to rolnik i technik mechanizacji rolnictwa (w obu przypadkach udział ten wynosi ponad 30%). Najmniejszy odsetek bezrobotnych absolwentów można zaobserwować w przypadku technika leśnika, jest to jednak przede wszystkim pochodna dużego udziału osób kontynuujących naukę (wynosi on tutaj ponad 85%). Innymi zawodami, w których widać wyjątkowo wysoki udział osób uczących się, są technik ekonomista i technik informatyk, co najlepiej wydaje się świadczyć o niskiej efektywności kształcenia. Najmniejszy procent osób uczących się odnotowano natomiast w zawodach o dużym poziomie specjalizacji, czyli mechanik pojazdów samochodowych, rolnik i technik rolnik (we wszystkich przypadkach udział kontynuujących naukę jest mniejszy niż 20%).

Tabela 17. *Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na zawody*

Zawód	Pracujący w %	Bezrobotni w %	Uczący się w %	Procent pracujących w zawodzie
Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	100,0%	0,0%	50,0%	100,0%
Rzeźnik-wędliniarz	100,0%	0,0%	20,0%	100,0%
Betoniarz	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Blacharz	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Elektryk	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Fotograf	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Posadzkarz	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Technik spedytor	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Technik teleinformatyk	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Technik urządzeń sanitarnych	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Technik usług fryzjerskich	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Technik technologii drewna	83,3%	16,7%	50,0%	80,0%
Kucharz	81,8%	9,1%	27,3%	55,6%
Technik pojazdów samochodowych	80,0%	10,0%	30,0%	62,5%
Technik mechatronik	78,6%	7,1%	21,4%	72,7%
Stolarz	72,7%	18,2%	9,1%	75,0%
Kelner	71,4%	28,6%	57,1%	40,0%

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Zawód	Pracujący w %	Bezrobotni w %	Uczący się w %	Procent pracujących w zawodzie
Fryzjer	71,4%	28,6%	7,1%	80,0%
Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	71,4%	14,3%	28,6%	40,0%
Sprzedawca	68,4%	15,8%	36,8%	69,2%
Technik rolnik	64,4%	25,3%	18,4%	66,1%
Krawiec	64,3%	21,4%	14,3%	55,6%
Mechanik pojazdów samochodowych	61,4%	25,0%	18,2%	55,6%
Rolnik	61,1%	33,3%	16,7%	54,5%
Piekarz	60,0%	40,0%	0,0%	66,7%
Technik poligraf	57,1%	0,0%	42,9%	50,0%
Technik mechanik	56,4%	19,1%	40,4%	52,8%
Technik elektryk	55,6%	27,8%	38,9%	40,0%
Technik inżynierii środowiska i melioracji	55,6%	11,1%	33,3%	60,0%
Technik budownictwa	55,3%	21,3%	40,4%	61,5%
Technik hotelarstwa	54,8%	11,9%	59,5%	47,8%
Cukiernik	53,8%	23,1%	30,8%	71,4%
Lakiernik	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%
Murarz	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
Technik ogrodnik	50,0%	20,0%	30,0%	80,0%
Technik hodowca koni	50,0%	0,0%	50,0%	100,0%
Technik technologii żywności	46,9%	15,6%	46,9%	40,0%
Technik organizacji usług gastronomicznych	46,7%	26,7%	33,3%	42,9%
Kucharz małej gastronomii	45,5%	54,5%	0,0%	80,0%
Technik leśnik	42,9%	0,0%	85,7%	66,7%
Technik geodeta	40,6%	15,6%	50,0%	30,8%
Technik informatyk	40,5%	16,7%	71,4%	5,9%
Technik mechanizacji rolnictwa	37,9%	31,0%	41,4%	27,3%
Elektromechanik	37,5%	12,5%	50,0%	0,0%
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	34,9%	21,7%	63,9%	20,7%
Technik ochrony środowiska	33,3%	23,8%	66,7%	28,6%
Technik ekonomista	30,6%	14,8%	70,4%	42,4%
Technik elektronik	16,7%	8,3%	83,3%	0,0%
Technik handlowiec	7,1%	28,6%	64,3%	0,0%
Technik agrobiznesu	0,0%	0,0%	100,0%	-
Technik architektury krajobrazu	0,0%	0,0%	100,0%	-
Technik elektromechanik	0,0%	0,0%	100,0%	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego absolwentów. Wytłuszczono zawody o liczbie respondentów powyżej 15 osób.

2.3.5. Ocena działań szkół zawodowych i ich programów nauczania

---

Celem tej części opracowania jest ocena działań szkół zawodowych i ich programów nauczania w poszczególnych zawodach. Analiza jest oparta na kryteriach służących jednolitej ocenie szkół w regionie, do których zaliczono w szczególności:

- zakres współpracy z pracodawcami i instytucjami rynku pracy (w tym weryfikacja oferty edukacyjnej na podstawie opinii pracodawców),
- organizacja praktyk zawodowych,
- organizacja zajęć dodatkowych,
- modernizacja oferty edukacyjnej i wprowadzanie nowych kierunków kształcenia (w tym przez wdrożenie programów rozwojowych),
- doradztwo zawodowe,
- badanie losów absolwentów,
- pozyskiwanie dodatkowych środków (w tym środków z funduszy strukturalnych UE),
- innowacyjność programu nauczania,
- wyposażenie,
- promocja szkoły.

W niniejszej części przeprowadzona jest także analiza celów kształcenia zawodowego, która zmierza do udzielenia odpowiedzi na pytanie o to, na potrzeby jakiego rynku (lokalnego, regionalnego, krajowego czy europejskiego) powinny kształcić swoich uczniów szkoły zawodowe. Podstawowym źródłem informacji wykorzystanych do analizy w tej części opracowania są wyniki ankiety pocztowej przeprowadzonej w szkołach oraz wywiady z dyrektorami wybranych placówek i instytucji rynku pracy.

Wydaje się, że zasadniczym elementem wpływającym na dopasowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy jest współpraca szkół z pracodawcami i instytucjami rynku pracy. Dopasowanie kierunków kształcenia jest z kolei niezbędne do zagwarantowania jego efektywności, dlatego też zakres współpracy szkół z pracodawcami i instytucjami rynku pracy jest pierwszym kryterium w ramach oceny działań szkół i analizy ich programów nauczania.

W przypadku techników 100% deklaruje współpracę z pracodawcami w zakresie organizacji praktyk zawodowych, ponad 53% zaś w zakresie organizacji zajęć praktycznych. W tym drugim przypadku wszystkie szkoły niewspółpracujące z pracodawcami twierdzą, że nie ma takiej potrzeby, gdyż zajęcia praktyczne organizowane są w szkole. Dodatkowo 80% szkół organizuje wycieczki do zakładów pracy, ponad 42% otrzymuje wsparcie materialne od pracodawców, a ponad 35% twierdzi, że dostosowuje ofertę edukacyjną do potrzeb pracodawców (np. poprzez otwarcie nowego kierunku w odpowiedzi na zgłaszane przez nich zapotrzebowanie). Wśród zasadniczych szkół zawodowych współpracę z pracodawcami w zakresie organizacji zajęć praktycznych deklaruje ponad 80% podmiotów. Te, które współpracy w tym zakresie nie prowadzą, jako powód podają fakt, iż zajęcia praktyczne organizowane są w szkole. Jeśli chodzi o pozostałe formy współpracy, to ponownie przeważają wycieczki do zakładów pracy (ponad 80% szkół) oraz wsparcie materialne dla szkoły ze strony pracodawców i dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców (w obu przypadkach 38,5%). Widać zatem, że nie ma tutaj specjalnych różnic pomiędzy technikami, a zasadniczymi szkołami zawodowymi. Dotyczy to

także tych form współpracy, które są prowadzone przez bardzo małą część szkół, jak np. płatne staże dla uczniów (poniżej 10% placówek) czy sponsorowanie przez pracodawców stypendiów dla uczniów (również poniżej 10% szkół).

Zarówno technika, jak i zasadnicze szkoły zawodowe potwierdzają także fakt współpracy z instytucjami rynku pracy. W obydwu przypadkach największy odsetek (ponad 80%) deklaruje współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy. Zasadnicze szkoły zawodowe znacznie częściej niż technika współpracują z cechami rzemiosł i ochotniczymi hufcami pracy, rzadziej natomiast z pozostałymi organizacjami pracodawców, organizacjami pozarządowymi i innymi organizacjami (patrz tabela 18). Ogólnie rzecz biorąc, za pożądaną należałoby uznać współpracę z pracodawcami wszystkich szkół zawodowych, niezależnie od tego, czy prowadzą one zajęcia praktyczne w szkole, czy nie. Jak pokazują raporty ewaluacyjne z projektów wdrażanych w ramach PO Kapitał Ludzki, bardzo dobre skutki przynosi także organizacja płatnych staży, w wyniku których duża część stażystów znajduje zatrudnienie po zakończeniu edukacji. Jedną z rekomendacji powinno być tutaj zatem zwiększenie zaangażowania szkół w projekty, które nie wymagają nakładów finansowych ze strony pracodawców (co zwykle jest barierą dla organizowania staży).

Tabela 18. *Współpraca badanych szkół z instytucjami rynku pracy*

Instytucja	Technika	ZSZ
Powiatowe Urzędy Pracy	82,6%	84,6%
Ochotnicze Hufce Pracy	23,9%	34,6%
Kluby Pracy OHP	17,4%	23,1%
Cechy rzemiosł	30,4%	57,7%
Izby Rzemieślnicze	13,0%	7,7%
Pozostałe organizacje pracodawców	28,3%	19,2%
Pozostałe organizacje pozarządowe	19,6%	11,5%
Inne	17,4%	11,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego w szkołach.

Jedynie 6% techników, które wzięły udział w badaniu ankietowym, deklaruje, że nie organizuje dodatkowych zajęć dla uczniów, ze względu na brak chętnych do uczestnictwa w tego typu zajęciach lub też specyficzny profil kształcenia (rolniczy). Wśród szkół prowadzących zajęcia dodatkowe największy odsetek deklaruje prowadzenie zajęć sportowych (ponad 90%), korepetycji z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) dla uczniów mających zaległości (86%) oraz dodatkowych zajęć z przedmiotów zawodowych (86%). Najmniejszą popularnością cieszą się dodatkowe zajęcia z przedmiotów niezawartych w programie szkoły (np. dodatkowe języki obce), których prowadzenie deklaruje nieco ponad 18% szkół. W przypadku zasadniczych szkół zawodowych prowadzenie zajęć dodatkowych zgłasza niecałe 90% placówek. Głównym powodem, dla którego zajęcia takie nie są prowadzone, podobnie jak w przypadku techników, jest brak chętnych. Podobieństwa widoczne są także w rodzaju zajęć dodatkowych. Najczęstszą formą są zatem zajęcia sportowe (niecałe 83% szkół), dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) dla uczniów mających zaległości (prawie 70%) oraz dodatkowe zajęcia z przedmiotów zawodowych (niecałe 70%). Najrzadziej oferowane są zajęcia z przedmiotów, które nie są zawarte w programie szkoły (np. dodatkowe języki obce) – są one prowadzone w nieco ponad 26% szkół. Można się tylko domyślać, że ten ostatni wynik jest przede wszystkim

pochodną ograniczeń finansowych. Wydaje się jednak zarazem, że odpowiednio dobrane zajęcia z przedmiotów ponadprogramowych mogłyby się znacząco przyczynić do rozwoju intelektualnego uczniów i zwiększyć ich szanse na rynku pracy po zakończeniu kształcenia. Dokładne wyniki analizy, dotyczącej zajęć dodatkowych prowadzonych przez szkoły zostały pokazane w tabeli poniżej.

Tabela 19. *Zajęcia dodatkowe oferowane w szkołach zawodowych w województwie podlaskim. W tabeli podano odsetki wskazań wśród szkół danego typu*

Rodzaj zajęć	Technikum	ZSZ
Zajęcia dla uczniów mających zaległości	86,0%	69,6%
Zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) poszerzające wiedzę	69,8%	52,2%
Zajęcia z przedmiotów zawodowych	86,0%	69,6%
Zajęcia z przedmiotów, które nie są zawarte w programie szkoły	18,6%	26,1%
Indywidualne konsultacje	72,1%	56,5%
Kółka zainteresowań	53,5%	47,8%
Zajęcia sportowe	90,7%	82,6%
Działalność charytatywna / dobroczytna	67,4%	65,2%
% szkół prowadzących zajęcia dodatkowe	93,5%	88,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego w szkołach.

Wszystkie technika i zasadnicze szkoły zawodowe biorące udział w badaniu twierdzą, że w ostatnich 5 latach zrealizowały działania mające za zadanie modernizację oferty kształcenia. W przypadku techników prawie 90% dokonało zakupów wyposażenia dydaktycznego, 87% wprowadziło nowe kierunki nauczania, na które występuje zwiększone zapotrzebowanie na rynku pracy, zaś prawie 83% dokonało modernizacji siedziby szkoły. Jednocześnie wszystkie technika realizują obecnie działania w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. W ramach tych działań ponad 85% szkół dokonuje analizy danych z Wojewódzkiego i Powiatowych Urzędów Pracy, ponad 78% kontaktuje się z pracodawcami, a ponad 74% opiera się na intuicyjnym rozeznaniu rynku pracy. Co również charakterystyczne, prawie 60% dyrektorów techników twierdzi, iż w celu dostosowania oferty do potrzeb rynku pracy opiera się na informacjach od swoich absolwentów. W przypadku zasadniczych szkół zawodowych najczęstszym działaniem mającym na celu modernizację oferty kształcenia były w ostatnich 5 latach zakupy wyposażenia dydaktycznego dokonane przez prawie 85% szkół. Nieco mniejszy odsetek respondentów zadeklarował wprowadzenie nowych kierunków nauczania i nawiązanie współpracy z pracodawcami (w obu przypadkach ponad 73%). Tylko jedna badana zasadnicza szkoła zawodowa podała, że obecnie nie prowadzi działań w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Wśród pozostałych 84% kontaktuje się w tej kwestii z pracodawcami, 76% analizuje dane z wojewódzkiego i powiatowych urzędów pracy, zaś nieco ponad połowa kontaktuje się z cechami rzemiosł oraz opiera się na intuicyjnym rozeznaniu rynku pracy. Szczegółowe wyniki analizy działań podejmowanych przez technika i zasadnicze szkoły zawodowe w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy pokazano w tabeli 20.

Tabela 20. Działania podejmowane w celu dopasowania oferty kształcenia do potrzeb rynku.
W tabeli podano odsetki wskazań wśród szkół danego typu

Działania	Technika	ZSZ
Analiza danych i z WUP i PUP	85,1%	76,0%
Kontakty z pracodawcami	78,7%	84,0%
Kontakty z cechami rzemiosł	27,7%	52,0%
Kontakty z izbami rzemieślniczymi	10,6%	20,0%
Kontakty z innymi organizacjami pracodawców	23,4%	12,0%
Analiza danych z Kuratorium Oświaty	42,6%	28,0%
Intuicyjne rozeznanie rynku	74,5%	52,0%
Informacja zwrotna od absolwentów	57,4%	36,0%
Analiza raportów z badań	40,4%	44,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego w szkołach.

Wywiady przeprowadzone w szkołach pokazują, że nie wszystkie z nich (choć większość) mają programy rozwojowe, w rozumieniu rozporządzenia MEN. Co więcej, w większości przypadków wiedza respondentów na temat konkretnego programu jest bardzo ograniczona lub wręcz żadna. Może to świadczyć o tym, że rozporządzenie w znacznej części placówek jest martwym przepisem, ewentualne programy są zaś tworzone tylko na papierze i nie są realizowane.

Prowadzenie doradztwa zawodowego deklaruje 94% techników i 92% szkół zawodowych. W ponad 30% techników doradztwo przyjmuje formę zajęć w szkole prowadzonych przez zatrudnionych w niej nauczycieli. W 26,5% są to zajęcia w szkole prowadzone przez pedagogów szkolnych, w 6% zajęcia prowadzone przez pracowników poradni pedagogiczno-psychologicznej, w ponad 22% zajęcia w szkole prowadzone przez doradców z innych instytucji (np. OHP, PUP) oraz w ponad 22% doradztwo odbywa się w ramach działalności szkolnego ośrodka kariery. Poszczególne szkoły deklarują także inne formy doradztwa, jak np. akcje organizowane przez urząd miasta, poradnictwo zawodowe w ramach realizowanego projektu szkolnego finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego czy współpracę z CKU i uczelniami wyższymi z całego kraju. Warto zauważyć, że prawie 60% szkół oferuje jednocześnie różne formy doradztwa zawodowego, co – jak się wydaje – świadczy o dość dużej aktywności w tym zakresie. Nieco inaczej akcenty są rozłożone w przypadku zasadniczych szkół zawodowych. Tutaj dominującą formą doradztwa zawodowego są zajęcia w szkole prowadzone przez zatrudnionych w niej nauczycieli (ponad 57% szkół), niewiele mniej popularną formą jest zaś działalność szkolnych ośrodków kariery (tę formę doradztwa deklaruje prawie 54% szkół). Na kolejnych miejscach pod względem popularności znajdują się zajęcia w szkole prowadzone przez doradców z innych instytucji (nieco ponad 30%) oraz zajęcia w szkole prowadzone przez pedagogów szkolnych (prawie 27%). Zdecydowanie najmniejszy odsetek szkół deklaruje prowadzenie doradztwa przez pracowników poradni pedagogiczno-psychologicznej (niecałe 4%), żadna z zasadniczych szkół zawodowych biorących udział w badaniu nie wymieniła innych form doradztwa.

Ogólnie rzecz biorąc, powyższe dane wydają się wskazywać na powszechną dostępność uczniów szkół zawodowych do doradztwa zawodowego. Problemem jest jednak weryfikacja jakości doradztwa i jego wpływu na decyzje podejmowane przez młodych ludzi. Nie mamy w tej chwili informacji pozwalających na ocenę działań podejmowanych w ramach doradztwa zawodowego

oferowanego przez szkoły. W naszej opinii same szkoły powinny jednak być zainteresowane oceną skuteczności doradztwa i w miarę możliwości prowadzić proste analizy w tym zakresie.

Podobnie wygląda sytuacja w przypadku badania przez szkoły losów swoich absolwentów. Jak wspomniano już w poprzedniej części raportu, badania takie, w różnych formach prowadzi prawie 80% techników oraz nieco ponad 60% zasadniczych szkół zawodowych. Martwić może jednak niski odsetek szkół prowadzących systematyczne badania każdego z roczników opuszczających szkołę – wynosi on niecałe 25% w przypadku techników oraz nieco ponad 15% w przypadku zasadniczych szkół zawodowych. Symptomatyczne są także powody, dla których szkoły nie prowadzą badań losów absolwentów. Połowa techników deklaruje, że barierą jest brak środków finansowych lub braki kadrowe. Niecałe 20% twierdzi, nie dysponuje wiedzą na temat metod badania losów absolwentów. Równocześnie jednak aż 50% szkół niebadających losów absolwentów zgłasza, że nie ma takiego obowiązku, zaś niecałe 20% uważa, iż nie ma takiej potrzeby. W świetle powyższego należy przyjąć, że brak systematycznego badania losów absolwentów w pewnej mierze jest spowodowany niekompetencją dyrekcji szkół, która nie rozumie do końca, jakie cele powinny przyświecać działalności placówek edukacyjnych. Nieco lepiej pod tym względem wypadają wyniki ankiety przeprowadzonej w zasadniczych szkołach zawodowych, gdzie brak potrzeby prowadzenia badań zgłasza nieco ponad 23% szkół, zarazem jednak brakiem obowiązku załatwiania się jedynie 30% podmiotów. Co ciekawe, wśród ZSZ największym problemem wydaje się brak wiedzy na temat metod badania losów absolwentów zgłaszany przez ponad 46% podmiotów. Brak środków oraz braki kadrowe wymienia odpowiednio 23% oraz 38% szkół.

W kontekście braku środków finansowych, który był wielokrotnie sygnalizowany zarówno w ankietach, jak i w bezpośrednich wywiadach przeprowadzonych z przedstawicielami szkół, znaczące są wyniki ankiety przeprowadzonej w szkołach. Pokazują one, że finansowania zewnętrznego (w ramach PO KL lub z innych źródeł) dla swoich projektów nie uzyskało do tej pory ponad 27% techników i połowa zasadniczych szkół zawodowych. Część szkół twierdzi wręcz, iż nigdy nie starała się o takie finansowanie, przy czym o ile w przypadku techników odsetek ten nie przekracza 10%, o tyle w przypadku zasadniczych szkół zawodowych sięga on prawie 40%. Ocena działania owych szkół w tym zakresie musi być jednoznacznie negatywna.

Istotnym kryterium oceny działań szkół jest również ich wyposażenie. W przypadku bazy dydaktycznej, do której zaliczamy budynki szkoły i ich wyposażenie, obraz, jaki wyłania się z ankiet wypełnionych przez szkoły, nie jest najgorszy. Ponad 70% techników oraz ponad 50% zasadniczych szkół zawodowych uważa bowiem, że stan ich bazy dydaktycznej jest dobry lub bardzo dobry. Jedynie nieco ponad 2% techników oraz 8% zasadniczych szkół zawodowych określa ten stan jako zły lub bardzo zły. W przypadku szkół, które dysponują własnymi pracowniami/warsztatami do zajęć praktycznych, ocena wyposażenia oraz jego zaawansowania technologicznego wypada już znacznie gorzej. Prawie połowa przedstawicieli techników i zasadniczych szkół zawodowych twierdzi, że stan wyposażenia pracowni jest co najwyżej średni. Nowoczesne lub bardzo nowoczesne wyposażenie ma zaś nieco ponad 45% techników i niecałe 30% zasadniczych szkół zawodowych. Innym problemem jest fakt, iż własnych pracowni nie ma ponad 27% techników i ponad 46% zasadniczych szkół zawodowych. Dokładne wyniki analizy dotyczącej stanu bazy dydaktycznej obrazuje tabela 21.

Tabela 21. Oceny stanu bazy dydaktycznej badanych techników i zasadniczych szkół zawodowych

Stan bazy dydaktycznej	Bardzo zły	Zły	Średni	Dobry	Bardzo dobry
Technikum	-	2,2%	26,7%	55,6%	15,6%
ZSZ	4,2%	4,2%	37,5%	41,7%	12,5%
Stan wyposażenia warsztatów	Bardzo zły	Zły	Średni	Dobry	Bardzo dobry
Technikum	-	5,7%	40,0%	45,7%	8,6%
ZSZ	-	-	46,7%	46,7%	6,7%
Stan technologiczny	Bardzo przestarzały	Przestarzały	Średni	Nowoczesny	bardzo nowoczesny
Technikum	11,4%	22,9%	20,0%	37,1%	8,6%
ZSZ	14,3%	21,4%	35,7%	21,4%	7,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego w szkołach.

Ostatnim kryterium oceny szkół zawodowych jest ich promocja. Trzeba przyznać, że z wywiadów przeprowadzonych w szkołach wyłania się tutaj obraz podmiotów bardzo aktywnie się promujących. W większości przypadków przedstawiciele szkół podkreślają, że działając w okresie niżu demograficznego, muszą walczyć o uczniów. W rezultacie część z nich prowadzi szeroko zakrojoną promocję uwzględniającą artykuły w gazetach lokalnych, reklamę w radiu i telewizji czy produkcję gadżetów reklamowych. Zdecydowana większość opiera się jednak na takich formach promocji jak wizyty w gimnazjach, obecność na targach pracy, targach edukacyjnych czy festynach, organizacja dni otwartych szkoły i spotkań z rodzicami albo prowadzenie atrakcyjnych stron internetowych. Wiele szkół kolportuje też ulotki i rozwiesza plakaty. Co istotne, niektóre placówki starają się obejmować promocją nie tylko najbliższe, ale i dalsze otoczenie. Organizują zatem swoje prezentacje nie tylko w mieście, w którym ma swoją siedzibę, lecz także w innych miejscowościach na terenie powiatu. Duże znaczenie mają również formy nieformalne takie jak promocja za pośrednictwem byłych absolwentów, która zdaniem niektórych szkół może być bardzo skuteczna.

Na koniec niniejszej części opracowania warto się zastanowić, na potrzeby jakiego rynku (lokalnego, regionalnego, krajowego czy europejskiego) powinny kształcić szkoły zawodowe w województwie podlaskim. Samo pytanie dotyczące celów kształcenia zawodowego ma nieco filozoficzny charakter, gdyż teoretycznie można by było się zastanawiać nad tym, co rzeczywiście jest celem kształcenia – dobro uczniów, czy też osiągnięcie najwyższego poziomu użyteczności społecznej. Wbrew pozorom odpowiedź na to pytanie nie jest jednak trudna, jeżeli tylko ma się podstawową wiedzę dotyczącą realiów panujących na krajowym i europejskim rynku pracy.

Patrząc na dane dotyczące mobilności pracowników na krajowym rynku, można zauważyć, że poziom ten jest bardzo niski. W przypadku absolwentów dostępne badania wskazują, iż nie wyróżniają się oni dużą skłonnością do migracji. Główną barierą jest tutaj przede wszystkim problem z mieszkaniem, który dla zdecydowanej większości młodych ludzi jest nie do pokonania. Podobnie wygląda kwestia migracji zagranicznych – pomimo ewidentnego wzrostu liczby wyjazdów w ostatnich latach badania pokazują, iż absolwenci nie są specjalnie skłonni do migracji.⁸ Do wyjazdów zniechęca i będzie w najbliższym czasie dodatkowo zniechęcać pogarszająca się sytuacja gospodarcza krajów Unii Europejskiej. Trzeba zresztą w tym miejscu

⁸ ASM (2007) Badanie aktywności zawodowej absolwentów w kontekście realizacji Programu „Pierwsza Praca”.

również zauważyć, że z punktu widzenia finansów publicznych, edukacja siły roboczej na potrzeby zagranicy jest absolutnie pozbawiona sensu. Trudno bowiem znaleźć argumenty tłumaczące, dlaczego mielibyśmy za pieniądze polskich podatników finansować kształcenie siły roboczej, która w przyszłości opuści kraj. Wydaje się zatem, iż naturalnym celem szkolnictwa zawodowego, nie tylko w województwie podlaskim, ale we wszystkich polskich regionach, powinno być przede wszystkim kształcenie jak najlepiej wykwalifikowanej kadry na potrzeby lokalnego i regionalnego rynku pracy (jeśli założymy możliwość dojazdów do miejsca zatrudnienia). Za takim rozwiązaniem dodatkowo przemawia możliwość bezpośredniego kontaktu z pracodawcami i ich organizacjami działającymi w bezpośrednim otoczeniu szkół. Dzięki takim kontaktom szkoły powinny (przynajmniej teoretycznie) lepiej orientować się w rzeczywistych potrzebach rynku pracy i elastycznie dopasowywać do niego swoją ofertę edukacyjną, powinny także dążyć do nawiązywania współpracy mającej na celu organizację staży dla swoich uczniów. Jak wspomniano już wcześniej, w wielu przypadkach wynikiem tego typu współpracy jest możliwość znalezienia przez absolwentów zatrudnienia bezpośrednio po zakończeniu formalnej edukacji.

2.3.6. Analiza kompetencji absolwentów z punktu widzenia oczekiwań pracodawców i ocena ich sytuacji na rynku pracy w perspektywie najbliższych 5 lat

---

Analiza przeprowadzona w poprzednich dwóch częściach opracowania oparta była przede wszystkim na danych pochodzących z ankiety oraz z wywiadów przeprowadzonych w wybranych szkołach. Uzyskane informacje pokazują zatem punkt widzenia szkół, czyli podmiotów oferujących usługi edukacyjne bezpośrednio na potrzeby uczniów i pośrednio na potrzeby pracodawców. Celem niniejszej części jest natomiast weryfikacja powyższych informacji i przedstawienie punktu widzenia zarówno samych absolwentów, jak i pracodawców. Dodatkowo zweryfikowana zostanie adekwatność kształcenia zawodowego w stosunku do katalogu zawodów nadwyżkowych i deficytowych w ramach Podlaskiej Mapy Zawodów i Kwalifikacji. Wreszcie omówione będą perspektywy zatrudnialności absolwentów w najbliższych 5 latach.

Jak wynika z ankiety przeprowadzonej wśród absolwentów, jedynie nieco 40% respondentów obecnie zatrudnionych stwierdziło, że kwalifikacje te nabyło podczas zajęć w szkole (teoretycznych lub praktycznych). Prawie 50% uznało, że nabyło je podczas praktyk zawodowych, ponad 40% już u pracodawcy, a nieco ponad 30% douczało się na własną rękę poza szkołą. Wyniki wskazują, że wiedza przekazywana w szkołach jest zdecydowanie niewystarczająca i musi być uzupełniania w inny sposób. Występują tutaj jednak duże różnice pomiędzy absolwentami techników i zasadniczych szkół zawodowych. Byli uczniowie szkół zawodowych znacznie częściej wskazują na zajęcia praktyczne w szkole i praktyki zawodowe, jako sposoby zdobycia kwalifikacji zawodowych. Absolwenci techników częściej uzupełniają brakujące umiejętności w ramach samokształcenia i nauki bezpośrednio u pracodawcy (patrz tabela 22).

Tabela 22. *Sposoby zdobywania kwalifikacji potrzebnych do obecnie wykonywanego zawodu według absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim*

Jak zdobywali kwalifikacje	Na zajęciach teoretycznych w szkole	Na zajęciach praktycznych w szkole	Na praktykach zawodowych	Sam się douczałem, poza szkołą	Już u pracodawcy, u którego podjąłem pracę
Technikum	39,1%	37,5%	40,2%	33,1%	44,1%
ZSZ	43,9%	50,0%	77,3%	26,5%	37,1%
Ogółem	40,4%	40,7%	49,7%	31,4%	42,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród absolwentów.

Jak wynika z badań, kobiety na ogół częściej niż mężczyźni uzyskiwały kwalifikacje na zajęciach teoretycznych w szkole, na praktykach zawodowych oraz u pracodawcy. Mężczyźni natomiast znacząco częściej niż kobiety wymieniają douczanie się we własnym zakresie, poza szkołą. Szczegółowe wyniki pokazano poniżej.

Tabela 23. *Sposoby zdobywania kwalifikacji według absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim w podziale na płeć*

Jak zdobywali kwalifikacje	Na zajęciach teoretycznych w szkole	Na zajęciach praktycznych w szkole	Na praktykach zawodowych	Sam się douczałem, poza szkołą	Już u pracodawcy, u którego podjąłem pracę
Kobiety	46.6%	40.6%	53.4%	21.8%	46.6%
Mężczyźni	38.2%	40.8%	48.4%	34.7%	40.8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród absolwentów.

Absolwenci ankietowani na potrzeby badania zostali także poproszeni o ocenę kwalifikacji uzyskanych w szkole z punktu widzenia oczekiwań pracodawców. W skali od 1 do 5 oceniane były doświadczenie, wiedza teoretyczna, wiedza praktyczna i uzyskane uprawnienia (certyfikaty), przy czym krańcowe wartości oznaczały kwalifikacje wystarczające lub niewystarczające. Wyniki badania pokazują, że dla całej grupy absolwentów oceny wystarczające lub gorsze tylko o 1 punkt dla wiedzy teoretycznej przyznało ponad 60% absolwentów, dla wiedzy praktycznej zaś nieco ponad 50%. Zdecydowanie gorsze wyniki zanotowano w przypadku oceny doświadczenia i zdobytych uprawnień, gdzie odsetek odpowiedzi powyżej średniej wyniósł nieco ponad 30%. Co ciekawe, nie ma tutaj bardzo znaczących różnic pomiędzy całą populacją absolwentów, a osobami mającymi zatrudnienie, chociaż te ostatnie na ogół nieco lepiej oceniają zdobyte kwalifikacje. Znaczące różnice widać natomiast pomiędzy pracującymi absolwentami różnych typów szkół. Odsetek najwyższych ocen wystawionych przez byłych uczniów zasadniczych szkół zawodowych jest tutaj ponad dwukrotnie wyższy we wszystkich analizowanych przekrojach. Potwierdza to stawianą już wcześniej tezę, że efektywność kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych w województwie podlaskim jest wyższa niż ta w technikach. Analiza danych z ankiety dla absolwentów pokazuje także występowanie pewnych różnic w ocenie kwalifikacji ze względu na płeć respondenta. Mężczyźni na ogół lepiej oceniają uzyskane kwalifikacje, co jest szczególnie wyraźne w przypadku doświadczenia i certyfikatów. Kobiety nieco lepiej oceniają jedynie wiedzę teoretyczną. Dokładne wyniki dotyczące oceny kwalifikacji uzyskanych w szkole pokazano w tabeli 24.

Tabela 24. *Oceny kwalifikacji zdobytych w szkole według badanych absolwentów w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niewystarczające zaś 5 wystarczające*

Razem	Doświadczenie	Teoria	Praktyka	Certyfikat
5	12,8%	34,3%	22,3%	17,1%
4	23,2%	28,5%	30,9%	13,2%
3	24,2%	19,6%	21,2%	29,1%
2	19,3%	11,5%	17,3%	24,4%
1	20,6%	6,1%	8,4%	16,2%
Pracujący	Doświadczenie	Teoria	Praktyka	Certyfikat
5	17,9%	39,6%	28,7%	23,0%
4	23,6%	27,5%	30,8%	13,6%
3	24,6%	16,6%	17,5%	26,9%
2	17,7%	11,3%	17,2%	23,8%
1	16,2%	5,1%	5,8%	12,7%
Technikum	Doświadczenie	Teoria	Praktyka	Certyfikat
5	12,9%	29,9%	21,8%	17,3%
4	23,4%	29,9%	33,3%	14,7%
3	24,9%	19,4%	18,9%	28,9%
2	20,7%	14,2%	18,4%	24,4%
1	18,1%	6,6%	7,6%	14,7%
ZSZ	Doświadczenie	Teoria	Praktyka	Certyfikat
5	32,6%	67,4%	48,5%	39,4%
4	24,2%	20,5%	23,5%	10,6%
3	23,5%	8,3%	13,6%	21,2%
2	9,1%	3,0%	13,6%	22,0%
1	10,6%	0,8%	0,8%	6,8%
Kobiety	Doświadczenie	Teoria	Praktyka	Certyfikat
5	8,7%	34,0%	19,6%	11,5%
4	22,4%	32,7%	29,3%	10,9%
3	26,5%	19,6%	24,3%	31,8%
2	19,6%	8,4%	18,4%	27,7%
1	22,7%	5,3%	8,4%	18,1%
Mężczyźni	Doświadczenie	Teoria	Praktyka	Certyfikat
5	14,8%	34,5%	23,5%	19,7%
4	23,5%	26,5%	31,7%	14,3%
3	23,1%	19,5%	19,7%	27,8%
2	19,1%	13,0%	16,7%	22,8%
1	19,5%	6,5%	8,4%	15,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród absolwentów.

Zdecydowaną przewagę efektywności kształcenia w szkołach zawodowych pokazuje także analiza odpowiedzi absolwentów na pytanie dotyczące tego, czy wykształcenie uzyskane w szkole pozwoliło im znaleźć zatrudnienie po jej ukończeniu. W ogóle absolwentów prawie połowa stwierdziła, iż zdobyte wykształcenie nie pozwoliło znaleźć pracy. Zarazem jednak w przypadku byłych uczniów zasadniczych szkół zawodowych odsetek ten wyniósł niecałe 34%, podczas gdy dla techników prawie 53%. Znaczące różnice występują także w grupie osób, które znalazły zatrudnienie w najbliższej okolicy – wynosi on prawie 44% w przypadku ZSZ i tylko nieco ponad 26% w przypadku techników. Co więcej, absolwenci techników prawie trzykrotnie częściej musieli się przeprowadzać, aby uzyskać pracę. Z jednej strony może to świadczyć o ich

większej mobilności, z drugiej jednak o braku szans na znalezienie zatrudnienia w pobliżu miejsca zamieszkania. Różnice widać także w podziale na płeć absolwentów. Okazuje się bowiem, iż udział kobiet, które nie znalazły pracy, w ogóle absolwentek jest wyższy o ponad 10 punktów procentowych niż udział mężczyzn. Ci ostatni częściej znajdowali zarazem pracę zarówno w najbliższej jak i dalszej odległości. Udział osób deklarujących konieczność przeprowadzki w celu znalezienia zatrudnienia jest natomiast praktycznie identyczny dla obu płci.

Tabela 25. *Oceny wpływu zdobytego wykształcenia na uzyskanie zatrudnienia według badanych absolwentów*

Rodzaj szkoły	Zatrudnienie w najbliższej okolicy	Zatrudnienie, ale wymaga to dojazdów	Zatrudnienie, ale wymagało to przeprowadzki	Brak zatrudnienia
Ogółem	29,9%	13,0%	8,0%	49,0%
Technikum	26,4%	11,5%	9,1%	52,9%
ZSZ	43,7%	19,1%	3,5%	33,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród absolwentów.

Tabela 26. *Oceny wpływu zdobytego wykształcenia na uzyskanie zatrudnienia według badanych absolwentów w podziale na płeć*

Płeć	Zatrudnienie w najbliższej okolicy	Zatrudnienie, ale wymaga to dojazdów	Zatrudnienie, ale wymagało to przeprowadzki	Brak zatrudnienia
Kobiety	24,3%	11,2%	8,1%	56,4%
Mężczyźni	32,5%	13,9%	8,0%	45,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród absolwentów.

Kolejną perspektywą, z jakiej możemy skorzystać w celu weryfikacji informacji na temat efektywności kształcenia w szkołach zawodowych, są dane pochodzące z badania 600 pracodawców z regionu. Pierwsze z nich dotyczą oceny umiejętności nabytych przez absolwentów w ramach formalnej edukacji szkolnej. Jak wynika z tabeli poniżej, oceny te w większości przypadków są najwyżej średnie. Pracodawcy zdecydowanie lepiej oceniają jednak wiedzę teoretyczną niż praktyczną. Mają także dużo zastrzeżeń co do umiejętności związanych z obsługą sprzętu, certyfikatami czy znajomością języków obcych. Zdecydowanie najlepsze oceny wystawiają absolwentom w zakresie obsługi komputera, która jednak jest w wielu przypadkach nabywana poza szkołą. Warto zwrócić uwagę, że firmy zatrudniające obecnie absolwentów, są na ogół nieco bardziej krytyczne w ich ocenie niż te, które w ostatnich 3 latach absolwentów nie zatrudniały, co może świadczyć o tym, że praktyczna weryfikacja umiejętności absolwentów w miejscu pracy wypada na ich niekorzyść.

Tabela 27. *Oceny umiejętności absolwentów przez pracodawców w skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza bardzo źle, zaś 7 bardzo dobrze*

Wiedza teoretyczna	1	2	3	4	5	6	7
Razem	4,1%	6,0%	24,3%	30,7%	27,0%	3,9%	4,1%
Zatrudniają absolwentów	5,4%	7,2%	24,7%	25,9%	30,7%	1,2%	4,8%
Wiedza praktyczna	1	2	3	4	5	6	7
Razem	8,7%	15,6%	30,2%	24,7%	13,1%	5,1%	2,7%
Zatrudniają absolwentów	10,1%	18,9%	26,0%	25,4%	9,5%	5,9%	4,1%
Obsługa sprzętu	1	2	3	4	5	6	7
Razem	5,9%	13,6%	23,1%	24,5%	18,4%	10,5%	4,0%

Zatrudniają absolwentów	8,3%	14,2%	24,9%	18,9%	15,4%	13,6%	4,7%
Obsługa komputera	1	2	3	4	5	6	7
Razem	3,5%	3,5%	11,9%	14,8%	28,2%	20,5%	17,5%
Zatrudniają absolwentów	4,7%	3,3%	12,0%	16,0%	28,0%	20,0%	16,0%
Certyfikaty	1	2	3	4	5	6	7
Razem	19,2%	19,4%	21,0%	18,6%	11,6%	6,0%	4,2%
Zatrudniają absolwentów	19,5%	19,5%	23,8%	14,0%	11,0%	5,5%	6,7%
Gotowość do podnoszenia kwalifikacji	1	2	3	4	5	6	7
Razem	5,3%	7,1%	20,6%	27,2%	21,8%	12,0%	6,0%
Zatrudniają absolwentów	7,0%	7,0%	23,4%	24,0%	21,6%	8,2%	8,8%
Języki obce	1	2	3	4	5	6	7
Razem	19,7%	27,6%	26,2%	13,9%	9,1%	2,4%	1,0%
Zatrudniają absolwentów	19,5%	30,2%	29,6%	13,2%	5,0%	1,9%	0,6%
Praca w zespole	1	2	3	4	5	6	7
Razem	2,2%	8,4%	23,6%	29,9%	23,6%	8,4%	3,9%
Zatrudniają absolwentów	2,9%	6,9%	23,7%	30,1%	22,0%	8,7%	5,8%
Pracowitość	1	2	3	4	5	6	7
Razem	3,7%	11,3%	24,9%	27,9%	19,9%	8,2%	4,1%
Zatrudniają absolwentów	5,2%	11,6%	22,5%	26,0%	21,4%	6,9%	6,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród pracodawców.

Analiza danych dotyczących opinii pracodawców na temat szkół pozytywnie wyróżniających się poziomem kształcenia na tle innych pokazuje, że bardzo trudno jest znaleźć chociaż jedną, która zdecydowanie wybija się w tym względzie. To samo dotyczy szkół o wyjątkowo niskim poziomie kształcenia. Okazuje się bowiem, że nawet jeśli niektórzy pracodawcy wymieniają konkretne placówki, to te same szkoły przez jednych są uznawane za wyjątkowo dobre, przez innych zaś jako wyjątkowo złe.

Badanie pracodawców dostarcza natomiast interesujących informacji odnośnie do zawodów, do których nie przygotowuje się uczniów w sposób właściwy. W tym przypadku o istnieniu takich zawodów przekonanych jest ponad 23% respondentów. Do najczęściej wymienianych należy zaliczyć przede wszystkim zawody mechaników (wymienianych w 8% przypadków), budowlańców (wielu respondentów nie wymieniło tutaj konkretnej specjalizacji) i ślusarzy (w obu przypadkach 6,5%) oraz mechaników samochodowych (6% odpowiedzi). Warto zauważyć, że w większości tych specjalności łatwo ocenić poziom przygotowania do praktycznego uprawiania zawodu. Nie musi to jednak wcale oznaczać, że zawody oferowane w technikach są nauczane lepiej.

Tabela 28. *Najgorzej uczone zawody w opinii pracodawców*

Najczęściej wymieniane	Udział wszystkich wskazań (%)
Mechanik	8,0%
Budowlaniec	6,5%
Ślusarz	6,5%
Mechanik samochodowy	6,0%
Fryzjer	5,0%
Spawacz	4,5%
Murarz	4,0%
Tokarz	4,0%
Stolarz	3,5%

Piekarz	3,0%
Tynkarz	3,0%
Elektromechanik	2,5%
Elektryk	2,5%
Frezer	2,0%
Informatyk	2,0%
Sprzedawca	2,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród pracodawców.

Bardzo negatywny obraz szkolnictwa zawodowego wyłania się z opinii pracodawców dotyczących możliwości pozyskania pracowników o odpowiednich kwalifikacjach. Dla ponad 75% podmiotów rekrutacja taka jest trudna lub bardzo trudna, tylko dla nieco ponad 4% zaś bardzo łatwa. W rezultacie ponad 37% firm twierdzi, że w większości przypadków nigdy nie było w stanie zatrudnić odpowiednich pracowników. Wynik ten jednoznacznie wskazuje na ogromne rezerwy znajdujące się po stronie popytu, a zarazem duże pole do poprawy efektywności kształcenia zawodowego. Tezę tę potwierdzają również przyczyny trudności w pozyskaniu pracowników wskazywane przez pracodawców. Aż 26,3% z nich stwierdziło, że w okolicy nie kształci się osób w zawodzie, którego potrzebowała firma, zaś 42,7%, że absolwenci szkół zawodowych nie mają pożądanych kwalifikacji i umiejętności. Dużym problemem był także brak odpowiedniego doświadczenia podnoszony przez 37,7% firm. Okazuje się jednak, że problemy z zatrudnieniem to w opinii pracodawców również pochodzą z braku osób chętnych do pracy w okolicy (taką opinię wyraziło 42,4% podmiotów) oraz brak osób o odpowiedniej kulturze pracy (za przyczynę trudności w pozyskaniu pracowników uznało to 21,1% firm). Wreszcie prawie 47% firm deklaruje, że w ich okolicy raczej lub na pewno nie kształci się uczniów w zawodach, które są potrzebne w ich działalności. Opinię o tym, że uczniów takich zdecydowanie się kształci, wyraża zaś niecałe 20% podmiotów.

Pracodawcy, którzy wzięli udział w badaniu, zostali również poproszeni o wymienienie zawodów i specjalności, których brakuje w ofercie szkół zawodowych w ich okolicy. Lista wymienianych zawodów i specjalności okazała się tutaj dość długa, jednak niektóre z nich powtarzały się częściej niż inne. Dotyczy to w szczególności zawodów związanych z budownictwem (część respondentów podała ogólnie zawód budowlaniec). W następnej kolejności wymieniano zawody związane z poligrafią (drukarz, introligator), obróbką metali (blacharz, frezer, spawacz czy tokarz) czy szeroko rozumianą mechaniką i obsługą maszyn i pojazdów (listę zawodów deficytowych najczęściej wymienianych przez pracodawców pokazano w tabeli poniżej). Trzeba w tym miejscu podkreślić, że zawody czy specjalności uznane za deficytowe w większości należą do tych, które oferowane są przez zasadnicze szkoły zawodowe. Wskazuje to na potrzebę rozszerzenia oferty tego typu szkół. Jednocześnie też pracodawcy bardzo często wymieniali zawody niewymagające ukończenia szkoły zawodowej, lecz raczej kursu, takie jak kierowca czy operator wózka widłowego. Warto zatem byłoby się zastanowić nad zasadnością wprowadzenia tego typu zawodów do oferty szkolnictwa zawodowego.

Tabela 29. *Lista zawodów/specjalności, których brakuje w ofercie szkół zawodowych w okolicy w ocenie pracodawców*

Zawód	Odsetek wszystkich wskazań
mechanik	7,6%
operator maszyn i pojazdów	6,6%
murarz	4,3%
spawacz	4,3%
budowlaniec	3,6%
instalator	3,6%
monter	3,6%
stolarz	3,6%
ślusarz	3,6%
kamieniarz	3,3%
technik informatyk	3,3%
tynkarz	3,3%
elektryk	3,0%
sprzedawca	3,0%
krawiec	2,6%
dekarz	2,3%
technik handlowiec	2,3%
elektronik	2,0%
malarz	2,0%
tokarz	2,0%
elektromechanik	1,7%
frezer	1,7%
introligator	1,7%
technik ekonomista	1,7%
drukarz	1,3%
kelner	1,3%
kucharz	1,3%
technik geodeta	1,3%
wykończeniowiec	1,3%
blacharz	1,0%
cukiernik	1,0%
fryzjer	1,0%
glazurnik	1,0%
piekarz	1,0%
rzeźnik	1,0%
tapicer	1,0%
zbrojarz	1,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród pracodawców.

Ankieta przeprowadzona wśród pracodawców zawiera także informację na temat zawodów i specjalności, w których kształci się zbyt dużą liczbę uczniów. Tutaj lista jest krótsza niż w przypadku zawodów deficytowych. Otwiera ją szeroko pojmowany zawód mechanika, technika ekonomisty oraz fryzjera. W opinii pracodawców zbyt dużo kształci się także informatyków, sprzedawców, budowlanców czy kosmetyczek (listę najczęściej wymienianych zawodów zawiera tabela poniżej). Warto w tym miejscu zauważyć, że niektóre zawody znalazły się zarówno wśród wymienianych jako deficytowe, jak i wśród uznanych za nadwyżkowe, co może świadczyć o tym,

że oferta edukacyjna jest nierównomiernie rozłożona przestrzennie. Te same zawody w jednym miejscu mogą być zatem deficytowe, a w innym nadwyżkowe.

Tabela 30. *Lista zawodów/specjalności w których kształci się zbyt dużą liczbę uczniów w ocenie pracodawców*

Zawód	Odsetek wszystkich wskazań
Mechanik	16,8%
Technik ekonomista	14,5%
Fryzjer	11,2%
Technik informatyk	7,0%
Sprzedawca	6,1%
Budowlaniec	4,2%
Kosmetyczka	4,2%
Piekarz	2,8%
Technik gastronomii	2,8%
Cukiernik	2,3%
Kucharz	2,3%
Technik handlowiec	2,3%
Technik hotelarz	2,3%
Technik obsługi turystycznej	2,3%
Elektryk	1,9%
Elektronik	1,4%
Rolnik	1,4%
Stolarz	1,4%
Technik technologii drewna	1,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród pracodawców.

Dodatkowo weryfikacja listy zawodów deficytowych i nadwyżkowych jest możliwa na podstawie danych pochodzących z Podlaskiej Mapy Zawodów i Kwalifikacji. Jak pokazuje najnowszy raport, w IV kwartale 2010 r. najwięcej ofert pracy zanotowano w sektorach budownictwa, handlu i przetwórstwa przemysłowego (w sumie ponad 40% wszystkich ofert). Najczęściej poszukiwanym typem pracowników byli natomiast robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (ponad 30% wszystkich ofert pracy), technicy i inny średni personel oraz pracownicy usług i sprzedawcy (w obu przypadkach ponad 15% ofert). W ramach pierwszej grupy zawodów dominowały specjalności związane z obróbką metali (operatorzy obrabiarek i spawacze), w ramach drugiej – przedstawiciele handlowi, zaś w ramach trzeciej sprzedawcy. Są to zawody wymieniane jako deficytowe przez pracodawców biorących udział w badaniu na potrzeby niniejszego opracowania.

Co ciekawe, jak pokazuje Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji, przestrzenny rozkład zapotrzebowania na poszczególne grupy zawodów jest bardzo podobny w przypadku miast na prawach powiatu (Białystok, Łomża i Suwałki). Najbardziej poszukiwani są tutaj robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy oraz pracownicy usług i sprzedawcy. Również w pozostałych powiatach regionu zgłaszano największe zapotrzebowanie na pracowników z grupy robotników przemysłowych i rzemieślników oraz pracowników usług i sprzedawców. Trudno jest zatem tutaj mówić o jakimś znaczącym zróżnicowaniu regionalnym.

Porównując popyt na pracę wykazany w Podlaskiej Mapie Zawodów i Kwalifikacji oraz liczbę uczniów kształconych w poszczególnych zawodach, łatwo zauważyć, że do zawodów deficytowych należy zaliczyć przede wszystkim rzemieślników i szeroko rozumianych

pracowników budowlanych (murarz, zbrojarz, monter ociepleń, tynkarz *etc.*). Z drugiej strony zdecydowanie nadwyżkowe są zawody oferowane głównie w technikach, czyli np. technik informatyk, technik ekonomista, technik mechanik czy technik żywienia i gospodarstwa domowego. Z dużym prawdopodobieństwem należy przyjąć, że w przypadku absolwentów tych specjalności większość będzie zmuszona do przekwalifikowania lub kontynuacji nauki w szkołach wyższych, aby uzyskać zatrudnienie. Oddzielną kategorię stanowią zawody związane z rolnictwem, jak np. rolnik, technik rolnik czy technik mechanizacji rolnictwa. W ich przypadku trudno jest oceniać popyt na podstawie przeglądu ofert pracy zamieszczanych w prasie czy zgłaszanych do powiatowych urzędów pracy, co jest podstawowym źródłem informacji wykorzystywanych przy opracowywaniu Podlaskiej Mapy Zawodów i Kwalifikacji. Rolniczy charakter dużej części regionu, jak się wydaje, przemawia za istnieniem popytu na tego typu zawody. Weryfikacja jego rzeczywistej wielkości wymagałaby jednak przeprowadzenia oddzielnego badania.

Ostatnią kwestią poruszaną w tej części opracowania są przewidywania dotyczące perspektyw zatrudnialności absolwentów szkół zawodowych w najbliższych 5 latach. Jak pokazują wyniki badania pracodawców, dokładnie 70% firm stwierdziło, iż w ciągu najbliższych 5 lat będzie zatrudniać absolwentów szkół zawodowych, zaś 18,5% uznało, że działań takich nie podejmie (w pozostałych przypadkach respondenci nie potrafili udzielić jednoznacznej odpowiedzi). Z podmiotów, które zadeklarowały konkretną liczbę nowo zatrudnionych, w sumie prawie 80% deklaruje zatrudnienie 5 lub mniej absolwentów (najwięcej – 27,6% – deklaruje przyjęcie 2 osób). Jednocześnie prawie 11% firm twierdzi, iż w ciągu najbliższych 5 lat zatrudni 10 absolwentów. Gdyby opierać się jedynie na deklaracjach firm, które zgłosiły konkretne liczby osób przyjmowanych do pracy, to ich popyt na absolwentów w ciągu najbliższych lat wyniósłby prawie 2500 osób. Warto jednak w tym miejscu zauważyć, że ponad 43% pracodawców nie wie, ilu absolwentów zatrudni w najbliższej przyszłości, a badana próba firm wynosi poniżej 1% wszystkich podmiotów funkcjonujących w regionie.⁹

Pracodawcy zostali także poproszeni o wskazanie zawodów, które w ich opinii będą najbardziej poszukiwane w najbliższych 5 latach. Najczęściej wymieniany był szeroko rozumiany zawód mechanika i budowlanica (odpowiednio 9,8% i 7,5% wskazań). Zainteresowaniem powinny się także cieszyć takie specjalności, jak operator pojazdów i maszyn (5,7%), elektryk (4,5%), monter (4,3%), spawacz (4,3%), sprzedawca (4,2%) czy stolarz (4,3%). Listę najczęściej wymienianych zawodów i specjalności pokazano w tabeli 31.

---

⁹ Zgodnie z danymi GUS w 2010 roku do rejestru REGON w podlaskim wpisanych było ponad 90 tys. podmiotów.

Tabela 31. *Lista najczęściej poszukiwanych zawodów i specjalności w najbliższych 5 latach w opinii pracodawców*

Zawód	Odsetek wszystkich wskazań
Mechanik	9,8%
Instalator	3,5%
Budowlaniec	7,5%
Operator maszyn i pojazdów	5,7%
Elektryk	4,5%
Monter	4,3%
Spawacz	4,3%
Stolarz	4,3%
Sprzedawca	4,2%
Murarz	3,5%
Fryzjer	3,2%
Ślusarz	3,2%
Technik handlowiec	2,5%
Kucharz	2,2%
Tynkarz	2,2%
Kelner	2,0%
Dekarz	1,8%
Cieśla	1,7%
Kamieniarz	1,7%
Elektromechanik	1,5%
Blacharz	1,3%
Geodeta	1,3%
Brukarz	1,2%
Cukiernik	1,2%
Głazurnik	1,2%
Malarz	1,2%
Piekarz	1,2%
Rzeźnik	1,2%
Tokarz	1,2%
Zawody poligraficzne	1,2%
Elektronik	1,0%
Krawiec	1,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania ankietowego wśród pracodawców.

2.4. Podsumowanie

---

1. W województwie podlaskim działa 137 szkół zawodowych, z czego 84 to technika (w tym technika uzupełniająca), zaś 54 to zasadnicze szkoły zawodowe. W roku szkolnym 2010/2011 łączna liczba uczniów wyniosła ponad 23,7 tys. osób, z czego w technikach – prawie 19 tys., a w szkołach zawodowych nieco ponad 4,7 tys. osób. Zwraca uwagę wzrost liczby uczniów techników w latach 2005–2010, a spadek liczby uczniów zasadniczych szkół zawodowych.
2. Najwięcej szkół funkcjonuje w powiatach m. Białystok (22 technika i 13 szkół zawodowych) i m. Łomża (8 techników i 4 szkoły zawodowe). Najmniej w powiatach suwalskim (1 technikum i 1 zasadnicza szkoła zawodowa) oraz hajnowskim, łomżyńskim i sejneńskim (we wszystkich wymienionych powiatach działają 2 technika i 1 zasadnicza szkoła zawodowa).
3. Najszerszą ofertę zawodów, w których można pobierać naukę, daje powiat m. Białystok i obejmuje 52 zawody, z czego ponad połowa to zawody oferowane w technikach. Na drugim miejscu pod względem liczby oferowanych zawodów (48) znajduje się powiat wysokomazowiecki, przy czym są to w większości zawody uzyskiwane w ramach kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych.
4. Prawie połowę (44,7%) wszystkich uczniów szkół zawodowych w województwie podlaskim stanowią osoby pobierające naukę w 7 zawodach. Świadczy to o ogromnej polaryzacji szkolnictwa zawodowego i może być niebezpieczne w przypadku braku popytu rynkowego na absolwentów powyższych zawodów.
5. Na ogólną liczbę absolwentów szkół zawodowych, wynoszącą w roku szkolnym 2009/2010 5982 osoby przypada 4392 absolwentów techników oraz 1590 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. Prawie połowę wszystkich absolwentów (2916) stanowili uczniowie siedmiu zawodów (technik technologii żywności, technik hotelarstwa, technik informatyk, mechanik pojazdów samochodowych, technik rolnik, technik mechanik, technik ekonomista).
6. W roku 2010 do egzaminu zawodowego przystąpiło ogółem 4916 osób, co stanowi ok. 82% absolwentów tego rocznika, a zaliczyło go niecałe 64% osób podchodzących do egzaminu; część teoretyczną zdało ponad 84% osób, część praktyczną natomiast jedynie niecałe 70% uczniów. Odsetek osób, które otrzymały dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, jest jeszcze niższy, bowiem nie wszystkie osoby przystępujące do części teoretycznej przystąpiły również do części praktycznej.
7. Porównanie wyników egzaminów w technikach i szkołach zawodowych prowadzi do wniosku, że o ile poziom kształcenia teoretycznego jest w technikach nieco wyższy, o tyle pozostają one daleko za zasadniczymi szkołami zawodowymi jeśli chodzi o jakość praktycznej nauki zawodu.
8. Wyniki uzyskane w województwie podlaskim są niższe niż średnia dla całego kraju. Odsetek osób, które zaliczyły egzamin, wyniósł tutaj 84% w przypadku zasadniczych szkół zawodowych i 61% w przypadku techników (ogółem dla obu typów szkół 66%).
9. Najlepsze osiągnięcia w ramach części teoretycznej egzaminów zawodowych odnotowano w powiatach łomżyńskim i suwalskim (odsetek osób, które zaliczyły tę część wyniósł ponad 90%), najgorsze zaś w powiatach białostockim, bielskim i grajewskim, gdzie zdawalność nie przekroczyła 80%.

10. Najlepszy wynik zdawalność egzaminu jako całości osiągnął powiat łomżyński (80%), chociaż również powiaty takie jak augustowski, grajewski, m. Białystok, m. Suwałki, sejneński i zambrowski osiągnęły poziom zdawalności wyższy od średniej krajowej; najgorszy wynik odnotowano w powiatach białostockim, bielskim, sokólskim i suwalskim (50%).
11. Najniższy odsetek zdających, którzy zaliczyli obie części egzaminu zawodowego, odnotowano w przypadku takich zawodów, jak technik spedytor (14,3%), technik inżynier środowiska i melioracji (16,7%) oraz technik usług fryzjerskich (18,7%). Ogółem jednak w przypadku aż 13 zawodów udział osób, które otrzymały dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, nie przekroczył 50% (oprócz zawodów wymienionych wcześniej są to elektromechanik, technik technologii drewna, elektryk, technik ochrony środowiska, technik mechatronik, technik architektury krajobrazu, technik elektronik, technik teleinformatyk, technik urządzeń sanitarnych i murarz).
12. Jedynie w przypadku 5 zawodów poziom zdawalności wyniósł powyżej 90% (kelner, kucharz małej gastronomii, lakiernik, malarz-tapeciarz i technik poligraf).¹⁰
13. Porównanie poziomu zdawalności w przypadku zawodów o największej liczbie uczniów w województwie podlaskim do średniej krajowej pokazuje, iż w przypadku 4 zawodów poziom zdawalności jest wyższy niż średnia dla kraju (technik budownictwa, technik hotelarstwa, technik informatyk i technik mechanik), zaś w przypadku 3 jest on niższy (mechanik pojazdów samochodowych, technik ekonomista i technik rolnik). Wydaje się zatem, że priorytetem władz regionalnych powinno być położenie nacisku na wzrost poziomu zdawalności przede wszystkim w 3 ostatnich zawodach.
14. Poziom bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych wyniósł 16,5% i był wyższy niż stopa bezrobocia w województwie, która wyniosła 13,2%.
15. Brak jest bezpośredniego związku między odsetkiem bezrobotnych absolwentów a jakością kształcenia, mierzoną odsetkiem osób, które zaliczyły egzamin zawodowy.
16. 80% techników i 61% zasadniczych szkół zawodowych prowadzi monitoring losów absolwentów swoich szkół, ale tylko 12 techników i 4 ZSZ robi to w sposób systematyczny.
17. Monitoring ten wskazuje, że od 50 do nawet 90% absolwentów techników i zaledwie ok. 40% absolwentów ZSZ kontynuuje naukę, często łącząc to z pracą zawodową.
18. 51% ogółu absolwentów objętych badaniem zadeklarowało, że mają obecnie zatrudnienie, 40% absolwentów kontynuuje naukę, przy czym ponad 11% deklaruje, iż uczy się, jednocześnie pracując, ok. 20% absolwentów twierdzi, iż są osobami bezrobotnymi. Aż połowa absolwentów jest lub była bezrobotna w przeszłości
19. Znaczna część osób uczących się traktuje naukę jako szansę uniknięcia bezrobocia w przyszłości.
20. Występuje pewien pozytywny związek pomiędzy faktem posiadania zatrudnienia i zaliczenia egzaminu zawodowego, jakkolwiek jest on słabszy niż można byłoby oczekiwać. W grupie pracujących odsetek osób, które przystąpiły do egzaminów, wynosi bowiem 89,1%, z czego ponad 87,3% zdających uzyskało potwierdzenie kwalifikacji zawodowych. W grupie bezrobotnych natomiast powyższe odsetki są nieco niższe, ale nie drastycznie niższe, i wynoszą odpowiednio 76,7% i 75,2%.

¹⁰ Zarówno jednak w zawodzie lakiernika, jak i malarza-tapeciarza do egzaminu przystąpiła tylko 1 osoba, co nie pozwala na wysnuwanie jakichkolwiek wniosków na temat jakości kształcenia.

21. Zgodnie z wyuczonym zawodem pracuje niewiele ponad 52% absolwentów, przy czym odsetek ten wyższy jest osób, które zaliczyły egzaminy zawodowe. Wzrost ten trudno jednak uznać za znaczący, gdyż udział osób posiadających potwierdzone kwalifikacje i pracujących w wyuczonym zawodzie wynosi jedynie 60%.
22. Zdecydowanie większy odsetek pracujących absolwentów jest wśród byłych uczniów szkół zawodowych niż techników.
23. Wszystkie techniki współpracują z pracodawcami w zakresie organizacji praktyk zawodowych, zaś ponad 53% w zakresie organizacji zajęć praktycznych. Szkoły niewspółpracujące organizują zajęcia praktyczne. Dodatkowo 80% szkół organizuje wycieczki do zakładów pracy, ponad 42% otrzymuje wsparcie materialne od pracodawców. Wśród zasadniczych szkół zawodowych współpracę z pracodawcami w zakresie organizacji zajęć praktycznych deklaruje ponad 80% podmiotów (pozostałe organizują je w szkole), a ponadto organizowane są wycieczki do zakładów pracy (ponad 80% szkół) oraz wsparcie materialne dla szkoły ze strony pracodawców (38,5%). Nie ma więc istotnych różnic pomiędzy technikami a zasadniczymi szkołami zawodowymi.
24. Zarówno technika, jak i zasadnicze szkoły zawodowe potwierdzają także fakt współpracy z instytucjami rynku pracy. W obydwu przypadkach największy odsetek (ponad 80%) deklaruje współpracę z powiatowym urzędem pracy. Zasadnicze szkoły zawodowe znacznie częściej niż technika współpracują z cechami rzemiosł i ochotniczymi hufcami pracy, rzadziej natomiast z pozostałymi organizacjami pracodawców, organizacjami pozarządowymi i innymi organizacjami.
25. Jedynie 6% techników i 10% ZSZ nie organizuje dodatkowych zajęć dla uczniów. Tam, gdzie zajęcia są organizowane, są to głównie zajęcia sportowe, dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) dla uczniów mających zaległości oraz dodatkowe zajęcia z przedmiotów zawodowych. Najmniejszą popularnością cieszą się dodatkowe zajęcia z przedmiotów, które nie są zawarte w programie szkoły (np. dodatkowe języki obce). Prowadzenie doradztwa zawodowego deklaruje 94% techników i 92% szkół zawodowych.
26. Finansowania zewnętrznego (w ramach PO KL lub z innych źródeł) dla swoich projektów nie uzyskało do tej pory ponad 27% techników i połowa zasadniczych szkół zawodowych. Część szkół twierdzi wręcz, że nigdy nie starała się o takie wsparcie, przy czym o ile w przypadku techników odsetek ten nie przekracza 10%, o tyle w przypadku zasadniczych szkół zawodowych sięga on prawie 40%.
27. Jedynie nieco 40% respondentów obecnie zatrudnionych stwierdziło, że nabyło kwalifikacje potrzebne do wykonywanego zawodu podczas zajęć w szkole (teoretycznych lub praktycznych). Prawie 50% uznało, że nabyło je podczas praktyk zawodowych, ponad 40% już u pracodawcy, a nieco ponad 30% douczało się samemu poza szkołą. Byli uczniowie szkół zawodowych znacznie częściej wskazują na zajęcia praktyczne w szkole i praktyki zawodowe jako sposoby zdobycia kwalifikacji zawodowych. Absolwenci techników częściej uzupełniają brakujące umiejętności w ramach samokształcenia i nauki bezpośrednio u pracodawcy.
28. Pracodawcy oceniają umiejętności nabyte przez absolwentów w ramach formalnej edukacji szkolnej jako najwyżej średnie. Zdecydowanie lepiej oceniają jednak wiedzę teoretyczną niż praktyczną. Mają także dużo zastrzeżeń do umiejętności związanych z obsługą sprzętu, certyfikatami czy znajomością języków obcych. Zdecydowanie

- najlepsze oceny wystawiają absolwentom w zakresie obsługi komputera, która jednak jest w wielu przypadkach nabywana poza szkołą. Warto zwrócić uwagę, że firmy zatrudniające obecnie absolwentów są na ogół nieco bardziej krytyczne w ich ocenie niż te, które w ostatnich 3 latach absolwentów nie zatrudniały. Może to świadczyć o tym, że praktyczna weryfikacja umiejętności absolwentów w miejscu pracy wypada na ich niekorzyść.
29. Do najczęściej wymienianych zawodów, których sposób nauczania w szkołach zawodowych wyjątkowo nie przystaje do warunków rynku pracy, należy zaliczyć przede wszystkim mechaników (wymienianych w 8% przypadków), budowlańców (wielu respondentów nie wymieniało tutaj konkretnej specjalizacji) i ślusarzy (w obu przypadkach 6,5%) oraz mechaników samochodowych (6% odpowiedzi).
  30. Ponad 75% podmiotów miało problemy z pozyskaniem pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, a ponad 37% firm twierdzi, że w większości przypadków lub też nigdy nie było w stanie zatrudnić odpowiednich pracowników. Aż 26,3% firm oceniło, iż w okolicy nie kształci się osób w zawodzie, którego potrzebowała firma, zaś 42,7% że absolwenci szkół zawodowych nie mają pożądaných kwalifikacji i umiejętności.
  31. Zdaniem pracodawców problemy z zatrudnieniem to również pochodną braku osób chętnych do pracy w okolicy (taką opinię wyraziło 42,4% podmiotów) oraz brak osób o odpowiedniej kulturze pracy (za przyczynę trudności w pozyskaniu pracowników uznało to 21,1% firm).
  32. 70% właścicieli firm stwierdziło, że w ciągu najbliższych pięciu lat będzie zatrudniać absolwentów szkół zawodowych, zaś 18,5% uznało, że działań takich nie podejmie (w pozostałych przypadkach respondenci nie potrafili udzielić jednoznacznej odpowiedzi).
  33. Wśród najczęściej wymienianych zawodów, które zdaniem pracodawców będą najbardziej poszukiwane w najbliższych 5 latach, był szeroko rozumiany zawód mechanika i budowlańca (odpowiednio 9,8% i 7,5% wskazań), operatora pojazdów i maszyn (5,7%), elektryka (4,5%), monter (4,3%), spawacza (4,3%), sprzedawcy (4,2%) czy stolarza (4,3%).

2.5. Słownik pojęć

Działanie 9.2 (Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego) – jedno z Działań w ramach Priorytetu IX PO KL Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach dotyczące szkolnictwa zawodowego wdrażania na poziomie regionalnym

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

PO KL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Program rozwojowy – pojęcie zgodne z zapisami Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL Programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych realizowane w Priorytecie IX w Działaniu 9.2 spełniające następujące cechy:

- kompleksowo odpowiadają na zdiagnozowane potrzeby dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze danej szkoły/placówki oświatowej i jej uczniów (szkół/placówek oświatowych i ich uczniów);
- kompleksowo i trwale przyczyniają się do jakościowych zmian w funkcjonowaniu szkoły/placówki oświatowej i/lub rozszerzenia oferty edukacyjnej danej szkoły/placówki oświatowej (szkół/placówek oświatowych);
- zawierają określone cele, rezultaty i działania już na etapie aplikowania;
- działania określone w programie rozwojowym przyczyniają się do rozwoju kompetencji kluczowych określonych w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) lub kompetencji;
- zawodowych zgodnie z kierunkiem kształcenia zawodowego i stanowią co najmniej 70% ogółu działań podejmowanych w projekcie;
- zawierają elementy zgodne z polityką edukacyjną państwa i województwa.

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

SIO – System Informacji Oświatowej

Szkoła zawodowa – zasadnicze szkoły zawodowe, technika, technika uzupełniająca (z wyłączeniem szkół dla dorosłych)

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy

ZDZ – Zakład Doskonalenia Zawodowego

ZSZ – Zasadnicza szkoła zawodowa

3. Moduł II. Diagnoza środowisk lokalnych

3.1. Cele i metodologia badania

Celem niniejszej części badania było **poznanie zakresu współpracy na rzecz rozwoju edukacji zawodowej w środowiskach lokalnych pod kątem potrzeb rynku pracy w województwie podlaskim.**

Na poziomie powiatu przeprowadzono analizę współpracy lokalnej na rzecz poprawy jakości kształcenia zawodowego i potrzeb rynku pracy na szczeblu:

- samorząd – oświata,
- szkoły – pracodawcy.

Zbadano:

- istniejące partnerstwa i zakres współpracy w powiatach i w regionie,
- częstotliwość nawiązywania innej formy współpracy niż partnerstwo,
- stosowanie metod rozwiązywania problemów w edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy w powiatach,
- system powstawania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych i zakres konsultacji zarówno na szczeblu powiatowym, jak i wojewódzkim.

Diagnozę postawiono na podstawie sześciu studiów przypadków dotyczących współpracy na rzecz rozwoju edukacji zawodowej. Umożliwiło to poznanie i zrozumienie uwarunkowań lokalnych współpracy, wyboru kierunków kształcenia, utrzymania związków szkoły z pracodawcami dla jak najpełniejszego dostosowania edukacji do potrzeb rynku pracy, a także motywów pracodawców podejmujących taką współpracę.

W ramach każdego studium przypadku przeprowadzono analizę danych zastanych dotyczących współpracy (umowy, porozumienia, realizowane projekty i inne przedsięwzięcia, publikacje, strony internetowe itp.) oraz następujące badania jakościowe:

- wywiad z dyrektorem zespołu szkół,
- trzy wywiady z pracodawcami współpracującymi ze szkołami wchodzącymi w skład zespołu szkół,
- wywiad z przedstawicielem powiatowego urzędu pracy,
- dwa wywiady z przedstawicielami innych instytucji partnerskich (np. lokalna organizacja pozarządowa, organizacja pracodawców itp.).

W ramach każdego z opracowanych studiów przypadków przedstawiono:

- analizę sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu, otoczenia szkoły,
- charakterystykę współpracy, w tym opis zespołu szkół i podmiotów współpracujących ze szkołą,
- zakres współpracy na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy – formy i zakres współpracy, opis działań podejmowanych w powiatach,
- system powstawania nowych kierunków kształcenia,
- opinie o współpracy i jej perspektywach, w tym bariery i korzyści ze współpracy.

3.2. Przebieg badania

W pierwszej fazie badania przeprowadzono wywiady w 15 starostwach powiatowych¹¹ oraz z dyrektorami 65 zespołów szkół, w których ramach funkcjonują zasadnicze szkoły zawodowe, technika lub technika uzupełniająca. Na podstawie pozyskanych informacji nie zidentyfikowano żadnego formalnego partnerstwa na poziomie powiatu, w którego działania włączone byłyby jednostki oświatowe, samorządowe i pracodawcy.

Na podstawie wywiadów w starostwach powiatowych stwierdzono, że współpraca starostw z przedsiębiorstwami ogranicza się w głównej mierze do wspólnego zasiadania w powiatowych radach zatrudnienia. W szkołach podlegających starostwu współpraca ta obejmuje dwie strony, którymi są dyrektor szkoły i przedsiębiorca, ma najczęściej sformalizowany charakter – określa warunki współpracy w formie umowy i w większości przypadków ogranicza się do organizowania praktyk zawodowych lub praktycznej nauki zawodu. Jednocześnie starostwa powiatowe nie współpracują na rzecz rozwoju edukacji zawodowej bezpośrednio z innymi instytucjami i organizacjami. Współpracę taką inicjują i prowadzą natomiast poszczególne szkoły. One również zajmują się rozpoznaniem lokalnego rynku pracy i na tej podstawie proponują uruchamianie nowych kierunków kształcenia. Zdaniem zarówno organów prowadzących, jak i przedsiębiorców, instytucją odpowiedzialną za inicjowanie i tworzenie nowych kierunków jest i powinna być szkoła.

Aby wyłonić placówki wyróżniające się aktywną i wartą pogłębienia współpracą na rzecz rozwoju edukacji zawodowej przeprowadzono wywiady z dyrektorami szkół. Na tej podstawie wyłoniono sześć szkół:

- Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach,
- Zespół Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego – Hubala w Sokółce,
- Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie,
- Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łomży,
- Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica w Białymstoku,
- Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach.

W wybranych zespołach szkół zrealizowano dodatkowe wywiady z dyrektorami, które umożliwiły pogłębienie informacji nt. współpracy szkoły z pracodawcami, instytucjami rynku pracy, organizacjami pracodawców, organizacjami pozarządowymi, itp. Następnie przeprowadzono wywiady w podmiotach wskazanych przez dyrektorów szkół jako te, które włączają się w działania na rzecz rozwoju edukacji zawodowej w danym środowisku lokalnym i współpracują w tym zakresie ze szkołą.

---

¹¹ Nie zrealizowano wywiadu w starostwie łomżyńskim i sejneńskim, gdyż starostwa te nie są organem prowadzącym dla żadnej szkoły zawodowej

3.3. Wnioski – szczegółowe wyniki badania

3.3.1. Procedura uruchamiania nowego kierunku kształcenia w szkołach zawodowych

Uruchomienie nowego kierunku kształcenia jest związane z procedurą określoną ustawowo. Zgodnie z art. 39 ust. 5 ustawy o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.), kompetencje do ustalania zawodów kształcenia ma dyrektor szkoły zawodowej, który jest zobligowany uzyskać porozumienie z organem prowadzącym szkołę i zasięgnąć opinii powiatowej rady zatrudnienia. Nowelizacja ustawy o systemie oświaty¹² wprowadza, od 1 września 2012 roku, akceptację na szczeblu powiatowym, ale także akceptację wojewódzkiej rady zatrudnienia.

Proces uruchamiania nowego kierunku kształcenia inicjuje dyrektor szkoły. Głównymi czynnikami decydującymi o podjęciu takiej decyzji są:

- popyt na dany kierunek,
- warunki organizacyjno-dydaktyczne szkoły (dostępna baza dydaktyczna i kadra nauczycielska),
- zapotrzebowanie na rynku pracy.

Jednym z najważniejszych aspektów branych pod uwagę przez władze szkoły przy tworzeniu nowego kierunku kształcenia jest zainteresowanie potencjalnych uczniów, co wynika głównie ze sposobu finansowania szkół. Szkoły są finansowane z subwencji oświatowej, która jest naliczana na podstawie liczby uczniów. Jednocześnie często zdarza się, że nabór na dany kierunek jest prowadzony przez kilka kolejnych lat, mimo iż nie ma chętnych i w praktyce szkoła w tym zawodzie nie kształci.

Czynnikiem warunkującym decyzję o uruchomieniu nowego kierunku nauczania jest również potencjał szkoły rozumiany jako dostępna kadra zawodowa oraz baza dydaktyczna. Otwarcie pracowni do praktycznej nauki nowego zawodu jest przedsięwzięciem bardzo kosztownym, stąd też szkoły bazują na swoich dotychczasowych zasobach bądź decydują się na pozyskanie na ten cel środków z funduszy unijnych lub wsparcia pracodawców. Modyfikacje kierunków kształcenia najczęściej są więc dokonywane bez zmiany głównego profilu szkoły i sprowadzają się do poszerzania lub nieznacznej modyfikacji dotychczas oferowanych kierunków edukacji.

Decyzja szkoły o uruchomieniu nowego kierunku opiera się również na analizie rynku pracy, badaniu popytu i podaży na określone kwalifikacje. Szkoły biorą m.in. pod uwagę dane z powiatowych urzędów pracy na temat zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Dodatkowo szkoły prowadzą z pracodawcami konsultacje pod kątem zapotrzebowania na konkretne kwalifikacje.

Po podjęciu decyzji o uruchomieniu nowego kierunku kształcenia szkoła musi uzyskać akceptację organu prowadzącego. Jak wynika z wywiadów w starostwach powiatowych i szkołach, odbywa się to bez trudności. Starostwa najczęściej polegają na doświadczeniu i rozpoznaniu rynku prowadzonym przez dyrektorów szkół, a jednocześnie zasięgają opinii powiatowego urzędu pracy oraz pracodawców. Przedstawiciele starostw powiatowych również zwracają uwagę na istotny czynnik powodzenia uruchamiania nowego kierunku, jakim jest zainteresowanie młodzieży.

---

¹² Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 nr 205 poz. 1206).

Kolejnym organem opiniotwórczym w procesie uruchamiania nowego kierunku kształcenia jest powiatowa rada zatrudnienia. Powiatowe rady zatrudnienia są organami opiniodawczo-doradczymi starosty w sprawach polityki rynku pracy. W ich skład wchodzi członkowie wybrani spośród działających na terenie powiatu terenowych struktur każdej reprezentatywnej organizacji związków zawodowych, pracodawców, rolników, przedstawiciele lokalnych samorządów oraz organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo problematyką rynku pracy. Zasady funkcjonowania oraz główne zadania rady określa ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (tekst jednolity z dnia 9 kwietnia 2008 r. – Dz. U. Nr 69, poz. 415 z późn. zm.). Zgodnie z art. 22 cytowanej ustawy do zakresu jej działania należy w szczególności składanie wniosków i wydawanie opinii w sprawach dotyczących kierunków kształcenia, szkolenia zawodowego oraz zatrudnienia w powiecie.

Po uzyskaniu akceptacji organu prowadzącego oraz powiatowej rady zatrudnienia dyrekcja szkoły może przystąpić do uruchomienia nowego kierunku nauczania.

Schemat 1. Proces uruchamiania nowego kierunku kształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy obowiązującej legislacji.

Proces powstawania nowych kierunków jest w głównej mierze kreowany przez popyt ze strony młodzieży, który podlega jednak swoistej modzie na określone kierunki nauczania. Analiza pod kątem potrzeb rynku pracy w większości wypadków ma charakter jedynie deklaracyjny. Skutkuje to niedostosowaniem kwalifikacji absolwentów do potrzeb rynku pracy i pracodawców.

Formy współpracy

Szkoły zawodowe współpracują na rzecz rozwoju edukacji zawodowej z:

- przedsiębiorcami,
- organizacjami pracodawców,
- instytucjami rynku pracy (w tym publicznymi służbami zatrudnienia, ochotniczymi hufcami pracy),
- innymi instytucjami (m.in. organizacjami pozarządowymi, ośrodkami doradztwa rolniczego, szkołami wyższymi).

Współpraca z pracodawcami

W dobie nieustannych zmian społecznych, gospodarczych, technicznych, i technologicznych zmieniają się wymagania pracodawców dotyczące kwalifikacji i umiejętności zawodowych oraz kompetencji społecznych absolwentów szkół. Oczekuje się, że szkoła umożliwi absolwentowi zdobycie kwalifikacji podstawowych dla danego zawodu oraz wyposaży go w umiejętności stałego kształcenia się oraz elastyczność, aby mógł się odnaleźć na zmieniającym się rynku pracy. Priorytetowym działaniem w zakresie dobrego przygotowania młodzieży do wejścia na rynek pracy jest prowadzenie kształcenia zawodowego, a w szczególności kształcenia praktycznego w powiązaniu z pracodawcami. Szkoła i zakład pracy są uzupełniającymi się miejscami zdobywania wiedzy.¹³ Jak wynika z przeprowadzonej analizy, współpraca szkół z pracodawcami przybiera takie formy, jak:

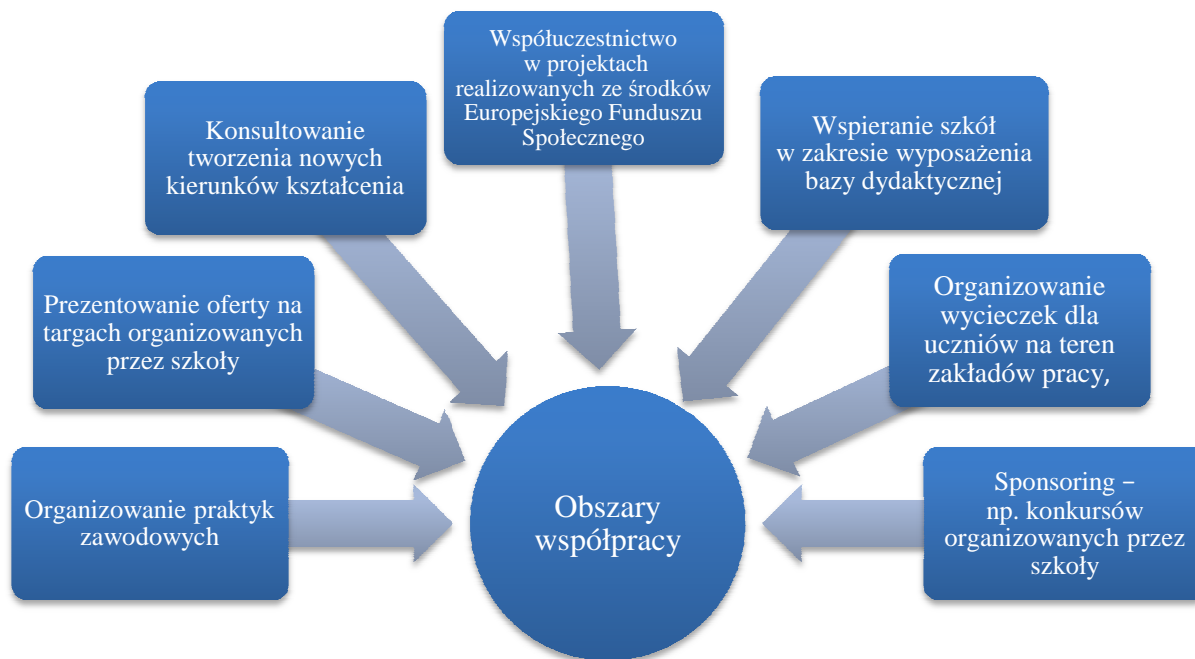
- organizowanie praktyk zawodowych (w zdecydowanej większości przypadków),
- prezentowanie oferty na targach organizowanych przez szkoły,
- nieformalne konsultacje w tworzeniu nowych kierunków kształcenia,
- sponsoring – np. konkursów organizowanych przez szkoły,
- organizowanie wycieczek dla uczniów do zakładów pracy,
- wspieranie szkół w zakresie wyposażenia bazy dydaktycznej,
- współuczestnictwo w projektach realizowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

W badaniu zidentyfikowano interesujące przykłady wspólnych inicjatyw pracodawców i szkół – takich jak przystąpienie szkoły do klastra (np. Podlaski Klaster Bielizny, Klaster Polskie Jachty) czy wspólne organizowanie różnych przedsięwzięć, takich jak konkursy (np. Konkurs „Młodego Projektanta”). Z tego rodzaju współpracą mamy jednak do czynienia niezwykle rzadko, są to pojedyncze przypadki w skali województwa.

---

¹³ Założenia projektowanych zmian, *Kształcenie zawodowe i ustawiczne. Informator*, Warszawa 2010.

Schemat 2. Obszary współpracy szkół z pracodawcami

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania.

Współpraca z organizacjami pracodawców

Organizacje pracodawców, takie jak np. Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców w Suwałkach, Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Białymstoku współpracują ze szkołami zawodowymi głównie przez organizowanie praktyk zawodowych oraz sporadycznie przy okazji innych działań, takich jak kursy dla młodzieży lub targi pracy.

Współpraca z instytucjami rynku pracy

W celu dostosowania oferty kształcenia do bieżących potrzeb rynku pracy oraz przy ocenie celowości istnienia określonego kierunku kształcenia, szkoły zawodowe oraz organy prowadzące korzystają ze wsparcia powiatowych urzędów pracy w zakresie pozyskiwania informacji statystycznych dotyczących lokalnego rynku pracy, a w szczególności danych nt. zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Dodatkowo placówki edukacyjne podejmują współpracę w obszarze:

- doradztwa zawodowego w postaci m.in. warsztatów aktywnego poszukiwania pracy, spotkań informacyjnych o rynku pracy, zawodach przyszłości, kierunkach kształcenia,
- organizowania przedsięwzięć takich jak targi pracy, dni kariery.

Innym typem instytucji rynku pracy, z którym współpracują szkoły, są ochotnicze hufce pracy. Dotyczy to przede wszystkim:

- zaangażowania doradców zawodowych i udzielania informacji, porad indywidualnych, grupowych dla uczniów szkoły,
- współorganizowania targów pracy lub udziału w nich,
- prowadzenia zajęć i imprez edukacyjnych dotyczących aktywizacji zawodowej, planowania kariery zawodowej oraz przedsiębiorczości dla młodzieży szkolnej,
- organizowania spotkań młodzieży z przedstawicielami przedsiębiorców,
- organizowania konkursów skierowanych do młodzieży szkolnej.

Współpraca z pozostałymi instytucjami

W działania na rzecz rozwoju edukacji zawodowej i współpracę ze szkołami zawodowymi włączają się ponadto różnego rodzaju instytucje, uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe. Współpraca ta przybiera różne formy i zależy od charakteru prowadzonej przez te instytucje działalności. Najczęściej sprowadza się do:

- współorganizowania targów pracy lub udziału w nich,
- prowadzenia zajęć z zakresu aktywizacji zawodowej, planowania kariery zawodowej oraz przedsiębiorczości dla młodzieży szkolnej,
- organizowania doradztwa zawodowego, porad indywidualnych, grupowych dla uczniów szkoły,
- organizowania spotkań młodzieży z przedstawicielami przedsiębiorców,
- organizowania konkursów skierowanych do młodzieży szkolnej,
- wsparcia szkoły w zakresie prowadzonej ewaluacji wewnętrznej,
- organizowanie dodatkowych zajęć/szkoleń dla nauczycieli, aktualizujących ich wiedzę czy techniki kształcenia,
- organizowanie seminariów i konferencji nt. edukacji zawodowej,
- podnoszenie kompetencji nauczycieli przez studia podyplomowe, szkolenia, konferencje,
- prezentowanie oferty uczelni wyższych.

3.3.2. Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach

Powiat białostocki leży w środkowo-wschodniej części województwa podlaskiego przy granicy z Białorusią. W skład powiatu wchodzi 15 gmin. Z ogólnej powierzchni 2 987 km² ponad połowę stanowią użytki rolne, a około 39% pokrywają lasy i grunty leśne.

W powiecie białostockim w 2010 r. zarejestrowano 10 297 podmiotów gospodarczych, z czego 255 należało do publicznego sektora własności, a 10 042 znajdowało się w rękach prywatnych.¹⁴ W 2010 r. został opublikowany raport *Klasy jako potencjał rozwoju – województwo podlaskie*. Przeprowadzona na potrzeby raportu analiza statystyczna pokazuje, że dodatnie wartości dynamiki wskaźnika specjalizacji w latach 2003–2008 w powiecie białostockim występują w branży metalowej, drzewno-meblowej oraz tekstylnej.¹⁵ Należy zwrócić uwagę na walory turystyczne regionu, które sprzyjają rozwojowi tego sektora gospodarki, takie jak: nieskażone

¹⁴ Bank Danych Lokalnych, 2010 r.

¹⁵ B. Pławgo, M. Klimczuk, M. Citkowski, *Klasy jako potencjał rozwoju – województwo podlaskie*, Fundacja BFKK, Białystok 2010, s. 33–34.

środowisko naturalne, dobrze rozwinięta baza noclegowo-gastronomiczna oraz liczne atrakcje turystyczne.

Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r. w powiecie białostockim wynosiła 16% i była wyższa od średniej dla województwa podlaskiego (12,7%).¹⁶ 23% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby poniżej 25 roku życia.

W powiecie białostockim w 2010 r. funkcjonowały 52 szkoły podstawowe, 22 gimnazja, 2 zasadnicze szkoły zawodowe, 4 ponadgimnazjalne technika oraz 6 liceów ogólnokształcących.¹⁷ Na terenie powiatu 4 zespoły szkół prowadzą kształcenie zawodowe. Są to: Zespół Szkół w Michałowie, Zespół Szkół w Czarnej Białostockiej, Centrum Edukacji w Supraślu oraz Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach. Największą liczbę uczniów kształci Zespół Szkół w Łapach.

Zarówno przedstawiciele starostwa powiatowego w Białymstoku, jak i innych szkół zawodowych z terenu powiatu wskazywali Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach jako jednostkę podejmującą wiele działań na rzecz rozwoju edukacji zawodowej i współpracy środowisk lokalnych.

Charakterystyka szkoły i współpracujących z nią instytucji

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach stale – formalnie bądź nieformalnie – współpracuje z instytucjami rynku pracy i innymi wspierającymi szkolnictwo zawodowe, w tym głównie z: Powiatowym Urzędem Pracy w Białymstoku Filia w Łapach, Ochotniczym Hufcem Pracy w Białymstoku – Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku, Małym Inkubatorem Przedsiębiorczości w Łapach, Wyższą Szkołą Administracji Publicznej w Białymstoku oraz z lokalnymi przedsiębiorcami – zakładami budowlanymi, mechanicznymi, hotelarskimi, itp. prowadzącymi działalność zbieżną z kierunkami kształcenia uczniów w Zespole Szkół.

W skład **Zespołu Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach (ZSM w Łapach)** wchodzi 11 szkół, w tym: technikum, technikum uzupełniające oraz zasadnicza szkoła zawodowa. W ramach technikum nauka prowadzona jest w zawodach:

- technik informatyk,
- technik ochrony środowiska,
- technik budownictwa,
- technik hotelarstwa,
- technik pojazdów samochodowych,
- technik cyfrowych procesów graficznych

W ramach zasadniczej szkoły zawodowej w zawodach:

- mechanik pojazdów samochodowych,
- technolog robót wykończeniowych w budownictwie.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach jest największą placówką, dla której organem prowadzącym jest powiat białostocki. Obecnie (rok szkolny 2011/2012) w Zespole Szkół Mechanicznych w Łapach kształci się 409 uczniów technikum oraz 104 uczniów zasadniczej szkoły zawodowej. Kadre dydaktyczną szkoły tworzy zespół 50 nauczycieli, w większości

¹⁶ Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r., <http://www.up.podlasie.pl/index.php/strony/22278> [28.10.2011].

¹⁷ Bank Danych Lokalnych, 2010 r.

dwuzawodowych, co oznacza, że mają oni uprawnienia do kształcenia w dwóch kierunkach zawodowych. Kadra pedagogiczna Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach została przeszkolona w ramach działań Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEZiU) w zakresie wprowadzania edukacji systemem modułowym. Wynikiem tego jest obecnie wdrożenie dwóch kierunków kształcenia zawodowego w systemie modułowym: technik informatyk i technik ochrony środowiska.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach zdobył certyfikat „Szkoła Przedsiębiorczości”, co zdaniem placówki „świadczy o tym, że ta szkoła lepiej niż inne dba o przygotowanie ucznia do dorosłego życia”. Za zasadnością uzyskania przez szkołę tego certyfikatu przemawia m.in. jej aktywność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych dla celów rozwojowych i korzystaniu z nich.

Szkoła w zeszłym roku zakończyła realizację projektu finansowanego z Działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Szerokie horyzonty dla techników”, w którego ramach przeprowadziła wiele zajęć pozalekcyjnych dla 265 swoich podopiecznych. Celem projektu było przygotowanie uczniów ZSM w Łapach do zdania egzaminów: potwierdzającego kwalifikacje zawodowe oraz wstępnego na wyższe uczelnie politechniczne. W ramach projektu zostały zrealizowane m.in.: zajęcia wyrównawcze z przedmiotów mechanicznych dla techników; program *public relations* dla techników elektroników i informatyków; zajęcia z matematyki dla techników informatyków; zajęcia wyrównawcze z matematyki i języka angielskiego dla techników mechaników; zajęcia z języka angielskiego dla techników informatyków; doradztwo zawodowe dla techników mechaników i techników informatyków; doradztwo dla maturzystów uczęszczających do klas o profilach technik elektronik i technik mechanik; warsztaty wyrównawcze z języka polskiego dla techników mechaników i techników elektroników.

Obecnie ZSM w Łapach bierze również udział w projekcie „Szkoła kluczowych kompetencji”, którego projektodawcą jest Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji z Lublina. Projekt ten ma na celu zwiększenie dostępności do rozwoju kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych o profilu zawodowym oraz szkół policealnych w Polsce Wschodniej.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach nieformalnie, ale stale współpracuje z Powiatowym Urzędem Pracy w Łapach. **Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku Filia w Łapach** swoim zasięgiem działania obejmuje: miasto i gminę Łapy, miasto i gminę Suraz, gminę Poświętne oraz gminę Turośń Kościelna. Obecnie trwają rozmowy pomiędzy PUP Łapy a ZSM Łapy mające na celu sformalizowanie wieloletniej współpracy i podpisanie porozumienia.

Kolejną instytucją, która od kilku lat realizuje usługi na rzecz uczniów Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach jest Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku. **Podlaska Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy (OHP) – Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży** (CEiPM) działające przy Ochotniczym Hufcu Pracy w Białymstoku jest ponadpowiatową jednostką utworzoną w celu realizowania przedsięwzięć z zakresu walki z bezrobociem – w szczególności w odniesieniu do młodzieży na lokalnym rynku pracy, w zakresie świadczenia usług edukacyjnych oraz merytorycznego wsparcia jednostek OHP funkcjonujących na przypisanym terenie. Współpraca między Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku a Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach od kilku lat ma charakter stały, ale jak dotychczas nie podpisano żadnego porozumienia ani umowy współpracy. Współpraca ogranicza się raczej do prowadzenia zajęć lub udziału w targach na pisemną prośbę szkoły.

Mały Inkubatory Przedsiębiorczości w Łapach od początku swego istnienia współpracuje z Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach. Zadaniem Małego Inkubatora Przedsiębiorczości oraz Punktu Biznesu jest wspieranie przedsiębiorczości w regionie łapskim. Pomoc polega m.in. na doradztwie przy zakładaniu własnej działalności gospodarczej, załatwianiu formalności w urzędach w tym zakresie, wyborze form rozliczeń podatkowych oraz prowadzeniu odpowiedniej dokumentacji, w tym księgowo-finansowej. Współpraca ma charakter stały i przebiega bardzo pomyślnie, mimo że dotychczas nie podpisano formalnej umowy czy porozumienia.

Oprócz lokalnych instytucji Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach współpracuje z przedsiębiorcami, w szczególności przy organizacji praktyk zawodowych. Należy do nich m.in. **Sklep Ogrodniczy „SOSENKA”**, który jest niewielką rodzinną firmą lokalną funkcjonującą na terenie Łap od blisko 20 lat. Działalność firmy jest nastawiona głównie na handel roślinami, nasionami, ziemią ogrodniczą, środkami ochrony roślin, akcesoriami ogrodniczymi itp. „Sosenka” zatrudnia od 2 do 5 osób (zależnie od sezonu), w tym również absolwentów Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach. Firma jest otwarta na współpracę i od wielu lat oferuje szkołom – głównie Zespołowi Szkół Rolniczych w Krzyżewie, ale również od roku Zespołowi Szkół Mechanicznych w Łapach – praktyki zawodowe. Są one przeznaczone dla uczniów klas trzecich o profilu ochrona środowiska. Współpraca jak dotychczas nie ma charakteru formalnego, ale planowane jest podpisanie umowy współpracy na odbywanie praktyk.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach od chwili uruchomienia kierunku kształcenia technik ochrony środowiska współpracuje z **Zakładem Wodociągów i Kanalizacji w Łapach**. Oferuje on zarówno praktyki zawodowe, jak i wycieczki studyjne po zakładzie. W ramach praktyk zawodowych podpisywane są umowy.

Współpraca pomiędzy Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach i **Agencją Komputerową Lech Grabiński w Białymstoku** trwa już 17 lat i ma wszechstronny charakter. Warto podkreślić, że 70% kadry pracowniczej firmy to właśnie absolwenci Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach. Obecnie negocjacje w sprawie porozumienia pomiędzy Zespołem Szkół a firmą komputerową dobiegają właśnie końca. Działalność firmy to obok sprzedaży sprzętu komputerowego, oprogramowania, urządzeń peryferyjnych i innego asortymentu IT również usługi instalacyjne, np. przygotowywanie pracowni komputerowych dla szkół oraz usługi serwisowe.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach podpisał umowy partnerskie np. z jednostką szkoleniową Wojewódzkiego Oddziału Straży Pożarnej w Łapach, z Wyższą Szkołą Administracji Publicznej w Białymstoku w zakresie projektów edukacyjnych, uczestnictwa młodzieży w projektach, warsztatach i innych zajęciach edukacyjnych.

Współpraca na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy – formy i zakres współpracy

---

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach podejmuje wiele działań, żeby zapewnić uczniom atrakcyjne kierunki kształcenia, po których ukończeniu znajdą zatrudnienie. W tym celu współpracuje w różnym zakresie z instytucjami rynku pracy i lokalnymi przedsiębiorcami.

Współpraca z instytucjami rynku pracy

Zespół Szkół bardzo aktywnie współpracuje z Powiatowym Urzędem Pracy w Białymstoku, filia w Łapach (PUP Łapy). Współpraca ta polega m.in. na **pozyskiwaniu informacji statystycznych dotyczących lokalnego rynku pracy** i zbieraniu informacji na temat zawodów deficytowych, na które jest największe zapotrzebowanie, co skutkuje uruchamianiem nowych kierunków kształcenia.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach jest organizatorem i inspiratorem targów pracy, w których PUP Łapy bierze czynny udział. Na targi pracy zapraszani są przedstawiciele Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku, przedstawiciele lokalnego PUP, ale przede wszystkim pracodawcy. Celem targów zawodowych jest zapoznanie młodzieży z sytuacją na podlaskim rynku pracy. PUP Łapy wystawia wówczas swoje stoisko z materiałami informacyjno-promocyjnymi oraz bierze udział w prelekcjach. Do udziału w targach pracy zapraszane są również uczelnie wyższe. Prezentują one swoją ofertę absolwentom Zespołu Szkół, którzy po zakończeniu nauki na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej planują jej kontynuację na uczelniach wyższych.

Kolejną formą współpracy szkoły z PUP Łapy, prowadzoną od kilkunastu lat, są organizowane **warsztaty aktywnego poszukiwania pracy dla uczniów klas maturalnych**. W ramach zajęć uczniowie ostatnich klas technikum i szkoły zawodowej odbywają spotkania z doradcą zawodowym z PUP Łapy. Spotkania są realizowane według zapotrzebowania zgłaszanego przez pedagoga z Zespołu Szkół. Takie spotkania mają cel informacyjny – przedstawiają dane nt. lokalnego rynku pracy lub przyjmują charakter doradztwa zawodowego. Współpraca ta ma charakter stały, ale niesformalizowany żadną umową. Należy jednak zaznaczyć, że wywiady z przedstawicielami PUP Łapy i ZSM Łapy w ramach powyższego studium przypadku zainspirowały dyrektora PUP Łapy do sformalizowania tej współpracy. W najbliższym czasie planowane jest podpisanie umowy współpracy lub porozumienia pomiędzy PUP Łapy a Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach.

Szkoła czynnie uczestniczyła w Forum Rynku Pracy w Łapach, organizowanym przez PUP Łapy. W maju 2011 r. odbyło się I Forum Łapskie na wzór Forum organizowanego od wielu lat przez Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku. Forum stanowi miejsce spotkania pracodawców, osób poszukujących zatrudnienia, przedstawicieli lokalnych władz oraz instytucji wspierających rynek pracy, a także przyszłych absolwentów. Planowana jest dalsza coroczna współpraca w zakresie organizacji i uczestnictwa w Forum.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach współpracuje czynnie z Ochotniczym Hufcem Pracy w Białymstoku, gdzie realizowane są zajęcia szkoleniowe, a młodzież uczestniczy w spotkaniach z pracownikami OHP. Współpraca opiera się na działalności komórki organizacyjnej OHP – Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku (CEiPM).

CEiPM bierze czynny udział w organizowanych przez tę szkołę targach pracy i w ramach targów doradcy zawodowi Centrum oraz pośrednicy pracy prezentują działalność Centrum i ofertę skierowaną do młodzieży ZSM w Łapach.

Organizowane są również **zajęcia dla uczniów szkoły**, prezentacje multimedialne pod tytułem „Zdobyć nowy zawód” przedstawiające kierunki dalszego rozwoju młodzieży z tej szkoły, ponadto wspólnie realizowane są zajęcia pod hasłem „Autoprezentacja jako marketing własnej osoby” – dotyczące aktywizacji zawodowej – oraz zajęcia z zakresu planowania kariery zawodowej dla młodzieży szkolnej ZSM w Łapach. Zajęcia – w zależności od tematyki – organizowane są dla klas pierwszych Zespołu Szkół (planowanie kariery zawodowej) oraz dla ostatnich roczników nauczania (autoprezentacja i poszukiwanie pracy). O rodzaju zajęć, czyli tym samym o wyborze grupy docelowej zajęć decyduje pedagog szkolny w zależności od potrzeb szkoły. CEiPM wraz z Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach podejmują wspólne działania na rzecz aktywizacji młodzieży szkolnej. Są one nastawione na pomoc młodzieży (szczególnie z ostatnich klas) w wejściu na rynek pracy, udzielanie niezbędnych informacji o instytucjach rynku pracy, które mogłyby w przyszłości pomóc im np. w napisaniu CV, czy prezentacji lokalnego rynku pracy.

Zdaniem dyrektora Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku takie działania są podejmowane w takim zakresie, na jaki pozwala im ich działalność statutowa, a więc w „małym zakresie”.

Dodatkowo, ponieważ w ramach CEiPM działa **Młodzieżowe Biuro Pracy, doradcy zawodowi z Centrum na prowadzonych zajęciach informują młodzież o możliwości zarejestrowania w tym Biurze jako poszukujący pracy** zarówno w roku szkolnym, jak i w okresie wakacyjnym. Z takiej możliwości mogą skorzystać uczniowie, którzy ukończyli 16. rok życia. CEiPM prowadzi ścisłą współpracę z pracodawcami poszukującymi młodych pracowników i takimi ofertami pracy dysponuje. W związku z tym uczniowie mogą bardzo wcześnie nabywać doświadczenie zawodowe, korzystając z ofert Młodzieżowego Biura Pracy działającego przy CEiPM w Białymstoku. Trudnością może być oddalenie Łap od Białegostoku, aczkolwiek dyrektor CEiPM jest zdania, że ta odległość nie jest aż tak duża, aby zniechęcać młodzież do skorzystania z oferty, szczególnie w okresie wakacyjnym.

W marcu 2011 r. Wojewódzki Komendant Podlaskiej Wojewódzkiej Komendy OHP w Białymstoku oraz Burmistrz Miasta Łapy podpisali **Porozumienie o współpracy w zakresie wspólnych działań na rzecz poprawy startu zawodowego młodzieży w Łapach**. W wyniku zawartego porozumienia zostanie utworzona kolejna jednostka OHP w województwie podlaskim – Młodzieżowe Centrum Kariery. Jednostka powstanie w ramach projektu systemowego „OHP jako realizator usług rynku pracy”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Beneficjentami jednostki będą młodzi ludzie z Łap i okolicznych miejscowości. Planowane rozpoczęcie działalności Młodzieżowego Centrum Kariery przewidziane jest na wrzesień 2011 r., nadzór nad tą placówką będzie sprawować Dyrektor Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku. Taka inicjatywa zwiększy dostęp młodzieży szkolnej z Łap do usług świadczonych przez OHP z zakresu doradztwa zawodowego i aktywizacji zawodowej, a tym samym poszerzy się zakres współpracy między Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach i OHP w Białymstoku.

Współpraca z organizacją przedsiębiorców

Instytucją, z którą Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach współpracuje bardzo ściśle, jest Mały Inkubator Przedsiębiorczości w Łapach, gdzie organizowane są **spotkania młodzieży z przedstawicielami przedsiębiorców** reprezentujących różne zawody innowacyjne na lokalnym rynku pracy. Mały Inkubator Przedsiębiorczości w Łapach w ramach współpracy bezpośredniej z ZSM w Łapach prowadzi również **zajęcia z zakresu przedsiębiorczości**. Uczestniczą w nich pracownicy Urzędu Pracy, ale przede wszystkim pracodawcy, którzy po raz pierwszy zakładają działalność gospodarczą, krótko istnieją na rynku i mogą się podzielić z uczniami wiedzą o potencjalnych trudnościach prowadzenia działalności bądź o pozyskiwaniu środków unijnych. Zapraszani są również pracownicy banku udzielający kredytów na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Na prośbę nauczycieli przedsiębiorczości Mały Inkubator Przedsiębiorczości organizuje także **wizyty w firmach**. Uczniowie mogą wówczas zobaczyć, jak funkcjonuje zakład pracy, skąd pozyskano środki na uruchomienie firmy, jakie są największe trudności w funkcjonowaniu na lokalnym rynku. Takie wizyty – inicjowane przez Zespół Szkół, a organizowane przez Mały Inkubator Przedsiębiorczości w Łapach – często owocują podpisaniem umów na praktyki zawodowe uczniów ZSM w Łapach z pracodawcami. Mały Inkubator Przedsiębiorczości w Łapach zorganizował m.in. wizytę w hotelu Branicki w Białymstoku. Jest to istotne, ponieważ szkoła kształci w kierunku technik hotelarstwa i absolwenci szkoły mogą później otrzymać zatrudnienie w tym właśnie hotelu, odbyć tam praktyki zawodowe lub staż.

Ponadto **Mały Inkubator Przedsiębiorczości jest organizatorem różnych konkursów skierowanych do młodzieży szkolnej**. W najbliższym czasie planowany jest konkurs dotyczący zagadnień z zakresu informacji publicznej poprzedzony spotkaniami szkoleniowo-warsztatowymi dla młodzieży. Zorganizowano konkurs remiksowania tekstu literackiego. Młodzież w ramach warsztatów mogła samodzielnie dokonać takiego remiksu, ale jednocześnie zobaczyć, jak robią to zaproszeni profesjonaliści uznawani w kraju.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach planuje przystąpić do klastra budowlanego. Decyzja w tej sprawie została podjęta na forum klastra budowlanego organizowanym w tym roku w Białymstoku. Jak stwierdza wicedyrektor szkoły, jest to ważne zwłaszcza dla uczniów przygotowujących się do zawodu technik budownictwa. Szkoła kształci w tym kierunku od 3 lat i dąży do nawiązywania nowych kontaktów z pracodawcami. W województwie podlaskim jest ponad tysiąc firm budowlanych, które tworzą największą liczbę miejsc pracy w regionie. Do Wschodniego Klastra Budowlanego przystąpiły już podlaskie uczelnie wyższe, licząc, że przedsiębiorcy będą zatrudniać ich absolwentów i zamawiać u nich nowe technologie. Dla Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach będzie więc to bardzo prestiżowe, ale i bardzo pożyteczne. Uczniowie przygotowujący się do zawodów związanych z budownictwem dzięki temu łatwiej naberą umiejętności praktycznych (praktyki zawodowe u przedsiębiorców uczestniczących w klastrze), ale również zdobędą pracę w wyuczonej profesji. Inicjatorami Wschodniego Klastra Budowlanego są następujące firmy: ARH+Architekt Białystok; Awruk Ogrodniczki; Budrem Podlasie Białystok; Budomex Puza Gołdap; Coral Białystok, Drewmet Grabówka; Drewlux Suwałki; Elrem Białystok; Ireneusz Kozłowski SA Białystok; Klaster Mazurskie Okna Olsztyn; Mat-Pol Białystok; Polskie Stowarzyszenie Doradcze i Konsultingowe Białystok; Pracownia Projektowa PP Białystok; Prymus Plus Białystok; Rembud Suwałki; Unicel

Wasilków i Zeto Białystok. To właśnie w tych firmach w przyszłości będą nabywać doświadczenie uczniowie Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach.

Współpraca z pracodawcami

W opisie działań szkoły na rzecz rozwoju edukacji zawodowej nie może zabraknąć miejsca dla lokalnych przedsiębiorców. Wszyscy pracodawcy, z którymi przeprowadzono wywiady pogłębione w ramach niniejszego badania, współpracują z ZSM w Łapach przy **organizowaniu praktyk zawodowych**. Jak zaznacza większość pracodawców, formalizowanie tej współpracy następuje w momencie wysłania uczniów na zajęcia praktyczne, wtedy też ustala się program ramowy praktyk. Umowy są zawierane jednorazowo, jednak pracodawcy zwracają uwagę na dobrą i wieloletnią współpracę ze szkołą i deklarują swoją otwartość na przyszłe działania i inicjatywy.

Opiekunowie każdorazowo ustalają z pracodawcami programy ramowe praktyk, dopasowując je do ich możliwości. Znając opiekunów praktyk przedsiębiorca może ponadto **sugerować wprowadzenie do programu nauczania szkolnego pewnych elementów, jego zdaniem niezbędnych w pracy w danym zawodzie**.

Na uwagę zasługują **wsparcie w modernizacji bazy dydaktycznej szkół, którego udzielają pracodawcy**. Firma „Sosenka” zaaranżowała pracownię biologiczną i ochrony środowiska w Zespole Szkół Mechanicznych w Łapach, co stanowi sytuację wyjątkową na skalę Podlasia. Jest to szczególnie istotne ze względu na fakt, że tego typu inwestycje wymagają dużych nakładów finansowych, na które szkoła nie zawsze może sobie pozwolić, a jednocześnie są bardzo ważne, ponieważ zapewniają uczniom dostęp do nowoczesnych pomocy naukowych.

Oprócz praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu **szkoła organizuje również wycieczki do zakładów pracy**. Zdaniem szkoły to ciekawa i praktyczna forma edukacji. Taka forma praktyk obejmuje wszystkie specjalności, np. uczniowie przygotowujący się do zawodu technik ochrony środowiska udają się do zakładu oczyszczania ścieków lub na teren parków narodowych. Warto tutaj wspomnieć zwłaszcza o wycieczkach poglądowych do Zakładu Wodociągów i Kanalizacji (ZWiK). Uczniowie zwiedzają oczyszczalnię wraz z laboratorium i słuchają wykładu na temat funkcjonowania oczyszczalni ze szczególnym naciskiem na aspekt ochrony środowiska. Młodzież przygotowująca się do zawodu mechanika wyjeżdża do dużych warsztatów samochodowych, np. do Zakładu na Żeraniu w Warszawie, a uczniowie kształcący się w zakresie budownictwa wyjeżdżają do zakładów budowlanych np. w Bielsku Podlaskim.

Bardzo cenna jest współpraca z pracodawcami w zakresie **konsultowania programów nauczania**, m.in. z Zakładem Wodociągów i Kanalizacji na temat ochrony środowiska. Konsultacje takie najczęściej odbywają się na prośbę nauczycieli prowadzących zajęcia z danego przedmiotu w celu dopasowania programu nauczania do potrzeb rynku pracy, w tym przypadku do konkretnego zakładu funkcjonującego w Łapach. Dodatkowo ZWiK udziela informacji lub opinii temat materiałów niezbędnych do zajęć.

Nie bez znaczenia jest nawiązywanie nieformalnych kontaktów, które w przyszłości owocują oficjalną stałą współpracą. Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach od wielu lat współpracuje z białostocką firmą Lecha Grabińskiego – Agencją Komputerową. Jeszcze przed powstaniem firmy właściciel przez wiele lat uczył informatyki właśnie w Zespole Szkół Mechanicznych

w Łapach. Jak twierdzi, to właśnie przez ten fakt tak łatwo mu teraz nawiązywać kontakty i współpracować na rzecz rozwoju edukacji zawodowej młodzieży. Tym bardziej, że doświadczenie pedagogiczne właściciela firmy sprzyja rozwojowi formalnego kształcenia przyszłych techników informatyków w szkole. Tak ścisła i wieloletnia współpraca przybiera różne formy, m.in. organizowanie praktyk zawodowych dla uczniów Zespołu Szkół, **spotkania przedsiębiorców reprezentujących różne branże i zawody z uczniami, opiniowanie nowo otwieranych kierunków kształcenia czy też sponsoring konkursów organizowanych przez szkołę.**

Inną ciekawą inicjatywą Agencji Komputerowej **jest organizowanie spotkań z uczniami lub nauczycielami.** Na takich zajęciach odbywa się z reguły pokaz nowinek technologicznych z zakresu informatyki, które mogą mieć zastosowanie w edukacji szkolnej młodzieży, np. prezentacja możliwości i zastosowań tablicy multimedialnej do zajęć lekcyjnych. Takie spotkania służą nie tylko młodzieży, ale i pomagają nauczycielom we wprowadzaniu nowych technologii do programu nauczania.

Uczniowie chętnie korzystali z **pomocy Lecha Grabińskiego, przygotowując prace dyplomowe i maturalne.** Prace te często polegały na przygotowaniu sprzętu typu tester, do którego wykonania niezbędne było pozyskanie części sprzętu komputerowego lub wykorzystanie wiedzy informatycznej. Pomocą zawsze chętnie służył zaprzyjaźniony przedsiębiorca.

Dobrą praktyką jest również **przekazywanie szkole części sprzętu komputerowego poserwisowego jako materiału dydaktycznego** (uczniowie mogą dzięki temu np. samodzielnie rozłożyć twardy dysk na części). Takich możliwości szkoła nie miałaby bez wsparcia zaprzyjaźnionych firm.

Współpraca z innymi organizacjami

Duże znaczenie ma też współpraca badanego Zespołu Szkół z lokalnymi **szkołami gimnazjalnymi.** Cyklicznie przeprowadza się ankiety wśród uczniów tych placówek, aby zbadać zapotrzebowanie na konkretne kierunki kształcenia zawodowego. Wychodząc naprzeciw potrzebom absolwentów gimnazjów, Zespół Szkół co roku uruchamia nowe kierunki kształcenia.

W targach pracy organizowanych przez ZSM w Łapach często również uczestniczą **wyższe uczelnie i prowadzone przy nich biura karier,** ponieważ nie wszyscy uczniowie po zakończeniu edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym od razu podejmują zatrudnienie, ale często kontynuują naukę na studiach wyższych.

W czerwcu 2011 r. Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku we współpracy z powiatowymi urzędami pracy zorganizował w Łapach **Forum Aktywności Zawodowej.** Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach aktywnie uczestniczył w Forum, wystawiając stoisko z ofertą różnorodnych kierunków kształcenia zawodowego prowadzonych przez szkołę oraz udzielając konsultacji osobom bezrobotnym zainteresowanym zdobywaniem nowych kwalifikacji zawodowych. Celem Forum było udzielenie szczegółowych informacji osobom, które poszukują pracy, ale są zainteresowane kontynuowaniem nauki i praktycznym zdobywaniem zawodu. Wynikiem zorganizowanego Forum były bezpłatne konsultacje prowadzone w okresie wakacyjnym przez nauczycieli Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach w jednostce Powiatowego Urzędu Pracy w Łapach. Mogli z nich skorzystać beneficjenci PUP. Była to

spontaniczna inicjatywa szkoły, a w zasadzie jej nauczycieli, którzy pracowali jako wolontariusze.

Szkoła jest także **inicjatorem spotkań grona nauczycielskiego swojej placówki i innych szkół z przedsiębiorcami i władzami lokalnymi miasta Łapy**. W spotkaniach tych uczestniczy również współpracujące z Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku. Takie spotkania dotyczą możliwości i sensowności utworzenia nowych kierunków kształcenia oraz zmiany formy kształcenia na modułowy system kształcenia.

System powstawania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych

---

Wicedyrektor szkoły stwierdziła, że uruchamianie nowych kierunków „przebiega prawie samoistnie”. Najpierw oferta edukacyjna szkoły jest prezentowana w gimnazjach, co ułatwia wybór potencjalnym przyszłym uczniom. Stanowi to jednocześnie swego rodzaju badanie potrzeb przyszłych uczniów pod kątem wyboru dalszej drogi zawodowej. Pomimo starań nie zawsze udaje się wystarczająco zmotywować uczniów do podjęcia nauki na kierunkach, na które jest zapotrzebowanie rynku pracy: „Są takie zawody, które były kiedyś bardzo popularne, np. krawiectwo, technik elektryk. Były nawet po dwie klasy w danym kierunku na roku, a w tej chwili tych kierunków już nie ma. Pomimo starań nie udaje nam się wystarczająco zmotywować uczniów do podjęcia nauki na danych kierunkach, a jest to sprzeczne z zapotrzebowaniem rynku pracy. Praktycznie nie zamykamy kierunków nauczania, to rynek edukacyjny w dużej mierze ma wpływ na uruchamianie oraz zamykanie niepopularnych kierunków zawodowych”. (Dyrektor szkoły)

Przystępując do uruchamiania nowego kierunku kształcenia, szkoła bierze następnie pod uwagę sytuację na lokalnym rynku pracy oraz monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Dyrektor filii PUP w Łapach widzi potrzebę konsultacji w tym zakresie, ze względu na fakt, że pracownicy urzędu są dobrze zorientowani w sytuacji na lokalnym rynku pracy i wiedzą, czego wymagają lokalni pracodawcy.

W dalszej kolejności szkoła występuje o opinię do powiatowej rady zatrudnienia. Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach w okresie ostatnich dwóch lat dwukrotnie wystąpił z wnioskiem o zaopiniowanie nowych kierunków kształcenia zawodowego i dwukrotnie otrzymał pozytywną opinię. Uruchomiono wówczas dwa kierunki: technik cyfrowych procesów graficznych w kwietniu 2011 r. i technik handlowiec w 2010 r.

Większość instytucji współpracujących z Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach nie uczestniczy w formalnych konsultacjach uruchamiania nowych kierunków kształcenia z racji braku ustawowego obowiązku. Szkoła może jednak zawsze liczyć na nieoficjalne doradztwo z ich strony.

Lokalni przedsiębiorcy są jednak proszeni o wyrażenie opinii na temat zasadności uruchamiania przez Zespół Szkół nowych kierunków i **uczestniczą w procesie decyzyjnym otwierania nowych kierunków kształcenia, odpowiadając na ankiety wysyłane przez szkołę**.

Niestety **przedsiębiorcy nie znają systemu uruchamiania nowych kierunków kształcenia**, nie wiedzą, jak on przebiega, i tylko nieliczni biorą w nim udział. Ich zdaniem firmy powinny mieć wpływ na otwieranie nowych kierunków kształcenia. Przy czym z inicjatywą tworzenia klas

o nowych specjalnościach powinna wychodzić szkoła, a jednocześnie konieczne są konsultacje, czy w wybranych przez szkołę kierunkach przedsiębiorcy będą zatrudniać.

W opiniowaniu możliwości i sensowności utworzenia kierunku technik cyfrowych procesów graficznych uczestniczył m.in. właściciel firmy komputerowej z Białegostoku. Był on wielokrotnie proszony przez dyrekcję Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach o wyrażenie zdania w sprawie możliwości uruchomienia nowego kierunku kształcenia.

Mały Inkubator Przedsiębiorczości formalnie nie uczestniczy w procesie konsultacji lub uruchamiania nowych kierunków kształcenia, ale ma bieżące informacje o powstawaniu nowych kierunków, ponieważ uczestniczy w spotkaniach Szkoły z pracodawcami.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku działające przy OHP w Białymstoku oficjalnie nie bierze udziału w uruchamianiu nowych kierunków kształcenia ani ich opiniowaniu. Władze szkoły znają jednak opinię pracowników Centrum, zwłaszcza że mają oni ścisły kontakt z pracodawcami, znają ich oczekiwania i możliwości zatrudnienia i chętnie dzielą się swoimi spostrzeżeniami. Być może wskazane byłoby współuczestniczenie OHP w podejmowaniu decyzji o tworzeniu nowych kierunków kształcenia.

Opinie o współpracy i jej perspektywach – korzyści i bariery

Wymieniane korzyści ze współpracy to przede wszystkim możliwość **profesjonalnego przygotowania do pracy młodego człowieka, który często powraca później do przedsiębiorcy jako pracownik**. Powinno to działać motywująco na uczniów Zespołu Szkół, którzy trafiają na praktyki, gdyż mają szansę zdobycia zatrudnienia po ukończeniu szkoły, jeśli zostaną „dobrze zapamiętani” podczas praktyk zawodowych.

Pracodawcy podkreślają również, że **pomoc młodzieży daje im satysfakcję**. W opinii pracodawców, współpraca z Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach jest „bardzo dobra, bardzo dobra jest szkoła”.

Większość respondentów ma trudności ze wskazaniem barier we współpracy ze szkołą. Jednak kilka z nich pośrednio wypłynęło podczas tworzenia niniejszego studium.

Zdaniem Wicedyrektora Zespołu Szkół Mechanicznych w Łapach: „Każdy zakład pracy ma swoją specyfikę, a każdy pracodawca ma swoje potrzeby. Często też oczekiwania pracodawców wobec absolwentów szkół średnich są nierealne, bo to, czego pracodawcy oczekują, to jest dla absolwentów szkoły wyższej”.

Według jednego z pracodawców trudnością jest **podejście uczniów do odbywania praktyki, gdyż nastawienie na „zaliczenie” praktyki nie jest postawą, jakiej oczekują przedsiębiorcy**. Podczas praktyk właściciele firmy dzielą się z uczniami swoją wiedzą i doświadczeniem i oczekują zaangażowania w pracy.

Stwierdzono ponadto, że **uczniom brak kreatywności, a absolwenci szkół nie potrafią się zaprezentować podczas rozmów kwalifikacyjnych, kiedy starają się o pracę**. Młodzi ludzie poszukujący zatrudnienia nie mają podstawowych informacji o tym, jak można się zaprezentować przed pracodawcą, jakich błędów nie popełniać, jak się zachować podczas rozmowy kwalifikacyjnej itp.

Potrzeby w zakresie współpracy

Wszystkie badane instytucje współpracujące z Zespołem Szkół Mechanicznych w Łapach wskazują ogromne znaczenie wspólnego działania w obszarze kształcenia zawodowego: „istnieje potrzeba współpracy środowisk lokalnych na rzecz rozwoju edukacji zawodowej”.

Dotyczy to m.in. tworzenia nowych kierunków kształcenia. Przedsiębiorcy podejmują ze szkołą rozmowy w celu zgłoszenia zapotrzebowania na nowe kierunki kształcenia, np. kształtowanie zieleni z ogrodnictwem. Nie prowadzi się kształcenia w tym zakresie w regionie, funkcjonują jedynie studia wyższe z architektury krajobrazu. Jak dotychczas nie uruchomiono jednak tego kierunku na poziomie szkoły średniej, ponieważ pracodawca będący właścicielem małej firmy nie mógł zapewnić zatrudnienia większej liczbie osób, np. całemu rocznikowi.

PUP Łapy widzi potrzebę współpracy ze szkołami zawodowymi w odniesieniu do nowo uruchamianych kierunkach kształcenia. Zdaniem przedstawiciela urzędu powinny być przeprowadzane konsultacje w postaci spotkania bezpośredniego / debaty z udziałem instytucji rynku pracy, szkoły i przedsiębiorców. Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach raz był inicjatorem takiego spotkania, ale napotkał problemem z zaangażowaniem pracodawców. Ze względu na specyficzną sytuację na łapskim rynku pracy (likwidacja największych przedsiębiorstw) pozostali pracodawcy mali, lokalni, często firmy rodzinne, niezainteresowane udziałem w takich debatach, stąd też w spotkaniu tym wzięło udział niewielu przedsiębiorców.

Zdaniem przedsiębiorców powinno się w szerszym zakresie przygotowywać młodych ludzi do funkcjonowania na rynku pracy jako osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Potrzebne są szkolenia dla młodych przedsiębiorców (absolwentów szkół) np. prowadzone przez Państwową Inspekcję Pracy. Dzięki temu młodzi ludzie otwierający firmę na lokalnym rynku będą mieli większą wiedzę na temat prawnych aspektów zatrudniania pracowników i stwarzania im dogodnych i zgodnych z przepisami warunków pracy.

Zdaniem Wicedyrektora ZSM Łapy bardzo istotne jest nawiązywanie kontaktów z nowymi pracodawcami: „Chcielibyśmy nawiązywać kontakty z pracodawcami, od których szkoła mogłaby się czegoś nauczyć, bo bardzo będziemy sobie cenili nowoczesność, doświadczenie, postęp. Chodzi o takich pracodawców, którzy mogliby naszych uczniów ukierunkować do potrzeb rynku pracy”.

Podsumowanie

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach funkcjonuje na bardzo trudnym rynku lokalnym. W ostatnich latach zlikwidowano bowiem dwa duże zakłady: Cukrownię w Łapach i Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego w Łapach dające pracę większości mieszkańców tego małego miasteczka. Powstanie i rozwój szkolnictwa zawodowego w Łapach jest silnie związane z historią i rozwojem pierwszego tutejszego zakładu przemysłowego – Zakładu Naprawczego Taboru Kolejowego. Przez wiele lat głównymi kierunkami kształcenia były specjalizacje mechaniczne. Wraz ze zmianami w gospodarce krajowej i lokalnej zmieniło się też oblicze szkoły, która stale wzbogaca swoją ofertę edukacyjną, tworząc nowe kierunki nauczania i wychodząc w ten sposób naprzeciw potrzebom środowiska lokalnego oraz młodzieży, która chce się tutaj uczyć. Przed

Zespołem Szkół Mechanicznych funkcjonującym właśnie w tym mieście stoi ogromne wyzwanie: sprostać oczekiwaniom lokalnego rynku i nie kształcić młodzieży w zawodach, które nie dadzą jej zatrudnienia.

Zespół Szkół próbuje sprostać oczekiwaniom, otwierając nowe kierunki kształcenia. Jak pokazują dane Powiatowego Urzędu Pracy w Białymstoku, który obsługuje działalność Powiatowej Rady Zatrudnienia, Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach w ciągu ostatnich dwóch lat wystąpił do Powiatowej Rady Zatrudnienia o zaopiniowanie nowych specjalności: technik cyfrowych procesów graficznych i technik handlowiec. Nowo uruchamiane kierunki nauczania w Zespole Szkół są formalnie i nieformalnie (dzięki dobrej współpracy) konsultowane zarówno z lokalnymi instytucjami, jak i – przede wszystkim – z przedsiębiorcami, dzięki czemu absolwenci szkoły, mimo trudnego lokalnego rynku pracy, w większości znajdują zatrudnienie. Pozostała młodzież kontynuuje naukę na uczelniach wyższych, które ściśle współpracują z Zespołem Szkół, chociażby przy okazji wspólnej realizacji projektów.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach umożliwia także swoim uczniom poszerzenie wiedzy i zdobycie dodatkowych kwalifikacji w Akademii CISCO i Akademii Apple.

Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach bardzo aktywnie współpracuje ze środowiskiem lokalnym, organizując duże imprezy sportowe, edukacyjne i kulturalne, które służą nie tylko uczniom i pracownikom, ale również całej społeczności miasta. Jest to szkoła będąca dobrym przykładem współpracy środowisk lokalnych na rzecz rozwoju edukacji zawodowej. Należy zaznaczyć, że skutecznej edukacji zawodowej, gdyż absolwenci szkoły bardzo rzadko zasilają grono osób bezrobotnych.

3.3.3. Zespół Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego – Hubala w Sokółce

Powiat sokólski o powierzchni 2054,42 km², stanowi 11% obszaru województwa podlaskiego. Leży w północnej części Niziny Podlaskiej, od strony wschodniej graniczy z Republiką Białorusi. Duże znaczenie komunikacyjne ma dla powiatu ma przebiegająca przez Sokółkę droga krajowa nr 19, pełniąca funkcję międzynarodowej trasy Warszawa – Grodno i dalej w kierunku na Wilno, Rygę, Sankt Petersburg, Mińsk i Moskwę. Przemieszcza się nią ciężki transport kołowy ze wszystkich krajów Europy.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie powiatu sokólskiego w 2010 r. prowadziły działalność 3703 podmioty gospodarcze, z czego 3513 stanowią firmy prywatne. Dodatkowo wartości dynamiki wskaźnika specjalizacji w okresie 2003–2008 w powiecie sokólskim odnotowano w branży metalowej, drzewno-meblowej, medycznej oraz budowlanej.¹⁸

Przemysł na terenie powiatu rozwija się głównie przy wykorzystaniu miejscowych surowców: drewna, kruszywa, płodów rolnych. Największym zakładem na terenie powiatu jest obecnie firma Sokółka Okna i Drzwi. Bardzo dobrze funkcjonuje Spółdzielnia Mleczarska „Somlek”, która ciągle poszerza swój asortyment. Działają kopalnie kruszywa w Zadworzanach, Kundzinie i Gieniuszach. Zaopatrują one w ten cenny dla budownictwa surowiec liczne zakłady w całym kraju. Znaczna część obszaru powiatu to tereny rolnicze. Rozwojowi rolnictwa sprzyjają dobry stan środowiska naturalnego oraz tradycyjna kultura rolna w wielu gospodarstwach.¹⁹

¹⁸ B. Pławgo, M. Klimczuk, M. Citkowski, *Klustry jako potencjał rozwoju – województwo podlaskie*, Fundacja BFKK, Białystok 2010, s. 33–34.

¹⁹ <http://www.sokolka-powiat.pl/gospodarka.html> [28.10.2011].

Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r. w powiecie sokólskim wynosiła 14,4%, 27% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby poniżej 25 roku życia.²⁰

Na terenie powiatu w 2010 r. funkcjonowało 35 szkół podstawowych, 15 gimnazjów oraz 3 licea ogólnokształcące.²¹ Szkolnictwo zawodowe prowadzone było przez 5 zespołów szkół: Zespół Szkół im. gen. Nikodema Sulika w Dąbrowie Białostockiej, Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Janowie, Zespół Szkół Zawodowych im. Elizy Orzeszkowej w Sokółce, Zespół Szkół w Suchowoli, Zespół Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego – Hubala w Sokółce.

W ramach analizy współpracy środowisk lokalnych w powiecie sokólskim i mieście Sokółka szczegółowej weryfikacji poddano zakres współpracy z otoczeniem Zespołu Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego – Hubala w Sokółce.

Charakterystyka szkoły oraz współpracujących z nią instytucji

---

Zespół Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego w Sokółce jest placówką z wieloletnią tradycją w zakresie kształcenia zawodowego młodzieży z miasta oraz okolic tej miejscowości. Szkoła nie ma podpisanych formalnych umów partnerskich, z różnego typu instytucjami współpracuje na podstawie ustnych uzgodnień i porozumień. Formy i zasady tej współpracy wynikają z bieżących potrzeb placówki, a także różnych propozycji, jakie przedstawiają: organ prowadzący, instytucje rynku pracy, uczelnie, pracodawcy oraz od inwencji i pomysłowości dyrekcji, nauczycieli i uczniów.

W roku szkolnym 2011/2012 w **Zespole Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego w Sokółce (ZSR)** uczniowie pobierają naukę w dwóch szkołach: III Liceum Profilowanym w Sokółce, Technikum nr 2 w Sokółce. W Technikum nr 2 młodzież może zdobyć tytuł technika w następujących zawodach:

- technik rolnik,
- technik ekonomista,
- technik hotelarstwa,
- technik organizacji usług gastronomicznych.

W roku szkolnym 2011/2012 w Technikum nr 2 funkcjonuje 15 oddziałów (w tym 2 oddziały przygotowujące do dwóch zawodów: technik hotelarstwa i technik rolnik oraz technik ekonomista i technik rolnik). W obu szkołach pracuje 43 nauczycieli, uczy się w nich 470 uczniów.

Zajęcia praktyczne i praktyki są organizowane w gospodarstwie pomocniczym szkoły, w gospodarstwach indywidualnych, ekologicznych i agroturystycznych oraz w instytucjach związanych z produkcją rolniczą i jej organizacją, a także w restauracjach, hotelach i zakładach przemysłowych. Szkoła finansuje wszystkim uczniom kurs nauki jazdy samochodem (kategoria B), a chłopcy zdobywają dodatkowo także bezpłatnie prawo jazdy kategorii T.

Uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych, kształcąc się na kierunku technik rolnik, mogą doskonalić swoje umiejętności zawodowe, korzystając z bazy do kształcenia praktycznego na terenie szkoły.

---

²⁰ Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r., <http://www.up.podlasie.pl/index.php/strony/22278> [28.10.2011].

²¹ Bank Danych Lokalnych, 2010 r.

Placówka ma doskonałe warunki w tym zakresie, m.in.: dwa nowe ciągniki rolnicze, kombajn zbożowy, odpowiednią infrastrukturę techniczną, 30 ha ziemi. Dyrekcja doskonale zdaje sobie sprawę, że postęp w technice rolniczej jest ogromny i trudno sobie wyobrazić wykształconego rolnika, który po ukończeniu technikum rolniczego nie dysponuje najnowszą wiedzą, informacjami, ale także umiejętnościami. Szkoła przywiązuje zatem wielką wagę do kształcenia praktycznego i stara się optymalnie zaplanować i wykorzystać czas przeznaczony na praktyki zawodowe. Miejsca, w których prowadzi się zajęcia praktyczne, dają możliwość kompleksowego spojrzenia na gospodarstwo rolne jako całość, ułatwiają też dokonanie wyborów w zakresie specjalizacji lub kierunków dalszego kształcenia.

W trosce o poprawę jakości nauczania nauczyciele Zespołu Szkół Rolniczych przygotowali projekt, w którym uczestniczyli uczniowie. Projekt „Lepszy start naszą szansą” był realizowany w roku szkolnym 2010/2011 w ramach Działania 9.2. Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Jego głównym celem była poprawa efektywności nauczania w technikum pod kątem przyszłego zatrudnienia 80 uczniów/uczennic, w tym uatrakcyjnienie nauki na kierunkach: technik rolnik, technik organizacji usług gastronomicznych, technik hotelarz. Uczniowie mogli także zdobyć umiejętności językowe oraz kwalifikacje przydatne na rynku pracy.

W ramach prowadzonych działań uczniowie mogli nieodpłatnie rozwijać swoje zainteresowania oraz zdobywać nowe umiejętności i kwalifikacje zawodowe. Przeprowadzone badania ankietowe wskazują, że 70% badanych nie mogłoby zrealizować swoich planów w tym zakresie ze względu na brak pieniędzy. Są natomiast zainteresowani uzyskaniem certyfikatów i zdobyciem dodatkowej wiedzy w celu podwyższenia szans na aktywność zawodową oraz chęć uzyskania lepszych wyników egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Udział w projekcie dawał im takie szanse. Mogli doskonalić znajomość języka angielskiego i niemieckiego, a następnie wykorzystać swoje umiejętności podczas praktyk zawodowych w Turynii w Niemczech.

Codzienną pracę związaną z budowaniem ścieżki kariery zawodowej uczniów wspiera funkcjonujący od ponad 12 lat **Szkolny Ośrodek Kariery**. Niestety nie ma w nim pełnoetatowego nauczyciela doradcy zawodowego. Jego pracą kieruje nauczyciel odpowiedzialny z ramienia Rady Pedagogicznej za współpracę z uczniami w zakresie orientacji i poradnictwa zawodowego. Mimo trudnych początków Szkolny Ośrodek Kariery funkcjonuje dziś bardzo prężnie, a za swoje działania był wielokrotnie wyróżniany i nagradzany na szczeblu wojewódzkim. Prowadzi warsztaty i seminaria, poradnictwo grupowe i indywidualne, a także spotkania z różnymi pracodawcami. Uczniowie zdobywają wiedzę na temat optymalnych sposobów wyboru zawodu i kierunków dalszego kształcenia, tak aby w przyszłości znaleźć pracę zgodną z predyspozycjami zawodowymi i zdobyć wykształcenie i umiejętności przydatne na rynku pracy.

W ramach niniejszego opracowania przeprowadzono analizę współpracy z następującymi pracodawcami:

Zajazd „Bakunówka” ściśle współpracuje z Zespołem Szkół Rolniczych w ramach organizacji praktyk i przeprowadzania praktyk zawodowych przez uczniów technikum w zawodach: technik hotelarstwa i technik usług gastronomicznych. Na dwóch piętrach hotelu znajduje się 60 miejsc

noclegowych, w tym dostosowane dla osób niepełnosprawnych. Organizowane są tu bankiety i przyjęcia okolicznościowe.

Karczma pod Sokołem jest jedynym lokalem gastronomicznym w regionie o tak długiej tradycji. Restauracja oferuje menu zawierające tradycyjne polskie i tatarskie dania; oferuje także usługi cateringowe. Właściciele mają wieloletnie doświadczenie, zapewniają profesjonalną obsługę i oprawę uroczystości. W „Karczmie pod Sokołem” uczniowie technikum kształcący się w zawodzie technik organizacji usług gastronomicznych odbywają praktyki zawodowe.

Metal Fach zatrudnia ponad 500 pracowników. Specjalizuje się w produkcji wysokiej jakości maszyn i urządzeń rolniczych. W swojej ofercie ma kotły CO, owijarki bel, prasy zwijające, wozy paszowe, ładowacze czołowe, osprzęt do quadów. Firma świadczy ponadto usługi w zakresie obróbki plastycznej, obróbki skrawaniem, oferuje spawanie oraz cięcie laserowe blach. Uczniowie z klas o profilu technik ekonomista odbywają w Metal Fachu praktyki zawodowe.

Gospodarstwo rolne Mieczysława Raczkowskiego prowadzone od ponad 20 lat na powierzchni 45 ha specjalizuje się w produkcji jagnięciny. Oprócz tego w gospodarstwie prowadzona jest zachowawcza hodowla owiec rasy wrzosówka. Właściciel ma nowoczesny sprzęt rolniczy. Uczniowie ZSR od wielu lat odbywają praktyki zawodowe w tym gospodarstwie.

Współpraca na rzecz rozwoju edukacji pod kątem potrzeb rynku pracy – formy i zakres współpracy

Współpraca z pracodawcami

Współpraca z pracodawcami to jeden z najważniejszych aspektów funkcjonowania szkoły. Od jakości stosunków zależy przygotowanie absolwentów do wejścia na rynek pracy, a tym samym korzyści, jakie z tego tytułu uzyskują sami pracodawcy. **Zespół Szkół Rolniczych od wielu lat współpracuje z pracodawcami, którzy oferują praktyki zawodowe.** Trwają one 8 tygodni w całym cyklu kształcenia. Pracodawcy, z którymi szkoła podejmuje współpracę, są dobierani w taki sposób, aby w ich firmach, gospodarstwach rolnych czy zakładach produkcyjnych można było zrealizować treści programowe i dać uczniom jak największe możliwości związane z praktycznym kształceniem zawodowym oraz poznaniem potrzeb lokalnego rynku pracy. Są to firmy rozwijające się, mające własne zaplecze produkcyjne, handlowe lub usługowe, ale przede wszystkim chętne do podjęcia współpracy w zakresie kształcenia zawodowego uczniów.

Szkoła współpracuje z dużą liczbą pracodawców, głównie lokalnych. Zestawienie liczbowe w poszczególnych kierunkach kształcenia przedstawia się następująco:

- technik organizacji usług gastronomicznych – 18 pracodawców,
- technik hotelarstwa – 14 pracodawców,
- technik rolnik – 16 pracodawców,
- technik ekonomista – 14 pracodawców.

Uczniowie uczący się na **kierunku technik rolnik odbywają praktyki zawodowe u pracodawców oraz wielu rolników indywidualnych prowadzących gospodarstwa o powierzchni min. 20 ha** o zróżnicowanych profilach produkcji: produkcja mleka, produkcja roślinna, agroturystyka i ekologia, produkcja zwierzęca. W opinii dyrekcji szkoły oraz właścicieli gospodarstw, w których odbywają się praktyki, zakres wykonywanych przez uczniów prac jest

bardzo szeroki i znacząco wpływa na podniesienie ich kompetencji zawodowych oraz poszerzenie umiejętności praktycznych. Wszyscy zwracają jednak uwagę na krótki okres, w którym uczniowie mogą zdobywać praktyczne doświadczenie zawodowe, oraz na fakt, że uczniowie w czasie tak krótkich praktyk zawodowych są w stanie nabyć jedynie część umiejętności praktycznych przydatnych w pracy w gospodarstwie rolnym.

Uczniowie klas o profilu technik ekonomista mogą odbywać praktyki zawodowe u następujących pracodawców funkcjonujących na lokalnym rynku. Są to banki oraz instytucje usługowe z sektora publicznego:

- Bank Spółdzielczy w Sokółce,
- Kredyt Bank SA w Sokółce,
- Ośrodek Sportu i Rekreacji w Sokółce,
- Urząd Miasta w Sokółce,
- Urząd Skarbowy w Sokółce,
- Komenda Straży Pożarnej w Sokółce,

a także zakłady przemysłowe, usługowe oraz prywatni przedsiębiorcy funkcjonujący na lokalnym rynku:

- IdeaLAN SJ Piekarski Wysztygiel,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo – Handlowe,
- „Metal Fach” w Sokółce,
- PPUH „Agromech” Sp. z o.o. w Sokółce,
- A&M Finance Andrzej Żuk w Sokółce.

Uczniowie mogą poszerzać swoją wiedzę i umiejętności z zakresu funkcjonowania gospodarki, ekonomii, prawa czy informatyki. Poznają lokalnych pracodawców, specyfikę pracy w instytucjach związanych z bankowością, ubezpieczeniami, podatkami oraz charakter pracy w innych firmach, w których potrzebna jest wiedza z zakresu finansów, rachunkowości i zarządzania. Mają okazję poznać specyfikę pracy na różnych stanowiskach, np. referenta finansowego, doradcy podatkowego, rewidenta, kontrolera rozliczeń finansowych, inspektora finansowo-księgowego, księgowego. Uczniowie odbywają zwykle praktyki w działach księgowości, wynagrodzeń, kadr, planowania i sprawozdawczości, zaopatrzenia czy sprzedaży, a także w sekretariatach. Na tym etapie często podejmują decyzję o dalszym kształceniu, bo mają szansę przekonać się bezpośrednio, że zawód ekonomisty wiąże się współcześnie z posiadaniem wysokich kwalifikacji.

Kilkakrotnie zdarzało się też, że **w wypadku potrzeby nagłego zastępstwa pracodawca zdecydował się na zatrudnienie osób, które wykazały się w czasie praktyki wiedzą oraz zdolnościami i umiejętnościami** niezbędnymi na danym stanowisku pracy.

Uczniowie z klas o kierunku technik organizacji usług gastronomicznych współpracują z pracodawcami – właścicielami różnego typu zakładów gastronomicznych, najczęściej z terenu Sokółki, takimi jak:

- zajazd Bakunówka w Sokółce,

- Metal Fach w Sokółce,
- Cichy Kącik w Sokółce,
- bar „Niemen” w Sokółce,
- Centuria w Sokółce,
- Cafe Poezja w Sokółce,
- Karczma pod Sokołem w Sokółce,
- Verde w Sokółce,
- 7 pokus w Sokółce,
- pizzeria Robertino w Sokółce,
- restauracja Nowy Jork w Nowym Dworze,
- Gospoda pod Modrzewiem w Krynkach.

Uczniowie w czasie praktyk uczą się organizacji przyjęć i bankietów, planują menu na przyjęcia okolicznościowe, wykonują kalkulację kosztów przygotowania potraw, sporządzają ofertę handlową. Uczą się wszystkiego, co może być przydatne w ich przyszłej pracy.

W ramach praktyk w zawodzie technik hotelarstwa ze szkołą współpracują:

- zajazd Sosna,
- Verde Sp. jawna,
- restauracja Sfera,
- Ośrodek Sportu i Rekreacji,
- zajazd Podlasie Hass H.A.Z. WASILUK sp. j,
- hotel Gołębiowski,
- hotel Titanic,
- bar Biesiada Andrzej Bieniasz,
- usługi gastronomiczne i hotelarskie Jarosław Sanik,
- zajazd Na Skarpie,
- Centrum Turystyczne w Wasilkowie,
- hotel Branicki w Białymstoku,
- hotel Pod Herbem w Białymstoku,
- zajazd Bakunówka.

W ramach praktyk zawodowych **nauczyciele oraz pracodawcy wspólnie konsultują modyfikacje i zakres tematyczny prowadzonych zajęć**, biorąc pod uwagę możliwości, jakimi dysponuje pracodawca, ale także zmieniające się uwarunkowania i potrzeby rynku pracy. Nauczyciele dostosowują się do konieczności wprowadzania nowych treści i umiejętności potrzebnych na rynku pracy. Pracodawcy wskazują na te elementy procesu nauczania, które są najbardziej istotne na rynku pracy oraz coraz większych wymagań klientów, zwłaszcza w branży hotelarskiej i gastronomicznej. Pracodawcy podkreślają więc potrzebę jakościowego kształcenia uczniów.

Uczniowie uczestniczą w wycieczkach do lokalnych firm, poznają największy zakład produkcyjny w Sokółce – Metal Fach – producenta m.in. maszyn rolniczych. Młodzież przygląda się również pracy dużych, renomowanych hoteli zlokalizowanych w województwie podlaskim. Dyrekcja stosuje zasadę uczenia się od najlepszych w swojej branży, tak aby uczniowie weszli na rynek pracy przygotowani do zawodu, korzystając z najlepszych wzorców.

Współpraca z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego

Zespół Szkół Rolniczych prowadzi ścisłą współpracę z ośrodkami doradztwa rolniczego. Związana jest ona najczęściej z **pozyskiwaniem nowych informacji potrzebnych w kształceniu uczniów, a także z prowadzeniem różnego typu obserwacji służących unowocześnianiu hodowli lub prowadzeniu upraw przy wykorzystaniu nowych nasion czy technologii**. Uczniowie prowadzą obserwacje oraz badania porównawcze dotyczące różnych odmian roślin i możliwości ich uprawy.

W ramach współpracy prowadzone są też spotkania:

- z ekonomistami,
- z osobami prowadzącymi własną działalność gospodarczą,
- z właścicielami biur rachunkowych, podatkowych, doradczych, finansowych,
- z przedstawicielami banków,
- z przedstawicielami hoteli,
- z rolnikami indywidualnymi oraz prowadzącymi firmy rolne w zakresie upraw lub hodowli.

Wynikiem tych spotkań jest np. bardzo dobra współpraca szkoły z właścicielami hoteli, w tym również z Białegostoku, w zakresie organizowania praktyk dla uczniów hotelarstwa oraz organizacji usług gastronomicznych.

Współpraca z uczelniami wyższymi

Zespół Szkół Rolniczych ściśle współpracuje ze szkołami wyższymi. Każdego roku **uczniowie uczestniczą w dniach otwartych na Politechnice Białostockiej i Uniwersytecie w Białymstoku**.

Szkoła bierze także udział w projektach przygotowywanych przez uczelnie wyższe. W latach 2010–2011 placówka uczestniczyła w projekcie współfinansowanym ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Świadomy wybór – pewny sukces” przygotowanym przez Wyższą Szkołę Administracji Publicznej oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku wspierającym szkolnictwo zawodowe w województwie podlaskim w zakresie przygotowania młodzieży do wejścia na rynek pracy oraz poradnictwa zawodowego. W ramach projektu nauczyciele doskonalili swoje kompetencje w tym zakresie. Otrzymali też opracowane w ramach projektu przez nauczycieli, doradców zawodowych, przedstawicieli samorządów i pracodawców materiały pomocnicze do pracy z uczniami.

Do szkoły przyjeżdżają również pracownicy i wykładowcy z różnych kierunków studiów. Rozmawiają z uczniami klas czwartych, bezpośrednio prezentują ofertę swoich uczelni.

Uczniowie mają dzięki temu możliwość zdobycia informacji potrzebnych do dokonywania wyborów zawodowych. Świadomie i planowo mogą wówczas podjąć decyzje dotyczące dalszych kierunków kształcenia. W spotkaniach uczestniczy zazwyczaj wieloosobowa grupa przedstawicieli uczelni. Reprezentują oni różne wydziały: nauki ścisłe, humanistyczne, kierunki ekonomiczne, językowe. Szkoła gościła również przedstawicieli z Wyższej Szkoły Morskiej. Młodzież bardzo chętnie uczestniczy w tych spotkaniach. Ma wtedy okazję do zadania pytań czy prowadzenia dyskusji dotyczących systemu stypendialnego, bazy noclegowej bądź perspektyw zatrudnienia po ukończeniu studiów. Często też pojawiają się pytania związane z możliwościami wyjazdu do innych krajów Unii Europejskiej w ramach prowadzonych przez uczelnie projektów.

Współpraca z gimnazjami

Zespół Szkół Rolniczych jest też jedną z pierwszych szkół na terenie Sokółki, która **w ramach rekrutacji prowadzi spotkania z gimnazjalistami**. Nauczyciele wraz z uczniami odwiedzają wszystkie gimnazja na terenie powiatu, promują szkołę. Szkoła organizuje także tzw. dzień otwarty. Przypada on najczęściej pierwszego dnia wiosny. Na zaproszenie organizatorów przyjeżdża wówczas młodzież gimnazjalna nie tylko z Sokółki, ale także z całego powiatu, np. z Sidry, Kuźnicy i Szudziałowa. Prezentowana jest wówczas bogata oferta placówki, zarówno pod kątem rozwijania zainteresowań, jak i zdobywania przez uczniów umiejętności niezbędnych do przyszłego funkcjonowania na rynku pracy.

System powstawania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych

---

Szkoła kształci uczniów zgodnie z ich zainteresowaniami, a także odpowiada na zapotrzebowanie lokalnego rynku pracy. Przy tworzeniu nowych kierunków kształcenia prowadzi własne analizy lokalnego rynku, a także bierze pod uwagę tendencje na polskim i europejskim rynku pracy, zwłaszcza w zakresie tzw. zawodów przyszłościowych, prowadząc **ściśle współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy, który każdorazowo opiniuje powstawanie nowego kierunku kształcenia**.

Wewnętrzne decyzje szkoły o uruchomieniu nowego kierunku kształcenia są podejmowane na radzie pedagogicznej. Zespół nauczycieli przedmiotów zawodowych przedstawia do zaopiniowania radzie pedagogicznej propozycję dotyczące nowego kierunku kształcenia. Następnie wniosek jest przesłany do zaopiniowania do powiatowego urzędu pracy. W tym procesie jako organ doradczy uczestniczy powiatowa rada zatrudnienia, która inicjuje i opiniuje kierunki kształcenia zgodne z potrzebami regionalnego rynku pracy. Co ważne, w **skład rady wchodzi również pracodawcy, z którymi współpracuje szkoła. W ten sposób stają się oni, np. w momencie opiniowania nowych kierunków kształcenia, swoistymi rzecznikami szkoły, ponieważ mają pełną orientację co do realnych potrzeb oraz sytuacji tej placówki**.

Ostateczną decyzję w sprawie uruchomienia nowego kierunku kształcenia podejmuje jednak starostwo powiatowe. Do tej pory, zawsze gdy w Zespole Szkół Rolniczych planowano wprowadzenie nowych kierunków kształcenia, była ona pozytywna.

W obecnej kadencji członkiem Powiatowej Rady Zatrudnienia jest m.in. Mieczysław Raczkowski, właściciel gospodarstwa rolnego, z którym współpracuje szkoła. Ma on więc realny

wpływ na procedury związane z uruchamianiem nowego kierunku kształcenia. Inni **pracodawcy często wyrażają swoje opinie na temat potrzeby kształcenia uczniów w różnych zawodach**. Widzą konieczność dyskusji i wymiany poglądów na temat kierunków kształcenia i swoich oczekiwań w tym względzie. Są to jednak rozmowy nieformalne, przy okazji kontaktów w trakcie organizacji praktyk zawodowych.

Dyrekcja szkoły myśli o wprowadzeniu nowych kierunków kształcenia. Wydaje się to być zamierzenie odległe ze względu na brak bazy i infrastruktury technicznej w tym zakresie. Potrzebne byłyby tu duże nakłady finansowe, tak aby zapewnić kształcenie zawodowe zgodne z wymogami współczesnego rynku pracy.

Wicedyrektor szkoły zwraca uwagę, że nie zawsze informacje na temat zawodów deficytowych i nadwyżkowych na terenie powiatu sokólskiego mają przełożenie na zamykanie starych i powstawanie nowych kierunków kształcenia. W wypadku Zespołu Szkół Rolniczych widać to na przykładzie kształcenia w zawodzie technik rolnik. Minione lata wskazują na zmniejszające się zainteresowanie uczniów tym kierunkiem kształcenia, szkoła jednak nie zamierza rezygnować z naboru, ponieważ jest jedyną placówką na tym terenie, która daje kandydatom na rolników możliwości zdobycia wykształcenia w tym zakresie.

Opinie o współpracy i jej perspektywach – korzyści i bariery

Głównym priorytetem w kształceniu zawodowym jest bardzo dobre przygotowanie młodzieży do przyszłej pracy. Szkoła prowadzi więc współpracę, uwzględniając potrzebę zintegrowania kierunków istniejących w placówce z potrzebami lokalnych przedsiębiorców. Na bieżąco próbuje dostosować swoją ofertę do lokalnych potrzeb rynku pracy. Nie byłoby to możliwe bez realizacji praktyk zawodowych u współpracujących ze szkołą pracodawców. Dyrekcja szkoły podkreśla zaangażowanie, zwłaszcza lokalnych pracodawców, w przygotowywanie młodzieży do wejścia na rynek pracy.

Pracodawcy przyjmują uczniów na praktyki w ramach wieloletniej tradycji, jaka powstała w tym zakresie w środowisku lokalnym. Nie otrzymują gratyfikacji finansowej, a jednak podejmują nowe zadania na rzecz kształcenia praktycznego młodzieży.

Korzyści ze współpracy

Obie strony widzą korzyści wynikające ze współpracy. To przede wszystkim **profesjonalne przygotowanie młodzieży do wejścia na rynek pracy**. Uczniowie w praktyce poznają zasady funkcjonowania w zawodzie, którego się uczą.

Pracodawcy z branży gastronomicznej i hotelarskiej podkreślają bardzo dobre przygotowanie młodzieży do zajęć praktycznych oraz wysoką motywację, jaką uczniowie wykazują podczas praktyk. Po zdobyciu doświadczenia praktycznego, w zależności od potrzeb, uczniowie bardzo często **podejmują pracę dorywczą lub sezonową w swoim zawodzie, nawet u pracodawców, którym dali się w czasie praktyk poznać jako potencjalni dobrze przygotowani do pracy pracownicy**. I to są, wskazywane zarówno przez szkołę, jak i pracodawców, wspólne korzyści wynikające ze współpracy.

Innego rodzaju pozytywne skutki przynosi współpraca z Ośrodkiem Doskonalenia Rolniczego. Uczniowie na terenie szkoły zakładają poletka doświadczalne, np. różnych odmian zbóż. Ośrodek Doradztwa Rolniczego dostarcza nasiona, środki ochrony oraz wspiera nadzór merytoryczny, szkoła prowadzi natomiast pełną dokumentację uprawy. Wyniki prowadzonych doświadczeń w zakresie upraw przekazywane są ODR. Ośrodek zajmuje się ich upowszechnianiem w środowisku rolników i producentów nasion. Taka **wymiana informacji pomiędzy szkołą a producentami i rolnikami wpływa na promocję produktów wysokiej jakości i efektywność upraw.**

Bariery we współpracy

Uczniowie nie zawsze mają pełne możliwości rozwoju podczas praktyk. Pojawia się tu wiele obiektywnych przeszkód w **postaci uwarunkowań prawnych, obostrzeń sanitarnych przy produkcji zwierzęcej czy wreszcie brak systemu zapewnienia środków finansowych na organizację kształcenia praktycznego.** Mimo bardzo dobrej współpracy, pracodawcy zwracają uwagę na trudności logistyczne i organizacyjne. Podczas praktyk muszą przydzielić uczniom opiekuna, osobę, która zajmie się praktykantami.

Kolejną barierę stanowi fakt, że nie wszystkie prace i zadania mogą być powierzone uczniom. Potrzebne są do nich szkolenia, często specjalistyczne, a także profesjonalne umiejętności. Uczniowie w niektórych obszarach mogą więc zdobywać doświadczenie, tylko obserwując. Właściciel gospodarstwa rolnego zajmujący się hodowlą owiec stwierdził, że w czasie praktyk uczeń nie ma szans np. nauczenia się strzyżenia owiec, może się cieszyć, jeśli w ogóle tę czynność zobaczy.

Duże firmy najczęściej nie są zainteresowane przyjmowaniem uczniów na praktyki. Stwarza to dla nich **dotaddkowe obciążenie administracyjne i organizacyjne.** Szkole udało się jednak nawiązać współpracę z największym zakładem w Sokółce, Metal Fachem, który zatrudnia ponad 500 osób.

Podsumowanie

Zespół Szkół Rolniczych w Sokółce funkcjonuje na dość złożonym rynku pracy, na którym duży odsetek wśród zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby do 25. roku życia. Mieszkańcy wsi stanowią również około 40% ogółu zarejestrowanych. Istotnym problemem, który wymaga rozwiązania, są małe szanse absolwentów technikum Zespołu Szkół Rolniczych na podjęcie w najbliższej przyszłości pracy zgodnej z kwalifikacjami lub kontynuację nauki. Powiat sokólski to region o charakterze typowo rolniczym, co znajduje swe odzwierciedlenie w strukturze zatrudnienia. Spośród uczniów technikum aż 80% pochodzi z terenów wiejskich.

Wielu uczniów ze względu na swoją sytuację społeczno-ekonomiczną potrzebuje wsparcia, które ułatwiłoby im start w dorosłym życiu. Szkoła przystępuje więc do różnych projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, aby pozyskać środki, podpisuje też umowy o współpracy w zakresie realizacji projektów z innymi podmiotami. Zdobyte przez uczniów w ramach projektów dodatkowe kwalifikacje, zwiększone kompetencje osobiste i językowe, uzyskane certyfikaty oraz doświadczenie nabyte na praktykach zagranicznych dają realne szanse

na wzrost zatrudnienia lub założenie własnej działalności gospodarczej. Dyrekcja szkoły, chcąc sprostać wymogom współczesnego rynku pracy, chce zatem kształcić młodzież do jego potrzeb. W najbliższym czasie zamierza, wykorzystując dane z powiatowego urzędu pracy, własną bazę dydaktyczną i lokalową oraz konsultacje z pracodawcami, wprowadzić nowy kierunek kształcenia, pokrewny do prowadzonych obecnie.

Dyrekcja i nauczyciele Zespołu Szkół Rolniczych nastawili się głównie na współpracę z pracodawcami, są aktywni i skuteczni w ich pozyskiwaniu. Obie strony wprowadzają w życie zasadę „Potencjalny pracownik inwestycją firmy”. Organizowane spotkania z pracodawcami oraz kontakty w ramach praktyk zawodowych uczniów są okazją do wymiany doświadczeń i omówienia bieżących problemów dotyczących kształcenia i szkolenia zawodowego. Zaplanowane zmiany uwzględniają rozwiązania mające doprowadzić do znaczącej poprawy jakości i atrakcyjności kształcenia w szkole, jak również do lepszego dostosowania wiedzy i umiejętności absolwentów do potrzeb zmieniającego się regionalnego, krajowego i europejskiego rynku pracy.

Niezwykłe przydatne w działaniach przygotowujących młodzież do wejścia na rynek pracy byłoby zatrudnienie w szkole pełnoetatowego doradcy zawodowego, tak aby uczniowie mogli dokonywać świadomych wyborów edukacyjnych zgodnie ze swoimi predyspozycjami oraz potrzebami rynku pracy.

Pracodawcy i dyrekcja szkoły postulują stworzenie przez państwo i samorząd lokalny systemu finansowego wspierającego kształcenie uczniów w miejscu pracy, np. wprowadzenia ulg finansowych dla pracodawców zajmujących się praktycznym kształceniem młodzieży czy możliwości odpisywania przez pracodawców kosztów związanych z kształceniem zawodowym młodzieży.

Korzystne byłoby też stworzenie platformy współdziałania i partnerstwa w zakresie pozyskiwania środków pomocowych na rozwój infrastruktury szkoły, unowocześnianie jej bazy technicznej i dydaktycznej, kadry, programów, przygotowywanie wspólnych projektów i przedsięwzięć. Ważnym zadaniem dla wszystkich współpracujących partnerów jest podjęcie działań na rzecz poprawy wizerunku szkoły zawodowej, aby pokazać rangę kształcenia zawodowego we współczesnej gospodarce i przekonać zdolną młodzież do podjęcia kształcenia w Zespole Szkół Rolniczych w Sokółce.

3.3.4. Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie

Powiat augustowski leży w północnej części woj. podlaskiego, zajmuje powierzchnię 1658 km². To jeden z najważniejszych ośrodków turystycznych Polski, przyciągający wielu turystów.

Miasta i gminy należące do powiatu augustowskiego mają wyjątkowe walory przyrodnicze, turystyczne i uzdrowiskowe. Na terenie powiatu istnieje 10 rezerwatów przyrody, 55 jezior oraz Kanał Augustowski łączący dwa systemy wodne rzek Wisły i Niemna. Powiat augustowski ma największą w województwie podlaskim bazę noclegową – 48 obiektów (hotele, pensjonaty, schroniska, stacje, campingi, sanatoria, pola biwakowe).²²

²² http://www.augustowski.home.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=120&Itemid=282. [27.10.2011]

W 2010 r. w rejestrze Regon na terenie powiatu augustowskiego było zarejestrowanych 4115 podmiotów gospodarczych, z czego 3919 w sektorze prywatnym. Dodatkowo wartości dynamiki wskaźnika specjalizacji w okresie 2003–2008 w powiecie augustowskim występują w branży metalowej, medycznej oraz turystycznej.²³

Największym przedsiębiorstwem w powiecie jest British American Tobacco Polska SA w Augustowie funkcjonuje też kilka dużych stocznii jachtowych, produkujących m.in. jachty żaglowe, jachty i łodzie motorowe.²⁴

Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r. wynosiła w powiecie augustowskim 15,4% i była wyższa od średniej dla województwa podlaskiego (12,7%).²⁵ 24,9% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby poniżej 25 roku życia.

Na terenie powiatu augustowskiego w 2010 r. funkcjonowało 31 szkół podstawowych, 16 gimnazjów, 2 licea ogólnokształcące.²⁶ Szkoły zawodowe powiatu augustowskiego działają w ramach 3 zespołów szkół, są to: Zespół Szkół Technicznych im. gen. I. Prądzyńskiego w Augustowie, Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie, Zespół Szkół w Lipsku, który nie prowadzi obecnie naboru do szkoły zawodowej.

Najprężniej działającą szkołą na terenie powiatu, o największej liczbie uczniów i kierunków nauczania, jest Augustowskie Centrum Edukacyjne. Placówka aktywizuje lokalne środowisko, podejmując działania na rzecz rozwoju edukacji zawodowej.

Charakter współpracy i uczestniczące w niej instytucje

Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie oferuje obecnie wiele form kształcenia obejmujących ogółem 1163 uczniów i zatrudnia ponad 80 nauczycieli. W skład Centrum wchodzi Technikum nr 1; I Liceum Profilowane; Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1; Technikum Uzupełniające nr 1; Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące.

W ramach Technikum nr 1 kształcenie odbywa się w zawodach:

- technik agrobiznesu,
- technik budownictwa,
- technik elektryk,
- technik organizacji usług gastronomicznych,
- technik architektury krajobrazu,
- technik mechatronik.

W Zasadniczej Szkole Zawodowej nr 1 uczniowie zdobywają kwalifikacje w zawodach:

- posadzkarz,
- elektryk,
- technolog robót wykończeniowych w budownictwie.

---

²³ B. Pławgo, M. Klimczuk, M. Citkowski, *Klasy jako potencjał rozwoju – województwo podlaskie*, Fundacja BFKK, Białystok 2010, s. 33–34.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Stopa bezrobocia w sierpniu, <http://www.up.podlasie.pl/index.php/strony/22278> [28.10.2011].

²⁶ Bank Danych Lokalnych, 2010 r.

W klasach wielozawodowych o 2- i 3-letnim cyklu kształcenia nauka zawodu odbywa się u pracodawców, natomiast w szkole młodzież uczy się przedmiotów ogólnokształcących. W Technikum Uzupełniającym nr 1 młodzież jest przygotowywana do zawodów technik budownictwa i technik organizacji usług gastronomicznych.

W skład zespołu szkół wchodzi również jednostki Centrum Kształcenia Ustawicznego, w którego ramach funkcjonują szkoły dla dorosłych, Ośrodek Doskonalenia i Doksztalcania Zawodowego, Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Powiatowy Ośrodek Informacji Naukowej i Zawodowej.

ACE w bardzo dużym zakresie wykorzystuje unijne fundusze, które umożliwiają realizację projektów służących podwyższeniu jakości kształcenia. ACE zrealizowało kilka projektów:

- W ramach projektu **„Dziś uczeń – jutro pracownik”** szkoła otrzymała wsparcie w formie dotacji, za którą kupiono sprzęt komputerowy w całości wykorzystywany przez uczniów. Innowacyjnością projektu było wdrożenie nauczania modułowego dla specjalizacji gastronomicznej z językiem obcym zawodowym w zawodzie technik organizacji usług gastronomicznych. Projekt był współfinansowany ze środków programu „Wsparcie na modernizację oferty edukacyjnej szkół zawodowych” PHARE 2002.
- Projekt **„Rozbudowa Centrum Doskonalenia Zawodowego w Augustowskim Centrum Edukacyjnym w Augustowie”** współfinansowany ze środków Regionalnego Program Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013. Powstałe w ramach inwestycji nowoczesne pracownie wyposażone w profesjonalne maszyny i specjalistyczne urządzenia są doskonałym narzędziem do pogłębienia współpracy ACE z inicjatywami klastrowymi. W ramach projektu Centrum Edukacji Technicznej HTEC, tworzonego przez firmę HAAS oraz partnerską sieć firm z całej Europy zajmujących się przemysłem metalowym i mechatroniką została otwarta nowoczesna pracownia dla uczniów specjalizujących się w mechatronice, czyli połączeniu mechaniki, informatyki, automatyki i robotyki. Pracownia ta stanowi Centrum Techniki Obrabiarek CNC jako jedyna i pierwsza w Polsce wschodniej. Projekt realizowano od 02.03.2009 do 30.12.2009.
- Celem projektu **„Archimedes”** realizowanego obecnie przez szkołę jest rozwijanie umiejętności uczniów w zakresie najważniejszych kompetencji matematyczno-przyrodniczych na poziomie szkół średnich, wzmocnienie atrakcyjności oferty edukacyjnej szkół w perspektywie przyszłego zatrudnienia oraz dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy, jak również dostarczenie wykwalifikowanych pracowników branży technicznej. Projekt realizowany jest w okresie od 15. 08. 2008 do 15. 11. 2012 r.
- Projekt **„Akademia kompetencji kluczowych – program rozwoju uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej”** jest realizowany w okresie 01.01.2009 do 31.12.2012 przez Unizeto Technologies SA w partnerstwie z Instytutem Maszyn Matematycznych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet III, Działanie 3.3, Poddziałanie 3.3.4). Uczestnikami projektu są uczniowie klas I–III szkół ponadgimnazjalnych z pięciu województw Polski wschodniej: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego, posiadający ograniczone możliwości rozwijania kompetencji w dziedzinie języków obcych, umiejętności komputerowych i przedsiębiorczości. W ramach projektu uczniowie mogą wziąć udział

w zajęciach z języka angielskiego, zajęciach komputerowych ECDL lub zajęciach z podstaw przedsiębiorczości.

- Projekt „**Informatyka+ – ponadregionalny program rozwijania kompetencji uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT)**”. Liderem projektu jest Warszawska Wyższa Szkoła Informatyki, jest to **ponadregionalny projekt edukacyjny z zakresu informatyki** i technologii informacyjno-komunikacyjnych. Do udziału w nim zostali zaproszeni uczniowie oraz nauczyciele z blisko **1000 szkół ponadgimnazjalnych (liceów i techników) z 5 województw** (mazowieckiego, lubelskiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego i łódzkiego). Projekt jest inicjatywą środowiska akademickiego na rzecz podniesienia kompetencji z zakresu szeroko rozumianej informatyki u uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Okres realizacji: **od września 2009 do września 2012 r.**
- Projekt „**Mały Archimedes**” jest realizowany w okresie: 1.01.2010–31.08.2013 r. Celem głównym projektu jest rozwój umiejętności uczniów w zakresie matematyki, fizyki, chemii i biologii, geografii oraz przedsiębiorczości na poziomie szkół gimnazjalnych. Realizacja projektu pomoże większości uczniów w wyborze dalszej ścieżki edukacyjnej, przyczyni się do osiągania lepszych wyników na gimnazjalnych egzaminach zewnętrznych, wzmocni atrakcyjność edukacyjną szkół, jak również wpłynie na wybór profilu i kierunku szkoły średniej. W ramach tego projektu ACE organizuje dla szkół gimnazjalnych zajęcia dodatkowe, obozy naukowe, wyjazdy zagraniczne do CERNU, do Szwajcarii, Monachium i do ośrodków technicznych.
- Przyjęto do realizacji projekt „**Kształcenie – Atrakcyjność – Zawód**” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 9.2. Pozyskane środki są przeznaczone dla uczniów technikum na zajęcia dodatkowe, wyjazdy do zakładów pracy, do pracodawców, na targi branżowe. Będą także organizowane profesjonalne kursy na terenie szkoły.

ACE jest organizatorem i uczestnikiem licznych konferencji. Udział szkoły w nich związany jest z wymianą informacji, omówieniem bieżących problemów, zgłaszaniem potrzeb i oczekiwań ich realizacji. Pozyskanie informacji wiąże się z dopasowaniem form działania szkoły do współpracy ze środowiskiem lokalnym. 13 września 2011 r. razem ze Starostwem Powiatowym, OHP, Powiatowym Urzędem Pracy, Podlaskim Związkiem Pracodawców, dyrekcją szkół ponadgimnazjalnych ACE uczestniczyło w konferencji pod hasłem „Edukacja zawodowa w XXI wieku a potrzeby rynku pracy”, na której poruszano zagadnienia związane z planowaną nowelizacją ustawy o systemie oświaty wprowadzającą zmiany w szkolnictwie zawodowym, dostosowaniem kwalifikacji do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz włączeniem się pracodawców w proces kształcenia zawodowego, który jest warunkiem koniecznym podniesienia jej poziomu.

Ochotnicze Hufce Pracy, Centra Edukacji i Pracy Młodzieży to instytucje rynku pracy realizujące kompleksową działalność w zakresie rynku pracy adresowaną do młodzieży w wieku 15–25 lat. W ramach tej działalności świadczą bezpłatne usługi w formie pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej, organizowania warsztatów aktywnego poszukiwania pracy i szkoleń. Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Suwałkach realizuje przedsięwzięcia w zakresie przeciwdziałania bezrobociu, zwłaszcza młodzieży na lokalnym rynku pracy, świadczenia usług edukacyjnych oraz merytorycznego wsparcia jednostek OHP funkcjonujących na przypisanym terenie.

Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Białymstoku zrzesza Izby Rzemieślnicze, których członkami są cechy i spółdzielnie rzemieślnicze. Są to organizacje społeczno-zawodowe zrzeszające rzemieślników pracujących w danej branży lub kilku pokrewnych zawodach. Ich działalność przejawia się m.in. w organizowaniu kursów podnoszenia kwalifikacji zawodowych, przestrzeganiu etyki zawodowej, a także reprezentowaniu interesów członków cechu lub izby.

TRANSDŹWIG Zawadzcy spółka jawna jest firmą rodzinną. Zakres jej działalności obejmuje sprzedaż nowych i używanych części, ratownictwo drogowe, pomoc drogową, złomowanie pojazdów, wynajem sprzętu specjalistycznego m.in. do wykonywania prac budowlanych, montażowych, wysokościowych, rozładunkowych i załadunkowych. Działa warsztat naprawczy, w którym wykonywane są prace przy pojazdach osobowych, dostawczych i ciężarowych oraz maszynach budowlanych i przemysłowych.

DEMEX Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe jest rodzinną firmą, która prowadzi działalność w dwóch dziedzinach. Pierwszą jest produkcja elementów metalowych, w tym szczególnie okuć do jachtów i motorówek ze stali nierdzewnej. Firma świadczy także usługi motoryzacyjne, w tym badania techniczne wykonywane na nowoczesnej Okręgowej Stacji Kontroli Pojazdów.

DARDOM specjalizuje się w przeprowadzaniu inwestycji pod klucz, wykonując cały proces budowlany: od pomocy przy projektowaniu, poprzez wykonawstwo, aż do przygotowywania do odbioru budynku. Istotnym elementem działalności firmy są także termomodernizacje budynków – zarówno dużych, jak i domków jednorodzinnych.

Współpraca na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy – formy i zakres współpracy

---

Augustowskie Centrum Edukacyjne prowadzi działania zmierzające do tworzenia partnerstwa na rzecz zatrudnienia. W związku z tym istnieje potrzeba zaangażowania wielu podmiotów i organizacji. Współpraca jest realizowana na terenie powiatu, województwa, kraju oraz za granicą. Szkoła wykorzystuje w tym celu dotychczasowe kontakty i doświadczenia.

Współpraca z instytucjami rynku pracy

Augustowskie Centrum Edukacyjne ściśle współpracuje z Powiatowym Urzędem Pracy w Augustowie. Współpraca ta, jak twierdzi dyrektor PUP, „polega głównie na organizowaniu szkoleń i kursów z przedsiębiorczości, jak i szkoleń zawodowych dla osób bezrobotnych w celu ich przekwalifikowania zawodowego”. Współpraca ma charakter sformalizowany, zawierane są umowy pomiędzy PUP a ACE. PUP dokonuje rekrutacji osób bezrobotnych, które są wysyłane na określone szkolenia do Centrum.

Szkoła – w ramach istniejącego obowiązku ustawowego dotyczącego decyzji otwierania nowych kierunków kształcenia – pozyskuje również od PUP **informacje na temat zawodów deficytowych i nadwyżkowych**, co roku prowadzany jest bilans.

Organizowane są **spotkania dyrekcji ACE, dyrekcji PUP i zarządu CECH-u**, na których „wymieniane są informacje, poglądy, potrzeby pracodawców w zakresie kształcenia i przygotowania przyszłej kadry do ich zakładów”.

Wspólnymi inicjatywami działań na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy są **organizowane co roku targi pracy**, a także **wizyty w Powiatowym Urzędzie Pracy, gdzie młodzież zdobywa informację o lokalnym rynku pracy** oraz usługach świadczonych przez urząd pracy.

Szkoła współpracuje również z Ochotniczym Hufcem Pracy (OHP). Obecnie w ACE nie ma zatrudnionego na etacie doradcy zawodowego. W związku z tym OHP ma podpisane porozumienie ze Starostwem Powiatowym w Augustowie, które udostępniło lokale w Augustowskim Centrum Edukacyjnym, gdzie utworzono dwie jednostki: Punkt Pośrednictwa Pracy w Augustowie i Młodzieżowe Centrum Kariery. Punkt Pośrednictwa Pracy realizuje **warsztaty na temat poszukiwania pracy, pośredniczy w pozyskiwaniu ofert pracy dla młodzieży**, Młodzieżowe Centrum Kariery udziela **informacji, porad indywidualnych, grupowych dla uczniów szkoły i dla osób z Augustowa**.

Na rzecz uczniów szkoły Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Suwałkach **organizuje imprezy edukacyjne**, np. na temat „zawodów przyszłości i zawodów schyłkowych”. Zapraszani są na nie przedstawiciele różnych branż, młodzież może zadawać pytania, zdobywać cenne informacje na temat charakteru pracy, miejsca pracy, podstawowych obowiązków. To znacznie więcej niż teoretyzowana nauka w szkole.

Kolejnym elementem nawiązywania współpracy z otoczeniem lokalnym i regionalnym były **Targi Pracy i Przedsiębiorczości** zorganizowane przez miejscowy Punkt Pośrednictwa Pracy i Młodzieżowe Centrum Kariery we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz Augustowskim Centrum Edukacyjnym. Adresatami imprezy była młodzież ucząca się, bezrobotna i poszukująca pracy, potrzebująca wsparcia na rynku pracy i w procesie edukacji. W auli szkoły Augustowskiego Centrum Edukacyjnego swoje stoiska zaprezentowały instytucje publiczne i prywatni przedsiębiorcy oferujący pracę i indywidualne konsultacje dotyczące planowania kariery zawodowej, poszukiwania zatrudnienia czy założenia własnej działalności gospodarczej. Obok Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Suwałkach swoje stoiska zaprezentowali m.in.: Powiatowy Urząd Pracy w Sejnach, Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, WKU i Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach, Policja, ARR „Ares”, UM, PUP i ZUS w Augustowie, a także lokalni pracodawcy.

Współpraca z pracodawcami

Praktyczna nauka zawodu **organizowana jest u przedsiębiorców w formie praktyk zawodowych oraz realizacji niektórych tematów z zajęć praktycznych**. Dyrektor szkoły stwierdza, że **ok. 90% okolicznych pracodawców przyjmuje uczniów ACE na praktyki zawodowe** z branży budowlanej, mechatronicznej, informatycznej, hotelarsko-gastronomicznej, usługowej, elektrycznej i handlowej. Głównymi partnerami praktycznej nauki zawodu są: British American Tobacco, Żegluga Augustowska, ASS Spółem, Trans Dźwig, Demex, Urzędy Miejskie, Urzędy Gminne, OHP, firmy budowlane, takie jak: Dar Dom, Ślepsk oraz firmy informatyczne wraz z Politechniką Białostocką i Wojskową Akademią Techniczną w Warszawie w zakresie mechatroniki. W roku szkolnym 2010/2011 młodzież ucząca się w klasie III o specjalizacji technik mechatronik mogła odbyć część praktyki zawodowej w Wyższej Akademii Technicznej w Warszawie, w Instytucie Systemów Mechatronicznych na Wydziale Mechatroniki.

Praktyki zawodowe z zawodzie technik hotelarstwa są realizowane w miejscowych hotelach, ale również w Gdańsku i Kołobrzegu, szkoła nawiązała współpracę z Izbą Przedsiębiorców i Rzemieślników oraz z wieloma firmami związanymi z prowadzeniem i zakładaniem ogrodów, terenów zieleni i szkółek ogrodnich.

Uczniowie szkoły wielozawodowej uczęszczają do rzemieślników zakładów mechaniki pojazdów samochodowych, zakładów usług budowlanych, zakładów gastronomicznych, którzy są zrzeszeni w cechach.

Współpraca w zakresie realizacji praktyk zawodowych z przedsiębiorcami, m.in. z firmą Demex i Trans Dźwig jest sformalizowana (podpisane są umowy). **Pracodawcy oferują możliwość zatrudnienia uczniów na umowy zlecenia w okresie weekendowym i wakacyjnym.**

Współpraca z organizacjami pracodawców

Współpraca pomiędzy szkołą a Izbą Rzemieślniczą i Przedsiębiorczości w Białymstoku zrzeszającą cechy odbywa się na zasadach umowy o współpracę. **Praktyki zawodowe są organizowane** głównie we współpracy z cechem w Augustowie. W wyniku porozumień określa się warunki realizacji kształcenia w drodze wzajemnych konsultacji i ustaleń dotyczących współpracy z podmiotem przyjmującym uczniów, ustalane są terminy umożliwiające realizację praktyk zawodowych, numer zawodu, nazwa i numer realizowanego programu nauczania, zapewniane jest ubezpieczenie uczniów od następstw nieszczęśliwych wypadków, akceptacja wyznaczonych opiekunów i instruktorów praktyk. **Organizowane są również kursy dla młodzieży i dorosłych.**

Augustowskie Centrum Edukacyjne współpracuje z instytucjami i pracodawcami na szczeblu krajowym, m.in. jest członkiem Polskiej Izby Przemysłowo-Handlowej Budownictwa w Warszawie.

Owocem współpracy z przedsiębiorcami jest również **utworzenie nowej inicjatywy klastrowej, którą zapoczątkowało ACE, skupiającej firmy skutnicze.** W maju 2010 r. została zarejestrowana Fundacja Klastr Polski Jacht – „jest to wynik podejmowanych działań edukacyjnych, stałego i ścisłego związku z lokalnym rynkiem, powstania partnerstw między firmami”, jak twierdzi dyrektor szkoły. Misją Klastra jest podejmowanie wspólnych działań mających na celu poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw branży skutniczej i stworzenie warunków do zwiększenia ekspansji eksportowej na rynkach międzynarodowych, stworzenie trwałych ram współpracy opartych na transferze wiedzy, technologii i rozwiązań innowacyjnych pomiędzy członkami Klastra przy udziale samorządu terytorialnego, instytucji otoczenia biznesu oraz jednostek naukowo-badawczych i instytucji naukowych. Członkami Klastra są firmy związane z sektorem skutniczym (Ahoy Charter S.C., Amiga Yacht, Artysat – Rafał Łukasiewicz, Balt Yacht K.A. i B. Kozłowski sp. j., Comar Poland Sp. z o.o., Darek Co. Sp. z o.o., Foruth Sp. z o.o., Mellody Yachts Sp. z o.o., Mirage Boats Zajac & Bychto sp. j., Nautiner Yachts Sp. z o.o., Northman Krzysztof Stępiak, PUS Pegazus, Raptor Sp. z o.o., Rufi Filiks, Rutkowski sp. j., Skipper Yacht SA, Sobusiak Yacht Yard, PPHU Topiko Tomasz Łohutko, Zakład Usługowo-Handlowy Zieliński), Urząd Miasta Augustowa oraz ACE.²⁷

---

²⁷ <http://www.polskiejachty.eu/pl/o-nas.html> [28.10.2011].

Augustowskie Centrum Edukacyjne jest członkiem w projekcie „Północno-Wschodni Klaster Edukacji Cyfrowej”, który jest realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej, Działanie 1.4. Idea powołania inicjatywy Północno-Wschodniego Klastra Edukacji Cyfrowej została przedstawiona po raz pierwszy w 2009 r. w dyskusjach pomiędzy przedsiębiorstwami z branż: teleinformatycznej, edukacyjnej i turystycznej województwa podlaskiego oraz kierownictwem Parku Naukowo-Technologicznego Polska – Wschód w Suwałkach. Misją Klastra jest wsparcie rozwoju gospodarczego, społecznego i cywilizacyjnego województw Polski wschodniej przez osiągnięcie współpracy przedsiębiorstw, instytucji oraz organizacji świadczących usługi edukacyjne, doradcze i turystyczne w dziedzinie tworzenia i wykorzystywania rozwiązań technologii informacyjno-komunikacyjnych w ramach Parku Naukowo-Technologicznego Polska – Wschód w Suwałkach.

Współpraca z innymi instytucjami

Tradycją szkoły jest organizowanie w kwietniu dla klas programowo najwyższych **targów edukacyjnych, w których ramach zapraszane są uczelnie z całej Polski**. Na targach edukacyjnej prezentuje się ponad 20 uczelni, głównie z Warszawy, Łomży, Suwałk i Białegostoku oraz z pozostałych miast. Uczniowie augustowskich szkół ponadgimnazjalnych mogą poznać kierunki kształcenia proponowane przez Wojskową Akademię Techniczną, Politechnikę Warszawską oraz Białostocką, Uniwersytet w Białymstoku, Państwową Wyższą Szkołę w Suwałkach i wiele innych uczelni. Każda z nich promuje swoje kierunki kształcenia, przygotowuje informatory, foldery, ulotki dla przyszłych kandydatów i informuje o zasadach rekrutacji. Targi edukacyjne prowadzone na terenie ACE umożliwiają również nawiązywanie współpracy zapewniającej praktyki zawodowe na uczelniach wyższych dla uczniów ACE.

ACE nawiązało **współpracę również na szczeblu zagranicznym** z Grodzieńskim Instytutem Elektrotechnicznym w Grodnie na Białorusi, to jest szkołą o podobnym charakterze i obszarze kształcenia, oraz szkołą zawodową w Isenburg w Niemczech. Partnerstwo to dotyczy **wymiany młodzieży szkolnej, nawiązywania więzi i komunikacji między ludźmi**.

System powstawania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych

---

Przy określaniu kierunków kształcenia w ACE bierze się pod uwagę następujące czynniki: kwalifikacje kadry, zaplecze techno-dydaktyczne szkoły, predyspozycje młodzieży gimnazjalnej, wymagania rynku pracy, oczekiwania pracodawców, innowacyjność procesu kształcenia, promowanie zasady równych szans oraz ochrona środowiska naturalnego.

Analizując strukturę bezrobocia i zgłaszane oferty pracy w województwie podlaskim, Augustowskie Centrum Edukacyjne stara się wyjść naprzeciw zapotrzebowaniu rynku pracy. **Rynek ten monitorowany jest za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy i Wojewódzkiego Urzędu Pracy. Cennych informacji dostarczają również rodzice, uczniowie i pracodawcy w ramach szerokiej współpracy. Bardzo istotnym źródłem są organizowane targi pracy, targi edukacyjne, które wyznaczają kierunki kształcenia w określonych zawodach**. Jednym z dokumentów wykorzystywanym do podejmowania decyzji o nowym kierunku kształcenia jest Raport Rządowego Centrum Studiów Strategicznych opracowany do 2020 r. Raport ten wskazuje obszary najważniejsze w perspektywie najbliższych

lat. Kierunki kształcenia z ACE są zgodne z zaleceniami tego raportu. Ostatnio uruchomionymi kierunkami są technik architektury krajobrazu i technik mechatronik.

Przy Augustowskim Centrum Edukacyjnym **została powołana Rada Programowa współpracująca ze szkołą przy inicjowaniu i opiniowaniu kierunków kształcenia, wieloletnich planów rozwoju zgodnie z potrzebami regionalnego rynku pracy**. Powołano ją równocześnie z utworzeniem Augustowskiego Centrum Edukacyjnego po przekształceniu poprzedniego zespołu szkół w ACE. Instytucja ta ma charakter doradczo-konsultacyjny jako wewnętrzny organ ACE, a jej celem jest przeprowadzanie analiz i sugerowanie podejmowania działań zmierzających do uruchamiania nowych kierunków kształcenia na podstawie własnych doświadczeń, umiejętności i wiedzy oraz analiz pracowników Wojewódzkiego Urzędu Pracy czy raportów Podlaskiego Obserwatorium Rynku Pracy, a także ograniczania kształcenia w niektórych kierunkach ze względu na całkowitą rozbieżność z potrzebami rynku pracy. Rada Programowa ma również wspierać wszelkie formy nawiązywania współpracy przez ACE z innymi podmiotami, sugerować zmiany związane z wyposażeniem pracowni Centrum (modernizacja bazy technologiczno-dydaktycznej). Przewodniczącym Rady został pracownik z Wydziału Mechatroniki Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, w jej skład wchodzi pracownicy Instytutu Technologii Eksploatacji Państwowego Instytutu Badawczego w Radomiu, prezes Podlaskiego Związku Pracodawców, pracownik naukowy Wyższej Szkoły Administracji Publicznej w Białymstoku, szef Izby Rzemieślników i Przedsiębiorców w Augustowie, a także lokalni przedsiębiorcy, m.in. właściciel firmy Demex. W ostatnich latach spotkania Rady nie odbywały się często, dlatego też w roku szkolnym 2011/2012 zaplanowano spotkanie inauguracyjne Rady Programowej na dzień 19 listopada 2011 r. Planowana jest debata na temat realizacji różnorodnych pomysłów i projektów, oceny stanu technicznego obiektów i pracowni, dysponowania określonym zapleczem, a także konsultacje z fachowcami.

Dyrektor szkoły, chcąc uruchomić nowy kierunek kształcenia, występuje o akceptację do Powiatowej Rady Zatrudnienia, a następnie do organu prowadzącego. ACE zgłasza do Powiatowej Rady Zatrudnienia kierunki kształcenia znajdujące się w tzw. niszy rynkowej, którą należałoby wypełnić, nie powiela kierunków kształcenia realizowanych przez inne zespoły szkół w Augustowie. **Rola Powiatowej Rady Zatrudnienia w procesie tworzenia nowego kierunku jest w istocie nieznacząca:** „Jednocześnie trzeba pamiętać, że to nie jest tylko kwestia potrzeb rynku pracy, ale też aspiracji mieszkańców, zainteresowań, to są chęci kandydatów do nauki w tym zawodzie, więc tutaj jest szersze spektrum różnorodnych spraw, które powinny być poruszane przy analizach kierunków kształcenia. Patrząc także z tego punktu widzenia i z doświadczeń, to mogę powiedzieć, że funkcjonowanie Powiatowej Rady Zatrudnienia czy mojej współpracy to nie widzę ani zastrzeżeń, ani uwag, bo współpraca układa się właściwie, natomiast istotne jest, na ile Rada i jakimi dysponuje instrumentami oddziaływania, bo jeżeli jest to kwestia tylko opiniowania, to wówczas ich narzędzia oddziaływania są niewielkie, także jeżeli chodzi o to trudno jest o taką miarodajną ocenę funkcjonowania ponieważ Rada jest to ciało opiniujące i chyba tylko tyle”.

Barierą dopasowania kierunków kształcenia do oczekiwań pracodawców jest czas trwania kształcenia w nowym zawodzie i czas oczekiwania pracodawcy na pozyskanie wykwalifikowanego przyszłego pracownika. Jak twierdzi dyrektor szkoły: „Kolejnym problemem są zawody tzw. białych kołnierzyków coraz bardziej wybierane przez uczniów, czyli te, które nie wymagają ciężkiej, fizycznej pracy”. Te okoliczności spowodowały, że w ACE zrezygnowano

z kształcenia w zawodzie technik agrobiznesu, technik elektronik oraz technik teleinformatyk. Zdaniem dyrektora „zamykanie kierunku następuje nie z powodu braku chęci szkoły do kształcenia, ale z powodu braku chętnych uczniów do nauki w danym zawodzie”. Od dwóch lat prowadzona jest także akcja informacyjna w zawodzie szutnik, brak chętnych uniemożliwia otwarcie tego kierunku kształcenia pomimo rozwoju przemysłu stocznioowego rynku lokalnego.

Opinie o współpracy i jej perspektywach – korzyści i bariery

Korzyści ze współpracy

Główną korzyścią szkoły ze współpracy ze środowiskiem lokalnym jest **doskonalenie programów nauczania poprzez ich dostosowanie do wymogów gospodarki** opartej na wiedzy oraz opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów kształcenia, metod nauczania, materiałów i pomocy dydaktycznych.

Istniejąca baza Centrum jest wszechstronnie wykorzystywana. Pracodawcy zabiegają o możliwość dostępu do organizowania wielu form kształcenia, ponieważ daje to możliwość skorzystania z najnowocześniejszego wyposażenia technologicznego. Jeden z pracodawców podkreśla szczególne **korzyści wynikające z uzyskania dostępu do nowoczesnego wyposażenia pracowni, jakim dysponuje Centrum**. Firma daje natomiast własne doświadczenie w dziedzinie procesów produkcji.

Współpraca umożliwia wzajemny rozwój edukacyjno-zawodowy przez **proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych ze strony uczniów oraz obecnych i przyszłych pracodawców**. Organizowane są targi pracy, dzięki którym młodzież szkół zawodowych integruje się ze środowiskiem pracodawców, otrzymując informacje o firmach, możliwościach podjęcia zatrudnienia, profilach kandydatów do pracy i ścieżkach kariery zawodowej. Partnerstwo przyczynia się również do **wzrostu znaczenia praktyk zawodowych, zwiększenia udziału pracodawcy w procesie kształcenia, a przez to zwiększenia możliwości zatrudnienia absolwenta w przyszłości**.

Uczestnictwo w projektach umożliwia sfinansowanie wszechstronnie rozumianej edukacji, a także wymiany uczniów, wprowadzania nowatorskich programów nauczania, kształcenia językowego, organizacji imprez rekreacyjno-edukacyjnych.

Bariery we współpracy

Pierwszą najistotniejszą barierą dotyczącą współpracy ACE z pracodawcami jest kwestia mentalna i **podejście samych pracodawców, którzy nie dostrzegają zmian, jakie dokonały się w ostatnich latach w ramach kształcenia zawodowego**. Obraz z przeszłości dotyczący wyposażenia, kształcenia i funkcjonowania szkół zawodowych pozostał do dziś w świadomości wielu pracodawców. Część z nich nie dostrzega, że szkoły zawodowe uległy zmianom.

Pracodawcy zauważają natomiast, że problem stanowi kwestia **podejścia samych uczniów i ich rodziców** „Jeżeli chodzi o szkoły to współpracuje nam się bardzo dobrze, ale za mało jest osób, które kształcą się w zawodach technicznych, tzn. ślusarz, tokarz, mechanik samochodowy. To może wynikać z tego, że i dzieci i rodzice nie chcą się zajmować pracami, w których się można pobrudzić, wolą marketing, zarządzanie ekonomią niż zawody techniczne”.

Kolejne bariery są wynikiem **kwestii formalnych dotyczących całości zagadnień związanych z praktyczną nauką zawodu u pracodawcy**. Pracodawcy z przyczyn obiektywnych, ze względu na kwestie bezpieczeństwa czy ochrony danych osobowych, nie wyrażają zgody na udział uczniów nie w pełni wykwalifikowanych w całym procesie pracy. Ograniczenia takie dotyczą np. zawodu murarza (uczniowie nie mogą wznosić ścian, murów zewnętrznych, przegród wewnętrznych w budynkach) czy zawodu technik hotelarstwa (nie ma możliwości realizacji w całości praktyki w dziale obsługi gości w recepcji).

Trzecią barierą są **przyczyny gospodarcze (organizacyjne), czysto zawodowe, które uniemożliwiają realizację wykonania zadania w całości**. Wynika to z przyjętego systemu realizacji zajęć, który uniemożliwi codzienny udział w praktykach. Trzy dni nauki w szkole i 2 dni zajęć praktycznych powoduje, że uczniowie trafiają tylko na pewien wycinek cyklu operacyjnego, a nie na cały proces. Uczeń trafia do danego pracodawcy albo na początek, albo na koniec tego procesu w ramach obowiązującej liczby godzin zajęć praktycznych w tygodniu. Zdaniem dyrektora ACE bariera ta może być rozwiązana przez wprowadzenie kształcenia modułowego, polegającego na nauce i zajęciach praktycznych podzielonych na określone odcinki czasu. Taka forma edukacji pozwoliłaby uczniowi poznać cały cykl technologiczny, niezależnie od tego, ile czasu cykl ten by trwał. Takie kształcenie pociąga jednak za sobą kolejne przeszkody – organizację pracy szkoły związaną z czasem pracy i obecności nauczycieli.

Podsumowanie

Coraz silniejsze powiązanie gospodarki i systemu kształcenia narzuca coraz większą potrzebę modernizowania instytucji oświatowych i programów kształcenia. Działania realizowane przez ACE są więc ukierunkowywane na podwyższanie jakości funkcjonowania systemu oświaty.

Augustowskie Centrum Edukacyjne nawiązuje zróżnicowane formy współpracy z instytucjami lokalnymi, szkołami wyższymi, pracodawcami, samorządem lokalnym, społecznością, mediami w celu wymiany doświadczeń, wprowadzania innowacji, dostosowania oferty edukacyjnej do wzrostu efektywności i konkurencyjności kształcenia w szkołach zawodowych, wymuszone przez rosnące wymagania rynku pracy.

Głównym celem ACE jest wychodzenie naprzeciw potrzebom pracodawców i stwarzanie warunków do wszechstronnego rozwoju uczniów. Szkoła dąży również do usuwania barier wynikających ze współpracy z pracodawcami. Jednym ze sposobów na zmianę świadomości i podejścia pracodawców jest organizowanie wizyt, dyskusji, spotkań, konferencji, targów i prezentacji bazy techno-dydaktycznej na terenie ACE.

3.3.5. Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łomży

---

Łomża jest trzecim pod względem liczby ludności miastem w województwie podlaskim (po Białymstoku i Suwałkach). Miasto pełni funkcję ośrodka edukacji, specjalistycznej opieki medycznej, kultury i sztuki, handlu i usług komercyjnych, a także jest miejscem koncentracji przedsiębiorstw. Łomża leży w zachodniej części województwa podlaskiego, w odległości 140 km od Warszawy i 75 km od Białegostoku. Liczy prawie 64 tys. mieszkańców i zajmuje powierzchnię 3271 ha.

W 2010 r. w rejestrze REGON na terenie powiatu Miasta Łomża było zarejestrowanych 6181 podmiotów gospodarczych, z czego 98% w sektorze prywatnym. Dodatkowo wartości dynamiki wskaźnika specjalizacji w latach 2003–2008 w powiecie miasta Łomża odnotowano w branży piekarniczej, medycznej, budowlanej oraz turystycznej.²⁸

Stopa bezrobocia w powiecie łomżyńskim w sierpniu 2011 r. wynosiła 15,2%, 21% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby poniżej 25 roku życia.²⁹

W 2010 r. w Łomży w działało 6 szkół podstawowych, 11 gimnazjów, 9 liceów ogólnokształcących.³⁰ Edukacja zawodowa młodzieży prowadzona jest przez 6 zespołów szkół: Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących nr 4 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Łomży, Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łomży, Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących nr 6 w Łomży, Zespół Szkół Weterynaryjnych i Ogólnokształcących nr 7 w Łomży, Zespół Szkół Drzewnych i Gimnazjalnych w Łomży, Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Łomży Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Łomży.

Jako przykład szkoły współpracującej z lokalnym środowiskiem pracodawców i instytucji zlokalizowanych w Łomży w pierwszej kolejności trzeba wymienić Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 w Łomży.

Charakter współpracy i uczestniczące w niej instytucje

W skład **Zespołu Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 w Łomży** wchodzi liceum ogólnokształcące, technikum, zasadnicza szkoła zawodowa oraz technikum uzupełniające. Technikum nr 5 kształci w następujących zawodach:

- technik elektronik,
- technik mechatronik,
- technik hotelarstwa,
- technik informatyk,
- technik teleinformatyk,
- technik mechanik .

---

²⁸ B. Plawgo, M. Klimczuk, M. Citkowski, *Klasy jako potencjał rozwoju – województwo podlaskie*, Fundacja BFKK, Białystok 2010, s. 33–34.

²⁹ Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r., <http://www.up.podlasie.pl/index.php/strony/22278> [28.10.2011].

³⁰ Bank Danych Lokalnych, 2010 r.

Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 5 przygotowuje do wykonywania zawodów mechanika pojazdów samochodowych i elektromechanika.

W szkole mieści się ośrodek Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej dla zawodów: technik elektronik, technik informatyk, technik teleinformatyk i technik mechatronik. Szkoła umożliwia uzyskanie dodatkowych kwalifikacji potrzebnych do wykonywania zawodu, np. uprawnienia SEP do obsługi instalacji i urządzeń do 1 kV, a także ECDL. Szkoła jest zaangażowana w działalność charytatywną i wolontariat. Wielkim sukcesem są akcje oddawania krwi w ramach honorowego krwiodawstwa PCK. W budynku szkoły ma siedzibę Łomżyńska Orkiestra Dęta, a uczniowie mogą się uczyć (nieodpłatnie) gry na instrumentach dętych.

W szkole realizowane były projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego związane z rozwijaniem zainteresowań i pasji uczniów:

- **„Umiejętności praktyczne szansą na rynku pracy”** w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – Działanie 9.2 – podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego. W projekcie grupa 42 uczniów klas technicznych uczestniczyła od września 2010 r. w zajęciach pozalekcyjnych umożliwiających rozwijanie zainteresowań zawodowych oraz zdobywanie dodatkowych kwalifikacji zwiększających ich atrakcyjność na rynku pracy. Uczniowie zainteresowani zagadnieniami z elektryczności uczestniczyli w zajęciach dotyczących nowoczesnych instalacji elektrycznych, komputerowego wspomaganie projektowania sieci elektrycznej. Grupa elektroników opanowała zagadnienia dotyczące telewizji dozorowej, projektowała układy elektroniczne oparte na mikrokontrolerach. Uczniowie zainteresowani zagadnieniami z mechaniki zgłębiali tajniki budowy i działania obrabiarek CNC oraz ich programowania. Poza tym wszyscy uczniowie rywalizowali w grupach w grze edukacyjnej symulującej działalność gospodarczą, poznali dokumentację związaną z uruchomieniem i prowadzeniem własnej firmy, uczestniczyli w zajęciach przygotowujących do odpowiedzialnej roli ojca i opiekuna. W czasie trwania projektu 24 uczniów uczestniczyło w dwutygodniowych praktykach w dziewięciu zakładach usługowo-produkcyjnych z Łomży i okolic.
- projekt **„Kształcenie umiejętności kluczowych szansą na lepszy start”** realizowany od września 2010 r. do czerwca 2011 r. w formie zajęć pozalekcyjnych. Celem ogólnym projektu było zwiększenie zasadniczych kompetencji uczniów z matematyki, języka angielskiego i informatyki. Wsparciem objęto 112 osób. W ramach projektu prowadzono zajęcia z informatyki (kończące się egzaminem ECDL Start, ECDL Core) oraz z języka angielskiego (zakończone egzaminem PET sprawdzającym znajomość języka angielskiego na poziomie B1 według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego).

Pedagog szkolny Zespołu Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 analizuje potrzeby rynku pracy na bieżąco. Programy nauczania w szkole są stale modernizowane, dostosowywane do potrzeb ucznia oraz rynku pracy. Nauczyciele przedmiotów zawodowych starają się przygotować programy nauczania zgodnie ze standardami egzaminacyjnymi i umiejętnościami zawodowymi. Szczególnie cenne informacje wynikają z realizacji praktyk zawodowych, które pokazują, w jakim zakresie konieczne jest uzupełnienie wiedzy i umiejętności uczniów. Mimo że

szkoła musi realizować obowiązkowe podstawy programowe, program nauczania można modernizować i dostosowywać do potrzeb ucznia i rynku pracy.

Centrum Nauki i Biznesu „Żak” to ogólnopolska sieć szkół policealnych mająca oddziały w 81 miastach. Słuchaczom oferowana jest bardzo bogata i dostosowana do potrzeb rynku oferta programowa. Ogromna różnorodność szkół policealnych daje gwarancję, że każdy słuchacz znajdzie specjalizację dostosowaną do swoich oczekiwań, zainteresowań i predyspozycji.

Ośrodek Kształcenia Zawodowego funkcjonuje od 2005r i przygotowuje do wykonywania zawodów: technik administracji, fryzjer, kosmetyczka.

Salon Samochodowy Kia AUTO DEPCZYŃSCY świadczy usługi w zakresie mechaniki, blacharstwa i lakiernictwa pojazdowego, stacji kontroli pojazdów oraz myjni samochodowej. Od 7 lat jest autoryzowanym dealerem firmy Kia Motors w pełnym zakresie usług (sprzedaż nowych samochodów oraz serwis gwarancyjny i pogwarancyjny). Od wielu lat współpracuje ze szkołami kształcenia zawodowego, głównie w formie praktyk zawodowych, w szczególności z Zespołem Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 w Łomży.

Unitechnik Sp. z o. o. koncentruje się głównie na usługach dotyczących wdrożeń systemów informatycznych. Działalność firmy dotyczy szeroko pojętej obsługi informatycznej firm i przedsiębiorstw, począwszy od instalacji sieci informatycznej, poprzez dostarczanie niezbędnego sprzętu komputerowego i fiskalnego, instalację oprogramowania, po szkolenie personelu, a także prowadzenie solidnego serwisu kas fiskalnych, komputerów, drukarek. Firma od wielu lat współpracuje ze szkołami kształcenia zawodowego – głównie w formie praktyk zawodowych, w szczególności z Zespołem Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 w Łomży.

SPEED s.c. M. Maliszewski Z. Grylik – działalność firmy obejmuje sprzedaż komputerów i akcesoriów komputerowych oraz usługi w tym zakresie. Współpracuje z Zespołem Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 w Łomży w zakresie praktyk zawodowych.

Współpraca na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy – formy i zakres współpracy

---

Współpraca z instytucjami rynku pracy

Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 współpracuje m. in. z Powiatowym Urzędem Pracy w Łomży. Współpraca ta polega m.in. na **pozyskiwaniu informacji statystycznych dotyczących lokalnego rynku pracy i zbieraniu informacji na temat zawodów deficytowych, na które jest największe zapotrzebowanie**. Szkoła stara się otwierać nowe kierunki mechaniczne dla chłopców (np. przygotowujące do zawodu deficytowego, jakim jest mechatronik). Ponieważ wciąż jest popyt na zawody nadwyżkowe, takie jak mechanik pojazdów, szkoła nie zamyka klas o takich specjalnościach. Współpraca nie ma charakteru sformalizowanego, a odbywa się na zasadzie współdziałania, wymiany doświadczeń, szczególnie na konferencjach metodycznych.

Zespół Szkół współpracuje z instytucjami rynku pracy również **w zakresie doradztwa zawodowego**, np. z powiatowym urzędem pracy i ochotniczymi hufcami pracy. Organizowane są spotkania z uczniami na temat rynku pracy, które wyposażają ich w umiejętności podejmowania decyzji, prowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej. Podobne prelekcje, a także spotkania

indywidualne, podczas których opracowywany jest indywidualny plan działania dla każdego z uczestników oraz określone są predyspozycje zawodowe, organizowane są również przez doradcę zawodowego. Działalność doradcy obejmuje również współpracę z uczelniami wyższymi (wizyty promujące uczelnię, przedstawianie kierunków kształcenia np. kierunków przyszłości).

Współpraca z pracodawcami

Kontakty Zespołu Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 z pracodawcami nawiązuje osoba odpowiedzialna za przebieg praktyk. Kryterium wyboru pracodawców jest poziom wyposażenia, kadry oraz nowoczesności i postępu. **Szkoła współpracuje z pracodawcami, u których uczniowie ZSMiO realizują praktykę zawodową**, takimi jak:

- UNITECHNIK,
- NordCom,
- urząd skarbowy,
- SPEED S.c.,
- FINA sp. j.,
- EuroRMA Sp. z o.o.,
- Zakład Elektroniczny ELFRO, inż. Henryk Fronczek,
- NOVUM Sp. z o.o., Zakład Usług Informatycznych,
- WYPROMUJ.PL
- UNISERWIS,
- PRO-COP Service,
- P.W.GOSK Iwona Gosk BOSCH SERVICE ,
- AUTO ZAWADZKI,
- POL MOT AUTO „ŠKODA”,
- OSCAR Sp. z o.o. Oddział Sorella w Łomży,
- AUTO DEPCZYŃSCY,
- Auto Borawski,
- Z.U.H. „AUTOMOBIL” S. c., Mieczysław Chojnowski, Tadeusz Chojnowski,
- Firma Prywatna KOJA Janina Konopka,
- ZM Kolno SA w Kolnie.

Szkoła jest bardzo dobrze wyposażona, m.in. **dzięki sponsorom, którzy wspierają jej działalność dydaktyczną**. Należą do nich: Zakład Usług Informatycznych Novum Sp. z o.o. w Łomży, 15 Rejonowe Warsztaty Techniczne w Łomży, Firma Handlowo-Produkcyjna „HARY” Halina i Kazimierz Rybicy w Łomży, Matbud s. c. – Piątnica k/Łomży, Lucas – Nulle

BmbH, Leybold – Didactic GmbH, Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Urządzeń Sterowania Napędem – Toruń.

Pracodawcą, który współpracuje z Zespołem Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 w formie praktyk zawodowych, jest Unitech Sp. z o. o. Uczniowie odbywają w tym zakładzie pracy praktyki 4-tygodniowe w zawodzie informatyka, elektronika, teleinformatyka. **W firmie została przygotowana pracownia, w której uczniowie, wykonują ćwiczenia**, np. naprawę komputera. Młodzi nie tylko poznaje tajniki swojego przyszłego zawodu, ale także przygotowuje się do roli pracowników, ucząc się przede wszystkim odpowiedzialności, uczciwości, solidności i rzetelności.

Przedstawiciele pracodawców uważają, że powinny być wypracowane wspólne działania na rzecz rozwoju kształcenia zawodowego. Są tym szczególnie zainteresowani, ponieważ za kilka lat uczniowie będą szukać pracy – to są ich przyszli pracownicy. Pracodawcy jednak nisko oceniają umiejętności praktykantów, którym brakuje umiejętności. Są zdania, że co jakiś czas szkoleniem powinni być objęci nauczyciele, którzy przygotowują do przyszłej pracy zawodowej młodzież. Rynek pracy jest bardzo wymagający i nie wystarczy dyplom czy zdana matura, najważniejsze, by być dobrym fachowcem i uczciwym pracownikiem.

Współpraca z innymi organizacjami

ZSM uczestniczy w cyklicznych akcjach, które organizuje Caritas Diecezji Łomżyńskiej, jak również prowadzi indywidualny program w ramach Szkolnego Koła Caritas. Uczniowie dopasowują działania do bieżących potrzeb, problemów w szkole. Dodatkowo koło włącza się w zbiórki żywności. Caritas Diecezji Łomżyńskiej we współpracy z ZSM organizuje co roku bal charytatywny, którego celem jest zebranie przyborów szkolnych i zabawek dla dzieci przebywających w szpitalach. Bal odbywa się w ZSM, uczestniczą w nim dzieci ze szkół podstawowych i gimnazjalnych. Uczniowie ZSM poprzez wolontariat mają szansę odkrywać swoje talenty, kształtować osobowość. W organizację balu włączają się dyrekcja, nauczyciele oraz uczniowie.

System powstawania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych

---

Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 przygotowuje do wykonywania zawodów mechanicznych i technicznych ze względu na tradycję szkoły, bazę kadrową, wyposażenie, ale przede wszystkim – zapotrzebowanie, nie tylko na lokalnym, ale też krajowym rynku pracy.

Decyzje o **uruchomieniu nowych kierunków są podejmowane m.in. na podstawie informacji pozyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Łomży**, który dostarcza szkołom informacji statystycznych na temat zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Dyrekcja analizuje publikowane rankingi i raporty poszukując zawodów, na które jest zapotrzebowanie. Jeżeli pozwalają na to warunki organizacyjne (baza dydaktyczna, nauczyciele), władze szkoły starają się takie kierunki uruchomić. **Zawsze decydująca jest jednak liczba uczniów deklarujących chęć podjęcia kształcenia w danym zawodzie.**

Uruchamianie nowych kierunków kształcenia jest również konsultowane z pracodawcami. W wyniku takich konsultacji z Polską Grupą Energetyczną uzyskano informację, że niedługo zaistnieje zapotrzebowanie na pracowników z wykształceniem techników elektryków do pracy w energetyce. Zdaniem przedsiębiorców z inicjatywą uruchamiania nowych kierunków kształcenia powinna wychodzić szkoła, przy czym konieczne są konsultacje z firmami. Taka forma współpracy byłaby wystarczająca.

Do utworzenia nowego kierunku potrzebna jest także pozytywna opinia powiatowej rady zatrudnienia, która orzeka, czy jest on potrzebny.

Zdaniem przedstawiciela badanej instytucji **powinien być stworzony odpowiedni system powstawania nowych innowacyjnych kierunków kształcenia**, dostosowany do potrzeb rynku pracy na terenie Łomży i całego kraju. Miałoby to ułatwić uczniom dokonanie wyboru zawodu, a szkołom funkcjonowanie. Problem leży jednak w tym, że kilka szkół prowadzi te same kierunki kształcenia, w konsekwencji w każdej szkole zgłasza się po kilku słuchaczy i niestety kierunki nie zostają otwarte ze względu na małą liczbę osób.

Zamykanie kierunków kształcenia jest podyktowane brakiem chętnych. Mimo że otwierane są kierunki potrzebne z punktu widzenia rynku pracy, np. mechanika obrabiarek sterowanych numerycznie CNC, to w praktyce okazuje się, że nie ma na nie chętnych.

Opinie o współpracy i jej perspektywach – korzyści i bariery

Korzyści ze współpracy

Pracodawcy współpracujący ze szkołami zawodowymi widzą w tym pewne korzyści. Przede wszystkim **uczniowie mogą w praktyce nauczyć się zawodu i wejść w rolę pracownika**. Jeśli zdobędą zawód i będą dobrymi fachowcami, na pewno znajdą pracę, często w zakładach, w których odbywali praktyki. Z drugiej strony pracodawcy twierdzą, że mimo iż nie osiągają wymiernych korzyści, to **ważna jest również satysfakcja, że mogą mieć wpływ na kształtowanie przyszłego pracownika**. Jak powiedział jeden z respondentów: „Korzyści wynikające ze współpracy, wynikają z potrzeby pomocy młodym ludziom w wejściu na rynek pracy. Pragnę, by w przyszłości z tej młodzieży byli dobrzy fachowcy i solidni pracownicy. Chcemy ich nauczyć dbania o klienta, o prawidłową obsługę klienta, radzenie sobie w trudnych sytuacjach”.

Bariery we współpracy

Jedyną wadą współpracy jest zdaniem pracodawców **za krótki okres praktyki** (4 tygodnie). Przez tak krótki czas młodzież nie jest w stanie nabyć umiejętności zawodowych. Dodatkowo młodzi ludzie poszukujący pracy nie potrafią się zachować podczas rozmowy kwalifikacyjnej, nie wiedzą, co powiedzieć, jak się zaprezentować itp. I jest to obszar, któremu trzeba poświęcić większą uwagę.

Firma przyjmująca ucznia na praktykę musi liczyć się z tym, że może nawet ponieść straty w postaci opóźnień w realizacji zleceń. Jak zauważa przedstawiciel badanej firmy, gdy uczeń wykonuje czynności naprawcze, to pracownik musi jeszcze raz sprawdzić, czy dobrze to zrobił, by nie doszło do reklamacji. „Trzeba pokazać uczniowi jak wykonuje się naprawę, a następnie

dać mu wykonać naprawę. A jeśli coś nie wyjdzie to praca jest podwójna”. Jednocześnie uczniowie wykonują pracę i w ten sposób odciążają pracowników.

Oczekiwania wobec współpracy

Zdaniem pracodawców firmy przyjmujące uczniów na praktykę powinny być dodatkowo finansowane. Wtedy pracodawca nie będzie ponosił strat i będzie mógł oddelegować jednego bądź dwóch pracowników do zajmowania się uczniami. Pracownik mający pod opieką praktykantów musi ich nauczyć zawodu, a równocześnie wykonywać swoją codzienną pracę.

Respondenci wywiadów indywidualnych, reprezentujący zarówno pracodawców jak i inne instytucje, zauważają potrzebę współpracy środowisk lokalnych na rzecz rozwoju edukacji zawodowej. Ważne jest współdziałanie w celu zmiany potocznego myślenia, że „zawodówka to dla nieuków”. Warto się starać, aby zasadnicze szkoły zawodowe były postrzegane jako przygotowujące prawdziwych fachowców, którzy bez trudu odnajdą się na wymagającym rynku pracy. Powinny być wypracowane standardy współpracy na rzecz rynku pracy.

Podsumowanie

Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 w Łomży funkcjonuje na dobrym rynku lokalnym. W ostatnich latach powstało kilka salonów samochodowych, które są bardzo dobrze wyposażone i przygotowane do szkolenia młodzieży. Salony i warsztaty samochodowe przez cały czas prowadzą nabór na nowych pracowników.

Cechą współczesnej rzeczywistości gospodarczej i społecznej jest rozwój społeczeństwa informacyjnego, a co za tym idzie, postęp naukowo-techniczny w informatyce i telekomunikacji. Jednym z priorytetów rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce jest przygotowanie społeczeństwa do nowych uwarunkowań rynku pracy i nowych metod pracy oraz wykorzystanie zmian w tym zakresie do zwalczania bezrobocia powstałego w wyniku restrukturyzacji przemysłu i rolnictwa. W ten nurt wpisuje się kształcenie młodzieży w kierunkach takich jak informatyka, teleinformatyka czy elektronika.

Przed Zespołem Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcącego nr 5 w Łomży stoją więc ogromne wyzwania. Aby dostosować ofertę do potrzeb lokalnego rynku pracy i pracodawców, należy kształcić młodzież na odpowiednim poziomie, w zawodach, w których po ukończeniu szkoły znajdą zatrudnienie. Zespół Szkół próbuje sprostać oczekiwaniom i co roku otwiera nowe kierunki kształcenia i modernizuje programy nauczania.

Szkoła bardzo aktywnie współpracuje ze środowiskiem szkół wyższych, organizuje spotkania, które służą nie tylko uczniom i pracownikom, ale również całej lokalnej społeczności.

Należy również zauważyć, że na terenie Łomży funkcjonuje dużo szkół niepublicznych kształcących na poziomie technika, które uważają, że tworzenie kierunków kształcenia powinno być moderowane zgodnie z zapotrzebowaniami rynku pracy. Szkoły te otwierają specjalizacje na własną odpowiedzialność, często nie biorąc pod uwagę późniejszego popytu na pracowników danych branż. Szkoły niepubliczne oraz pracodawcy są otwarci na współpracę z instytucjami mającymi wpływ na wprowadzanie nowych kierunków kształcenia zawodowego.

3.3.6. Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica w Białymstoku

---

Białystok leży w północno-wschodniej Polsce, w Nizinie Północnopodlaskiej, nad rzeką Białą. Jest stolicą województwa podlaskiego i siedzibą władz ziemskiego powiatu białostockiego. Pełni funkcję administracyjnego, gospodarczego, naukowego i kulturalnego centrum regionu. Miasto z przyległymi gminami tworzy aglomerację białostocką. Według danych z 1 stycznia 2009 r. powierzchnia miasta wynosi 102,12 km². Uwarunkowania geograficzne (miasto leży w sąsiedztwie Białorusi, Litwy i Rosji) i historyczne sprawiły, że Białystok jest miejscem, gdzie od wieków żyli wspólnie ludzie różnych kultur, wyznań i narodowości, co ukształtowało specyficzny charakter miasta.

W końcu sierpnia 2011 r. w Białymstoku stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie 12,0%. Miasto jest dużym ośrodkiem przemysłu włókienniczego. Rozwinięty jest tu także przemysł elektromaszynowy (elektroniczny, maszynowy i metalowy), drzewny, spożywczy (największy w Polsce Polmos), materiałów budowlanych, huta szkła oraz elektrociepłownia. Białystok jest ośrodkiem handlu, głównie ze Wschodem. Działa tu Centrum Promocji Rynku Wschodniego. W Białymstoku odbywają się Międzynarodowe Targi Tekstylno-Odzieżowe, Żywności i Przetwórstwa, Konsumpcyjne, Rolno-Spożywcze.

Sieć szkół ponadgimnazjalnych w mieście umożliwia kształcenie młodzieży i dorosłych w różnych typach szkół i w różnych kierunkach kształcenia zawodowego, zapewniając różnorodne ścieżki osiągnięcia wykształcenia średniego oraz kwalifikacji zawodowych. W roku szkolnym 2009/2010 w szkołach prowadzonych przez miasto Białystok zapewniono uczniom miejsca w 17 liceach ogólnokształcących dla młodzieży, 4 liceach ogólnokształcących dla dorosłych, 9 liceach profilowanych dla młodzieży, 9 zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży, 15 technikach, 6 technikach uzupełniających, 4 szkołach policealnych, a także w 1 szkole przysposabiającej do pracy przy Zespole Szkół Nr 16. Szkoły zawodowe oraz licea profilowane w Mieście Białystok funkcjonują w formie Zespołów Szkół Zawodowych i jest ich obecnie 15. Analizując zainteresowanie uczniów poszczególnymi rodzajami szkół, należy stwierdzić, że pomimo niezmiennego planu rekrutacji maleje zainteresowanie kształceniem w zasadniczych szkołach zawodowych i liceach profilowanych, a wzrasta liczba uczniów w liceach ogólnokształcących i technikach. Należy więc przyznać, iż osiągnięcie statusu szkoły aktywnej, rozwijającej się na tak konkurencyjnym i rozbudowanym rynku jest niezwykle trudne.

Charakter współpracy i uczestniczące w niej instytucje

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi w Białymstoku (ZSTiO) współpracuje z wieloma lokalnymi instytucjami, np. instytucjami rynku pracy (Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku), Ochotniczym Hufcem Pracy w Białymstoku, ale również z Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku (Lokalne Centrum Doradztwa Zawodowego i Regionalne Centrum Doradztwa Zawodowego) oraz z licznymi pracodawcami, w tym głównie z firmami z branży turystycznej (hotel Pod Herbem, Dworek Czarnckiego), odzieżowej (Kinga, Gaia, Kaja, Axami, Ava, Jumitex) oraz informatycznej (ZETO, Biatel).

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi w Białymstoku to jedyna szkoła w regionie kształcąca osoby niepełnosprawne na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej. W skład zespołu szkół wchodzi następujące szkoły: Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 7, Liceum Profilowane nr 10, Technikum Zawodowo-Integracyjne, Liceum Ogólnokształcące Integracyjne.

W ramach technikum młodzież kształcona jest w następujących zawodach:

- technik informatyk,
- technik obsługi turystycznej,
- technik hotelarstwa
- technik technologii odzieży.

W ramach zasadniczej szkoły zawodowej kształcenie odbywa się na kierunku krawiec.

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących bardzo czynnie uczestniczy w projektach, ale również samodzielnie stara się o środki unijne. Projekty dotychczas zrealizowane lub będące w trakcie realizacji to:

- **„Świadomy wybór – pewny sukces – projekty rozwojowe dla szkół zawodowych”** w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Działanie 9.2. Projekt realizowany w partnerstwie Wyższej Szkoły Administracji Publicznej im. S. Staszica w Białymstoku (lider) oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku (partner), przy wsparciu Podlaskiego Kuratora Oświaty oraz Prezydenta Miasta Białegostoku. Termin realizacji: 02.2009–06.2010 r. Koncepcja powstała z myślą o rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie województwa podlaskiego i wynikała z potrzeby dostosowania sposobu kształcenia zawodowego do fluktuacji procesów zachodzących na rynku pracy. Głównym założeniem realizatorów projektu jest wsparcie szkół zawodowych w tworzeniu i wdrażaniu programów rozwojowych przyczyniających się do modernizacji procesu kształcenia i wzmocnienia potencjału szkolnictwa zawodowego w zakresie działań edukacyjno-zawodowych i sieci Ośrodków Kariery oraz aktywne włączenie pracodawców w proces kształcenia w 60 szkołach.
- Projekt **„Społeczeństwo obywatelskie zaczyna się w szkole”**, którego celem było organizowanie działań rozwijających zainteresowania i zapewniających opiekę oraz bezpieczeństwo uczestników, zaproponowanie nowych, alternatywnych form spędzania czasu wolnego, kształtowanie i rozwijanie postaw prospołecznych, aktywizacja i integracja środowiska lokalnego, „terapia uśmiechem”. Termin realizacji: rok szkolny 2008/2009.
- **„Rzeźbić słowem w sercach”** (zajęcia fotograficzno-dziennikarskie) – pomoc uczniom zagrożonym niepowodzeniami szkolnymi i odrzuceniem w dorosłym życiu, umożliwienie wszechstronnego rozwoju uczniom wykazującym zainteresowanie dziennikarstwem, działalnością charytatywną i prospołeczną. rozwijanie tolerancji, otwarcie szkół na potrzeby środowiska lokalnego, przeciwdziałanie patologiom społecznym. Termin realizacji: 02.–12.2009 r.
- Program profilaktyczny pod hasłem **„Wzbudzać nadzieję w rodzinie”**, którego celem było wzmocnianie więzi rodzinnych, przeciwdziałanie przemocy, zapobieganie patologiom,

kształtowanie umiejętności właściwego planowania i spędzania czasu wolnego. Termin realizacji: 09.2007–06.2010 r.

- **„Projekt eTwinning”** – w styczniu 2008 r., w ramach programu eTwinning, Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku nawiązał współpracę z medyczną szkołą średnią w Trutnovie (Czechy). Wspólnie opracowany został projekt „Cztery pory roku w obrazach i słowach”. Jego celem było przedstawienie obu krajów – ich kultury, historii i zwyczajów. Uczniowie zaangażowani w realizację pomysłu fotografowali przyrodę, wyszukiwali informacje, przysłowia, piosenki i wiersze. Projekt prowadzony był w języku angielskim. Okres realizacji: 01.–03.2010 r.
- **„System wsparcia szkół i placówek oświatowych wdrażających modułowe programy kształcenia zawodowego”**. Celem ogólnym projektu jest wypracowanie systemu wsparcia szkół zawodowych, kadry dydaktycznej, organów nadzorujących przygotowujących się do powszechnego wdrażania programów modułowych, zgodnie z nowymi kierunkami zmian w kształceniu zawodowym. Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku przygotowuje się do wdrożenia nauczania modułowego w zawodzie technik informatyk (zadania realizuje zespół nauczycieli przedmiotów informatycznych). Okres realizacji projektu: 01.05.2009–31.12.2013 (w ZSTiO od 01.09.2011).
- **„Rozbudowa, remont i adaptacja istniejącego budynku szkoły na potrzeby dydaktyczne Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. S. Staszica w Białymstoku”**. Projekt zakłada adaptację budynku będącego w zarządzie trwałym szkoły – dawnego więzienia carskiego. Budynek będzie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, będzie w nim tworzone Centrum Informacji Osób Niepełnosprawnych. To pierwsza tego typu inicjatywa w regionie północno-wschodnim Polski. W projekcie przewidziano także utworzenie: gabinetów dla nauczycieli specjalistów, rehabilitacji i masażu, pracowni dydaktycznej do zajęć ogólnokształcących wyposażonej w pętlę indukcyjną – dla uczniów niesłyszących i niedosłyszących, mikrokomputerowej ze specjalistycznym oprogramowaniem i urządzeniami biurowymi, do arteterapii oraz sal – socjoterapeutyczno-psychoedukacyjnej i sportowo-rekreacyjnej oraz Młodzieżowego Centrum Turystycznego.

Przeciwstawiając się stereotypom dotyczącym zawodu technik technologii odzieży (godziny spędzone nad maszyną do szycia, żmudna i trudna praca, odtwórczość i monotonia), Zespół Szkół Technicznych w Białymstoku zdecydował, że warto pokazać, jaki jest to zawód naprawdę – dla kreatywnych, oryginalnych pasjonatów, pomysłodawców wielkich przedsięwzięć mających wpływ na wszystkie aspekty naszego życia. Jednocześnie świadomi, że problemem społeczno-ekonomicznym regionu podlaskiego jest niska aktywność zawodowa mieszkańców i niedostosowanie kwalifikacji pracowników do potrzeb lokalnego rynku pracy (brak kandydatów o wymaganych umiejętnościach i doświadczeniu), postanowiono opracować **działania promujące zawód technik technologii odzieży. Wynikiem pracy jest projekt „Projektanci Podlasia”** w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Działanie 9.2, którego celem było podniesienie jakości i atrakcyjności kierunku przez realizację programu rozwojowego oraz dostosowanie oferty kształcenia do lokalnego rynku pracy i współpracę z pracodawcami. Projekt został samodzielnie opracowany przez ZSTiO i realizowano go w okresie 10.2009–12.2010 r.

Zaproponowana przez Zespół Szkół oferta szkoleniowa pozwoliła uczniom zdobyć kwalifikacje zawodowe, nabyć cennych wiadomości i być może umożliwi im w przyszłości podjęcie atrakcyjnej pracy – zgodnej z ich zainteresowaniami i aspiracjami. W ramach projektu zrealizowano trzy specjalistyczne szkolenia związane z branżą odzieżową (rysunku żurnalowego, zajęcia z zakresu konstrukcji i modelowania biustonoszy i bielizny osobistej, szkolenie komputerowego projektowania wyrobów odzieżowych wspomaganego efektami 3D). Uczestnicy projektu mieli ponadto możliwość odbycia praktyki zawodowej u pracodawców i wziąć udział w wycieczce na Międzynarodowe Targi Poznańskie. W ramach projektu zaplanowano także wyjazd na Międzynarodowy Konkurs dla Projektantów Mody OFF FASHION połączony z warsztatami w Warszawie.

Warto podkreślić, że Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku, w październiku 2011 roku po raz kolejny otrzymał dofinansowanie z Działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na realizację projektu skierowanego do młodzieży szkolnej: „ZSTiO – Szkoła zawodowców z pasją”. W ramach konkursu z Działania 9.2 projekt jako jeden z nielicznych otrzymał dofinansowanie.

Podlaska Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy – Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku. CEiPM działające przy OHP w Białymstoku jest ponadpowiatową jednostką utworzoną w celu realizowania przedsięwzięć z zakresu przeciwdziałania bezrobociu – w szczególności młodzieży na lokalnym rynku pracy. Świadczy usługi edukacyjne oraz zapewnia merytoryczne wsparcie jednostek OHP funkcjonujących na przypisanym terenie w zakresie problematyki rynku pracy. Współpraca między Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku a Zespołem Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku ma charakter stały (od dwóch lat), ale nie podpisano jak dotychczas żadnego porozumienia ani umowy współpracy. Współpraca odbywa się raczej na zasadzie pisemnej prośby szkoły o przeprowadzenie zajęć w danej tematyce lub o udział w targach, zgodnie z zapotrzebowaniem uczniów i na wniosek pedagoga szkolnego.

Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku (CKU) przy współpracy Departamentu Edukacji Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Białymstoku 1 września 2008 r. powołało Lokalne Centrum Doradztwa Zawodowego. Jego celem jest rozwój i upowszechnienie usług doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz ułatwienie uczniom dostępu do lokalnego, krajowego i europejskiego rynku pracy. Pracownia Badań, Analiz i Strategii Rozwoju Edukacji jest edukacyjno-badawczą jednostką organizacyjną Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku. Działania Pracowni skierowane są głównie na problematykę edukacji w kontekście uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Z inicjatywy pracowników Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku powstała Koalicja Wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych, w której skład wchodzi przedstawiciele m.in.: Państwowego Funduszu Rozwoju Osób Niepełnosprawnych, Centrum Edukacji i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych, przedszkoli i szkół, w których uczą się uczniowie niepełnosprawni, fundacji i stowarzyszeń, rodziców uczniów niepełnosprawnych.

Firma GAIA powstała w 1998 r. jako producent bielizny, głównie damskiej. W czasie swego funkcjonowania pozyskała rynek polski i zagraniczny. Jest to zasługa szczególnej troski o oryginalność i atrakcyjność wzornictwa, dobrą konstrukcję wyrobów, szeroki ich asortyment,

a przede wszystkim dbałość o wysoką jakość oferowanej bielizny. Modele powstają w firmowym Studiu Projektowym, gdzie proces projektowania wspomagany jest specjalnym systemem projektowania bazującym na najnowszej klasy programach komputerowych.

Firma „KINGA” Sp. z o. o. i Wspólnicy Spółka Komandytowa jest producentem bielizny damskiej, w ofercie ma biustonosze, figi, stringi, gorsety i koszulki, specjalizuje się z projektowaniu i produkcji bielizny typu push-up.

Hotel Pod Herbem w Białymstoku to zarówno hotel, jak i profesjonalna baza szkoleniowa i restauracyjna. Firma specjalizuje się także w kuchni domowej, organizowaniu imprez i uroczystości rodzinnych i firmowych i innych oraz prowadzi catering i wieczorne potańcówki.

Centrum Informatyki „ZETO” SA w Białymstoku jest uważane za jedno z największych przedsiębiorstw świadczących usługi informatyczne w województwie podlaskim. Misją firmy jest współpraca z instytucjami i przedsiębiorstwami, w tym również ze szkołami zawodowymi w zakresie organizowania praktyk zawodowych dla uczniów kształcących się na kierunku technik informatyk. Współpraca szkoły z czołową firmą regionu branży teleinformatycznej trwa od dwóch lat, ma charakter sformalizowany. Nie można podpisać umowy długoterminowej, gdyż niemożliwe do przewidzenia są przyszłe możliwości i potrzeby przedsiębiorstwa w zakresie przyjmowania uczniów na praktyki zawodowe. W związku z tym umowa jest podpisywana na konkretny rok szkolny.

Współpraca na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy – formy i zakres współpracy

---

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku podejmuje wiele działań, by zapewnić uczniom atrakcyjne kierunki kształcenia, po których ukończeniu znajdują zatrudnienie. W tym celu współpracuje w różnym zakresie z lokalnymi instytucjami i przedsiębiorcami. Współpraca daje duże możliwości wypracowania wspólnych inicjatyw, które często mają na celu podniesienie atrakcyjności szkolnictwa zawodowego i dostosowanie oferty do potrzeb rynku pracy.

Współpraca z instytucjami rynku pracy

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku współpracuje zarówno z Powiatowym Urzędem Pracy w Białymstoku, jak i z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Białymstoku przede wszystkim **w zakresie reorientacji zawodowej oraz uczestniczy w różnego rodzaju konferencjach dotyczących kształcenia zawodowego**. ZSTiO co roku wspomaga obie instytucje, np. w organizowaniu pokazów mody.

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi w Białymstoku czynnie **uczestniczy w Dniach Kariery** organizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku. W październiku 2010 r. doradca zawodowy z PUP **prowadził zajęcia na temat kształcenia zawodowego osób niepełnosprawnych**. Dotyczyły one zagadnień rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, ponieważ szkoła prowadzi oddziały integracyjne. Współpraca nie ma charakteru sformalizowanego i szkoła nie podpisywała dotychczas umowy ani porozumienia z PUP .

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku współpracuje również czynnie z Ochotniczym Hufcem Pracy w Białymstoku, a właściwie z Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku. Współpraca ta opiera się ściśle na kontakcie doradców zawodowych z Centrum z pedagogiem szkolnym i **polega głównie na prowadzeniu zajęć dla młodzieży**. Uczniowie Zespołu Szkół uczestniczą w zajęciach prowadzonych przez doradców zawodowych Centrum Edukacji głównie w placówce CEiPM w Białymstoku, w komórce organizacyjnej Mobilne Centrum Informacji Zawodowej. Zajęcia prowadzone są pod hasłem: „Zaplanuj swoją karierę”. CEiPM projektuje już kolejne zajęcia do realizacji w przyszłym roku szkolnym z zakresu aktywizacji i planowania kariery zawodowej.

Młodzież Zespołu Szkół zapraszana jest również do udziału w Targach Edukacyjno-Zawodowych organizowanych w październiku w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Białymstoku. Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży wraz z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Białymstoku i Wyższą Szkołą Finansów i Zarządzania jest głównym organizatorem tych targów. Młodzież ma okazję spotkania i rozmowy z pracodawcami, przedstawicielami instytucji działających na rzecz rynku pracy i zapoznania się z aktualnymi ofertami pracy.

Współpraca z samorządem

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku współpracuje również z Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku . Można wymienić dwa obszary tejże współpracy: doradztwo zawodowe oraz badania i analizy. Przy CKU działa LCDZ – Lokalne Centrum Doradztwa Zawodowego i RCDZ – Regionalne Centrum Doradztwa Zawodowego. **Współpraca polega na wymianie doświadczeń oraz prowadzeniu zajęć przez doradców LCDZ i RCDZ**, a także na organizowaniu zajęć dla uczniów szkoły prowadzonych bezpośrednio w CKU. W ramach współpracy w zakresie doradztwa zawodowego uczniowie szkoły uczestniczą w różnych formach wsparcia, „można powiedzieć że współpraca jest bardzo szeroka i, można powiedzieć, modelowa”.

Podjęwane są również działania w ramach Koalicji Wsparcia na rzecz Osób Niepełnosprawnych – współpraca niosąca pomoc uczniom z dysfunkcjami. W ramach doradztwa zawodowego zarówno uczniowie przychodzą do CKU, jak również doradcy CKU odwiedzają Zespół Szkół, w zależności od potrzeb. Jeśli chodzi o wsparcie osób niepełnosprawnych, zajęcia częściej odbywają się w szkole, ze względu na ograniczoną mobilność tych uczniów.

Współpraca Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku z Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku ma charakter sformalizowany – **zostało podpisane porozumienie pomiędzy dwiema placówkami**, w którym zostały określone warunki współpracy w zakresie doradztwa zawodowego. Współpraca w tym zakresie jest stała, porozumienie obowiązuje od dwóch lat. W związku z tym w CKU funkcjonuje zespół, który realizuje doradztwo zawodowe w ZSTiO. Szkoła, jako odbiorca usług CKU, ma obowiązek umożliwienia prawidłowego przeprowadzenia zajęć związanych z doradztwem zawodowym, na przykład udostępnić pomieszczenie i sprzęt. Ponadto, jeśli zajęcia odbywają się poza lekcjami, szkoła ma obowiązek uzyskać zgodę rodziców na udział dziecka w zajęciach. CKU jest zobligowane do

realizacji usług doradczych, zapisanych w porozumieniu, zgodnych z ofertą LCDZ. Porozumienie zostało podpisane bezterminowo.

Pracownia Badań, Analiz i Strategii Rozwoju Edukacji prowadzona przy Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku **wspiera szkołę w zakresie prowadzonej ewaluacji wewnętrznej na terenie szkoły, jak również prowadzone są badania losów absolwentów**. Wnioski z prowadzonych badań mają wspierać szkołę w kształtowaniu polityki w zakresie uruchamiania nowych kierunków kształcenia czy też zmiany profilu kształcenia.

Oprócz wymienionych obszarów współpracy, ZSTiO **uczestniczyło w szkoleniach i panelach eksperckich na temat kształcenia modułowego w ramach projektu „Świadomy wybór – pewny sukces”**, którego pomysłodawcą było Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku w partnerstwie z Wyższą Szkołą Administracji Publicznej w Białymstoku. Wspólną inicjatywą Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku i Powiatowego Urzędu Pracy w Białymstoku oraz Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku była organizacja Panelu Ekspertów poświęconego zagadnieniom kształcenia zawodowego, kierunków kształcenia, programów kształcenia i tego, jak powinny być skonstruowane, żeby absolwenci szkół mogli łatwiej uzyskać zatrudnienie. Projekt uświadomił znaczenie doradztwa zawodowego i wspólnych działań w tym zakresie i, jak twierdzi Kierownik LCDZ, „spektrum współpracy poszerza się zdecydowanie, (...) te oczekiwania są większe” i pojawiają się prośby o dalsze wsparcie. Najczęściej inicjatorem wspólnych działań jest „Miasto Białystok jako organ prowadzący. I tutaj są różnego rodzaju konferencje, spotkania, narady, powoływanie zespołów eksperckich, (...) spotkania z pracodawcami”.

Współpraca z organizacjami pracodawców

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż **ZSTiO w Białymstoku jako jedyna szkoła na Podlasiu do dziś i jako pierwsza szkoła w Polsce wstąpiła w skład Podlaskiego Klastra Bielizny, będąc pełnoprawnym członkiem Klastra**. Placówka uczestniczy m.in. w cotygodniowych spotkaniach, również samodzielnie inicjuje takie spotkania w swojej siedzibie. **Podlaski Klaster Bielizny** utworzyli wiosną 2008 r. najwięksi producenci bielizny damskiej województwa podlaskiego. Stowarzyszenie założyło 7 firm produkcyjnych: AVA, AXAMI, GAIA, GORTEKS, KINGA, KOSTAR, MAT oraz lider w zakresie dystrybucji internetowej firma KONTRI. Głównym celem skonsolidowanych firm jest zwiększenie innowacyjności w branży, wspólne występowanie na rynkach międzynarodowych jako silna grupa producentów z Podlasia oraz tworzenie nowych kanałów dystrybucji, w tym sieci sprzedaży. W przyszłości będą realizowane wspólne projekty w zakresie m.in. efektywnego badania rynku poprzez współpracę z podlaskimi uczelniami, uczestnictwo w targach branżowych, nowych przedsięwzięciach produkcyjnych oraz tworzenie nowej wspólnej marki.

Przynależność szkoły do klastra i nawiązane dzięki temu kontakty z firmami bieliźniarskimi pozwoliły przede wszystkim na **zawiązanie współpracy w ramach praktyk zawodowych**. Do firm zrzeszonych w ramach Klastra szkoła deleguje uczniów z wykształceniem technika technologii odzieży.

Razem z firmami skupionymi wokół Klastra szkoła **często organizuje ponadto konferencje**, w których uczestniczą prezesi firm, promując klaster, a także region i jego tradycje związane z branżą odzieżową, w tym przypadku bieliźniarską.

Współpraca z pracodawcami

Współpraca Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku z pracodawcami **opiera się głównie na organizacji praktyk zawodowych dla młodzieży szkolnej**. W zależności od zakresu programowego praktyk planowane są konkretne zajęcia, a tym samym umiejętności do zdobycia przez uczniów.

Zdaniem pracodawcy jest to bardzo odpowiedzialna rola, gdyż nie tylko przekazuje się uczniom praktyczne umiejętności, ale również przygotowuje potencjalnych przyszłych pracowników. Zdarza się więc, że absolwenci, którzy wykazali się na praktykach wyjątkową odpowiedzialnością, rzetelnością, ale też chęcią i zainteresowaniem pracy w zawodzie – wracają w roli pracownika. Zdaniem respondenta sprawowanie opieki nad uczestnikiem praktyk jest bardzo odpowiedzialnym zadaniem i wymaga dużo czasu i zaangażowania, aby właściwie przygotować młodego człowieka do pracy. Praktykanci samodzielnie wykonują zadania, nie zawsze bezbłędnie, ale „jest na tyle odpowiedzialna i doświadczona w pracy z młodzieżą kadra, która w przypadku niepowodzeń udziela porad, poucza i wskazuje błędy”, co z pewnością zaowocuje w przyszłej pracy.

Oprócz organizacji praktyk zawodowych, współpraca **przyjmuje formę sponsoringu**. ZSTiO organizowało konkurs, w związku z czym wystąpiło do ZETO z prośbą o sponsorowanie nagrody, na co przedsiębiorstwo się zgodziło.

Szkoła organizuje także różnego rodzaju targi, w tym głównie targi odzieżowe, turystyczne oraz **wycieczki dla młodzieży do zakładów pracy w branżach, w których odbywa się kształcenie zawodowe**.

Dobłą praktyką w zakresie współpracy szkoły z przedsiębiorstwem „Kinga” jest **wspólne organizowanie konkursu**. W 2011 r. odbyła się już III edycja „Konkursu na Młodego Projektanta Bielizny Damskiej”. Jest to impreza cykliczna realizowana od 2009 roku w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku. Ma on na celu promocję młodych talentów – projektantów bielizny damskiej. Głównym pomysłodawcą konkursu jest firma „Kinga”, która sponsoruje w nim nagrody, a także dostarcza materiały do przygotowania prac konkursowych. Honorowy patronat nad imprezą objęli: Prezydent Miasta Białegostoku, Podlaski Kurator Oświaty; patronat medialny sprawują: Moda.com.pl, Tendencje.pl oraz Gazeta Współczesna. Uczestnicy, których projekty wybrali członkowie jury w pierwszym etapie, zostają zaproszeni do Zespołu Szkół na dwudniowe warsztaty połączone z finałową galą i pokazem odszytej przez nich kolekcji. Impreza cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem projektantów z całej Polski. Nie bez znaczenia jest jednak udział sponsorów, m.in. firmy Kinga z Białegostoku, z którą Zespół Szkół współpracuje przy realizacji konkursu już od I edycji. Właścicielka firmy „Kinga” pełniła wówczas funkcję przewodniczącej jury. Jest to bardzo cenna inicjatywa skierowana do zdolnej młodzieży, która ucząc się w zawodzie technika technologii odzieży, szlifuje swoje umiejętności projektanckie, co – jak potwierdza prezes firmy Gaia z Białegostoku – „jest bardzo trudne i niewiele osób, które nawet profesjonalnie zajmują się projektowaniem

odzieży, potrafią zaprojektować bieliznę damską. Jest to sztuka, której poprzez taką wspólną Zespołu Szkół i firm bieliźniarskich inicjatywę, mogą uczyć się uczniowie szkół”. Konkurs cieszy się coraz większym zainteresowaniem. W jego pierwszej edycji wzięło udział 14 osób, w drugiej 25, a w tegorocznej ponad 100 osób.

Pracodawcy zwracają uwagę na **konieczność ciągłego podnoszenia kwalifikacji nauczycieli**. Stowarzyszenie „Leviatan” doprowadziło do konsultacji właścicielki firmy Kinga z Ministerstwem Edukacji Narodowej nad stworzeniem poprawek do zapisów o szkolnictwie zawodowym (ściślej z praktykami zawodowymi). Uwagi, jakie zaproponowała, zostały uwzględnione i zatwierdzone przez władzę ustawodawczą. Jak twierdzi właścicielka firmy, „trzeba wymagać wykształconej kadry (nauczycielskiej), ale trzeba kształcić tę kadrę. Bo jeżeli się wymaga profesjonalistów, którzy poprowadzą dzieci, muszą mieć zasób wiedzy, to trzeba ich kształcić, jeżeli nie w Polsce, to wysyłać za granicę”.

System powstawania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych

Uruchamianie nowych kierunków kształcenia przez szkoły zawodowe w Białymstoku rozpoczyna rozmowa z Dyrektorem Departamentu Edukacji Urzędu Miejskiego w Białymstoku, który jest organem prowadzącym dla szkoły. Ustalane jest wówczas zapotrzebowanie na dany kierunek kształcenia, jeżeli zdaniem Departamentu Edukacji taka potrzeba istnieje, wówczas wyraża on zgodę na jego utworzenie. Niezbędna jest również pozytywna opinia Powiatowej Rady Zatrudnienia, której przewodniczy Prezydent Miasta Białystok. Przy Departamencie Edukacji został powołany przez Prezydenta Miasta Białegostoku Zespół ds. Modernizacji Szkolnictwa Zawodowego, gdzie są prowadzone szerokie konsultacje społeczne. W Zespole tym biorą udział radni Miasta Białegostoku, przedstawiciele przedsiębiorców oraz dyrektorzy szkół zawodowych.

Czynny udział w uruchamianiu nowych kierunków kształcenia bierze Pracownia Badań i Analiz z CKU, prowadzi badania, które w szerokim zakresie wspierają szkolnictwo zawodowe pod kątem modernizacji, doboru kadry. Zdarzają się przypadki, że uruchamiane są nowe kierunki, na które od początku nie ma naboru lub kierunek przestaje istnieć po roku funkcjonowania. Wszystkie działania ukierunkowane na uruchomienie nowego kierunku są więc bardzo istotne. Według opinii rozmówcy z Pracowni Badań CKU dyrektorzy szkół wraz z instytucjami, które wspierają ich rozwój, Departament Edukacji Urzędu Miasta Białystok ściśle przestrzegają procedury uruchamiania nowych kierunków kształcenia.

Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku nie bierze bezpośredniego udziału w uruchamianiu nowych kierunków kształcenia, nie konsultuje ani nie opiniuje, gdyż nie ma w tej kwestii mocy decyzyjnych. Niemniej jednak w roku ubiegłym pracownicy PUP w Białymstoku uczestniczyli w pracach Zespołu ds. Modernizacji Kształcenia Zawodowego na terenie Białegostoku działającego przy Prezydencie Miasta Białegostoku. W ramach prac zespołu pracownicy PUP dokonywali przeglądu szkół, ich zakresu działalności, warunków materialno-technicznych.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białymstoku działające przy OHP w Białymstoku nie uczestniczy formalnie w uruchamianiu nowych kierunków kształcenia ani ich opiniowaniu. Na spotkaniach nieformalnym taka opinia jest jednak wyrażana, szczególnie że Centrum Edukacji ma ścisły kontakt z pracodawcami, zna ich oczekiwania i możliwości zatrudnienia, więc chętnie dzieli się swoimi spostrzeżeniami z dyrekcją szkół. Zdaniem dyrektora CEiPM w Białymstoku

wskazane byłoby współuczestniczenie OHP w konsultacji kierunków kształcenia planowanych do uruchomienia.

Pracodawcy nie mają bezpośredniego wpływu na uruchamianie nowych kierunków kształcenia. Prowadzone są jedynie nieformalne konsultacje w tym zakresie. Jak zauważa wicedyrektor CKU, zapotrzebowanie pracodawców na dany zawód da się precyzyjnie określić na daną chwilę, a proces kształcenia trwa co najmniej rok i może się okazać, że za rok pracodawca nie potrzebuje pracowników w danym zawodzie, bo już ich znalazł. Wskazuje również na konieczność wprowadzenia formalnych zapisów odnośnie do przeprowadzania takich konsultacji.

Przedsiębiorcy wyrażają również opinie, że brak wiedzy na temat kształcenia zawodowego, potrzeb innych pracodawców, utrudnia możliwość uczestniczenia firmy w tego rodzaju konsultacjach. Możliwe byłoby jedynie wskazanie indywidualnych potrzeb danego przedsiębiorstwa.

Opinie o współpracy i jej perspektywach – korzyści i bariery

Korzyści ze współpracy

Badane instytucje i przedsiębiorstwa mają bardzo dobrą opinię o współpracy z Zespołem Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku.

Pracodawcy współpracują ze szkołą ze świadomością, iż być może **kształcą swoje przyszłe kadry i w tym widzą swoją przyszłą korzyść**. Jak stwierdza prezes firmy Gaia, korzyści ze współpracy z Zespołem Szkół są obopólne, gdyż szkoła kształci w atrakcyjnych zawodach, po których uczniowie znajdują zatrudnienie na lokalnym rynku pracy. Gaia – i inne firmy bieliźniarskie działających w regionie – może natomiast zatrudniać profesjonalną kadre pracowniczą, a najzdolniejsi uczniowie są już nawet na etapie praktyk „wychwytywani” przez firmę. Inny pracodawca wymienia również przypadki zatrudniania osób, absolwentów ZSTiO, które odbywały wcześniej praktyki zawodowe. „My bardzo chętnie, patrząc jak one pracują, czy one chcą pracować w tym zawodzie, (...) to my dajemy im szansę”.

Właścicielka jednej z firm przede wszystkim widzi **możliwość wykreowania za pomocą współpracy pozytywnego wizerunku firmy** w świadomości otoczenia. „Firma gdzieś tam w pamięci młodej dziewczyny zostaje, czy ona przyjdzie do pracy, czy jej koleżanka, (...) może powiedzieć że jest miła atmosfera, że da się pracować, że to nie jest firma „krzak”, że zatrudnia tyle i tyle ludzi, że jest to przedsiębiorstwo na skalę Polski, wydaje mi się że to jest również promocja firmy wśród młodych ludzi. To jest ważne, bo, niestety, panie przechodzą na emeryturę i brakuje nam młodej kadry. Skąd ją wziąć? Ze szkół. Trzeba promować przedsiębiorstwa w szkołach. Żeby nie wyjeżdżali do Anglii na przysłowiowy zmywak, żeby zostali tutaj”.

Zdarzają się również wymierne, odczuwalne natychmiast korzyści ze współpracy. **Firma Kinga** wskazuje przykład, kiedy **przekazała szkole materiały** w postaci koronek i haftów, a szkoła w ramach praktyk uszyła z przekazanych materiałów woreczki, których firma używa do pakowania zamówień ze sklepu internetowego.

Również wspólna organizacja wcześniej opisanego konkursu niesie korzyści w postaci **kontaktów z utalentowanymi młodymi projektantami**. „Przyglądamy się ludziom, którzy zwyciężają,

i zastanawialiśmy się nad zatrudnieniem jakiegoś projektanta. (...) Kto wie, może wśród finalistek będzie przyszły technolog w firmie „Kinga”.

Jako bezpośrednią i wymierną korzyść jeden z badanych pracodawców wskazał **faktyczną pomoc w funkcjonowaniu działów przedsiębiorstwa, w których odbywają praktyki**. Pomimo konieczności nadzoru pracowników firmy, praktykanci okazują się bardzo pomocni przy pracach, na przykład serwisu. W związku z tym korzyść dodatkowych rąk do pracy w serwisie wydaje się być substytutem braku korzyści czysto finansowych przedsiębiorstwa.

Barriere we współpracy

Większość instytucji i przedsiębiorców współpracujących z Zespołem Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku ma trudności w sformułowaniu barier lub trudności w wzajemnej współpracy.

Podczas wywiadów zwrócono uwagę, że mimo realizacji zajęć praktycznych u pracodawcy **uczniowie często nie są dopuszczani do specjalistycznego sprzętu, a tym samym nie mogą nabyć umiejętności jego obsługi**. Wynika to stąd, że sprzęt taki jest bardzo drogi, a przygotowanie do jego obsługi w warunkach szkolnych, podczas warsztatów szkolnych, nie jest możliwe ze względu na brak takiego sprzętu w placówce. Pracodawcy również nie do końca mogą sobie pozwolić na dopuszczenie do specjalistycznych urządzeń osób nieprzygotowanych merytorycznie i praktycznie. Może to być właśnie przyczyną pewnego ograniczenia w zdobywaniu umiejętności praktycznych przez uczniów nawet na praktykach organizowanych bezpośrednio u pracodawcy. Mimo tych obaw przedsiębiorcy starają się przygotować młodzież do wykonywania zawodu od strony praktycznej, gdyż mają świadomość kształcenia swoich przyszłych kadr pracowniczych.

Badani pracodawcy nie widzą żadnych barier współpracy z ZSTiO w Białymstoku. Wskazano natomiast pewną **trudność przy organizowaniu praktyk dla uczniów niepełnosprawnych**. Ponieważ ZSTiO ma oddziały integracyjne, zdarzały się przypadki przyjmowania uczniów tych klas na praktyki. Było to utrudnione w przypadku uczniów potrzebujących stałego nadzoru opiekuna. Pojawiały się bariery formalne i logistyczne ze względu na konieczność stworzenia dodatkowego stanowiska dla opiekuna, na którym mógłby nadzorować zajęcia ucznia niepełnosprawnego.

Potrzeby w zakresie współpracy

W opinii badanych instytucji założenia współpracy i zespoły, które są powołane na poziomie Miasta Białegostoku, spełniają swoją funkcję. Należałoby jednak **uregulować ich funkcjonowanie legislacyjnie, tak aby współpraca miała większą możliwość sprawczą, żeby ustalenia zespołów roboczych i wypracowane przez nie wnioski z prowadzonych badań miały większe przełożenie na wejście w praktyczne działania**.

Wicedyrektor CKU zdecydowanie wskazuje na **potrzebę współpracy środowisk lokalnych na rzecz wspierania edukacji zawodowej**. Wymienia takie obszary, jak: **organizacja praktycznej nauki zawodu, doradztwo zawodowe, uruchamianie kierunków nauczania, aktualizację kompetencji zawodowych nauczycieli**. Szczególną uwagę zwraca na konieczność

dostępu szkół zawodowych do bazy technicznej pracodawców. Jak zauważa, „uczniowie Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących korzystają z bazy pracodawców, ale to jest taki ewenement, bo to jest jedna z niewielu takich inicjatyw”. Jako propozycję współpracy szkoły z pracodawcami, wskazuje „wykorzystanie fachowców zatrudnionych w przedsiębiorstwach do poprowadzenia kilku zajęć”.

Jeden z badanych pracodawców stwierdził, że współpraca środowisk lokalnych, w tym lokalnych przedsiębiorców, ze szkołami, jest wskazana, dlatego że „łatwiej byłoby szkołom przygotowywać kadrę do pracy przyszłym pracodawcom, a jednocześnie, żeby pracodawcy wiedzieli, czego uczą w tych szkołach, czego można wymagać od absolwenta”. W związku z tym **powinno istnieć forum wymiany informacji szkół z lokalnym środowiskiem pracodawców**. Szkoły powinny „informować pracodawców, jakiego typu mają kierunki i czego uczą, i odwrotnie, żeby pracodawcy mieli możliwość przekazania czego wymagają albo czego im brakuje w wiedzy praktykantów czy też później absolwentów szkoły”.

Właścicielka firmy „Kinga” również uważa, że **środowiska lokalne mają i powinny mieć wpływ na kształtowanie szkolnictwa zawodowego** w województwie. Wynika to bezpośrednio z potrzeby takiej współpracy. Jak zauważa, „szkolnictwo zawodowe to współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami. Inaczej to by było bez sensu, bo szkolnictwo kształci młodą kadrę właśnie dla przedsiębiorstw. Szkolnictwo musi mieć cel, do którego dąży, dla którego kształci”.

W opinii Pracowni Badań, Analiz i Strategii Rozwoju Edukacji w Białymstoku działającej przy Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku. „Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku jest członkiem klastra, ale również podpisuje umowy z pracodawcami, nawet zagranicznymi. Akurat ta szkoła może być wzorcowym przykładem współpracy jeśli chodzi o instytucje i otoczenie rynku pracy. Naprawdę dyrekcja robi wiele, jeśli chodzi o modernizację, ofertę, także można tutaj tylko jako wzór stawiać przykład Zespołu Szkół Odzieżowych właściwej współpracy ze środowiskiem”.

Podsumowanie

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi w Białymstoku jest wyjątkową placówką oświatową wyróżniającą się na tle innych szkół zawodowych w całym regionie. Jest to bardzo aktywna szkoła, która stawia sobie za cel kształcenie młodzieży przygotowanej profesjonalnie do wykonywania zawodu. Świadczy o tym m.in. ogromne zaangażowanie w aplikowanie o środki unijne na realizację projektów. Należy zaznaczyć, iż jest to bardzo skuteczne i – przede wszystkim – samodzielne aplikowanie o środki na realizację projektów skierowanych do uczniów tej placówki. Szkoła bardzo aktywnie współpracuje także z lokalnymi instytucjami i przedsiębiorcami i jako jedyna szkoła w regionie jest uczestnikiem zrzeszenia podlaskich przedsiębiorców – Podlaskiego Klastra Bielizny. Jak podkreślają firmy i instytucje udzielające wywiadów w ramach niniejszego studium przypadku, aktywność, czy też wyjątkowość tej szkoły jest zasługą osób nią kierujących.

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Białymstoku jest szkołą wyjątkową, która potrafi sprostać oczekiwaniom zarówno młodzieży jak i lokalnych pracodawców. To w dużej mierze zasługa dbałości władz szkoły o jakość kształcenia, owocną współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami oraz udział w Podlaskim Klastrze Bielizny. Bardzo dobrze przebiega także

współpraca na szczeblu samorząd – oświata. Zarówno ze strony Urzędu Miasta, jak i ze strony szkół zawodowych i technicznych powstaje dużo wspólnych inicjatyw podnoszących jakość kształcenia zawodowego i to dostrzegają również przedsiębiorcy, czyli potencjalni pracodawcy kształconej młodzieży.

3.3.7. Zespołu Szkół Technicznych w Suwałkach

Miasto Suwałki leży w północnej części województwa podlaskiego, w pobliżu granicy z Litwą, Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej i Białorusią. Miasto zajmuje obszar 65,24 km², co w połączeniu z liczbą mieszkańców wynoszącą ponad 69 tys. sprawia, że Suwałki są drugim (po Białymstoku) co do wielkości miastem w województwie podlaskim.

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż w roku 2010 w Suwałkach zarejestrowane były 6992 podmioty gospodarcze, z czego 6761 działało w sektorze prywatnym.³¹ Głównymi gałęziami przemysłu lokalnej gospodarki jest przetwórstwo drewna (w tym przede wszystkim produkcja mebli) oraz przemysł rolno-spożywczy. Dodatkowo wartości dynamiki wskaźnika specjalizacji w okresie 2003–2008 w powiecie Miasto Suwałki odnotowano w branży metalowej, medycznej, drzewno-meblowej, informatycznej oraz turystycznej.³² Do największych zakładów działających na terenie Suwałk należą: „ANIMEX” Grupa Drobiarska sp. z o.o., Spółdzielnia Mleczarska „Sudowia”, MISPOL SA, przedsiębiorstwa branży meblarskiej (np. Fabryka Mebli Forte, Meblet, T&R Ziarko). Stopień innowacyjności większości podmiotów gospodarczych działających na terenie Suwałk jest niezadowalający. Aby zmienić tę sytuację, w 2004 roku utworzono Park Naukowo-Technologiczny Polska Wschód. Celem strategicznym Parku jest stworzenie w Suwałkach atrakcyjnego miejsca wzajemnych powiązań pomiędzy nauką a biznesem, umożliwiającego transfer technologii i prowadzenie innowacyjnych form działalności gospodarczej i inwestowania.

Miasto Suwałki ma liczne walory turystyczno – rekreacyjne: czyste jeziora, rzeki, lasy, a także muzea i zabytki historyczne. Atrakcyjne turystycznie jest także sąsiedztwo Wigierskiego Parku Narodowego oraz Suwalskiego Parku Krajobrazowego.

W sierpniu 2011 r. w Suwałkach odnotowano 4379 osób bezrobotnych, wskaźnik stopy bezrobocia wynosił 11,5% i był niższy niż w województwie podlaskim (12,7%).³³ Wśród zarejestrowanych bezrobotnych 21,5% stanowiły osoby poniżej 25 roku życia. Przez Suwałki przebiegają ważne dla regionu szlaki transportowe – z Berlina przez Warszawę do Sankt Petersburga oraz z Warszawy do Helsinek (przyszła droga tranzytowa szybkiego ruchu Via Baltica oraz trasa kolejowa Rail Baltica łącząca kraje bałtyckie z Europą Zachodnią).

W 2010 r. w Suwałkach funkcjonowało 10 szkół podstawowych, 11 gimnazjów, 6 liceów ogólnokształcących.³⁴ Edukacja zawodowa młodzieży prowadzona jest przez 4 zespoły szkół: Zespół Szkół nr 4 w Suwałkach, Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach, Zespół Szkół nr 6 im. Karola Brzostowskiego w Suwałkach, Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Wincentego Witosa w Suwałkach.

³¹ Bank Danych Lokalnych, 2010 r.

³² B. Plawgo, M. Klimczuk, M. Citkowski, *Klasy jako potencjał rozwoju – województwo podlaskie*, Fundacja BFKK, Białystok 2010, s. 33–34.

³³ Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r., <http://www.up.podlasie.pl/index.php/strony/22278> [28.10.2011].

³⁴ Bank Danych Lokalnych, 2010 r.

Charakter współpracy i uczestniczące w niej instytucje

Jako przykład dobrej praktyki w zakresie współpracy środowisk lokalnych na rzecz rozwoju edukacji zawodowej w Suwałkach można wskazać Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach. Prowadzi on stałą współpracę, formalną bądź nieformalną głównie z: Powiatowym Urzędem Pracy w Suwałkach, Cechem Rzemiosł i Przedsiębiorców w Suwałkach, Centrum Kształcenia Praktycznego w Suwałkach, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Suwałkach oraz z lokalnymi przedsiębiorcami – zakładami mechanicznymi, budowlanymi, itp. prowadzącymi działalność zbieżną z kierunkami kształcenia uczniów w Zespole Szkół.

Z rozmowy z zastępcą dyrektora wynika, iż szkoła ma podpisane umowy na praktyki zawodowe z przedsiębiorcami lokalnymi oraz z Centrum Kształcenia Praktycznego na zajęcia praktyczne. Klasy wielozawodowe mają podpisane umowy o pracę z zakładami rzemieślniczymi, są to tzw. pracownicy młodociani.

Obecnie w skład **Zespołu Szkół Technicznych w Suwałkach** (ZST) wchodzi następujące szkoły: Technikum nr 3, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 3, Technikum Uzupełniające nr 1, Ośrodek Dokształcania i Doskonalenia Zawodowego. Ośrodek Dokształcania i Doskonalenia Zawodowego przeznaczony dla: młodzieży odbywającej praktyczną naukę zawodu w zakładach rzemieślniczych i innych zakładach pracy na podstawie umowy o pracę i nierealizującej teoretycznych zajęć z przedmiotów zawodowych w szkole macierzystej oraz dorosłych w zakresie wynikającym z potrzeb lokalnego rynku pracy.

Zespół Szkół Technicznych w ramach technikum kształci w zawodach:

- technik elektronik,
- technik elektryk,
- technik mechanik,
- technik budownictwa,
- technik energetyk,
- technik cyfrowych procesów graficznych,
- technik teleinformatyk,
- technik mechatronik,
- technik urządzeń sanitarnych.

W ramach Zasadniczej Szkoły Zawodowej szkoła kształci w zawodach:

- monter instalacji urządzeń sanitarnych,
- monter mechatronik,
- mechanik-monter maszyn i urządzeń,
- technolog robót wykończeniowych w budownictwie.

W klasach wielozawodowych przygotowuje się do następujących zawodów: ślusarz, elektryk, elektromechanik, piekarz, stolarz, tapicer, murarz, blacharz samochodowy, cukiernik, rzeźnik-wędliniarz, krawiec, dekarz, fryzjer, fotograf, blacharz, kucharz małej gastronomii, malarz-

tapeciarz i innych, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach kształci obecnie 1138 uczniów w technikum, w zasadniczej szkole zawodowej oraz w oddziałach tzw. wielozawodowych. Kadra Pedagogiczna liczy 72 osoby zatrudnione w pełnym wymiarze godzin oraz 6 osób w niepełnym wymiarze godzin. Nauczyciele dyplomowani stanowią 1/3 kadry pedagogicznej, doskonalącej swoje umiejętności, jak również dzielący się swoimi doświadczeniami w publikacjach. Świadczy to o wysokim poziomie kształcenia ogólnego i zawodowego kadry.

Szkoła uczestniczy w programach edukacyjnych. Korzysta z projektu Augustowskiego Centrum Edukacyjnego „Archimedes”. ZST oraz Miasto Suwałki były wnioskodawcami projektu „Zawód to klucz do sukcesu” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Działania 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego. Projekt realizowano od 01.09.2009 do 30.06.2010 r. Głównym celem projektu było wyrównanie szans edukacyjnych uczniów szkoły i stworzenie optymalnych warunków do odniesienia sukcesu na egzaminach zewnętrznych oraz podniesienie atrakcyjności i skuteczności kształcenia zawodowego. W ramach projektu przeprowadzono zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, przygotowujące do egzaminów zewnętrznych, wyjazdy studyjne młodzieży oraz 4 koła zainteresowań z nowoczesnym sprzętem i pakietem materiałów edukacyjnych.

Szkoła jest też częstym uczestnikiem targów zawodowych, na których młodzież może zapoznać się z postępem technicznym w danej branży. Uczniowie technikum mechatroniki, technikum teleinformatyki, budownictwa czy grafiki biorą udział w takich targach i poznają zakłady oraz produkty na wysokim poziomie technologicznym.

Powiatowy Urząd Pracy w Suwałkach terytorialnie obejmuje gminy: Bakalarzewo, Filipów, Jeleniewo, Przerośl, Raczki, Rutka - Tartak, Suwałki, Szypliszki i Wizajny.

Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców w Suwałkach założono w listopadzie 1828 r. pod nazwą Cech Rzemiosł Różnych. Oprócz podstawowej działalności statutowej, jaką jest praktyczna nauka zawodu w zakładach rzemieślniczych, zadaniem Cechu jest utrwalanie więzi środowiskowych, postaw zgodnych z zasadami etyki i godności zawodu, a także prowadzenie działalności społeczno-organizacyjnej, kulturalnej, oświatowej i gospodarczej na rzecz członków i reprezentowanie ich interesów wobec organów administracji i sądów.

Centrum Kształcenia Praktycznego w Suwałkach (CKP) zostało powołane przez Kuratorium Oświaty w Suwałkach. Była to pierwsza placówka oświatowa tego typu w regionie. Nowa struktura organizacyjno-dydaktyczna powstała z połączenia funkcjonujących dotychczas w Suwałkach warsztatów szkolnych: Zespołu Szkół Zawodowych w Suwałkach, Zespołu Szkół Technicznych w Suwałkach.

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Suwałkach została powołana w 2005 r. Uczelnia kształci na kierunkach: architektura i urbanistyka, budownictwo, finanse i rachunkowość, ekonomia, filologia, pielęgniarstwo, ratownictwo medyczne, kosmetologia, bezpieczeństwo wewnętrzne, fizjoterapia, rolnictwo, transport, zarządzanie i inżynieria produkcji.

Firma **GASSTECH Przedsiębiorstwo Produkcyjne Sp. z o.o.** w Suwałkach powstała na terenie Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Zajmuje się produkcją i regeneracją narzędzi do

obróbki drewna i materiałów drewnopochodnych. Jest to firma komercyjna, która w trosce o wysoką jakość i zaawansowanie techniczne swoich wyrobów oraz długofalowy rozwój przedsiębiorstwa podjęła współpracę z wieloma szkołami wyższymi na terenie całej Polski, m.in. Politechniką Białostocką, Politechniką Gdańską, Politechniką Warszawską i Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Od kilku lat współpracuje ze szkołami kształcenia zawodowego głównie w formie praktyk zawodowych uczniów Zespołu Szkół Technicznych.

Firma AQUAEL jest jedną z największych tego typu firm na świecie: zatrudnia ponad 550 osób, ma wyposażone w nowoczesne maszyny zakłady produkcyjne o powierzchni ponad 20000 m² i oferuje swym klientom ponad 1200 produktów. AQUAEL produkuje obecnie niemal wszystko, co jest potrzebne do założenia i pielęgnacji akwarium słodkowodnego oraz stawu ogrodowego (łącznie ponad 1200 wyrobów). W ofercie firmy znajduje się również wiele produktów skierowanych do miłośników akwarystyki morskiej i terrarystyki..

Malow Spółka z o.o. w 1984 roku rozpoczęła produkcję, a w 1987 eksport mebli metalowych do Francji w ramach przedsiębiorstwa Polam-Suwałki. Oferta, dzięki swej kompleksowości, pozwala na wyposażenie biur, banków, szatni, gabinetów, archiwów wielu zakładów pracy, firm i urzędów, szkół i bibliotek, szpitali i gabinetów lekarskich, warsztatów samochodowych, ślusarskich i innych. Malow jest wśród 500 najbardziej innowacyjnych firm w Polsce, w 2009 otrzymała Certyfikat uprawniający ją do tego tytułu.

Współpraca na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy - formy i zakres współpracy

---

Współpraca z instytucjami rynku pracy

Powiatowy Urząd Pracy jest instytucją, która posiada informacje na temat potrzeb pracodawcy oraz umiejętności praktycznych, jakie powinni mieć absolwenci poszczególnych kierunków. Współpraca Zespołu Szkół Technicznych z Powiatowym Urzędem Pracy w Suwałkach jest wieloaspektowa i trwa od lat. Nie podpisano formalnego aktu partnerstwa ani umów. Nie ma takiej praktyki, jak twierdzi dyrektor PUP w Suwałkach, aby formalizować współpracę urzędu ze szkołami. Dyrektor PUP jest otwarta na podjęcie wspólnej inicjatywy, szerszej współpracy z ZST w dzieleniu się niezbędnymi informacjami. Niektóre **szkoły wnioskują o monitoring czy informację na temat rynku pracy, zawodach deficytowych czy nadwyżkowych w regionie**. Każda szkoła ma jednak możliwość bezpośredniego skorzystania z raportów na ten temat zamieszczonych na stronie internetowej PUP.

Współpraca z ZST polega głównie na pośrednictwie pracy. Dyrektor szkoły, poszukując nauczycieli zawodowych do pracy w Zespole, występuje z ofertą do PUP, a Powiatowy Urząd Pracy organizuje wtedy staże, na które są zawierane umowy.

Inną formą współpracy jest wymiana doświadczeń, m.in. podczas seminarium organizowanego w ramach Ogólnopolskich Dni Kariery. Seminarium odbyło się w 2010 r. w ZST, gdzie byli obecni doradcy z PUP, pracodawcy oraz nauczyciele przedmiotów zawodowych.

Jako formę współpracy można również wymienić **organizowane pogadanki i spotkania dla uczniów szkoły**. Wcześniej spotkania z młodzieżą odbywały się w szkole na zaproszenie

dyrektora, potem została przyjęta zasada, że to uczniowie przychodzą do PUP na zajęcia i spotkania z doradcą zawodowym. ZST systematycznie korzysta z tej formy współpracy. Uczniowie zdobywają wiedzę o rynkach pracy, o zapotrzebowaniu na poszczególne zawody, specjalności, zawodach przyszłości, kierunkach kształcenia, dowiadują się, co warto studiować w perspektywie kilku lat, na co zwracać uwagę, kształcąc się w danym kierunku.

W zakresie doradztwa zawodowego szkoła współpracuje również z Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Suwałkach. Odbywają się spotkania z doradcami zawodowymi w zakresie orientacji zawodowej. Dotyczy to głównie uczniów klas starszych – trzeciej, czwartej.

Współpraca z pracodawcami

Zespół Szkół Technicznych współpracuje z wieloma przedsiębiorcami lokalnymi w branżach, które są odpowiednie do kierunków kształcenia. Oprócz firm objętych badaniem są to przedsiębiorstwa takie jak: PRIBO Suwałki, Salag Sp. z o.o., Idea North Sp. z o. o. i inne mniejsze zakłady rzemieślnicze.

Najszersza współpraca z pracodawcami jest związana z uczniami, którzy mają z **firmami podpisane umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego oraz odbywają praktyki zawodowe**. Współpraca ta ma sformalizowany charakter. Co roku jest podpisywana jest umowa ze szkołą na praktyki zawodowe zgodnie z wymogami oraz indywidualne umowy z uczniami. Inną formą współpracy był **współdział w projekcie** „Świadomy wybór pewny sukces – projekty rozwojowe dla szkół zawodowych” współrealizowanym przez Wyższą Szkołę Administracji Publicznej w Białymstoku, gdzie odbyły się **spotkania młodzieży z lokalnymi pracodawcami**.

Oprócz praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu **szkoła organizuje wycieczki o profilu zawodowym**. Uczniowie odwiedzają te zakłady zgodnie z profilem nauczania. Uczniowie klasy IV technikum budownictwa odwiedzają np. cyklicznie place budów, aby zaobserwować różnice w stopniu zaawansowania robót. Uczniowie poznają charakter pracy, zdobywają wiedzę związaną z realizacją prowadzonych prac w odniesieniu do poszczególnych elementów budowy.

Nauczyciele Zespołu Szkół Technicznych uczestniczą w projektach, które służą aktualizacji ich umiejętności. Przykładem takiego działania jest wizyta studyjna nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych o profilu budowlanym, w tym nauczycieli ZST, w zakładzie betonu komórkowego YTONG w Ostrołęce. Przygotowany specjalnie z myślą o nauczycielach program składał się z części teoretycznej i praktycznej. Uczestnicy wizyty mieli okazję wysłuchać prezentacji doradcy technicznego o energooszczędnych rozwiązaniach SILKA YTONG oraz zobaczyć z bliska, jak produkowane są bloczki YTONG. Nauczyciele wzięli również udział w pokazie murowania.

Współpraca z organizacjami pracodawców

Cech Rzemiosł i Przedsiębiorców w Suwałkach współpracuje z Zespołem Szkół Technicznych w zakresie doksztalcania praktycznego uczniów szkoły przez członków cechu. Współpraca z firmami rzemieślniczymi jest niezbędna. **Uczniowie zgłaszają się do Cechu przed podjęciem nauki w szkole w celu sfinalizowania nauki zawodu u konkretnego pracodawcy**. Za pośrednictwem Cechu podpisywana jest umowa o pracę między uczniem a pracodawcą

(formalnie umowa jest podpisywana przez przedstawiciela ustawowego ucznia – rodzica lub opiekuna prawnego). Uczeń staje się tzw. pracownikiem młodocianym. Zajęcia ogólnokształcące oraz teoretyczne z danego zawodu odbywają się natomiast w Zespole Szkół Technicznych.

Współpraca z uczelniami wyższymi

Zespół Szkół Technicznych w wielu obszarach współpracuje z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Suwałkach. **Uczelnia wspomaga m.in. kształcenie kadr dla Zespołu, organizując studia podyplomowe, szkolenia, konferencje.** Młodzież ZST korzysta również z oferty uczelni **w zakresie szkoleń** np. udzielania pierwszej pomocy, udział w projekcie „Poszerzamy horyzonty” – jest to „Akademia Maturalna”, w której ramach przeprowadzone były kursy przygotowawcze do matury.

Ważnym elementem współpracy, z punktu widzenia doskonalenia kadry dydaktycznej ZST jest projekt Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Suwałkach pt. „Budownictwo – nowoczesny nauczyciel przedmiotów zawodowych” polegający na **podwyższeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli zawodu w kierunku budownictwo**. Celem projektu jest umożliwienie doskonalenia zawodowego 45 nauczycielom przedmiotów zawodowych i instruktorom praktycznej nauki zawodu w kierunku budownictwo przez udział w stażach. W ramach projektu zostanie opracowany program doskonalenia zawodowego, nauczyciele skorzystają ze szkoleń teoretycznych, szkoleń z metodyki kształcenia zawodowego, wezmą udział w ćwiczeniach laboratoryjnych oraz stażach realizowanych w przedsiębiorstwach budowlanych. Adresatami projektu są nauczyciele z dwóch województw (podlaskiego i warmińsko-mazurskiego), zatrudnieni w szkołach ponadgimnazjalnych w charakterze nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu w kierunku budownictwo. Potrzeba zorganizowania projektu wynika z przeświadczenia, iż od umiejętności, kompetencji i aktualnej wiedzy wykładowców zależy poziom kształcenia przyszłych kadr przedsiębiorstw budowlanych. Ważne jest więc, aby wiedza zdobyta przez uczestników projektu przekładała się na wysokiej jakości kształcenie w dziedzinie budownictwa. W projekcie biorą udział podlaskie i warmińskie przedsiębiorstwa z branży budowlanej, w których uczestnicy projektu odbędą staże.

System powstawania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych

---

Podczas tworzenia nowego kierunku szkoła zwraca się za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy z prośbą o opinię do powiatowej rady zatrudnienia. Niestety, jak podkreśla dyrektor PUP, opinia ta nie ma wpływu na uruchamianie nowych kierunków. **Powiatowa Rada Zatrudnienia jest tylko organem doradczym i nie odgrywa znaczącej roli w tworzeniu nowych kierunków.** Niezależnie od tego, czy jej opinia jest pozytywna czy też nie, kierunek i tak ma szansę powstać, jeżeli projekt ma duże wsparcie dyrektora szkoły, rodziców oraz środowiska lokalnego. PUP proponuje negocjacje na linii dyrektor szkoły – powiatowa rada zatrudnienia.

Na etapie tworzenia nowego kierunku **prowadzone są konsultacje z Centrum Kształcenia Praktycznego (CKP)**. CKP przedstawia, jakim wyposażeniem dysponuje i jaki nowy kierunek ewentualnie może powstać na podstawie dostępnej bazy w postaci pracowni i urządzeń. W przyszłym roku szkolnym planowane jest uruchomienie nowego kierunku związanego z energetyką odnawialną w Zespole Szkół Technicznych. Centrum już w tym roku planuje zakup

solara, pompy ciepłej, tak aby przy wprowadzaniu nowego kierunku CKP był przygotowany do przyjęcia uczniów na zajęcia praktyczne w nowym zawodzie.

Pracodawcy nie biorą udziału w rozmowach dotyczących powstawania nowych kierunków, chociaż widzą także potrzebę. Zdarza się, że podczas nieformalnych rozmów z dyrekcją szkoły firmy zgłaszają swoje sugestie. **Trudno jest bowiem czasami znaleźć pracownika z niezbędnymi w danej chwili umiejętnościami, gdy z innymi umiejętnościami zgłasza się 300 chętnych.** Przedsiębiorcy chcieliby mieć wpływ zarówno na program nauczania przedmiotów zawodowych w szkole jak i na program praktyk, który powinien być ściśle związany z funkcjonowaniem zakładu pracy.

Opinie o współpracy i jej perspektywach – korzyści i bariery

Korzyści ze współpracy

Firmy wymieniają wymierne korzyści współpracy z ZST: są to **praktyki – pracownik nie jest wynagradzany przez firmę, a potrafi być przydatny, o ile jest dobrze zarządzany i wykazuje chęć.** Konieczność opieki nad praktykantem ze strony firmy jest pewnym utrudnieniem, ale na tym polega współpraca, z której korzyści odbiera jedna i druga strona.

Firmy niejednokrotnie zatrudniają w przyszłości ucznia, który wcześniej odbywał praktyki. Ponieważ szkoła wysyła uczniów na praktyki, praktykanci poznają park maszynowy, poznają technologię według której działa firma, to z ich szeregów, po skończeniu szkoły zatrudniany jest pracownik. W przypadku jednej z badanych firm w okresie wakacyjnym, gdy większość pracowników bierze urlop, firma potrzebuje pracowników sezonowych. Wówczas uczniowie klas wyższych, którzy są już pełnoletni, podpisują z firmą umowę zlecenie na dwa tygodnie lub na miesiąc. Dzięki praktykantom firma ma wyszkoloną kadrę. I dzięki takiej współpracy z uczniami podczas wakacji, a później absolwentami odbywa się rekrutacja pracowników.

Jednocześnie należy podkreślić korzyści dla uczniów Zespołu Szkół Technicznych, np. sprzęt, którym dysponują firmy, jest bardziej nowoczesny niż ten, którym posługuje się szkoła. **Uczniowie dzięki praktykom poznają nowoczesny park przemysłowy oraz technologię produkcji, a także sam sposób organizacji pracy i zarządzania.** Uczeń nabywa nie tylko umiejętności praktycznych, ale także obserwuje pracę wszystkich działów, np. projektowania, obróbki, kontroli jakości, ruchu, dział marketingu, narzędziowni. Firma zapoznaje praktykanta z procesem produkcji, poznaje przepisy BHP oraz podstawową wiedzę z prawa pracy.

Z punktu widzenia marketingu firmy **organizacja praktyk buduje pozytywny wizerunek przedsiębiorstwa.** Uczniowie ZST zdobywają większą wiedzę na temat firmy a firma pozyskuje nowych klientów.

Jeden z pracodawców zasugerował zwiększenie współpracy ze szkołą, na etapie tworzenia elementów, których sama nie jest w stanie wykonywać i zlecać szkole jako podwykonawcy.

Bariery we współpracy

Głównym powodem ograniczonej współpracy ze szkołami zawodowymi jest brak **elastyczności ze strony szkół w zakresie dostosowywania programów nauczania do potrzeb pracodawcy**.

Bardzo istotna jest też postawa samych uczniów, którzy coraz częściej nie są zainteresowani zdobywaniem praktyki zawodowej. **Ogromnym problemem jest dyscyplina pracy pracowników młodocianych**, na porządku dziennym są nieobecności nieusprawiedliwione oraz samowolne opuszczanie stanowisk pracy.

Kolejnym utrudnieniem jest fakt, że instruktorzy praktycznej nauki zawodu czy opiekunowie praktyk wyznaczeni do opieki nad uczniami są jednocześnie obciążeni swoimi codziennymi obowiązkami zawodowymi i nie mogą poświęcić praktykantom całej swojej uwagi.

Oczekiwania wobec współpracy

Programy nauczania są tak skonstruowane, że mają przygotować uczniów do pracy zawodowej, ale jest też duży nacisk na przedmioty ogólne. Firma nie **oczekuje, że uczeń nabędzie w szkole specjalistycznych umiejętności**, ale powinien zdobyć podstawową wiedzę techniczną. Opinię tę potwierdza przedstawiciel Centrum Kształcenia Praktycznego, jego zdaniem pracodawcy zwykle chcą mieć ucznia już przyuczonego do konkretnego stanowiska pracy, do wykonywania określonych robót, ale kształcenie odbywa się zgodnie z programem nauczania. Pracodawcy w większości twierdzą, że szkoła w ogóle nie przygotowuje do wykonywania zawodu.

Dyrektor jednej z badanych firm stwierdza, że współpraca środowisk lokalnych jest korzystna dla wszystkich. Jeżeli szkoła będzie kształcić w takich kierunkach jakie jest zapotrzebowanie, szkoła będzie się rozwijała. Jeżeli przedsiębiorcy będą mieli wykształconych pracowników w danym kierunku, w jakim potrzebują, to wszyscy będą zadowoleni. To powinna być podstawa kształcenia. Pozytywnie ocenia współpracę środowisk lokalnych na rzecz rozwoju edukacji zawodowej w porównaniu do samorządów w większych miastach (Gdańsk, Toruń), kontakt w mniejszych miastach jest łatwiejszy i decyzję zapadają szybciej.

Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy uważa, że współpraca powinna obejmować szkoły, pracodawców i powiatowe urzędy pracy. PUP i szkoły zawodowe były uczestnikami spotkań na temat zmian w edukacji, gdzie pracodawcy przekazywali informacje dotyczące wad w szkolnictwie zawodowym oraz jakie umiejętności, jakie muszą posiadać młodzi ludzie, aby podjąć pracę.

Pracodawcy uważają, że w zakresie rozwoju kształcenia zawodowego powinny współpracować zarówno organy założycielskie szkół, jak i dyrektorzy placówek oraz pracodawcy. Pracodawcy powinni mieć większy wpływ w takich dziedzinach jak:

- organizacja praktycznej nauki zawodu,
- uruchomienie nowych kierunków nauczania,
- aktualizacji kompetencji zawodowych nauczycieli,
- program nauczania przedmiotów zawodowych.

Podsumowanie

Suwałki są miastem, które nie ma dużych firm produkcyjnych i zbyt wiele miejsc pracy. W dniu 9 stycznia 2009 r. podpisano porozumienie pomiędzy Centrum Kształcenia Praktycznego w Suwałkach a Parkiem Naukowo-Technologicznym Polska-Wschód w Suwałkach Sp. z o.o. Celem porozumienia jest podniesienie poziomu jakościowego kształcenia praktycznego zapewniającego zdobycie umiejętności zawodowych uczniów zgodnych z oczekiwaniami pracodawców oraz wspólne pozyskiwanie środków unijnych, szczególnie w zakresie projektów upowszechniających innowacje i nowe technologie.

Zmiany w edukacji, jakie powinny nastąpić w szkołach zawodowych, są niezbędne. Jednocześnie istotny problem stanowią bariery finansowe. Szkoły mają przestarzałą bazę dydaktyczną, stare maszyny, urządzenia i nie są w stanie z dnia na dzień przejść oczekiwanych i niezbędnych zmian. Edukacja zawodowa wymaga olbrzymiego skoku aby dotrzymać kroku zmianom systemowym. Należy podjąć się opracowania podręczników kształcenia praktycznego uwzględniającego nowe trendy. Szkołom brakuje specjalistów – nauczycieli zawodów praktycznych, którzy ukończyli odpowiedni kierunek kształcenia i kurs pedagogiczny, a także mają predyspozycje do zawodu.

Nowoczesne technologie, park maszynowy jest potrzebny do kształcenia pracowników, którzy będą umieli sprostać wymaganiom rynku pracy. Edukacja nigdy nie nadąży za zmianami rynku pracy, nawet przy olbrzymich chęciach i możliwościach. Szkoła, chcąc zmienić kształcenie praktyczne, powinna konsultować z pracodawcami, jakich pracowników potrzebują, jakie umiejętności absolwenci powinni posiadać. Pracodawca, planując rozwój firmy, kupując maszyny, powinien się natomiast kontaktować się ze szkołą i informować, jakich pracowników będzie w przyszłości potrzebować. Pracodawca powinien mieć wpływ zarówno na program nauczania przedmiotów zawodowych w szkole, jak i na program praktyk, który powinien być ściśle związany z funkcjonowaniem zakładu pracy. Obecnie ocena współpracy na szczeblu szkoły – pracodawcy jest bardzo niska. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest znikomy wpływ pracodawców na kształt kształcenia zawodowego, zarówno na kierunki jak i program nauki.

3.4. Podsumowanie Modułu II

Przeprowadzona diagnoza środowisk lokalnych w zakresie współpracy na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy w województwie podlaskim pokazała, że w regionie nie funkcjonują lokalne (powiatowe) ani regionalne partnerstwa na rzecz rozwoju edukacji. Podczas badania napotkano wiele przykładów współdziałania różnych podmiotów, rzadko jednak jest ono sformalizowane i obejmuje wyłącznie współpracę dwustronną. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na to, że inicjatorem działań na rzecz rozwoju edukacji zawodowej w lokalnych środowiskach są przede wszystkim szkoły. Wiele zależy od specyfiki środowiska lokalnego oraz aktywności szkoły, a zwłaszcza dyrektora i zespołu nauczycielskiego, którzy część działań, rozwijają je, dbając zarówno o wszechstronny rozwój młodzieży jak i promocję szkoły w środowisku. Szkoły nawiązują zróżnicowane formy współpracy z instytucjami rynku pracy, uczelniami wyższymi, pracodawcami, samorządem lokalnym w celu wymiany doświadczeń, wprowadzania innowacji, dostosowania oferty edukacyjnej i zwiększenia kształcenia w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy.

Jak wynika z badania w istocie decydującą rolę w procesie tworzenia nowych kierunków kształcenia szkoły odgrywa szkoła i jej dyrekcja. Większość instytucji współpracujących ze szkołami nie uczestniczy w formalnych konsultacjach uruchamiania nowych kierunków kształcenia, powołując się na brak ustawowego obowiązku. Dyrektor szkoły nie tylko zasięga opinii organu prowadzącego i Powiatowej Rady Zatrudnienia, lecz także prowadzi nieformalne konsultacje z Powiatowym Urzędem Pracy, pracodawcami i innymi podmiotami. Jednym z głównych czynników decydujących o otwarciu nowego kierunku jest popyt ze strony uczniów. To popularność danego kierunku wśród młodzieży ma wpływ zarówno na jego otwarcie, jak i na zamknięcie.

Istnieje wiele różnorodnych form współpracy szkoły z instytucjami i przedsiębiorcami na rzecz rozwoju edukacji zawodowej. Tylko część z nich przyjmuje sformalizowaną postać. Niektóre formy są ujęte w ramy organizacyjne i prawne, w przypadku innych zaś istnieją tylko pewne wypracowane przez partnerów formy działania. Zazwyczaj jedyną formą współpracy mającą sformalizowany charakter jest organizowanie praktyk zawodowych – szkoły co roku podpisują umowy na realizację praktyk z pracodawcami. Zdarza się również, że podpisywane są umowy na świadczenie konkretnych usług, np. doradztwa zawodowego. Część placówek jest w trakcie podpisywania wieloletnich porozumień z pracodawcami oraz innymi instytucjami, z którymi od wielu lat podejmują wspólne działania. Podczas badania nie zidentyfikowano żadnego formalnie funkcjonującego partnerstwa na poziomie powiatu, w którego działania byłyby włączone jednostki oświatowe, samorządowe i pracodawcy.

Zdiagnozowano obszary współpracy z poszczególnymi typami podmiotów: przedsiębiorców, organizacji przedsiębiorców, publicznych służb zatrudnienia, Ochotniczych Hufców Pracy i innych instytucji. W przypadku przedsiębiorców i organizacji pracodawców współpraca jest związana, w zdecydowanej większości przypadków, z organizacją praktyk zawodowych. Natomiast współpraca z innymi typami instytucji często ogranicza się do realizacji przez te instytucje swoich zadań statutowych np. doradztwa zawodowego, informowania o zawodach nadwyżkowych i deficytowych.

W trakcie badania instytucje wskazywały wiele korzyści, które niesie ze sobą współpraca:

- satysfakcja, jaką daje pomoc młodzieży,
- profesjonalne przygotowanie młodzieży do wejścia na rynek pracy,
- uczniowie mogą w praktyce nauczyć się zawodu, ale też wejść w rolę pracownika,
- możliwość wykreowania za pomocą współpracy pozytywnego wizerunku firmy,
- pomoc w funkcjonowaniu działów przedsiębiorstwa, w których odbywają praktyki,
- zatrudnienie w przyszłości ucznia, który wcześniej odbywał praktyki,
- uczniowie, dzięki praktykom, poznają nowoczesny park przemysłowy oraz technologię produkcji.

Istnieją również pewne bariery:

- brak systemu zapewnienia środków finansowych na organizację kształcenia praktycznego,
- dodatkowe obciążenia administracyjne i organizacyjne,
- za krótki okres praktyki,
- podejście uczniów do odbywania praktyki, nastawienie na „zaliczenie” praktyki,
- uczniowie często nie są dopuszczani do specjalistycznego sprzętu, a tym samym nie mogą nabyć umiejętności obsługi tego sprzętu,
- brak elastyczności ze strony szkół w zakresie dostosowywania programów nauczania do potrzeb pracodawcy.

Zarówno pracodawcy jak i szkoły postulują stworzenie przez państwo i samorząd lokalny systemu finansowego, wspierającego kształcenie uczniów w miejscu pracy, np. wprowadzenia ulg finansowych dla pracodawców zajmujących się praktycznym edukowaniem młodzieży czy możliwości odpisywania przez pracodawców kosztów związanych z kształceniem zawodowym młodzieży. Przedsiębiorcy postrzegają współpracę ze szkołą jako koszt. Ponoszą dodatkowe wydatki wynikające na przykład z zaangażowania pracowników szkolących uczniów.

Podejmowane przez szkoły działania w zakresie współpracy ze środowiskiem lokalnym mają doprowadzić do znaczącej poprawy jakości i atrakcyjności kształcenia w szkole, jak również do lepszego dostosowania wiedzy i umiejętności absolwentów do potrzeb zmieniającego się regionalnego, krajowego i europejskiego rynku pracy.

Wszystkie badane instytucje i przedsiębiorcy wskazują ogromne znaczenie wspólnego działania w dziedzinie kształcenia zawodowego, istnieje potrzeba współpracy środowisk lokalnych na rzecz rozwoju edukacji zawodowej. Wśród obszarów, w których istotne jest zaangażowanie różnych podmiotów można wskazać:

- organizowanie praktycznej nauki zawodu, doradztwo zawodowe,
- uruchamianie kierunków nauczania,
- program nauczania przedmiotów zawodowych,
- aktualizację kompetencji zawodowych nauczycieli.

4. Moduł III. Badanie potrzeb edukacyjnych 17 wybranych szkół

4.1. Wstęp

Ta część raportu przedstawia modelowy program rozwojowy w ujęciu możliwych celów i obszarów dostosowania oferty edukacyjnej szkoły zawodowej do potrzeb lokalnego rynku pracy. Kontekst opracowania modelu dotyczy więc przede wszystkim polityki rynku pracy, a opracowany model może być instrumentem przeciwdziałania bezrobociu absolwentów szkół zawodowych oraz podniesienia jakości kadr regionalnej gospodarki. Obszary te leżą w zainteresowaniach instytucji rynku pracy zamawiającej raport. Celem opracowania modelowego programu rozwojowego jest zwiększenie efektywności kształcenia zawodowego poprzez zaproponowanie szkołom zawodowym uniwersalnego narzędzia ułatwiającego aplikowanie o środki na finansowanie programów rozwojowych. Z drugiej strony modelowy program rozwojowy powinien zwiększać efektywność, trafność i trwałość prac modernizacyjnych partych o zaproponowany model, obligując lub zachęcając szkołę do ujęcia wielu odizolowanych działań i inicjatyw modernizacyjnych w kompleksowym programie rozwojowym wpływającym na faktyczny i trwały rozwój szkoły. Dlatego też, opracowanie modelu programu rozwojowego związane będzie kolejno z:

- Uzasadnieniem i przyjęciem założeń dotyczących rozumienia efektywności kształcenia zawodowego,
- Uzasadnieniem i przyjęciem założeń dotyczących zakresu, ogólności możliwych dostosowań,
- Oceną potencjału programu rozwojowego w kontekście innych popularnych narzędzi modernizacyjnych,
- Przyjęciem i opisaniem 3 kontekstów – wymiarów modelu programu rozwojowego i odniesienie ich do dopuszczalnych form wsparcia w ramach Działania 9.2. PO KL oraz Kompetencji Kluczowych,
- Prezentacją przykładowych kompozycji programów rozwojowych w oparciu model programu z rekomendacjami dotyczącymi optymalnych rozwiązań,
- Rekomendacjami dotyczącymi zasad przygotowania wniosku o dofinansowanie wybranej kompozycji programu rozwojowego, w tym formacie opisu programu rozwojowego,
- Metodą wyboru 17 szkół zawodowych do współpracy przy przygotowaniu programów rozwojowych dla tych szkół opartych na modelowym programie rozwojowym.

4.2. Modernizacja oferty edukacyjnej szkoły zawodowej w kontekście potrzeb rynku pracy – dostosowanie w ujęciu lokalnym i globalnym

---

Dostosowanie oferty edukacyjnej szkoły zawodowej do potrzeb rynku pracy jest kluczowym wyzwaniem dla specjalistów podejmujących się trudu modernizacji kształcenia zawodowego. Przygotowanie narzędzi wspierających procesy modernizacyjne w szkole zawodowej odpowiadających na potrzeby rynku pracy oraz ściśle z nim związane potrzeby edukacyjne uczniów szkół zawodowych wpisują się w politykę rynku pracy i mogą być kluczowym instrumentem przeciwdziałania bezrobociu młodzieży oraz rozwoju kadr na potrzeby lokalnej gospodarki. W tym ujęciu modernizacja oferty edukacyjnej szkół zawodowych w naturalny sposób staje się wyzwaniem dla instytucji rynku pracy, które na co dzień nie są kojarzone z edukacją czy oświatą. Nowoczesne i otwarte szkolnictwo zawodowe funkcjonujące w kontekście potrzeb rynku pracy jest w stanie wpływać na statystyki rynku pracy znacznie efektywniej i trwalej niż doraźne interwencje kierowane do osób bezrobotnych. Zważywszy na fakt, iż inicjatorem niniejszego opracowania jest Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, należy przyjąć, iż właśnie kontekst rynku pracy będzie kluczowy w ocenie efektywności kształcenia zawodowego, a dostosowanie szkół do potrzeb rynku pracy najistotniejszym aspektem modernizacji oferty edukacyjnej szkoły.

Założenia dotyczące sposobu ujęcia problematyki efektywności kształcenia

Powyższe ujęcie ma charakter założenia wyjściowego wpływającego istotnie na zakres całego opracowania oraz sposób stawiania akcentów. Przykładem tej zasady jest rozstrzygnięcie kwestii efektywności kształcenia, a co za tym idzie doboru instrumentów modernizacyjnych wpływających na efektywność rozumianą w taki a nie inny sposób. W literaturze dotyczącej kształcenia zawodowego³⁵ wskazuje się na dwa rodzaje miar efektywności systemów kształcenia. Pierwsza ma charakter ogólny – odpowiada na pytanie, czy system edukacji umożliwia kształtowanie społeczeństwa wykształconego, czyli uzyskanie przez większość obywateli wykształcenia zasadniczego, średniego lub wyższego. Druga grupa miar umożliwi określenie, czy system edukacji zawodowej umożliwia znalezienie, w stosunkowo krótkim czasie, odpowiedniej pracy. Pierwsza to efektywność ogólna lub globalna systemu edukacji w danym kraju, druga kategoria to efektywność zatrudnieniowa; dotyczy ona głównie skuteczności albo efektów edukacji zawodowej z punktu widzenia zatrudnialności absolwentów szkół. Pierwszą możemy mierzyć przy zastosowaniu wskaźnika pozytywnego odpowiadając na pytanie, jakie jest wykształcenie ludzi młodych w wieku 20- 24 lat? Efektywność taką możemy mierzyć wskaźnik obliczanym jako udział procentowy osób w wieku 20-24 lat z wykształceniem co najmniej zasadniczym zawodowym, w ogólnej liczbie osób w tym wieku. Wskaźnik ten ilustruje ogólną sprawność lub efektywność systemu edukacji w danym kraju lub regionie. Im wyższy jest ten wskaźnik, tym sprawniejszy jest system edukacji. Konsekwentnie badając poszczególne szkoły zawodowe można interesować się poziomem zdawalności egzaminu końcowego w danej szkole. Efektywność tę możemy też mierzyć za pomocą wskaźnika negatywnego, pytając o procentowy udział osób w wieku 18-24 lat z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym, które nie

---

³⁵ Kabaj M., (2010), System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności. Diagnoza i elementy programu szerszego wdrożenia dualnego systemu kształcenia w Polsce, Związek Rzemiosła Polskiego, Warszawa, s. 47 i następn.

kontynuują nauki lub nie doksztalcają się w ludności ogółem w tym wieku. Pytania te mogą inspirować specjalistów od edukacji do podnoszenia jej jakości, jednak celem wszystkich starań będzie w tym przypadku zdolność szkoły do przygotowania ucznia do egzaminu końcowego. Niestety, podejście takie jest zbyt często reprezentowane przez specjalistów odpowiedzialnych za zarządzanie oświatą, a może powodować kluczowe dla rynku pracy konsekwencje, gdy jest reprezentowane w szkolnictwie zawodowym. Tymczasem jednym z głównych celów kształcenia zawodowego jest przygotowanie młodych ludzi do pracy. Miarą efektywności kształcenia w tym ujęciu powinna być ocena stopnia przygotowania absolwentów do podjęcia pracy. W tym przypadku, zgodnie z cytowaną literaturą, można się posłużyć trzema współzależnymi miarami efektywności zatrudnieniowej kształcenia zawodowego. Pierwszą miarą jest odsetek absolwentów szkół zawodowych, którzy znajdują pracę po ukończeniu szkoły lub odsetek młodzieży pozbawionej pracy, czyli stopa bezrobocia młodzieży w porównaniu z ogólną stopą bezrobocia. Drugą miarą może być czas potrzebny na znalezienie zatrudnienia po ukończeniu szkoły zawodowej. Można też mierzyć odsetek absolwentów, którzy bezpośrednio po ukończeniu szkoły muszą przejść praktyczną naukę zawodu w systemie kształcenia pozaszkolnego (kursy i dodatkowe szkolenia), aby znaleźć pracę³⁶.

Powyższy przykład pokazuje, w jaki sposób przyjęte założenie wpływa na poruszane w dalszej części opracowania zagadnienia. W przypadku przyjęcia kluczowego kontekstu rynku pracy, będzie interesować nas bardziej efektywność drugiego rodzaju, a wszelkie działania modernizujące ofertę edukacyjną szkoły zawodowej będą miały na uwadze przede wszystkim możliwość znalezienia pracy absolwentów szkoły zawodowej. Poziom zdawalności egzaminu końcowego czy kontynuowanie nauki jest w tym przypadku sprawą drugorzędną, co znaczy że nie musi być pominięty, jeżeli zdanie egzaminu końcowego wpływa na możliwości zatrudnieniowe absolwentów. To podejście jest oczywiście bardziej interesujące dla instytucji rynku pracy niż teoretyków edukacji jako takiej, lecz co najważniejsze nie zamyka drogi do oddziaływań modernizacyjnych na efektywność samego procesu kształcenia (doskonalenie metod przygotowania ucznia do egzaminu końcowego) – stawia jednak akcenty na to co jest nadrzędne i ważniejsze w procesie modernizacji szkoły zawodowej.

Kontekst rynku pracy w modernizowaniu edukacji ma więc charakter fakultatywny i działać może na zasadzie dowolnie przyjętego założenia. W przypadku edukacji zawodowej, przyjęcie tego założenia wydaje się oczywiste.

Założenia dotyczące sposobu ujęcia zakresu dostosowania

Drugim założeniem, wpływającym na konstrukcję modelowego programu rozwojowego, jest sposób rozumienia lub ujęcia kontekstu rynku pracy. Jak już wcześniej ustalono, chodzi w tym przypadku o zatrudnialność lub inaczej, możliwość znalezienia pracy przez absolwenta szkoły zawodowej. W ujęciu najbardziej wąskim można by przyjąć, że chodzi o możliwość znalezienia pracy w zawodzie, w którym uczył się absolwent szkoły zawodowej. Stawiając dalsze rygory, w myśl których szkoły zawodowe są po to, by przygotować kadry dla lokalnej gospodarki (wszak są w większości przypadków zarządzane przez samorządy lokalne), należałoby uznać, iż chodzi o możliwość znalezienia pracy przez absolwenta na lokalnym rynku pracy. W tym najbardziej wąskim, a jednocześnie najbardziej ambitnym ujęciu, kluczowe w działaniach modernizacyjnych

---

³⁶ Kabaj M., (2010) System kształcenia, op.cit.

będzie dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnych rynków pracy. Jest to **ujęcie lokalne** dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.

W ujęciu tym należy interesować się mapami kształcenia zawodowego w regionie w kontekście mapy popytu na poszczególne zawody. Jak wskazuje praktyka i przeprowadzone badania, opisane w pierwszej części raportu, dostosowanie w tym przypadku nie jest zadawalające i wielokrotnie wskazuje na oderwanie szkół zawodowych od rzeczywistości powiatowego rynku pracy. Fakt ten może być najistotniejszym wyzwaniem dla specjalistów chcących modernizować ofertę edukacyjną szkół zawodowych i wydaje się wskazywać na prostą receptę. Wystarczy zmienić w taki sposób kierunki kształcenia, by odpowiadały analizie zawodów nadwyżkowych i deficytowych w powiecie. Jednak poziom faktycznego dostosowania powinien budzić wątpliwości czy ujęcie takie jest prawidłowe. Nie można przecież przyjąć, że aktualna oferta kierunków kształcenia zawodowego nie uwzględniała potrzeb lokalnego rynku pracy na etapie jej przygotowania czy wdrażania. Wywiady przeprowadzone z organami prowadzącymi szkoły zawodowe i dane z badań jakościowych w tych szkołach nie upoważniają do stwierdzenia, że dotychczasowa oferta, odstająca dziś od potrzeb powiatowych rynków pracy, była tworzona w całkowitym oderwaniu czy ignorowaniu statystyk powiatowych. Analiza tego stanu rzeczy, wskazuje raczej na wadliwość lub co najmniej niewystarczalność takiego podejścia.

Po pierwsze, statystyki powiatowych urzędów pracy nie do końca przekładają się na faktyczne pochodzenie czy zamieszkanie absolwentów szkoły. Granice powiatowych rynków pracy nie muszą odpowiadać miejscom, w których absolwenci szkoły będą poszukiwać pracy. Nowoczesny i jednolity rynek pracy nie uznaje granic przyjętych na potrzeby zarządzania polityką edukacyjną czy rynkiem pracy. Poprawne byłoby w tym przypadku przyjęcie także statystyk powiatów ościennych, a być może idąc dalej, przyjęcia jako punkt odniesienia możliwości zatrudnienia absolwentów przez regionalny rynek pracy. Tymczasem statystyki popytu na poszczególne zawody w ujęciu regionu są z natury bardziej ogólne i nie mogłyby w uzasadniony sposób różnicować oferty edukacyjnej szkół zawodowych w poszczególnych powiatach. W podobny sposób mniejszą możliwość oddziaływania na ofertę edukacyjną poszczególnych szkół zawodowych mają branże kluczowe dla regionu czy „startery podlaskiej gospodarki”. Mogą stanowić drogowskaz do kształtowania oferty, jednak są zbyt słabym argumentem dla decyzji czy opinii podejmowanych przez organy prowadzące szkoły zawodowe w poszczególnych powiatach. Z drugiej strony naturalną przyczyną braku dostosowania oferty edukacyjnej jest wysoka inercja kształcenia zawodowego w stosunku do dynamiki zmian na lokalnych rynkach pracy. Upadłość kluczowego pracodawcy w powiecie z dnia na dzień może odmienić powiatowy rynek pracy w kontekście zawodów nadwyżkowych i deficytowych. Podobne rewolucje mogą czynić zjawiska globalne takie jak kryzys, które przychodzą szybciej i częściej niż cykl kształcenia. Jednym słowem od momentu podjęcia, wydawać by się mogło trafnej, decyzji o otwarciu nowego kierunku pod wpływem analizy listy zawodów deficytowych do momentu wyjścia na rynek pracy absolwenta szkoły zawodowej upływa tak dużo czasu, że rynek pracy może swobodnie nasycić się pracownikami doszkalonymi na potrzeby pracodawców w ramach pozaszkolnego kształcenia ustawicznego lub może odwrócić się trend gospodarczy kształtujący wcześniej zdiagnozowany popyt. Modernizowanie szkoły zawodowej w tak wąskim ujęciu dostosowania, jest więc przedsięwzięciem mocno ryzykownym a jak wskazuje praktyki w konsekwencji mało efektywnym.

Podejściem alternatywnym, które należałoby przyjąć na mocy założenia, jest **ujęcie globalne** dostosowania do rynku pracy. Mamy w tym przypadku na myśli szersze ujęcie rynku pracy i szersze rozumienia zatrudnialności. Przywołując wcześniejszą definicję efektywności będziemy mieć tu na myśli możliwość znalezienia pracy w ogóle przez absolwenta szkoły i jego dostosowanie do zmieniających się wymogów rynku pracy. Podejście to jest bardziej naturalne dla polityki rynku pracy, w której chodzi o zatrudnialność w ogóle, a nie efektywność kształcenia dla danego zawodu, która zgodnie z wcześniejszymi rozstrzygnięciami, może bardziej dotyczyć specjalistów od edukacji niż od rynku pracy. Wskaźnik bezrobocia młodzieży nie odnosi się do braku pracy w danym zawodzie lecz do braku możliwości pracowania w ogóle. Wysoce efektywne wykształcenie zawodowe w zawodzie, który nagle okazał się zawodem deficytowym jest w tym ujęciu sprawą drugorzędną, jeżeli świetnie wykształcony absolwent z wzorowym dyplomem pozostaje bez pracy.

Dualny System Kształcenia a zakres dostosowania

Za ujęciem globalnym, oprócz wad podejścia lokalnego, przemawiają dodatkowo argumenty związane z zapowiadaną przez specjalistów rynku pracy koniecznością wielokrotnej zmiany zawodu przez osoby wchodzące na rynek pracy w biegu całego życia zawodowego. O tym, że żaden zawód nie jest dany na zawsze, świadczy zmieniająca się rzeczywistość technologiczna przesuwająca w niebyt wiele popularnych kiedyś zawodów technicznych oraz potencjalne dalsze ewolucje rynku pracy związane z zieloną gospodarką. Absolwent szkoły zawodowej powinien być przygotowany do elastyczności i mobilności na rynku pracy. Założenie to ma konsekwencje kluczowe dla wypracowywanego modelu modernizacji oferty edukacyjnej. W ujęciu lokalnym i statycznym wystarczająca wydaje się ścisła współpraca z lokalnym pracodawcą, która kontaktuje kierunek i kształci swoich przyszłych pracowników w ramach **Dualnego Systemu Kształcenia** (DSK). To ujęcie ukazuje szersze i trwalsze aspekty DSK.

Założeniem DSK jest przecież globalna, szeroka współpraca między organizacjami pracodawców, państwem i związkami zawodowymi³⁷. Dualny system kształcenia, wykorzystując współpracę oświaty i pracodawców, kształci uczniów w szkole oraz w zakładzie pracy. Naukę w szkole prowadzą pracownicy dydaktyczni oraz nauczyciele, zgodnie z programem nauczania. Nauka w zakładzie pracy odbywa się w środowisku stałych pracowników oraz przeszkolonego opiekuna praktyk. Pracodawcy mają wpływ na treści kształcenia, organizują praktyczną naukę zawodu i są odpowiedzialni za organizację egzaminów zawodowych w swoich branżach. Każdy uczeń oprócz szerokiej wiedzy teoretycznej, posiada również doświadczenie praktyczne – w trakcie nauki w szkole oraz stażu w zakładzie pracy, poznają zasady panujące w realnym świecie pracy³⁸. Dualny system zawodowy opiera się na trzech filarach (które stanowią o efektywności kształcenia)³⁹:

- Dobre przygotowanie teoretyczne, związane z wiedzą zawodową, umożliwiającą wykonywanie różnych zawodów o szerokim profilu,
- Dobre przygotowanie praktyczne do sprawnego wykonywania określonych prac, specjalności, czynności i zadań,

³⁷ Raport o zatrudnieniu w świecie 1998-99. Zdolność do zatrudnienia w gospodarce globalnej, rola szkolenia. (1999) Międzynarodowa Organizacja Pracy, Wydawnictwo Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej, Warszawa, s. 80.

³⁸ Kabaj M., (2004) Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu w Unii Europejskiej i w Polsce, Scholar, Warszawa, s. 193, 197

³⁹ Kabaj M., (2010), op. cit. s. 53

- Dobre przygotowanie społecznym związane z wyposażeniem uczniów w wiedzę z zakresu znajomości stosunków pracy w przedsiębiorstwie, organizacji stanowisk pracy, znajomości i respektowania określonych hierarchii i dyscypliny w miejscu pracy.

Charakter globalny ma w tym ujęciu trzeci filar efektywnego kształcenia. Zważywszy na fakt, iż dynamika rynku pracy często przewyższa dynamikę zmian w kształceniu zawodowym, pracodawcy wielokrotnie wskazują, iż zachowanie jako minimum trzeciego filaru byłoby satysfakcjonujące i rokowało przystosowanie do zawodu w miejscu pracy w okresie stażu czy pracy próbnej.

Już w 1995 r., Unia Europejska, w wydanej w 1995 roku Białej Księdze kształcenia i doskonalenia⁴⁰ zalecała zbliżanie się szkoły i przedsiębiorstwa na drodze zdobywania wiedzy. Traktuje szkołę i przedsiębiorstwa jako dwa, uzupełniające się ogniwa edukacji, gdzie dwie strony odnoszą korzyści. Pracodawcy będą mogli liczyć na pracowników obdarzonych zarówno niezbędnymi kwalifikacjami praktycznymi jak i ogólną wiedzą, kulturą, zdolnościami własnymi i rozwiniętymi. Dla pracowników, zbliżenie nauki do pracy w trakcie procesu kształcenia zwiększa szanse na zatrudnienie i odebranie wykształcenia adekwatnego do obecnej i przyszłej sytuacji na rynku pracy⁴¹.

Jednocześnie w jednej z ostatnich rezolucji Parlamentu Europejskiego⁴² Parlament w pkt. 2 wzywa państwa członkowskie, aby skorzystały z pozytywnych doświadczeń z dualnym systemem kształcenia i szkolenia zawodowego w przykładowych krajach, gdzie system ten doprowadził do bardziej długoterminowej integracji młodych pracowników na rynku pracy oraz osiągnięcia wyższych wskaźników zatrudnienia młodych pracowników, a także wyższych poziomów kwalifikacji, co z kolei zwiększa perspektywy zatrudnienia w starszym wieku” oraz w pkt. 38 „stwierdza, że w niektórych państwach członkowskich system dualny (kształcenie praktyczne i szkolne) okazał się sukcesem dzięki współpracy i uzupełnianiu się przedsiębiorstw przy zapewnianiu odpowiednich szkoleń zawodowych”. W dualnym (przemysłowym) systemie kształcenia zawodowego występuje rozdzielenie miejsc nabywania kwalifikacji zawodowych. Uczniowie zdobywają wiedzę teoretyczną w szkole, a umiejętności wykonywania zawodu w przedsiębiorstwach⁴³. W tym systemie trzyletni lub czteroletni cykl kształcenia dzieli się najczęściej na dwie równe części, zachowując zasadę, że praktyczna nauka zawodu na stanowiskach pracy jest integralną częścią trzyletniego lub czteroletniego cyklu kształcenia. Stosowane są różne systemy organizacji, np. tydzień w szkole – tydzień na stanowiskach pracy, trzy dni w szkole – dwa na stanowiskach pracy itd. Systemy kształcenia dualnego dominują w większości krajów Europy. W największym stopniu stosowane są w Niemczech, Austrii, Szwajcarii, Norwegii, Czechach, Holandii. Ostatnio trzy kraje wróciły do stosowania tego systemu: Węgry (1993), Norwegia (2004) i Dania (2007). W Polsce system ten jest stosowany w formie cząstkowej (w Polsce tylko 16% uczniów szkół zawodowych uczy się w systemie dualnym, w Niemczech – 69%, Szwajcarii – 89%, Czechach – 58%, Austrii – 47%, na Węgrzech – 41%, w Holandii – 38%. W Polsce dualny system kształcenia zawodowego jest stosowany w bardzo ograniczonym zakresie, obejmuje około 15% uczniów szkół zawodowych (średnich

⁴⁰ Biała księga. Nauczanie i uczenie się na drodze do uczącego się społeczeństwa. (1997) Komisja Europejska, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa, s. 61.

⁴¹ Biała księga...op. cit. s. 61.

⁴² Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 czerwca 2011 r. w sprawie europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia zawodowego służącej wspieraniu strategii „Europa 2020” (2010/2234(INI)) <http://www.europarl.europa.eu> tekst A7-2011-0082

⁴³ Mazik-Gorzelańczyk M. (2011), Niemiecki system kształcenia zawodowego wobec wyzwań rynku pracy, Biuletyn Niemiecki, Nr 19 21.09.2011, www.csm.org.pl

i zasadniczych). Z danych wynika, że ponad 52% uczniów zasadniczych szkół zawodowych (ZSZ) pobiera praktyczną naukę zawodu w zakładach pracy, mając status pracowników młodocianych⁴⁴.

Tak szerokie ujęcie DSK możliwe jest tylko w ujęciu globalnym dostosowania. W innym przypadku będziemy mieli na uwadze tylko i wyłącznie kontraktowanie kształcenia przez kluczowych i dużych pracodawców. Rozwiązanie takie, do którego można mieć pewien sentyment, przypomina szkoły przyzakładowe z czasów, gdy nie funkcjonowała gospodarka wolnorynkowa. Ujęcie globalne nie rezygnuje z dualnego systemu kształcenia i współpracy z pracodawcą, wręcz przeciwnie traktuje ten proces jako strategiczny i wzorcowy, bardziej jednak w obszarze podniesienia jakości kształcenia praktycznego poprzez dostęp do aktualnych technologii i urządzeń dostępnych na rynku dopełniających wciąż niedoinwestowane warsztaty szkolne. Nie jest to bowiem forma kontraktowania zatrudnienia absolwentów, szczególnie na małych powiatowych rynkach pracy, gdzie możliwości tworzenia nowych miejsc pracy są znacznie ograniczone. Współpraca z pracodawcami w ramach dualnego systemu kształcenia zwiększa szanse zatrudnienia części absolwentów, jednak przede wszystkim zwiększa ich umiejętności praktyczne bez konieczności ponoszenia wysokich nakładów przez szkołę na modernizację warsztatów szkolnych. W ujęciu globalnym możliwe staje się przesunięcie akcentu, a co za tym idzie i wydatków na inne działania w ofercie edukacyjnej zwiększające możliwości zatrudnienia absolwentów w ogóle.

Modułowy System Kształcenia jako przykład szerszego zakresu dostosowania

Przykładem takiego przesunięcia, a dalej, bardziej globalnego ujęcia problemu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy jest **Modułowy System Kształcenia** (MES), w szczególności związane z nim możliwości szybszego wchodzenia na rynek pracy dzięki potwierdzonym zadaniom zawodowym lub też większej elastyczności na rynku pracy, tj. znajdowania zatrudnienia poza ogólnie i szeroko rozumianym zawodem. Jest to przykład ujęcia szerszego, globalnego, gdzie na myśli mamy pracę w ogóle, a nie pracę w danym zawodzie. Taki jest sens potwierdzania kwalifikacji dla poszczególnych zadań zawodowych jako alternatywy wobec potwierdzania kwalifikacji dla zadań zawodowych.

MES to forma kształcenia, w ramach którego kształcenie zostaje oparte na modułach (brak programów nauczania dla poszczególnych przedmiotów), obejmujących zintegrowane treści kształcenia z różnych dziedzin. Modułowy program nauczania dla zawodu to zestaw modułów kształcenia w zawodzie i odpowiadających im jednostek modułowych, wyodrębnionych na podstawie określonych kryteriów umożliwiających zdobywanie wiedzy oraz kształtowanie umiejętności i postaw właściwych dla zawodu, zaś moduł to wyodrębniony element programu nauczania, odnoszący się do określonej grupy treści programowych realizowanych w procesie kształcenia zawodowego w formie jednostek modułowych. Jednostka modułowa (inaczej zadanie zawodowe) to część modułu⁴⁵ kształcenia w zawodzie, obejmująca logiczny i możliwy do wykonania wycinek pracy, o wyraźnie określonym początku i zakończeniu, niepodlegający zwykle dalszemu podziałom, a jego rezultatem jest produkt, usługa lub istotna decyzja⁴⁶.

⁴⁴ M. Kabaj (2010) op. cit. s. 47 i następne.

⁴⁵ Sedno modułu stanowią treści kształcenia i instrukcja niezbędna do osiągnięcia tych celów za: Biedrycki A., Modułowa organizacja treści nauczania w e-learningowym systemie kształcenia zawodowego, Politechnika Koszalińska, e-learning.pl przewodnik po edukacji zdalnej, www.elearning.pl; por. Symela. K., Modułowe kształcenie zawodowe – projektowanie i wdrażanie, Projekt Systemowy Województwa Małopolskiego, Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce, publikacja elektroniczna.

⁴⁶ Zych A. (2006) Programy nauczania i organizacja kształcenia zawodowego. Poradnik nauczyciela kształcenia zawodowego, Szczecin, s. 13.

Zaletami kształcenia modułowego w porównaniu z kształceniem przedmiotowym, są przede wszystkim:

- proces uczenia się dominuje nad procesem nauczania co przygotowuje absolwenta do uczenia się przez całe życie w ramach kształcenia ustawicznego,
- uczeń jest podmiotem kształcenia zawodowego, gdyż może podejmować decyzje dotyczące kształcenia w zależności od własnych potrzeb i możliwości,
- możliwość uzyskania kwalifikacji zawodowych różnymi drogami,
- każdy moduł zaliczany oddzielnie daje uprawnienia do wykonywania pracy zawodowej, co zwiększa elastyczność na rynku pracy i możliwość świadczenia pracy dla szerszej grupy pracodawców, także poza tradycyjnie rozumianym zawodem,
- elastycznie kształtowane programy, gdyż poszczególne jednostki można wymieniać, uzupełniać oraz dostosowywać do wymagań i potrzeb gospodarki oraz lokalnego rynku pracy⁴⁷,
- integruje wiedzę i umiejętności z wyraźnym nastawieniem na umiejętności, co zwiększa atrakcyjność absolwenta szkoły zawodowej na rynku pracy,
- stymuluje aktywność ucznia, pozwalając na indywidualizację procesu nauczania i dostosowanie kształcenia do indywidualnych możliwości ucznia i jego zainteresowań, co zwiększa naturalne zainteresowanie absolwenta pracą zawodową,
- preferuje aktywizujące metody nauczania, zmieniając rolę nauczyciela-instruktora, który staje się doradcą i partnerem organizującym proces dydaktyczny⁴⁸.

Ujęcie globalne dostosowania zwiększa zatem możliwości doskonalenia procesu edukacyjnego, uzasadniając wysiłki związane z upodmiotowieniem ucznia w procesie edukacyjnym, a co za tym idzie przygotowując absolwenta do uczenia się przez całe życie. Argumenty takie nie miałyby swej siły w lokalnym ujęciu dostosowania kształcenia zawodowego pod potrzeby konkretnych pracodawców. Dzięki ujęciu szerszemu, możliwe jest pogodzenie Dualnego Systemu Kształcenia z Modułowym Systemem Kształcenia, lecz jest to możliwe wówczas, gdy celem edukacji staje się praca w ogóle a nie praca w konkretnym zawodzie u konkretnego pracodawcy.

Doradztwo i Orientacja Zawodowa i szeroki zakres dostosowania

Szerszym, można powiedzieć w pełni globalnym ujęciem dostosowania, jest kwestia przygotowania absolwenta do elastyczności i mobilności na rynku pracy, nie tylko poprzez przygotowanie go do kształcenia ustawicznego poprzez aktywne metody nauczania dostępne w ramach MES oraz potwierdzone zadania zawodowe wykraczające poza tradycyjnie rozumiany zawód, ale poprzez wsparcie doradcze w zakresie tworzenia Indywidualnego Planu Działania (IPD) związanego ze wsparciem w planowaniu kariery zawodowej, która z definicji może wykraczać poza wyuczony zawód przewidując konieczność lub możliwość reorientacji zawodowej czy własnej przedsiębiorczości. Szczególnym wyzwaniem w tym aspekcie, wydaje

⁴⁷ Modułowy system kształcenia, Słowniczek oświatowy, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, www.wsipnet.pl.

⁴⁸ Sawicka I. (2003) Koncepcja kształcenia modułowego, Gdański Kwartalnik Oświatowy, nr 1/2003 Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, s. 1 <http://www.sni.edu.pl/godn/gko/gko1/is-k.pdf>.

się być kwestia przedsiębiorczości, czyli tworzenie nowych miejsca pracy, co pozostaje daleko odsunięte od dylematów popytu lokalnego rynku pracy na absolwenta szkoły zawodowej. Wprawdzie możliwości prowadzenia własnej działalności gospodarczej związane są z popytem na lokalnym rynku na usługi, czynności zaś z tym zawodem, to jednak pomijają w znacznym stopniu kwestie dostosowania wykształcenia absolwenta do potrzeb, kaprysów czy kondycji kluczowych pracodawców w danym zawodzie. Dopiero kwestia przedsiębiorczości i możliwość tworzenia miejsc pracy przez absolwentów szkół zawodowych oraz planowania ich kariery zawodowej poprzez specjalistyczne doradztwo zawodowe realizowane w szkole zawodowej, stwarza realne szanse dla rozwoju branż kluczowych regionalnej gospodarki (poprzez jej dostosowanie do nowych wymagań ale i możliwości związanych z innowacjami technologicznymi czy zieloną gospodarką, które są trudne do zaadoptowania przez pracodawców skoncentrowanych na wysokiej rentowności prowadzonej działalności). W ujęciu globalnym doradztwo zawodowe, nie tyle związane jest z wyborem zawodu, który w optymistycznej wizji rynku pracy uczeń szkoły zawodowej ma już za sobą, lecz z kreowaniem postaw przedsiębiorczych w oparciu o zdobyte kwalifikacje oraz umiejętność planowania dalszego kształcenia w powiązaniu z gotowością do świadczenia pracy poza tradycyjnie rozumianym zawodem i tradycyjnie pojmowanym zatrudnieniem. Zagadnienie doradztwa zawodowego, psychologicznego i pedagogicznego, dostosowanego do specyficznych i indywidualnych potrzeb oraz możliwości ucznia jest możliwe tylko w globalnym ujęciu dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy. Szczególnym wyzwaniem dla szkół zawodowych jest więc zapewnienie doradztwa zawodowego nie tylko w formie specjalistycznych usług doradczych świadczonych przez zatrudnionych w szkole specjalistów, ile w dobre poważnych decyzji na co przeznaczyć środki na edukację, w ramach wewnątrzszkolnego systemu **Doradztwa i Orientacji Zawodowej** (DOZ) realizowanego przez typową, ale specjalnie przygotowaną kadrę szkoły. Zgodnie z literaturą przedmiotu taki system doradztwa to ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. System powinien określać: role i zadania doradcy w ramach rocznego planu działań, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty, formy i metody pracy⁴⁹. Stworzenie Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego pomaga uczniom w samopoznaniu własnych predyspozycji zawodowych (osobowości, potrzeb, uzdolnień, zainteresowań, możliwości), w przygotowaniu do wejścia na rynek pracy i w złagodzeniu startu zawodowego. U podstaw tego podejścia leży przekonanie, że środowisko szkolne, a w szczególności kadra dydaktyczna i pedagogiczna szkoły odgrywa szczególną rolę w kształtowaniu decyzji zawodowej uczniów. Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego zakłada, że:

- wybór zawodu nie jest pojedynczym, świadomym aktem decyzyjnym, ale procesem rozwojowym i stanowi sekwencję decyzji podejmowanych na przestrzeni wielu lat życia,
- na wybór zawodu wpływają głównie wartości, czynniki emocjonalne, rodzaj i poziom wykształcenia oraz wpływ środowiska, w tym autorytetu nauczycieli przedmiotowych i praktycznej nauki zawodu,

---

⁴⁹ Łukasiewicz A. (2008), Szkolny doradca zawodowy, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej Warszawa, s. 27, Piśmienna B. (2007) Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego w Zespole Szkół Rolniczych CKP w Białymstoku, Białystok s. 5.

- preferencje zawodowe wywodzą się z doświadczeń dzieciństwa i rozwijają się wraz z upływem czasu, także w trakcie nauki w szkole zawodowej.

e-Edukacja jako globalne ujęcie dostosowania

Kolejnym przykładem jeszcze bardziej globalnego ujęcia problemu dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy, jest zagadnienie uczenia się w przeciwieństwie do nauczania. Przygotowanie absolwenta do ciągłego uczenia się, można potraktować jako najogólniejszy a zarazem najważniejszy cel edukacji, który może być kluczowym także w kształceniu zawodowym. Rozróżnienie pomiędzy nauczaniem a uczeniem się, jest kluczowe dla przygotowywanej właśnie strategii e-Podlaskie a w szczególności dla osi priorytetowej związanej z kształceniem zawodowym jaką jest **e-Edukacja**. Ujęcie globalne dostosowanie edukacji zawodowej do potrzeb regionu stwarza ramy do wdrożenia strategii e-Edukacji⁵⁰ w praktykę i jakość szkolnictwa zawodowego w ramach przygotowywanego modelu modernizowania oferty edukacyjnej szkoły zawodowej. Zgodnie z założeniami tej strategii przyjmuje się, iż edukacja zmienia się pod wpływem intensywnego rozwoju technologii związanej z komunikacją i mediami, ponieważ edukacja w głównej mierze opiera się na dostępnych jej mediach. Kluczowym trendem rozwoju mediów jest ich coraz większa dostępność, przez co edukacja staje się powszechna w każdym miejscu i w każdym momencie. Dlatego też, zgodnie z założeniami tej strategii wyzwaniem edukacji jest otwarcie się na grupy całkowicie nowe, którym mogą sprostać zaawansowane technologicznie media i nowe metody nauczania. Doba intensywnego rozwoju mediów i związanych z nimi Technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), jest więc w naturalny sposób okresem największych przemian w edukacji. Z drugiej strony edukacja zmienia się pod wpływem przemian o charakterze społecznym lub gospodarczym. Umiejętność *uczenia się* jest dziś jedną z kompetencji kluczowych świadczących o kondycji człowieka we współczesnym świecie, która jest jednocześnie warunkiem realizacji kluczowego wyzwania edukacji, jakim jest kształcenie ustawiczne, lub kształcenie przez całe życie. Wyzwanie to związane jest z efektem szybkiego rozwoju społeczeństw i gospodarek, jakim jest zwiększona dynamika rynków pracy, a co za tym idzie nieprzewidywalna zmienność w popycie na kwalifikacje i kompetencje będące głównym przedmiotem edukacji. Model kształcenia zawodowego „raz na całe życie” staje się niekatulany wobec takich wyzwań jak gospodarka wolnorynkowa, rewolucje technologiczne czy zielona gospodarka a trendy te, w skali globalnej i lokalnej, będą zawsze kreować potrzebę *uczenia się* w dostosowaniu do nowej rzeczywistości wszystkich jej uczestników, niezależnie od wieku czy wykształcenia możliwą do zrealizowania w tylko w ramach e-Edukacji. Zgodnie z przyjętą w projekcie strategii definicją E-edukacja to całokształt oddziaływań obejmujących aspekty *nauczania* i *uczenia się* z wykorzystaniem technologii informacyjno – komunikacyjnych (TIK), obejmuje instytucje, środki materialne, osoby i czynności oraz wszelkie relacje między nimi jako uczestnikami procesu edukacyjnego, które prowadzą do zdobycia przez osobę uczącą nowych kompetencji czyli nowej wiedzy, umiejętności czy postaw. W tym sensie popularny e-learning jest terminem węższym, obejmującym proces uczenia (w tym zdalnego) z wykorzystaniem Internetu oraz elektronicznych treści edukacyjnych a więc nie dotyczy całego spektrum instytucji i relacji a także wszystkich możliwości TIK składających się na e-Edukację – na przykład

⁵⁰ Projekt Programu Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Podlaskiego „E-Podlaskie” po konsultacjach społecznych – Uniwersytet w Białymstoku, Białystok, 2011 r.

nauczania w klasie z tablicą interaktywną. By ująć całość zagadnień związanych z e-Edukacją należy uwzględnić jej cztery wymiary:

- Infrastruktura techniczna – w ramach której uwzględniamy zagadnienia związane z dostępem do Internetu (połączenia szerokopasmowe, sieci bezprzewodowe), urządzenia komputerowe i komunikacyjne wykorzystywane w e-Edukacji (platformy i centra serwerowe, komputery, laptopy, e-czytniki, nośniki e-podręczników, telefony komórkowe, rzutniki, tablice interaktywne i inne) związane z szeroko rozumianym wyposażeniem technicznym *nauczających* oraz *uczących się* korzystających z e-Edukacji;
- Systemy i treści elektronicznej edukacji – w ramach których uwzględniamy zagadnienia związane z oprogramowaniem urządzeń składających się na infrastrukturę techniczną (programy, aplikacje komunikacyjne i edukacyjne), z rozwiązaniami informatycznymi organizującymi e-Edukację (platformy zdalnej nauki, portale społecznościowe i edukacyjne, e-dzienniki, wirtualne uczelnie) oraz zasobami wiedzy dostępnymi z wykorzystaniem infrastruktury technicznej (kontenty zdalnej nauki – multimedialne treści edukacyjne, elektroniczne testy i sprawdziany wiedzy, symulatory i gry edukacyjne, e-podręczniki, e-książki, prezentacje multimedialne, filmy, opracowania naukowe i raporty, materiały informacyjne, bazy danych) służące gromadzeniu i przekazywaniu wiedzy w ramach e-Edukacji;
- Kształtujący kompetencje - *nauczający* – w tym wymiarze edukacji uwzględniamy wszystkie kompetencje niezbędne do *nauczania* w ramach e-Edukacji, przy czym mamy tu na myśli kadry dydaktyczne zaangażowane bezpośrednio w *nauczanie* (nauczyciele przedmiotowi, nauczyciele zawodowi, praktycznej nauki zawodu, instruktorzy, doradcy edukacyjni i zawodowi, metodycy), jak i kadry zaangażowane w organizację procesu *nauczania* i *uczenia się* (administratorzy sieci i portali, animatorzy portali, administracja placówek edukacyjnych). Kompetencje uczących związane są zarówno z użytkowaniem infrastruktury technicznej jak i systemów i treści elektronicznej edukacji oraz z nową metodyką *nauczania* związaną z e-edukacją;
- Nabywający kompetencje - *uczący się* – w tym wymiarze edukacji uwzględniamy wszystkie niezbędne kompetencje *uczących się* w ramach e-Edukacji, przy czym mamy tu na myśli wszystkich mieszkańców województwa podlaskiego niezależnie od płci, wieku, wykształcenia, statusu społecznego czy zawodowego oraz miejsca zamieszkania. Kompetencje te związane są zarówno z użytkowaniem infrastruktury technicznej oraz systemów i treści elektronicznej edukacji celem uczestnictwa w e-Edukacji jak też w innych aspektach społeczeństwa informacyjnego, jak: e-administracji, e-biznesie i e-zdrowie oraz kompetencje związane z metodyką *uczenia się* z wykorzystaniem infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.

Tak rozumiana e-Edukacja staje się szansą rozwoju także dla szkolnictwa zawodowego, ale co najważniejsze, dotyka jednego z najbardziej ogólnych ujęć dostosowania edukacji do potrzeb regionu, dla którego priorytetem jest region oparty na wiedzy, czyli region uczący się. Wykorzystanie nowych technologii do rozwoju i zmiany samej edukacji w regionie musi wiązać się z działaniami przemyślanymi i kompleksowymi zaplanowanymi w ramach strategii rozwoju e-Edukacji w każdym z jej wymiarów jednocześnie. Tylko pod takim warunkiem odizolowane

i niespójne systemy oświatowe i edukacyjne w regionie realizujące tradycyjną edukację związaną z *nauczaniem* będą mogły przekształcić się w e-Edukację *uczenia się* zmieniając województwo podlaskie w „region *uczący się*” a tym samym w „region oparty na wiedzy”.

Założenie to jest odzwierciedlone w celach szczegółowych e-Edukacji, które można odnieść do modernizacji oferty edukacyjnej szkół zawodowych:

- Zapewnienie wszystkim mieszkańcom województwa podlaskiego uczącym i uczącym się efektywnej i wydajnej oraz dostosowanej do potrzeb infrastruktury technicznej edukacji z wykorzystaniem TIK, w tym działania istotne dla modernizacji szkolnictwa zawodowego związane z zapewnieniem dostępu do bezprzewodowego Internetu na całym terenie każdej placówki edukacyjnej oraz wyposażeniem placówek edukacyjnych w zestaw niezbędnych urządzeń multimedialnych w każdej klasie;
- Utworzenie infrastruktury niematerialnej Podlaskiej Przestrzeni Edukacyjnej, w tym działania istotne dla modernizacji szkolnictwa zawodowego związane z utworzeniem Podlaskiej Elektronicznej Platformy Edukacyjnej oraz udostępnieniem na niej pakietu nieodpłatnych materiałów dydaktycznych oraz utworzeniem i udostępnieniem aplikacji dla osób niewidomych i niedowidzących oraz niesprawnych ruchowo;
- Dostosowanie kompetencji nauczających do nowych możliwości edukacyjnych związanych Podlaską Przestrzenią Edukacyjną oraz do potrzeb uczących się z wykorzystaniem TIK i Podlaskiej Elektronicznej Platformy Edukacyjnej, w tym działania istotne dla modernizacji szkolnictwa zawodowego związane ze szkoleniami i kursami dla nauczycieli przedmiotowych, nauczycieli praktycznej nauki zawodu i trenerów dotyczącymi „nowych metodyk nauczania” z wykorzystaniem TIK i Podlaskiej Elektronicznej Platformy Edukacyjnej; Szkoleniami i kursami dla administracji placówek edukacyjnych przygotowującymi do korzystania z Podlaskiej Przestrzeni Edukacyjnej; Wypracowaniem i wdrożeniem nowych standardów i programów kształcenia nauczycieli (przygotowania pedagogicznego) uwzględniających priorytet przygotowania ucznia, słuchacza, klienta do uczenia się z wykorzystaniem TIK i Podlaskiej Elektronicznej Platformy Edukacyjnej w ramach Podlaskiej Przestrzeni Edukacyjnej;
- Dostosowanie kompetencji uczących się do nowych możliwości edukacyjnych powstałych dzięki Podlaskiej Przestrzeni Edukacyjnej z wykorzystaniem TIK i Podlaskiej Elektronicznej Platformy Edukacyjnej w tym działania istotne dla modernizacji szkolnictwa zawodowego związane ze szkoleniami i kursami komputerowymi dla grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym czy modernizacją programów nauczania uwzględniającą umiejętność uczenia się przygotowującą nowe pokolenie do uczenia się przez całe życie.

Ujęcie globalne dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku otwiera przed modernizacją kształcenia zawodowego nowe obszary modernizacji, które nie znalazłyby uzasadnienia w ujęciu lokalnym orientującym się na potrzeby konkretnych pracodawców. Tylko takie ujęcie, uwzględniające cele e-Edukacji otwiera przez szkolnictwem zawodowym nowe drogi zwiększania trakcyjności kształcenia zawodowego oraz kształtowania nowego wizerunku szkoły zawodowej, jako szkoły nowoczesnej uwzględniającej najnowsze trendy rozwoju społeczeństwa.

Kompetencje Kluczowe w najszerszym aspekcie dostosowania

Najszerszym i jednocześnie całkowicie globalnym aspektem dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy jest kontekst **Kompetencji Kluczowych**, których uwzględnienie stanowi warunek finansowania programu rozwojowego szkoły w ramach Działania 9.2. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Uwzględnienie kompetencji kluczowych nie znajduje często uzasadnienia w ujęciu lokalnym, koncentrującym się na potrzebach lokalnego rynku pracy tu i teraz, czy oczekiwaniach konkretnego pracodawcy. Szersze, globalne ujęcie problemu dostosowania jest więc niezbędnym warunkiem uzasadnienia w ramach działań modernizacyjnych szkoły zawodowej wysiłków kierowanych na kształtowanie kompetencji kluczowych. Ujęcie globalne dostosowania, związane z przygotowaniem absolwenta to wejścia na życie zawodowe i społeczne w ogóle, musi wykraczać poza troski i potrzeby pracodawców kształtujących lokalny rynek pracy.

Kompetencje kluczowe definiowane są jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia. Ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

- porozumiewanie się w języku ojczystym,
- porozumiewanie się w językach obcych,
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- kompetencje informatyczne,
- umiejętność uczenia się,
- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- inicjatywność i przedsiębiorczość,
- świadomość i ekspresja kulturalna⁵¹.

Kształcenie i szkolenie zawodowe tradycyjnie skoncentrowane jest raczej na kompetencjach niż na kształceniu ogólnym. Pełny zakres kompetencji kluczowych zdefiniowanych w europejskich ramach, jest jednak mniej konsekwentnie wprowadzany w systemach kształcenia i szkolenia zawodowego większości krajów niż w systemach kształcenia ogólnego. Modernizacja kształcenia zawodowego musi więc przesuwać akcenty na zdolności do porozumiewania się w językach obcych oraz pełen zakres kompetencji kluczowych o charakterze ogólnym, które stają się coraz ważniejsze w kontekście zmian rynku pracy i potrzeb społeczeństwa. Są to nowe wyzwania stojące przed szkolnictwem zawodowym związane są z programami nauczania, metodami nauczania i uczenia się, a także kształceniem nauczycieli i osób prowadzących szkolenia w ramach kształcenia zawodowego⁵².

Zazwyczaj zakłada się, że kompetencje wysoce specyficzne dla pewnych określonych zadań mogą mieć większą wartość w sytuacji konkretnego przedsiębiorstwa, niż kompetencje ogólne.

⁵¹ Kompetencje kluczowe, słownik EFS, www.efs.gov.pl.

⁵² Kompetencje kluczowe w zmieniającym się świecie Projekt wspólnego sprawozdania Rady i Komisji za 2010 r. z postępów w realizacji programu Edukacja i szkolenia 2010, (2009), komunikat komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, s. 7 <http://eur-lex.europa.eu>.

Jednak w warunkach konkretnego przedsiębiorstwa i lokalnego rynku okazać się może, że to właśnie kompetencje ogólne są ważniejsze dla danego przedsiębiorcy. Organizacja, z racji zwiększenia elastyczności działania, może wyżej cenić i nagradzać wykazywanie kompetencji możliwej do zastosowania w wielu powierzonych pracownikowi zadaniach. Kompetencje te są najczęściej utożsamiane z pojęciem kompetencji ogólnych, uniwersalnych, a czasem kluczowych, rozumianych najczęściej jako kompetencje właściwe dla różnych grup zawodowych we wszystkich organizacjach. Czasami kompetencje uniwersalne są definiowane jako kompetencje, które mogą być wykorzystywane w pracy na różnych stanowiskach, tak z punktu widzenia funkcji stanowiska w organizacji (działu), jak i poziomu w hierarchii. Przeciwnieństwem tych kompetencji są kompetencje specyficzne dla organizacji, odpowiednie dla określonej technologii, które nie zapewniają „wartości dodanej” na zewnętrznym rynku pracy. W międzynarodowych analizach rynku edukacyjnego (a także coraz częściej na gruncie polskim – np. w prowadzonych ostatnio pracach nad Krajowymi Ramami Kwalifikacji, zgodnymi z Europejskimi Ramami) w badaniu kwalifikacji i kompetencji oczekiwanych przez pracodawców od absolwentów kształcenia zawodowego w ostatnich latach najwięcej uwagi poświęcano grupie kompetencji zwanej umiejętnościami ogólnymi. Nie są one związane z żadną konkretną dyscypliną i mają zastosowanie w różnych obszarach tematycznych. Łatwość przenoszenia i elastyczność umiejętności ogólnych czyni je bezcennym narzędziem do radzenia sobie w sytuacjach nieprzewidywalnych, w których kompetencje przedmiotowe nie wystarczają. Eksperci rynku pracy podkreślają, że pracę otrzymuje się w 70% dzięki wiedzy fachowej i w 30% dzięki kompetencjom społecznym, traci się zaś w 70% z braku kompetencji społecznych i w 30% z braku kompetencji zawodowych⁵³. W tym ujęciu do kompetencji kluczowych zalicza się najczęściej następujące rodzaje umiejętności:

- uczenia się i rozwiązywania problemów; myślenia – dostrzegania zależności przyczynowo-skutkowych i funkcjonalnych oraz złożoności zjawisk,
- poszukiwania, segregacji i wykorzystywania informacji z różnych źródeł,
- doskonalenia się – elastycznego reagowania na zmiany i poszukiwanie nowych rozwiązań,
- komunikowania się – korzystania z technologii,
- porozumiewania się w kilku językach,
- argumentowania i obrony własnego zdania,
- współpracy i porozumienia w grupie;
- działania – organizowania pracy,
- opanowania technik i narzędzi pracy,
- projektowania działań i przyjmowania odpowiedzialności za wyniki⁵⁴.

⁵³ Sienkiewicz Ł., Gruza M., (2009), Badanie kwalifikacji i kompetencji oczekiwanych przez pracodawców od absolwentów, kształcenia zawodowego, KOWEziU, s.104-109.

⁵⁴ Matusiak K.B., Kuciński J., Gryzik A. (2009), Foresight kadr nowoczesnej gospodarki, PARP, Warszawa.

Modernizacja w ujęciu lokalnym jest efektowniejsza, lecz niekoniecznie efektywniejsza. Dostosowanie oferty kształcenia do kluczowego pracodawcy, do lokalnego (powiatowego) rynku pracy zwiększa szanse zatrudnienia w miejscu zamieszkania jednak zwiększa ryzyko rozejścia się intencji edukacyjnych i rzeczywistości rynku pracy. Wprowadzenie nowego kierunku kształcenia i wyjście na rynek pracy pierwszych absolwentów nowo utworzonego kierunku zajmuje czas, w którym potrzeby lokalnego rynku mogą się zmienić diametralnie. Dlatego też, w ujęciu ogólnym dostosowania, kluczowe stają się inne narzędzia modernizacji, niż otwieranie nowych kierunków i likwidowanie starych w odpowiedzi na potrzeby rynku pracy - modernizacja oferty edukacyjnej w zakresie metod kształcenia zwiększających szansę na zatrudnienie w ogóle, nawet gdy rynek lokalny w trakcie edukacji się zmieni. Oczywiście najważniejszym zastrzeżeniem dotyczącym założenia o globalnym ujęciu dostosowania, jest konieczność uwzględnienia w ujęciu globalnym kontekstu lokalnego. Wprowadzanie nowych metod przy całkowitym ignorowaniu lokalnego rynku pracy nie jest więc przykładem ujęcia globalnego problemu dostosowania. W ujęciu szerszym, chodzi raczej o uzupełnienie wysiłku zarządzania kierunkami kształcenia o wysiłek związany z metodami kształcenia, umożliwiającymi wdrożenie w proces edukacyjny walorów i wartości dodanych DSK, MES, DOZ, e-Edukacji czy Kompetencji Kluczowych, zwiększających efektywność kształcenia zawodowego mierzonego aktywnością zawodową absolwentów szkół zawodowych.

Ujęcie problemu dostosowania w najszerszym kontekście, uwzględniającym na równi wszystkie węższe konteksty dostosowania otwiera przed szkolnictwem zawodowym całkowicie nowe możliwości rozwoju oraz zmiany wizerunku szkolnictwa zawodowego, które od lat nie cieszy się wysoką oceną w opinii społecznej, ale także w opinii specjalistów od edukacji, projektujących reformy oświatowe doprowadzającego do istotnej deprecjacji szkół zawodowych zastępowanych szkołami ogólnokształcącymi produkującymi absolwentów oderwanych całkowicie od potrzeb rynku pracy. Optymalnym rozwiązaniem jest uwzględnienie kompetencji ogólnych w kształceniu zawodowym z jednoczesną modernizacją kształcenia zawodowego ukazującą jego nowe możliwości i nowe wymiary efektywności kształcenia.

Rehabilitacja kształcenia zawodowego

W tym sensie modernizacja oferty edukacyjnej szkół zawodowych staje się procesem **promocji i rehabilitacji kształcenia zawodowego**. Przypominając wcześniejsze ustalenia, należy stwierdzić, iż wizerunek kształcenia zawodowego związany jest z jego jakością. Jak już wspomniano, jakość kształcenia zawodowego i możliwości zatrudnienia po ukończeniu szkoły zawodowej opierają się na trzech głównych filarach, o których była już mowa, czyli przygotowaniu teoretycznym, przygotowaniu praktycznym oraz przygotowaniu społecznym, związanych z kulturą pracy. Zbudowanie tych trzech filarów kształcenia zawodowego umożliwia zwiększenie jego efektywności i poprawę jakości pracy absolwentów szkół. Pierwszy filar szkoła może zbudować sama w oparciu o dobrze przygotowane kadry. Szkoła w obecnym kształcie i przy obecnym wyposażeniu warsztatów szkolnych, międzyszkolnych, nielicznych centrów kształcenia praktycznego nie jest zdolna zbudować drugiego filaru edukacji zawodowej bez współpracy z przedsiębiorcami i wdrażania DSK. Ta współpraca jest też kluczową formą wdrażania trzeciego filaru edukacji zawodowej. Tę wiedzę i umiejętności można zdobyć tylko na stanowiskach pracy w realnych warunkach przedsiębiorstwa czy firmy⁵⁵. Jest to proces trudny,

---

⁵⁵ Kabaj M. (2010) op. cit. s. 47 i następn.

wymagający działań kompleksowych co uwzględnione zostanie w modelu modernizacji szkoły. Ewidentne bariery w budowaniu trzech filarów edukacji zawodowej, a co za tym idzie niska efektywność kształcenia, były argumentem do podważenia sensowności kształcenia zawodowego w ogóle na rzecz kształcenia ogólnego i wyższego (które jako takie, do niedawna, gwarantowało pracę lub co najmniej większe szanse na jej znalezienie), co nadal jest często reprezentowanym poglądem. W listopadzie 2001 r. ustawa o systemie oświaty przywróciła średnie szkoły zawodowe i techniczne. Jednakże, mimo tej zmiany, proces likwidacji szkół zawodowych następował w sposób spontaniczny i masowy. W pięcioleciu 2001-2005 zlikwidowano 3056 średnich szkół zawodowych i 594 szkoły zasadnicze zawodowe. W sumie zlikwidowano 3650 szkół zawodowych, co oznacza, że w każdym dniu roboczym likwidowano (postawiono w stan likwidacji) 3 szkoły zawodowe. W następnym pięcioleciu kontynuowano likwidację średnich szkół zawodowych, chociaż zmniejszyło się tempo likwidacji, ale liczba tych szkół zmniejszyła się o 537. Nastąpiło minimalne odwrócenie trendu likwidacji zasadniczych szkół zawodowych w okresie pięciu lat; przybyło 7 szkół. W sumie w dziesięcioleciu 2001-2010 zamknięto 4180 szkół zawodowych, czyli ponad połowę (52%) stanu z roku szkolnego 2000/2001. Liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych zmniejszyła się z 542 tys. w 2001 r. do 236 tys. w 2010 r., czyli o 306 tys. (-57%), średnich szkół zawodowych o 412 tys. (czyli o 43%). W sumie liczba uczniów szkół zawodowych w dziesięcioleciu 2001-2010 zmniejszyła się aż o 718 tys., czyli prawie o połowę w stosunku do stanu z 2001 r. Tymczasem, ze zrozumiałych względów, odwrotne procesy zachodziły w szkolnictwie ogólnokształcącym. Obok liceów ogólnokształcących od 2001 r. zaczęto tworzyć licea profilowane. W roku szkolnym 2005/06 funkcjonowało 1530 szkół tego typu. W następnym pięcioleciu zlikwidowano jednak aż 901 liceów profilowanych, gdyż utraciły rangę i popularność wśród młodzieży. W 2010 r. funkcjonuje 3075 średnich szkół ogólnokształcących (łącznie z liceami profilowanymi), czyli prawie o 800 szkół więcej niż w 2001 r. (wzrost o 34%). Równolegle, w rezultacie czynników demograficznych, liczba uczniów tych szkół zmniejszyła się o ponad 20%. Nastąpiły daleko idące zmiany w strukturze kształcenia średniego zawodowego według kierunków kształcenia. Najgłębsze zmiany nastąpiły w szkolnictwie wyższym. W okresie pierwszej dekady transformacji (1991-2000) liczba szkół wyższych zwiększyła się z 112 w 1991 r. do 404 w 2000 r., tj. ponad trzykrotnie. Liczba studentów wzrosła prawie czterokrotnie. Proces tworzenia nowych szkół wyższych nie zakończył się w 2000 r. W następnej dekadzie (2001-2010) liczba szkół wyższych zwiększyła się do 461, a więc o dalsze 151, a liczba studentów wzrosła do 1900 tys. i była wyższa o 315 tys., tj. o 20%. W Polsce – w porównaniu z innymi krajami UE – nastąpiła daleko idąca deformacja struktur kształcenia. W rezultacie ekspansji kształcenia wyższego Polska jest jedynym krajem UE o przewadze kształcenia wyższego w stosunku do ogólnej liczby osób uczęszczających do szkół ponadpodstawowych (ponadgimnazjalnych). Udział procentowy studentów szkół wyższych był w Polsce prawie dwukrotnie wyższy niż w 15 krajach „starej” Unii Europejskiej. Liczba absolwentów szkół wyższych na tysiąc osób była w Polsce także dwukrotnie wyższa niż w UE, prawie trzykrotnie wyższa niż w Niemczech, Czechach i Włoszech. Z punktu widzenia diagnozy popytu na pracę oraz kształcenia zawodowego doniosłe znaczenie ma ewolucja struktury kwalifikacyjnej pracowników, których poszukują pracodawcy i mają trudności w rekrutacji tych pracowników. W literaturze przedmiotu dominuje teza o zanikającym popycie na absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i dominującym popycie na absolwentów szkół wyższych. Deprecjacja kształcenia zawodowego i masowa likwidacja szkół zawodowych nastąpiła z racji niemądrej propagandy oraz

gwałtownego wzrostu aspiracji edukacyjnych Polaków. Jednocześnie władze lokalne w Polsce były i są zainteresowane zmniejszeniem liczby szkół zawodowych wielokrotnie droższych niż szkoły ogólnokształcące oraz motywacje władz centralnych, aby część bezrobotnych powstrzymać od wejścia na rynek pracy, a w istocie - w statystyki urzędów pracy. Pomysłem na to swoiste przechowanie bezrobotnych była promocja dalszego kształcenia na uczelniach. W tym ujęciu należy twierdzić, iż struktura kształcenia zawodowego w Polsce w coraz mniejszym stopniu zależy od bieżącego i perspektywicznego popytu na rynku pracy i wyznaczają ją cztery motywacje:

- aspiracje młodzieży i rodziców,
- motywacje rektorów wyższych szkół publicznych i prywatnych,
- motywacje władz lokalnych decydujących o sieci szkół ponadpodstawowych,
- opisane motywacje władz centralnych⁵⁶.

Rehabilitacja kształcenia zawodowego będzie więc możliwa wtedy, gdy modernizacja oferty edukacyjnej będzie w stanie wpływać na wskazane czynniki zewnętrzne, jakimi są wymienione motywacje. Jest to możliwe tylko i wyłącznie w globalnym ujęciu dostosowania oraz kompleksowych działań kierowanych do klientów wewnętrznych i zewnętrznych szkoły w modelowym programie rozwojowym gwarantującym wieloaspektowe ujęcie celów modernizacji. Gwarantującym także uchwycenie modernizacji w ujęciu rozwojowym kształtującym otoczenie w odróżnieniu od doraźnych interwencji naprawczych.

---

⁵⁶ Kabaj A. (2010) op. cit, s. 23 i następne.

4.3. Program rozwojowy szkoły, jako kluczowy instrument modernizacji oferty edukacyjnej – dostosowanie w ujęciu doraźnym i rozwojowym

---

Przyjęcie założeń dotyczących zakresu dostosowania oferty edukacyjnej szkoły zawodowej, a w szczególności fakt przyjęcia ujęcia możliwie szerokiego czy globalnego wpływa na dalsze rozstrzygnięcia dotyczące optymalnych instrumentów modernizacyjnych. W ujęciu lokalnym dostosowania oczywistym instrumentem modernizacyjnym wydaje się być utworzenie nowego kierunku kształcenia w odpowiedzi na informacje o zawodach deficytowych na lokalnym rynku pracy najlepiej w miejsce innego, usuniętego z oferty w odpowiedzi na informacje o zawodach nadwyżkowych. Tak rozumiane zarządzanie kierunkami kształcenia wydaje się być modernizacją dotykającą szerszej perspektywy czasowej, gdyż efekty tej zmiany będzie można zauważyć najwcześniej po ukończeniu nauki przez pierwszy rocznik nowo utworzonego kierunku. Wieloletnia perspektywa czasowa takiego działania może powodować iluzję, iż działanie takie nie jest doraźnym działaniem naprawczym i może aspirować do rangi działania związanego z planowaniem czy myśleniem strategicznym. Niestety ograniczenie działań modernizacyjnych do podjęcia decyzji przez organ prowadzący o uruchomieniu lub likwidacji kierunku nauczania pod wpływem aktualnej sytuacji na rynku pracy jest działaniem naprawczym o charakterze doraźnym. Organ prowadzący w żaden sposób nie kontroluje warunków związanych z efektywnością takiego działania modernizacyjnego, a jego zasadność zweryfikuje rzeczywistość rynku pracy 3 lub 4 lata po podjęciu decyzji o zmianie modernizacyjnej. Modyfikacja oferty edukacyjnej związana z likwidacją lub uruchomieniem kierunku kształcenia w danym zawodzie może mieć charakter strategiczny w sytuacji, gdy opiera się na kierunkach strategicznych dla regionu, lecz tylko i wyłącznie pod warunkiem, że strategia rozwoju województwa faktycznie kreować będzie warunki rozwoju branż kluczowych. Paradoksalnie decyzja taka nie wiąże się z aktualnym popytem na zawód, a raczej z przewidywaną zmianą w tym zakresie, w związku z realizacją innej strategii, stąd możliwy jest ewentualny strategiczny charakter tak podjętej decyzji.

Modyfikacja oferty edukacyjnej jako działanie doraźne

Decyzja o zmianie oferty edukacyjnej w zakresie kierunków kształcenia jest więc raczej przykładem doraźnej interwencji naprawczej, podobnym do innych autonomicznych i oderwanych od szerszych działań inicjatyw, takich jak przyjęcie nowego programu nauczania czy innowacji edukacyjnych lub pedagogicznych uchwałą Rady Pedagogicznej. Warto więc prześledzić procedury i formy tego typu instrumentów modernizacyjnych, pod kątem określenia warunków, w których ich zastosowanie będzie miało charakter strategiczny i rozwojowy dla szkoły, dotykając wszystkich aspektów dostosowania w jego ujęciu lokalnym i globalnym.

Zgodnie z art. 39 ust. 5 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe ustala zawody, w których kształci szkoła:

- w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę,
- po zasięgnięciu opinii kuratora oświaty,
- po zasięgnięciu opinii odpowiednio wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia.

W skład wojewódzkiej rady zatrudnienia wchodzi osoby powoływane przez marszałka województwa spośród działających na terenie województwa:

- wojewódzkich struktur każdej organizacji związkowej reprezentatywnej w rozumieniu ustawy o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych;
- wojewódzkich struktur każdej organizacji pracodawców reprezentatywnej w rozumieniu ustawy o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych;
- społeczno-zawodowych organizacji rolników, w tym związków zawodowych rolników indywidualnych i izb rolniczych;
- organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo problematyką rynku pracy;
- przedstawicieli nauki – delegowanych przez Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej Polskiej Akademii Nauk oraz przedstawicieli wojewody.

Natomiast w skład powiatowej rady zatrudnienia wchodzi osoby powoływane przez starostę spośród działających na terenie powiatu:

- terenowych struktur każdej reprezentatywnej organizacji związkowej w rozumieniu ustawy o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych;
- terenowych struktur każdej reprezentatywnej organizacji pracodawców w rozumieniu ustawy o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych;
- społeczno-zawodowych organizacji rolników, w tym związków zawodowych rolników indywidualnych i izb rolniczych;
- jednostek samorządu terytorialnego;
- organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo problematyką rynku pracy.

Kluczowym warunkiem podjęcia decyzji o zmianie oferty kształcenia w zawodach jest wymóg, aby dyrektor szkoły podejmując taką decyzję, miał również pozytywną opinię rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego (art. 39 ust. 4 ustawy o systemie oświaty).

Lista instytucji i ich kompetencji biorących udział w procesie podejmowania decyzji o otwarciu lub likwidacji kierunku kształcenia w zawodzie sprawa wrażenie szerokiej konsultacji decyzji, jednak kluczowa pozostaje kwestia, w jaki sposób instytucje te mogą zwiększyć prawdopodobieństwo popytu na nowy zawód po okresie niezbędnym do wykształcenia pierwszych absolwentów lub w jaki sposób działania i realny wpływ tych instytucji na rynek pracy może gwarantować, że likwidowany kierunek nie stanie się za kilka lat zawodem deficytowym. Istotne w tym aspekcie jest prześledzenie procedury i listy zalecanych działań związanych z podejmowaniem decyzji o zmianie oferty edukacyjnej. W tym przypadku zaleca się zastosować procedurę składającą się z następujących działań:

- dokonanie analizy rynku pracy z punktu widzenia zapotrzebowania na daną specjalność,
- przygotowanie wraz z uzasadnieniem propozycji nowego kierunku kształcenia,

- przedstawienie propozycji wprowadzenia nowego kierunku kształcenia radzie pedagogicznej w celu uzyskania pozytywnej opinii,
- poinformowanie rady rodziców o planach wprowadzenia nowego kierunku kształcenia,
- poinformowanie społeczności uczniowskiej o planach wprowadzenia nowego kierunku kształcenia,
- uzyskanie opinii odpowiednio wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia (w zależności od zawodu, który zamierza się wprowadzić),
- uzyskanie opinii kuratora oświaty,
- przedstawienie propozycji wprowadzenia w następnym roku szkolnym nowego kierunku kształcenia w zawodzie organowi prowadzącemu szkołę,
- podjęcie przez jednostkę samorządu terytorialnego uchwały o wprowadzeniu nowego kierunku kształcenia w zawodzie w szkole, która złożyła wniosek w tej sprawie,
- ustalenie przez dyrektora listy zawodów, w których będzie kształcić szkoła od nowego roku szkolnego,
- uwzględnienie nowego kierunku kształcenia w informatorach, umieszczenie informacji o nowym kierunku kształcenia na stronie internetowej szkoły⁵⁷.

Analizując listę działań związanych z wdrożeniem nowego kierunku kształcenia, tylko ostatnie zadanie, sformułowane dość ogólnie i lakonicznie, jest w jakiś sposób związane z kształtowaniem nowych warunków dla planowanej zmiany. Niestety działania informacyjne i marketingowe ograniczają się do kwestii rekrutacji uczniów na nowy kierunek nauczania i w żaden sposób nie mogą kształtować rynku pracy w zakresie popytu na absolwentów nowego kierunku w kilkuletniej perspektywie okresu niezbędnego do przygotowania zawodowego, w nowo wprowadzonym zawodzie. Całość podjętych działań każe traktować modernizację jako posunięcie doraźne, dostosowujące ofertę edukacyjną do potrzeb rynku pracy tu i teraz. Wobec powyższego należy prześledzić, jak w tym aspekcie wypadają inne popularne narzędzia modernizacji oferty edukacyjnej.

Innowacje i eksperymenty w ujęciu doraźnym i rozwojowym

Zgodnie z Rozporządzeniem MENiS z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki „innowacja pedagogiczna to nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne lub metodyczne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły”. To określenie nie tylko definiuje czym jest innowacja pedagogiczna, ale również klasyfikuje innowacje na trzy grupy: programowe, organizacyjne i metodyczne. Zgłaszając do organu nadzorującego wprowadzenie innowacji pedagogicznej w szkole określa się jakiego rodzaju będzie to innowacja. Najczęściej występujące innowacje oświatowe to:

- innowacje dydaktyczne dotyczące wszelkich metodycznych, programowych i organizacyjnych zmian w zakresie sposobów nauczania,

---

⁵⁷ Gromiec L. (2009), Procedura wprowadzania nowego zawodu w szkole, Oświata i Prawo, www.oswiataiprawo.pl.

- innowacje wychowawcze obejmujące swoim zakresem wszelkie zmiany dokonywane w zakresie celów, metod, treści i zasad oraz osiągnięć związanych z działaniami określanymi mianem pedagogicznych oddziaływań wychowawczych kształtujących postawy osobowe indywidualne i społeczne,
- innowacje opiekuńcze dotyczące wszelkiego rodzaju zmian podejmowanych w zakresie celów, metod, treści i zasad, jak również zmian technologicznych i organizacyjnych w ramach istniejących funkcji opiekuńczych w systemie edukacji,
- innowacje terapeutyczno – zdrowotne obejmujące działania o charakterze zmian wprowadzanych w ramach kształcenia, wychowania i opieki, które dotyczą szeroko pojmowanej problematyki kondycji zdrowotnej indywidualnej i społecznej,
- innowacje przedmiotowe obejmujące określony typ działań zmieniających charakter dotychczasowego programu nauczania przedmiotu o nowe cele edukacyjne oraz treści i wymagane osiągnięcia w ramach przedmiotów realizowanych w szkole,
- eksperyment pedagogiczny służący podnoszeniu skuteczności kształcenia w szkole, w ramach których są modyfikowane warunki, organizacja zajęć edukacyjnych lub zakres treści nauczania, prowadzone pod opieką jednostki naukowej,
- reforma oświatowa czyli systemowa zmiana formalno – prawna oraz organizacyjna w zakresie szeroko zakrojonych działań pedagogicznych w obszarze edukacji narodowej.

Można też przeanalizować możliwe narzędzia modernizacyjne pod kątem klasyfikacji według rodzaju rozwiązań innowacyjnych:

- innowacje programowe dotyczące wszelkich zmian celów, treści i wymaganych osiągnięć w dziedzinie kształcenia, wychowania, opieki, terapii,
- innowacje metodyczne obejmujące wszelkie zmiany dokonywane w sposobie nauczania i dotyczą przede wszystkim – techniki przekazu i egzekwowania wiedzy w edukacji szkolnej,
- innowacje technologiczne obejmujące zmiany w zakresie stosowanych technologicznych środków kształcenia, wychowania, opieki, terapii,
- innowacje organizacyjne dotyczące wszelkich zmian strukturalnych określających funkcje i role w systemie organizacyjno – instytucjonalnym oświaty; często występują w obszarze zmian związanych z zarządzaniem⁵⁸.

Tak rozumiane innowacje lub eksperyment mogą obejmować wszystkie lub wybrane zajęcia edukacyjne, całą szkołę, oddział lub grupę. Rozpoczęcie innowacji lub eksperymentu jest możliwe po zapewnieniu przez szkołę odpowiednich warunków kadrowych i organizacyjnych, niezbędnych do realizacji planowanych działań innowacyjnych i eksperymentalnych. Udział nauczycieli w innowacji lub eksperymentach jest dobrowolny. Innowacje i eksperymenty nie mogą naruszać uprawnień ucznia do bezpłatnej nauki, wychowania i opieki w zakresie ustalonym w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, a także w zakresie uzyskania wiadomości

⁵⁸ Such R., Innowacje pedagogiczne, <http://www.sce.pl/>; Grześkiewicz A. (2010) Innowacyjność w zarządzaniu organizacją na przykładzie szkoły E-mentor nr 1 (33) / 2010.

i umiejętności niezbędnych do ukończenia danego typu szkoły oraz warunków i sposobu przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów, określonych w odrębnych przepisach. Uchwałę w sprawie wprowadzenia innowacji w szkole podejmuje rada pedagogiczna. Może ona być podjęta po uzyskaniu:

- zgody nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w innowacji,
- opinii rady szkoły,
- pisemnej zgody autora lub zespołu autorskiego innowacji na jej prowadzenie w szkole, w przypadku gdy założenia innowacji nie były wcześniej opublikowane.

Uchwałę rady pedagogicznej w sprawie wprowadzenia innowacji wraz z opisem jej zasad oraz opinią rady szkoły i zgodą autora lub zespołu autorskiego innowacji, dyrektor szkoły przekazuje kuratorowi oświaty i organowi prowadzącemu szkołę w terminie do dnia 31 marca roku poprzedzającego rok szkolny, w którym jest planowane rozpoczęcie innowacji. Uchwałę w sprawie wprowadzenia eksperymentu w szkole podejmuje rada pedagogiczna po zapoznaniu się z celem, założeniami i sposobem realizacji eksperymentu. Uchwała w sprawie wprowadzenia eksperymentu może być podjęta po uzyskaniu:

- zgody nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w eksperymencie,
- opinii rady szkoły,
- pisemnej zgody autora lub zespołu autorskiego eksperymentu na jego prowadzenie w szkole.

Prowadzenie eksperymentu w szkole wymaga zgody ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. W przypadku eksperymentu dotyczącego kształcenia w danym zawodzie minister właściwy do spraw oświaty i wychowania zasięga opinii ministra właściwego dla danego zawodu. Dyrektor szkoły, na podstawie uchwały rady pedagogicznej, występuje do ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania z wnioskiem o wyrażenie zgody na prowadzenie eksperymentu w szkole, w terminie do dnia 31 marca roku poprzedzającego rok szkolny, w którym jest planowane rozpoczęcie eksperymentu. Wniosek, składa się za pośrednictwem kuratora oświaty, który dołącza swoją opinię. Wniosek powinien zawierać:

- cel, założenia i sposób realizacji eksperymentu,
- opinię jednostki naukowej, dotyczącą założeń eksperymentu wraz ze zgodą tej jednostki na sprawowanie opieki nad przebiegiem eksperymentu i na dokonanie jego oceny,
- zgodę rady pedagogicznej oraz opinię rady szkoły,
- zgodę organu prowadzącego szkołę,
- w przypadku eksperymentu dotyczącego zawodu nieumieszczonego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego - także uzasadnienie potrzeby prowadzenia kształcenia w danym zawodzie wraz z pozytywnymi opiniami: wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia, wydanej po uzyskaniu opinii odpowiednio wojewódzkiego lub powiatowego urzędu pracy, samorządu gospodarczego lub innej organizacji gospodarczej właściwej dla danego zawodu, jednostki naukowej lub stowarzyszenia

zawodowego właściwego dla zawodu, w zakresie merytorycznej zawartości programu nauczania przewidzianego dla danego zawodu ⁵⁹.

Analiza dostępnych narzędzi modernizacyjnych, a w szczególności procedur ich wdrażania wskazuje na ich doraźny charakter, gdyż w żadnym przypadku w procedurach nie są wymagane jakiegokolwiek działania skierowane na zewnątrz szkoły (poza samym aktem konsultacji czy rekrutacji) oraz nie wskazuje się na działania związane z kształtowaniem popytu na wdrażanie zmiany. W tym sensie fakt zastosowania narzędzia ma wartość samą w sobie. Zdecydowanie większy potencjał modernizacyjny mają innowacje i eksperymenty metodyczne i technologiczne, lecz tylko i wyłącznie pod warunkiem, że logicznie wpisują się wieloletni plan rozwoju szkoły i celami tego planu ściśle są związane.

Wadą doraźnych interwencji naprawczych jest ich krótka perspektywa czasowa, działają szybko i punktualnie, jednak nie przewidują dostatecznie zmiany w okresie kształcenia na nowych kierunkach lub z zastosowaniem nowych rozwiązań, nie kontrolują i nie wpływają na otoczenie szkoły, w którym pracy poszukiwać będą absolwenci nowo utworzonego kierunku czy programu realizowanego nową metodą. Działania interwencji doraźnej odpowiadają na aktualną sytuację rynku pracy, jednak nie wpływają na przyszłość, nie kreując nowej rzeczywistości. Tak zastosowane instrumenty modernizacyjne mogą być nieefektywne, gdy rzeczywistość rynku pracy rozminie się z dobrymi intencjami autorów czy pomysłodawców przeprowadzonej modernizacji. W tym duchu zapewne podejmowana była większość decyzji dotyczących kształtowania oferty edukacyjnej w zawodach, które dziś traktowane są jako zawody deficytowe, pomimo wcześniejszego subiektywnego przekonania o dokonaniu racjonalnej i oczekiwanej przez rynek zmiany modernizacyjnej. O skali faktycznych dobrych intencji i rzeczywistości świadczą wyniki badania przedstawione w raporcie z pierwszej części badań, którego celem było stworzenie mapy kształcenia zawodowego oraz jego efektywności i trafności w województwie podlaskim w odniesieniu do rynku pracy regionalnego, krajowego i europejskiego.

Program rozwojowy jako działanie rozwojowe

Działania modernizacyjne w ujęciu rozwojowym, w odróżnieniu od doraźnych interwencji muszą wpływać na otoczenie, kreować rzeczywistość oraz stwarzać okoliczności do sukcesu i powodzenia wprowadzonych zmian. Tym wyzwaniom może sprostać tylko i wyłącznie złożony instrument modernizacyjny jaki jest **Program Rozwojowy Szkoły**.

Pod pojęciem programu rozwojowego szkoły rozumie się kluczowe przedsięwzięcia mające charakter projektów lub działań projektowych podejmowanych w szkole w celu dokonania zmiany jakościowej wpisującej się w politykę edukacyjną regionu, państwa czy Europy. Potwierdza to zasadność przyjętego wcześniej założenia modernizacyjnego o globalnym i możliwie szerokim aspekcie dostosowania. Zgodnie z literaturą program rozwojowy powinien:

- wynikać z diagnozy wskazującej na problemy i potrzeby,
- zawierać zdefiniowane i wykonalne cele,
- posiadać wyodrębniony budżet zadaniowy,
- być zaplanowany w czasie,

---

⁵⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki. (Dz. U. z 2002 r. Nr 56, poz. 506).

- być ukierunkowany na efekt.

Tak definiowane programy rozwojowe w sposób kompleksowy i trwałe powinny przyczyniać się do rozwoju szkoły oraz odpowiadać zdiagnozowanym potrzebom dydaktycznym, wychowawczym i opiekuńczym. Powinny być tworzone z myślą o konkretnej szkole lub placówce oświatowej. Program rozwojowy szkoły powinien zawierać w sobie takie elementy, które są zgodne z polityką danej szkoły, z określonymi kierunkami jej rozwoju oraz z uzasadnionymi potrzebami. Takie rozumienie programu rozwojowego ułatwi szkołom wdrażanie zmian wynikających z reformy programowej. Przewartościuje sposób myślenia, kierując je bardziej na efekt (rezultat) podejmowanych działań niż proces. Pomoże również szkołom w sięganiu po środki unijne na realizację projektów edukacyjnych. Przedstawiona definicja jest spójna z opisem istotnych cech programu rozwojowego szkoły/placówki oświatowej zawartych w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki⁶⁰. Zgodnie z tym dokumentem programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych realizowane w Priorytecie IX PO KL powinny spełniać łącznie następujące cechy:

- kompleksowo odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze danej szkoły/placówki oświatowej i jej uczniów (szkół/placówek oświatowych i ich uczniów);
- kompleksowo i trwale przyczyniać się do jakościowych zmian w funkcjonowaniu szkoły/placówki oświatowej i/lub rozszerzenia oferty edukacyjnej danej szkoły/placówki oświatowej (szkół/placówek oświatowych);
- zawierać określone cele, rezultaty i działania już na etapie aplikowania;
- działania określone w programie rozwojowym powinny się przyczyniać do rozwoju kompetencji kluczowych wskazanych w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE);
- pozostawać w zgodzie z polityką edukacyjną państwa. Kompleksowość programu rozwojowego szkoły placówki.

W literaturze poświęconej programom rozwojowym zwraca się na ich szeroki kontekst i wpływ na otoczenie. Program rozwojowy powinien być koncepcją kompleksowego rozwiązywania zidentyfikowanych trudności a przede wszystkim powinien być odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby szkoły **teraz i w przyszłości**.

Aby takie założenie było możliwe, program rozwojowy szkoły powinny dotyczyć:

- Zmian **wewnątrz szkoły**, takich jak opracowanie odpowiednich programów dodatkowych zajęć pozalekcyjnych zarówno wyrównawczych, jaki i rozwijających indywidualne zainteresowania uczniów, opracowanie narzędzi umożliwiających diagnozowanie uczniów w zakresie indywidualnych predyspozycji i potrzeb (np.: indywidualnego stylu uczenia się, słabych i mocnych stron, predyspozycji w zakresie planowania ścieżki kariery

⁶⁰ Jas M. Łyska, K., (2009) Jak budować programy rozwojowe szkół, by edukacja była skuteczna, przyjazna i nowoczesna? Fundacja Fundusz Współpracy, poradnik beneficjenta. Pilch E., (2009) Fundusze unijne dla oświaty, Warszawa, s. 31 i nast.

zawodowej), zorganizowanie opieki pedagogiczno-psychologicznej w szkole, zasady współpracy nauczycieli (praca zespołowa przy realizacji inicjatyw projektowych, tworzenie wspólnej koncepcji pracy szkoły itp.), ewolucja w zakresie metod i form nauczania oraz organizacji procesu dydaktycznego (np. efektywniejsze wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych w procesie dydaktycznym, aktywizujące metody nauczania, praca metodą projektu itp.).

- Zmian w zakresie **aktywności szkoły na zewnątrz**, w tym lepszej współpracy z rodzicami (jakość kontaktów, aktywność rodziców w działalności szkoły, nawiązanie współpracy z osobami i instytucjami w środowisku lokalnym (np. przedsiębiorcy, liderzy lokalni, ośrodki akademickie, instytucje kultury i sportu, organizacje pozarządowe, zakłady pracy itp.) wspierającymi działania edukacyjne szkoły/placówki, współpraca z samorządem terytorialnym, zwłaszcza w zakresie budowania kapitału społecznego oraz wspólnego tworzenia i kreowania polityki edukacyjnej regionu, w którym funkcjonuje szkoła/placówka poprzez opracowywanie długofalowych planów oświatowych nastawionych na zwiększenie szans edukacyjnych i życiowych dzieci i młodzieży (np. wspólne opracowywanie projektów edukacyjnych finansowanych ze środków unijnych z ukierunkowaniem ich na komplementarność i spójność z projektami inwestycyjnymi).

Powyższe podejście wskazuje na instrumenty kształtowania rzeczywistości zewnętrznej szkoły ukazując rozwojowy sens tego narzędzia modernizacyjnego. Kolejnym aspektem jest kompleksowość podejmowanych działań w programie rozwojowym w odróżnieniu od izolowanych działań doraźnych. W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z dnia 9 października 2009 r. nr 168, poz. 1324) wymienia się cztery obszary funkcjonowania szkoły, które można uwzględnić w kompleksowym podejściu do zmiany modernizacyjnej:

- działalność dydaktyczna, wychowawcza i opiekuńcza oraz innej działalności statutowa szkoły lub placówki,
- procesy zachodzące w szkole lub placówce,
- funkcjonowanie szkoły w środowisku lokalnym,
- zarządzanie szkołą lub placówką.

Warte podkreślenia jest w tym miejscu ujmowanie szkoły w jej otoczeniu, które wpływa w sposób kluczowy na trafność i trwałość wprowadzonych modernizacji. Wskazuje się w tym przypadku na konieczność sprowokowania zmian mentalnych w postrzeganiu roli szkoły we współczesnym świecie oraz co najważniejsze w rozumieniu samego procesu rozwoju szkoły w ramach współpracy partnerów realizujących program rozwojowy poprzez kreowaną w programie platformę współdziałania podmiotów wielu podmiotów zainteresowanych trafnością i jakością kształcenia zawodowego⁶¹. Tak rozumiany program rozwojowy, w ujęciu globalnym i rozwojowym ma szansę kreować nową rzeczywistość zwiększając szanse absolwentów na podjęcie zatrudnienia⁶². Jednym słowem program rozwojowy musi mieć swoich interesariuszy na

⁶¹ Jas M. Łyska, K., (2009) op. cit s. 31 i nast.

⁶² Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013 (2010), MRR, Warszawa, s. 261.

wszystkich poziomach funkcjonowania szkoły w możliwie wielu obszarach życia szkoły i dotyczyć wielu etapów zmiany, tylko wtedy taka zmiana jest interesem powszechnym i jest oczekiwana w przyszłości i otoczeniu szkoły.

Istotnym aspektem programy rozwojowej są potrzeby edukacyjne szkół. W istocie można założyć, że realizacja potrzeb edukacyjnych może być celem modernizacji placówki edukacyjnej. Z jednej strony mamy na myśli potrzeby edukacyjne ucznia wyznaczone przez potrzeby rynku pracy. Potrzeby klientów szkoły (ucznia, pracodawcy, lokalnej społeczności) wyznaczają potrzeby edukacyjne ucznia. Program rozwojowy szkoły jest narzędziem niezbędnym do spełnienia nowych potrzeb edukacyjnych, gdyż zmienia szkołę w placówkę edukacyjną zdolną zaspokoić te potrzeby.

Program rozwojowy szkoły różni się od doraźnych interwencji naprawczych - modyfikacji programu nauczania, czy wprowadzania nowych kierunków nauczania także swoją złożonością, gwarantującą podejście kompleksowe. Słowo program znaczy, iż mamy to do czynienia z wieloaspektowym działaniem, schematem działań – które układają się w logiczny program działań, program interwencji. Według Słownika Języka Polskiego program posiada wiele różnych znaczeń:

- plan zamierzonych czynności, przedsięwzięć,
- założenia, postulaty i cele jakiejś działalności,
- repertuar teatru, opery itp.; też: opis tego repertuaru wydrukowany w formie broszury, ulotki lub w gazecie,
- broszura zawierająca informacje o danym przedstawieniu, koncercie,
- szereg elementów spektaklu, występu itp. następujących po sobie w określonej kolejności,
- audycja radiowa albo telewizyjna; też: spis takich audycji nadawanych w danym dniu lub tygodniu,
- zestaw audycji radiowych lub telewizyjnych nadawanych przez daną rozgłośnię na stałej częstotliwości,
- zakres wiedzy objętej nauczaniem szkolnym lub akademickim; też: wykaz przedmiotów objętych takim nauczaniem,
- ciąg instrukcji napisanych w języku zrozumiałym dla komputera⁶³.

W każdym z tych ujęć powtarza się jako cecha definicyjna złożoność, połączenie wielu elementów w jedną całość w ujęciu czasowym. W ujęciu czasowym program wskazuje na ułożenie w czasie etapów pewnej całości, natomiast w ujęciu celowości, program cechuje się planowaniem strategicznym. Program w tym sensie jest planem, dlatego w potocznym rozumieniu program rozwojowy szkoły mylony jest planem rozwoju szkoły.

Plan rozwoju jest obecnie niezbędnym narzędziem w kierowaniu placówką oświatową. Nie można, bowiem podejmować decyzji i wizji przyszłości z orientacji tylko na teraźniejszość. Planowanie rozwoju jest wyjściem ponad bieżące postrzeganie problemów placówki, a więc tym,

---

⁶³ Słownik Języka Polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl.

co robimy, na co dzień, a ponadto projektowaniem działań ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć długofalowych o odległym, kilkuletnim horyzoncie czasu. Jest więc aktywnym podejściem do przyszłości. (...) jest sposobem zmiany placówki od wewnątrz⁶⁴. Plan rozwoju szkoły powinien zawierać następujące elementy:

- kierunek lub wizja, czyli wyobrażenie sobie przyszłego stanu organizacji szkoły i procesów w niej zachodzących oraz stanu profesjonalnego i osobowego. Wizja jest podrzędna w stosunku do misji i powinna z niej wynikać oraz służyć realizacji. Misja określa tożsamość i cel istnienia szkoły w danym konkretnym środowisku, a także powołanie niezbędnych do prawidłowego wykonania zawodu nauczycieli, podkreślając konieczność ideowego przesłania, jakie przyświecać ma nauczycielom w ich codziennej pracy,
- diagnoza stanu w oparciu analizy i oceny aktualnego stanu placówki i jej osiągnięć,
- posiadane zasoby w formie analizy mocnych i słabych stron placówki,
- układ stosunków zewnętrznych, czyli szanse i zagrożenia dotyczące funkcjonowania placówki w środowisku. Analiza szans i zagrożeń szkoły wymaga rozważenia czynników: politycznych, ekonomicznych i społecznych. Szanse i zagrożenia dotyczą tego, co odnosi się do otoczenia placówki, a więc instytucji edukacyjnych i to nie tylko tych, z którymi placówka może utrzymywać kontakty wzbogacające jej pracę; sytuacji demograficznej, czyli stanu liczbowego – aktualnego i przewidywanego – potencjalnych „klientów”; lokalnych władz samorządowych i rządowych, czyli polityki oświatowej, jaką kształtują na danym terenie, pomocy udzielanej placówkom w rozwiązywaniu ich problemów, nastawienia do działań innowacyjnych, wspierania finansowego różnych przedsięwzięć; rynku pracy, czyli zapotrzebowania na absolwentów określonych kierunków, stopnia dynamizmu lokalnego rynku, liczby małych i średnich przedsiębiorstw, lokalnych inicjatyw gospodarczych, programów wspierających samozatrudnienie czy przekwalifikowanie mieszkańców,
- reformy systemu edukacji stwarzającej nowe wyzwania⁶⁵,
- planowanie, czyli działanie świadome, selektywne, wybiórcze, celowe, dopasowane do przyszłych lub istniejących potrzeb, z wyraźnie zaznaczoną hierarchią działań realistycznym naniesieniem na oś czasu i rozpisanem na szczegółowe cele i wynikające z nich zadania⁶⁶,
- wdrożenie i realizacja przedsięwzięć,
- nadzór i ocenę realizacji, czyli monitoring będący bieżącym gromadzeniem i analizowaniem informacji o przebiegu procesu realizacji programu rozwoju z myślą o podjęciu działań korygujących.

Takie ujęcie planu rozwojowego szkoły tożsame jest z projektowym ujęciem programu rozwojowego. Jednak plan rozwoju szkoły, choć dotyczy wielu aspektów funkcjonowania szkoły,

⁶⁴ Elsner D. (2001) Jak planować rozwój placówki oświatowej? Teoria i praktyka, Chorzów, s. 12 - 13.

⁶⁵ Elsner D. (2001) op. cit., s. 45.

⁶⁶ Ibidem s. 6.

różni się od programu rozwojowego tym, że w programie rozwojowym działania ułożone w czasie muszą być komplementarne – nie muszą obejmować całego, najszerszego aspektu funkcjonowania szkoły – może dotyczyć jednego wybranego aspektu czy zagadnienia (na przykład nauczania matematyki, czy wyrównania szans edukacyjnych dla uczniów zagrożonych wykluczeniem społecznym, czy promocji nauki języka obcego) – jednak w programie mówimy o kompleksowości wsparcia, co znaczy, że działania muszą układać się w jeden spójny program, model działań, zmierzających do jednego określonego celu. W tym sensie programy rozwojowe mogą i powinny realizować szerszy plan rozwoju szkoły, skupiając się kompleksowo na wybranym aspekcie planowanego rozwoju.

Programy rozwojowe szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe ukierunkowane na zmniejszanie dysproporcji w osiągnięciach uczniów, w trakcie procesu kształcenia oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia powinny uwzględniać następujące formy wsparcia dostępne w ramach programów rozwojowych w działaniu 9.2. PO KL:

- dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze oraz specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia;
- doradztwo i opiekę pedagogiczno-psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu szkolnictwa (np. wsparcie dla uczniów z obszarów wiejskich, wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, przeciwdziałanie uzależnieniom, programy prewencyjne, przeciwdziałanie patologiom społecznym);
- dodatkowe zajęcia (pozalekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem ICT, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo-matematycznych;
- efektywne programy doradztwa edukacyjno-zawodowego;
- modernizację oferty kształcenia zawodowego i dostosowanie jej do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy (wprowadzanie nowych kierunków kształcenia, modyfikacja programów nauczania na kierunkach istniejących);
- współpracę szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami i instytucjami rynku pracy służącą podnoszeniu kwalifikacji zawodowych uczniów jako przyszłych absolwentów i wzmocnienie ich zdolności do zatrudnienia (w tym zwłaszcza w zakresie praktycznych form nauczania – staże i praktyki);
- wyposażenie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w nowoczesne materiały dydaktyczne (w tym podręczniki szkolne) zapewniające wysoką jakość kształcenia;
- wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne;
- wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawy jakości nauczania.

Cechy definicyjne programu rozwojowego w ramach Działania 9.2. PO KL:

- Program rozwojowy kompleksowo odpowiada na zdiagnozowane potrzeby dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze danej szkoły i jej uczniów;
- Program rozwojowy kompleksowo i trwale przyczynia się do jakościowych zmian w funkcjonowaniu szkoły lub rozszerzenia oferty edukacyjnej danej szkoły;
- Program rozwojowy zawiera określone cele, rezultaty i działania już na etapie aplikowania;
- Działania określone w programie rozwojowym przyczyniają się do rozwoju kompetencji kluczowych określonych w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) lub kompetencji zawodowych zgodnie z kierunkiem kształcenia zawodowego i stanowią co najmniej 70% ogółu działań podejmowanych w projekcie;
- Program rozwojowy zawiera elementy zgodne z polityką edukacyjną państwa i województwa.

Formy wsparcia dostępne w ramach programów rozwojowych w działaniu 9.2. PO KL w ujęciu rodzaju wsparcia i zakładanego celu:

- Zajęcia wyrównawcze oraz specjalistyczne – wyrównywanie szans;
- Doradztwo i opieka pedagogiczno-psychologiczna – profilaktyka;
- Zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne – kompetencje kluczowe;
- Doradztwo edukacyjno-zawodowe – wybór zawodu;
- Modyfikacja programów i nowe kierunki – dostosowanie do rynku;
- Współpraca z pracodawcami - trafność wykształcenia;
- Współpraca z instytucjami rynku pracy – zdolność zatrudnienia;
- Nowoczesne materiały dydaktyczne - wysoka jakość kształcenia;
- Nowe lub innowacyjne formy nauczania i oceniania – skuteczność;
- Programy i narzędzia efektywnego zarządzania placówką – jakość nauczania.

Najlepszym formatem programu rozwojowego jest projekt. Słowo projekt pojawia się często w języku potocznym, ale najczęściej znaczenie tego słowa kojarzone jest z projektem technicznym. Odmienne znaczenie ma pojęcie projektu w nauce o zarządzaniu, gdzie utożsamiane jest ze złożonym przedsięwzięciem. Można stwierdzić, że projekt jest sekwencją działań mającą wyraźny początek i koniec określony w czasie, określoną pod względem dostępnych zasobów i oczekiwanych efektów. Definiując pojęcie projektu podkreślić należy istotne jego cechy:

- zadanie powinno mieć charakter niepowtarzalny i unikatowy,
- cele projektu powinny być specyficzne, określone w czasie,

- wykonanie projektu związane jest z określonym efektem,
- projekt odznacza się najczęściej sporą złożonością, dużym zakresem i skalą działania,
- projekt powinien być ograniczony w czasie, posiadać określony początek i koniec,
- realizacja każdego projektu związana jest z ponoszeniem określonych kosztów⁶⁷.

By jednak zapewnić kompleksowość programu rozwojowego realizowanego w formie projektu należy zastosować taką metodę przygotowania programu rozwojowego różnego do doraźnych interwencji naprawczych czy szerokiego planu rozwoju szkoły. Tym narzędziem może być model programu rozwojowego, oparty na metodologii gwarantującej kompletność planowanych działań oraz filozofii szkoły zapewniającej ujęcie wielu aspektów jej funkcjonowania.

4.4. Modelowy program rozwojowy – wieloaspektowość i kompletność

Z przyjętych wcześniej założeń wynika, iż optymalny program rozwojowy szkoły powinien dotyczyć szerokiego, globalnego aspektu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy oraz powinien obejmować wiele kompleksowych działań wpływających na osi czasu na wewnętrzne i zewnętrzne funkcjonowanie szkoły. Model programu rozwojowego powinien więc uwzględniać wszystkie ujęcia dopasowania, odpowiadające zagadnieniom realizującym **coraz szersze konteksty dostosowania**, takim jak Dualny System Kształcenia, Modułowy System Kształcenia, Doradztwo i Orientacja Zawodowa, e-Edukacja czy Kompetencje kluczowe. Z drugiej strony modelowy program rozwojowy musi uwzględniać **oś czasu**, a ze strony trzeciej różne **aspekty funkcjonowania szkoły**. Trzy połączone ze sobą osie opisujące model programu rozwojowego zachęcają do stworzenia modelu przestrzennego, w formie sześcianu obejmującego w równym i proporcjonalnym stopniu wszystkie trzy aspekty, omówione wcześniej wymiary modernizacji oferty edukacyjnej szkoły zawodowej.

Od ogółu do szczegółu – konkretyzacja zagadnień

Opis modelu programu rozwojowego obejmującego trzy wymiary, przeprowadzony zostanie drogą dedukcji, zmierzając od ogółu do szczegółu. Podejście takie, polegające na doprecyzowaniu kolejnych wymiarów opisu modelu, jako zależnych od wymiaru ogólniejszego zapewni porządek opisu oraz możliwość uwzględnienia wszystkich możliwych instrumentów modernizacyjnych w rozwiązaniu modelowym, poprzez powiązanie ich, czy raczej umiejscowienie na osi czasu, osi obszarów dostosowania oraz osi aspektów funkcjonowania szkoły. W tym ujęciu, każde dowolne działanie modernizacyjne będzie można umiejscowić w modelu programu rozwojowego, tworząc warunki synergii i kompletności wszystkich dotychczasowych działań podejmowanych w szkole, dzięki czemu z działań doraźnych staną się częścią szerszego aspektu działań o charakterze rozwojowym. Opisywanie programu rozwojowego na trzech zależnych ze sobą osiach gwarantuje kompleksowe i wieloaspektowe ujęcie modernizacji oraz określa wspólny standard opisu programu umożliwiający porównanie ze sobą kilku programów rozwojowych. W dalszej perspektywie, wspólny punkt odniesienia różnych programów rozwojowych, tworzonych w ramach jednego modelu, ukazujący elementy

⁶⁷ Łada M., Kozarkiewicz - Chlebowska A., (2005) Podstawy controllingu projektów, Kraków, s. 4.

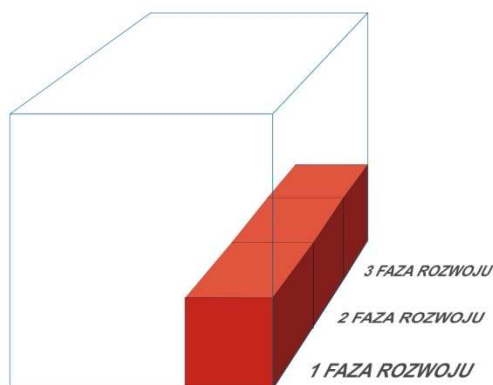
wspólne i elementy różnicujące stwarza możliwość współpracy programów rozwojowych w ramach jednego procesu zarządzania tymi programami zmniejszając koszty ich wdrożenia.

Jak rozwija się szkoła?

Najbardziej abstrakcyjny, ogólny poziom rozumienia programu rozwojowego szkoły to poziom rozwoju w ogóle. Rozwój jest kluczowym aspektem programu modernizacji zawartym w jego nazwie. W tym najbardziej ogólnym ujęciu program rozwojowy analizowany będzie w kontekście procesu rozwojowego. Proces rozwojowy z natury swej posiada etapy, fazy rozwoju czy wzrastania. Cykl życia organizacji jest to sekwencja etapów, przez które przechodzi większość organizacji w trakcie swego istnienia. Etapy te wykazują określone różnice zarówno pod względem ilościowym, jak też jakościowym. Są one stymulowane przez różnego rodzaju siły wewnętrzne i zewnętrzne. Wyróżnić można następujące, podstawowe etapy cyklu życia organizacji: narodziny, młodość, dojrzałość oraz schyłek⁶⁸.

W modelowym programie rozwojowym zaproponowane zostaną trzy fazy rozwojowe szkoły, którym odpowiadać może program rozwojowy. Fazy rozwoju to ujęcie formalne samego rozwoju, to najbardziej ogólne pytanie o rozwój – **jak rozwija się szkoła?** Tym zagadnieniem poświęcony jest rozdział analizujący modelowy program rozwoju szkoły w ujęciu jej etapów rozwojowych.

Rysunek 2. Oś czasu i fazy rozwojowe w modelu programu rozwojowego

Źródło: opracowanie własne.

Dlaczego szkoła się rozwija?

Jednak pytaniem równie ważnym wpływającym na temat dalszych analiz programu rozwojowego to pytanie – **dlaczego rozwija się szkoła?** Otóż istotą rozwoju jest przystosowanie. Przyczyną konieczności ciągłego przystosowywania się szkoły, a co za tym idzie jej rozwoju, jest zmieniające się otoczenie, środowisko, w którym funkcjonuje szkoła. Istotą rozwoju szkoły jest więc przystosowanie szkoły do zmieniającego się otoczenia (zmieniającej się cywilizacji, kultury, rynku pracy lub technologii w zależności od przyjętego poziomu abstrakcji). Dlatego właśnie rozwój szkoły powinien uwzględniać otoczenie, zmieniać się wraz z nim – przystosowywać się

⁶⁸ Krawczyk K., (2009), Diagnostowanie fazy rozwoju organizacji z wykorzystaniem metody list kontrolnych - na przykładzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae, Rok 13, Nr 1/2009 s. 127-128.

do otoczenia poprzez adaptacje. Adaptacja szkoły, tak jak każdy proces adaptacji, może zachodzić dwutorowo. Pierwszą drogą adaptacji jest akomodacja, gdy szkoła zmienia siebie dostosowując się do otoczenia pod naciskiem jego wymogów. Przykładem jest tu zmiana kształtu gałki ocznej wyostrzająca obraz na siatkówce w zależności od odległości obserwowanego przedmiotu. Drugą drogą jest asymilacja, gdy szkoła zmienia otoczenie ponad naciskiem własnych działań. Przykładem jest możliwość przysunąć obserwowanego przedmiotu do oka na odległość zapewniającą optymalną ostrość widzenia. Te procesy są drugim ujęciem zmiany modernizacyjnej, gdy szkoła rozwija się w otoczeniu – zmieniając się pod jego wpływem lub zmieniając otoczenie.

Problem przystosowania należy do często badanych i analizowanych w literaturze⁶⁹. Autorzy nie są jednak zgodni w rozumieniu tego pojęcia. W zależności od rozpatrywanego aspektu przystosowania jednostki do środowiska można, wyróżnić, co najmniej trzy grupy definicji tego pojęcia⁷⁰. Pierwsza grupa określa wiąże się z dopasowaniem, adaptacją organizmu. W tym ujęciu, przystosowanie oznacza regulowanie wzajemnych stosunków organizmu z otoczeniem przez zmiany w organizmie stosowne do zmiany stanu otoczenia⁷¹. Zmiany te dotyczą przekształcania struktury lub funkcji organizmu stosownie do warunków życia, bądź też obejmują procesy homeostazy polegające na utrzymaniu stałości środowiska wewnętrznego, mimo zmian środowiska zewnętrznego. Druga grupa określa wiąże przystosowanie z dążeniem do zaspokojenia potrzeb. Przystosowanie polega, więc na osiągnięciu możliwości pełnego zaspokojenia potrzeb w danym środowisku. Zdaniem A. Lewickiego, przystosowanie społeczne to umiejętność zaspokojenia przez danego osobnika w warunkach danego środowiska potrzeb rozumianych szeroko jako dążenie do określonych celów, zarówno zdobywczych jak i obronnych, zgodnych z normami i wartościami akceptowanymi w środowisku życia jednostki⁷². W trzeciej grupie definicji podkreśla się podejmowanie przez człowieka aktywności w grupie społecznej, aktywne uczestnictwo w działalności grupy, podejmowanie odpowiedzialności i unikanie wszelkiego oszukiwania siebie w trakcie procesu przystosowywania się umożliwiające pełny udział w działalności innych i optymalny rozwój osobowości⁷³. Każdorazowo ujęcia te możemy odnieść do organizacji w otoczeniu. Aspekt dostosowania jest drugim, bardziej konkretnym ujęciem modelowego programu rozwojowego szkoły. Tym zagadnieniem poświęcony został rozdział dotyczący obszarów modernizacji w modelowym programie rozwojowym szkoły. **Obszary modernizacji ujęte są w modelowym programie rozwojowym jako podrzędne w stosunku do wyznaczonych etapów rozwoju – na każdym etapie rozwoju szkoła powinna zmieniać się we wszystkich przyjętych obszarach.**

⁶⁹ Sendyk M., (2005) Psychiczne przystosowanie studentów pedagogiki w uczelni wyższej, (w:) Polski system edukacji po reformie 1999 roku: stan, perspektywy, zagrożenia. Red. Z. Andrzejak, L. Kacprzak, K. Pająk . T. 2 .- Poznań-Warszawa : Dom Wydaw. ELIPSA, s. 153-154.

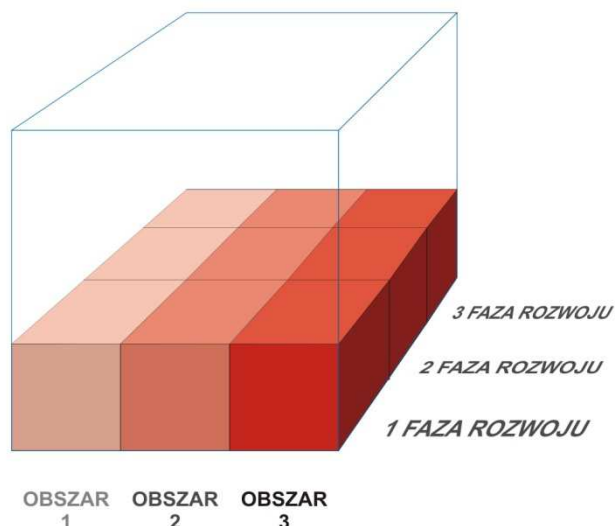
⁷⁰ Sękowska Z., (1991), Przystosowanie społeczne młodzieży niewidomej, Warszawa, s. 9-10.

⁷¹ Tomaszewski T. (1975.), Psychologia, Warszawa, s. 494.

⁷² Lewicki A., (1969.), Psychologia kliniczna. Warszawa, s. 269.

⁷³ Bruce W.F, (1970), Osobowość a problemy przystosowania u dzieci. W: Ch. E. Skinner (red.): Psychologia Wychowawcza. Warszawa, s. 99.

Rysunek 3. Oś dostosowania i obszary modernizacji w modelu programu rozwojowego

Źródło: opracowanie własne.

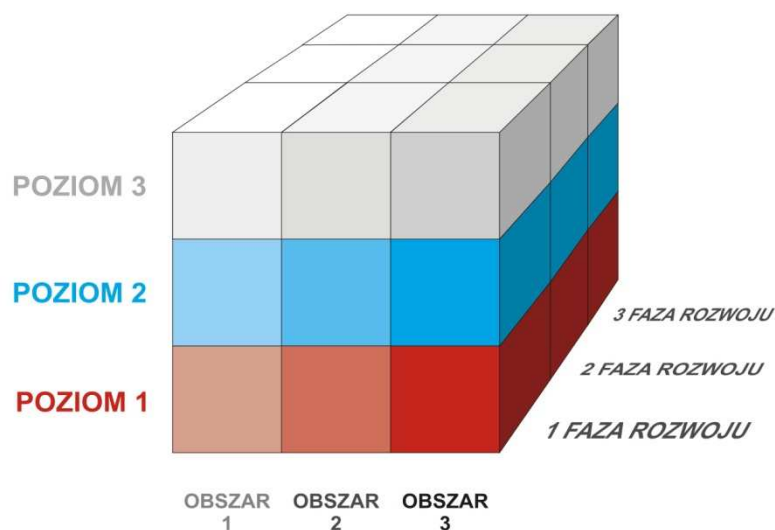
Dla kogo szkoła się rozwija?

Kolejnym etapem dochodzenia do konkretnego w modelowym programie rozwojowym szkoły jest odpowiedź na pytanie **dla kogo rozwija się szkoła?** To w zasadzie pytanie o cel istnienia szkoły w ujęciu jej klientów. Czy szkoła jest dla ucznia, czy dla pracodawcy? A może dla nauczycieli, którzy w niej pracują. Interesariusze⁷⁴ to podmioty (osoby, społeczności, instytucje, organizacje, urzędy), które mogą wpływać na szkołę oraz pozostają pod wpływem jej działalności. Inna – szersza – definicja obejmuje wszystkie osoby, jednostki bądź instytucje, które zainteresowane są tym, aby program rozwojowy szkoły się udał lub nie udał⁷⁵. Rozstrzygnięcie tych potocznych dylematów, często poruszanych w aspekcie oceny efektów funkcjonowania szkoły, wyznaczy poziomy modernizacji oferty edukacyjnej szkoły, którym poświęcony zostanie kolejny rozdział raportu. **Poziomy modernizacji ujęte są w modelowym programie rozwojowym szkoły jako podrzędne w stosunku do wyznaczonych obszarów modernizacji – w każdym obszarze modernizacji szkoła powinna zmieniać się na wszystkich wyznaczonych poziomach.**

⁷⁴ Bussines Dictionary, Stakeholders, [www. Bussinesdictionary.com](http://www.Bussinesdictionary.com).

⁷⁵ Thompson R., (2011) Stakeholder Analysis Winning support for your projects, Mind Tools Ltd, www.mindtools.com.

Rysunek 4. Oś poziomów funkcjonowania w modelu programu rozwojowego

Źródło: opracowanie własne.

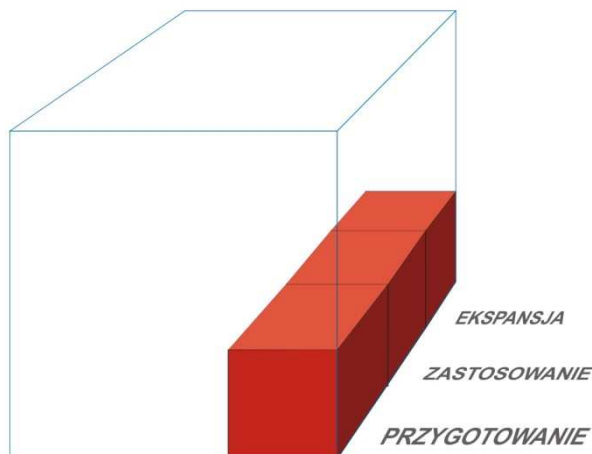
4.5. Etapy modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst rozwoju

W opracowanym modelu programu rozwojowego przyjęto trzy fazy rozwoju szkoły, a przyjęcie etapu wyznacza charakter prowadzonych prac modernizacyjnych. Inne działania modernizacyjne należy podejmować w przypadku, gdy szkoła po raz pierwszy realizuje program rozwojowy w danym obszarze dostosowania oferty edukacyjnej, a inne, gdy szkoła jest już przygotowana organizacyjnie i merytorycznie do zastosowania nowych rozwiązań, wreszcie odmienne, gdy szkoła chce podejmować działania zmieniające jej wizerunek. Tak więc proponuje się następujące po sobie fazy rozwoju szkoły:

- **Przygotowanie** – związane z przygotowaniem szkoły w aspekcie merytorycznym i organizacyjnym do zastosowania nowego rozwiązania edukacyjnego. Realizacja specjalnych szkoleń dla kadry szkoły oraz zakupy niezbędnych dla nowej usługi, metody, programu czy kierunku materiałów dydaktycznych czy doradczych. Faza ta ma z reguły charakter inwestycyjny i szkoleniowy.
- **Zastosowanie** – czyli realizacja nowej usługi, metody, programu w oparciu o zrealizowane inwestycje i szkolenia przygotowujące kadry do zastosowania rozwiązania.
- **Ekspansja** – czyli zdobywanie nowych rynków, klientów w oparciu o efekty zastosowanych rozwiązań, w szczególności promocja szkoły.

Rysunek 5. Fazy rozwoju szkoły w modelu programu rozwojowego

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 32. Zestawienie form wsparcia dostępnych w ramach programów rozwojowych w Działaniu 9.2. POKL w kontekście etapów modernizacji i etapów rozwoju szkoły

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	Faza 1 PRZYGOTOWANIE	Faza 2 ZASTOSOWANIE	Faza 3 EKSPANSJA
Zajęcia wyrównawcze	Szkolenia dla kadr prowadzących zajęcia przygotowujące do wdrożenia nowych metod nauczania, nowych materiałów dydaktycznych – zakup materiałów dydaktycznych	Realizacja zajęć z udziałem kadry przygotowanej w pierwszej fazie rozwoju szkoły oraz z zastosowaniem nowych materiałów dydaktycznych zakupionych w fazie pierwszej	Promocja szkoły poprzez lepsze wyniki egzaminów, oferta atrakcyjna dla grup zagrożonych wykluczeniem z edukacji
Doradztwo i opieka pedagogiczno - psychologiczna	Przygotowanie kadry doradczej do realizacji wsparcia w kontekście zajęć wyrównawczych oraz obszarów doradztwa zawodowego. Zakup narzędzi doradczych.	Realizacja zajęć z udziałem kadry przygotowanej w pierwszej fazie rozwoju szkoły oraz	Szkoła współpracuje z OPS i NGO wspierającymi grupy zagrożone wykluczeniem społecznym oraz z OHP wspierającą młodzież przedwcześnie kończącą edukację
Zajęcia pozalekcyjne	Szkolenia dla kadr prowadzących zajęcia przygotowujące do wdrożenia innowacyjnych metod nauczania. Zakup materiałów dydaktycznych	Realizacja zajęć z udziałem kadry przygotowanej w pierwszej fazie rozwoju szkoły	Uczniowie wychodzą w ramach zajęć do szkół gimnazjalnych celem promocji kompetencji kluczowych oraz oferty nowoczesnej szkoły
Doradztwo edukacyjno - zawodowe	Szkolenia dla kadry doradczej, zakup narzędzi doradczych	Realizacja zajęć z udziałem kadry przygotowanej w pierwszej fazie rozwoju szkoły	Doradztwo wyboru zawodu w szkołach gimnazjalnych
Modyfikacja programów nauczania i nowe kierunki	Badania i diagnoza rynku, procedury włączenia	Realizacja nowego kierunku	Współpraca z otoczeniem na rzecz promocji absolwentów
Współpraca z pracodawcami	Określenie zasad współpracy, strategia i umowy współpracy	Realizacja praktyk i kształcenia praktycznego	Wspólna promocja szkoły i pracodawców
Współpraca z instytucjami	Określenie zasad współpracy, strategia i umowy współpracy	Realizacja doradztwa zawodowego w PUP lub OHP oraz zajęć pozalekcyjnych	Wspólna promocja szkoły i instytucji lokalnych

Materiały dydaktyczne	Określenie potrzeb i zakup materiałów	Realizacja zajęć z zastosowanie zakupionych materiałów	Promocja szkoły nowoczesnej kształcącej atrakcyjnie i nowocześnie
Formy nauczania i oceniania	Szkolenia dla kadry dydaktycznej	Realizacja nowych metod edukacyjnych	Promocja szkoły nowoczesnej, oferującej atrakcyjne metody nauczania i oceniania
Zarządzanie placówką	Szkolenia dla kadr administracyjnych szkoły	Wdrożenie programów do zarządzania	Uwzględnienie w zarządzaniu zagadnień marketingowych i promocyjnych

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL, wersja z dnia 1 czerwca 2010 r.

Tabela 33. Zestawienie kompetencji kluczowych zalecanych w programach rozwojowych w kontekście etapów modernizacji i etapów rozwoju szkoły

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	Faza 1 PRZYGOTOWANIE	Faza 2 ZASTOSOWANIE	Faza 3 EKSPANSJA
Porozumiewanie się w języku ojczystym	Przygotowanie kadr z nowych metod nauczania	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne z języka polskiego	Opracowania materiałów promocyjnych
Porozumiewanie się w językach obcych	Zakup materiałów dydaktycznych, słowników, pracowni językowych	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne z języka polskiego	Współpraca ze szkołą partnerską z innego kraju
Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo - techniczne	Zakup materiałów dydaktycznych, programów multimedialnych, TIK	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne z przedmiotów technicznych oraz matematyczno-przyrodniczych	Projekty współpracy z uczelniami technicznymi
Kompetencje informatyczne	Zakup TIK szkolenia dla kadr z metod nauczania z wykorzystaniem TIK	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne z informatyki oraz z zastosowaniem TIK	Platforma promocyjna szkoły przygotowana przez uczniów
Umiejętność uczenia się	Szkolenia z metodyki aktywnego uczenia się dla kadry szkoły	Zajęcia prowadzone metoda projektową i zdalną	Angażowanie uczniów w projekty zewnętrzne z udziałem instytucji otoczenia
Kompetencje społeczne i obywatelskie	Przygotowanie kadr pedagogicznych i doradczych	Realizacja projektów i kampanii społecznych	Społeczna odpowiedzialność szkoły, otwarcie na grupy wykluczone
Inicjatywność i przedsiębiorczość	Przygotowanie kadr do pracy metodami aktywizującymi	Inkubator przedsiębiorczości	Angażowanie uczniów w projekty zewnętrzne z udziałem instytucji otoczenia
Świadomość i ekspresja kulturalna	Przygotowanie kadr do pracy metodami twórczymi i treningu kreatywności, zakup specjalnych materiałów dydaktycznych, organizacja i wyposażenie zespołów teatralnych czy muzycznych	Organizacja zajęć pozalekcyjnych promujących ekspresje kulturalną	Angażowanie szkoły w działania związane z promocją kultury

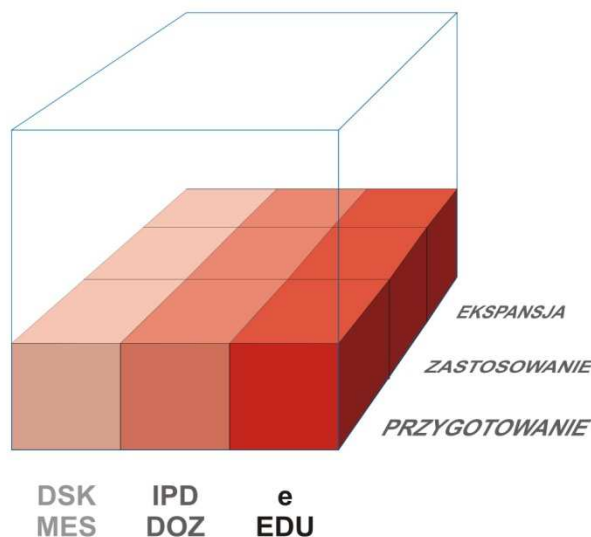
Źródło: opracowanie własne w oparciu o Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL, wersja z dnia 1 czerwca 2010 r.

4.6. Obszary modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst otoczenia

Kontekst dostosowania do otoczenia może uwzględniać różne aspekty adaptacji na osi dostosowanie lokalne - globalne, przy założeniu że wyznaczone w ten sposób obszary modernizacji dopełniają się dywersyfikując ścieżki zawodowe prowadzące do zatrudnienia. Zgodnie z przyjętym rozróżnieniem można wyróżnić następujące obszary dostosowania, a tym samym obszary modernizacji oferty edukacyjnej:

- **Dualny System Kształcenia i Modułowy System Kształcenia (DSK i MES)** – związane z dostosowaniem oferty edukacyjnej szkoły do potrzeb pracodawców zwiększającym możliwość zatrudnienia w zawodzie
- **Doradztwo i Orientacja Zawodowa (DOZ i IPD)** – związane z dostosowaniem oferty edukacyjnej szkoły do potrzeb ogólnego rynku pracy, a w szczególności kreowania nowych miejsc pracy w ramach własnej przedsiębiorczości zwiększającym możliwość zatrudnienia w ogóle, w tym samozatrudnienie
- **e-Edukacja** – związana z dostosowaniem oferty edukacyjnej do potrzeb regionu opartego na wiedzy, czyli przygotowanie absolwenta uczącego się przez całe życie w ramach kształcenia ustawicznego wraz z pakietem kompetencji kluczowych, zwiększając jego elastyczność i mobilność na otwartym rynku pracy.

Rysunek 6. Obszary rozwoju szkoły w modelu programu rozwojowego

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 34. Zestawienie form wsparcia dostępnych w ramach programów rozwojowych w Działaniu 9.2. POKL w kontekście obszarów modernizacji

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	DSK MES	IPD DOZ	e-Edukacja
Zajęcia wyrównawcze			Zajęcia z informatyki oraz zajęcia przedmiotowe z wykorzystaniem TIK oraz zdalnej nauki
Doradztwo i opieka pedagogiczno - psychologiczna		Poradnictwo IPD, warsztaty rynku pracy, wsparcie uczniów w gorszej sytuacji edukacyjnej lub społecznej i dostosowanie planów działania do specyficznych możliwości i potrzeb	
Zajęcia pozalekcyjne	Zajęcia z udziałem pracodawców	Zajęcia z udziałem instytucji rynku pracy oraz NGO	Zajęcia z informatyki oraz zajęcia przedmiotowe z wykorzystaniem TIK oraz zdalnej nauki
Doradztwo edukacyjno - zawodowe		Poradnictwo IPD, warsztaty rynku pracy,	Doradztwo on-line
Modyfikacja programów nauczania i nowe kierunków	Wdrożenie DSK w program nauczania wybranych zawodów, wdrożenie MES w program nauczania wybranych zawodów, opracowanie standardów egzaminacyjnych dla zadań zawodowych	Uwzględnienie w programach nauczania przedmiotów zagadnień DOZ	Uwzględnienie w programach nauczania przedmiotów zastosowań TIK oraz nowych metod nauczania z wykorzystaniem TIK i zdalnej nauki
Współpraca z pracodawcami	Organizacja DSK i staży, konsultacje w zakresie wydzielenie zadań zawodowych	Organizacja Dni przedsiębiorczości, dni otwartych pracodawców	
Współpraca z instytucjami	Konsultacja z instytucjami rynku pracy zadań zawodowych wydzielonych w MES	Zajęcia doradcze z udziałem instytucji rynku pracy oraz NGO	Zajęcia z informatyki oraz zajęcia przedmiotowe z wykorzystaniem TIK oraz zdalnej nauki
Materiały dydaktyczne	Zakup materiałów dydaktycznych do MES	Zakup narzędzi doradczych i diagnostycznych	Zakup programów multimedialnych, prezentacji i kontentów zdalnej nauki
Formy nauczania i oceniania	Wdrożenie DSK, Wdrożenie MES	Uwzględnienie w programach nauczania przedmiotów zagadnień DOZ	Nauczani zdalne i ocena ucznia w wykorzystaniem TIK
Zarządzanie placówką	Wdrożenie rozwiązań współpracy z pracodawcami w ramach DSK, wdrożenie rozwiązań egzaminacyjnych dla zadań zawodowych	Wewnątrzszkolny system poradnictwa zawodowego	e-dzienniki, platformy zdalnej nauki, programy internetowe zarządzania placówką i procesem dydaktycznym

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL, wersja z dnia 1 czerwca 2010 r.

Tabela 35. Zestawienie kompetencji kluczowych zalecanych w programach w kontekście obszarów modernizacji

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	DSK MES	IPD DOZ	e-Edukacja
Porozumiewanie się w języku ojczystym	uwzględnienie kompetencji w zadaniu zawodowym w ramach MES	Przygotowanie dokumentów aplikacyjnych, prowadzeni rozmów kwalifikacyjnych i negocjacji	Fora internetowe
Porozumiewanie się w językach obcych	Uwzględnienie w zadaniach zawodowych	Przygotowanie dokumentów aplikacyjnych w języku obcym, prowadzeni rozmów kwalifikacyjnych i negocjacji w języku obcym	Fora internetowe
Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo - techniczne	Praktyczna nauka zawodu w ramach DSK, uwzględnienie kompetencji w zadaniu zawodowym w ramach MES	Diagnoza predyspozycji w tym zakresie	Portal szkoły prowadzony przez uczniów
Kompetencje informatyczne	uwzględnienie kompetencji w zadaniu zawodowym w ramach MES	Poszukiwanie ofert pracy i aplikowanie do pracy z wykorzystaniem TIK	Portal szkoły prowadzony przez uczniów, projekty informatyczne w szkole
Umiejętność uczenia się	Wdrożenie aktywnych form nauki w ramach MES; uwzględnienie kompetencji w zadaniu zawodowym w ramach MES	Promocja kształcenia ustawicznego i diagnoza umiejętności zarządzania czasem trening w tym zakresie	Portale edukacyjne dostępne dla uczniów lub przygotowywane przez uczniów
Kompetencje społeczne i obywatelskie	uwzględnienie kompetencji w zadaniu zawodowym w ramach MES	Praca zespołowa, projektu grupowe, warsztaty komunikacji interpersonalnej	Fora internetowe tematyczne, poświęcone zagadnieniom społecznym i obywatelskim
Inicjatywność i przedsiębiorczość	uwzględnienie kompetencji w zadaniu zawodowym w ramach MES, kształtowanie w ramach DSK	Warsztaty kreatywności, diagnoza przedsiębiorczości	Powierzenia uczniom zadań odpowiedzialnych realizowanych wirtualnie, gry symulacyjne
Świadomość i ekspresja kulturalna	uwzględnienie kompetencji w zadaniu zawodowym w ramach MES	Warsztaty kształtujące kompetencje społeczne	Fora internetowe tematyczne, poświęcone kulturze i ekspresji twórczej uczniów

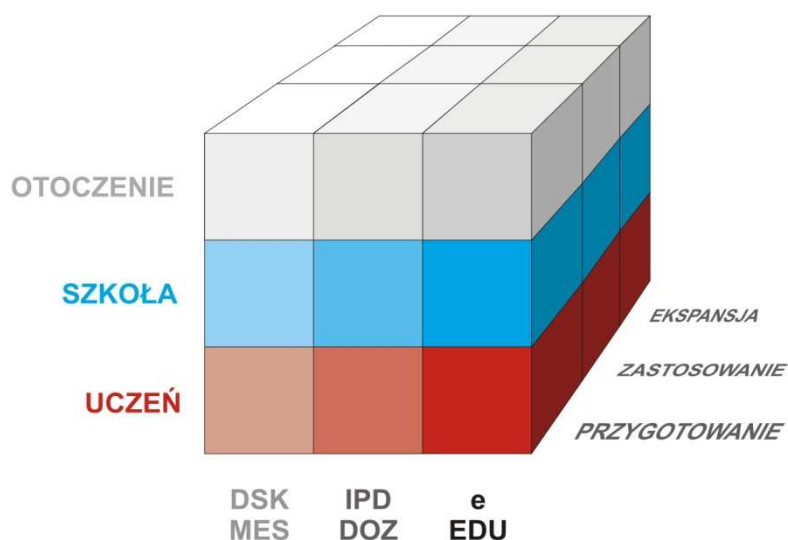
Źródło: opracowanie własne w oparciu o Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL, wersja z dnia 1 czerwca 2010 r.

4.7. Poziomy modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst klienta

Każdy z obszarów modernizacji (celem zachowania kompleksowości) wsparcia musi dotyczyć wszystkich aspektów funkcjonowania szkoły. Trudno wyobrazić sobie wysoką jakość, atrakcyjność zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych bez przygotowania do tej roli nauczycieli wyposażonych w nowe metody edukacyjne, i wychowawcze oraz bez współpracy instytucjami lokalnymi w celu organizacji zajęć poza szkołą. Dlatego też, w modelu zaproponowano trzy aspekty funkcjonowania szkoły, nazywane poziomami modernizacji:

- **poziom ucznia**, na którym realizowane są wszelkie działania związane z usługami świadczonymi bezpośrednio dla ucznia, w szczególności związane z metodami i programami nauczania, materiałami dydaktycznymi czy usługami doradczymi
- **poziom szkoły** związany z funkcjonowaniem szkoły jako organizacji, jakością i kompetencjami kadry, procesami zarządzania oraz współpracą lokalną w ramach wewnątrzszkolnych systemów i projektów, w szczególności szkoleń dla kadr oraz wdrożeń systemów zarządzania placówką edukacyjną
- **poziom otoczenia szkoły** związany z koncepcją zewnętrznych interesariuszy szkoły, współpracą z przedsiębiorcami i instytucjami rynku pracy a w szczególności tworzenie platform lokalnej współpracy na rzecz rozwoju szkoły.

Rysunek 7. Poziomy modernizacji szkoły w modelu programu rozwojowego

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 36. Zestawienie form wsparcia dostępnych w ramach programów rozwojowych w Działaniu 9.2. POKL w kontekście poziomów modernizacji

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	UCZEŃ	SZKOŁA	OTOCZENIE
Zajęcia wyrównawcze	Realizacja zajęć z uczniami	Przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć, zakup narzędzi dydaktycznych	Współpraca z instytucjami szkoleniowymi
Doradztwo i opieka pedagogiczno - psychologiczna	Realizacja IPD i porad dostosowanych do potrzeb indywidualnych	Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego	Współpraca z poradniami psychologicznymi i OPS
Zajęcia pozalekcyjne	Realizacja zajęć z uczniami	Przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć, zakup narzędzi dydaktycznych	Współpraca z instytucjami lokalnymi i pracodawcami w celu organizacji zajęć
Doradztwo edukacyjno - zawodowe	Realizacja IPD, diagnoza predyspozycji zawodowych, kształtowanie umiejętności rynku pracy	Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego	Współpraca z instytucjami szkoleniowymi, rynku pracy oraz NGO
Modyfikacja programów nauczania i nowe kierunków	Zajęcia realizowane nową metodą, nowe materiały dydaktyczne,	Wyposażenie szkoły, przygotowanie merytoryczne kadr dydaktycznych	Współpraca z pracodawcami i organami prowadzącymi w zakresie opracowania nowej oferty kształcenia w zawodach
Współpraca z pracodawcami	DSK	Wypracowanie nowych rozwiązań w zakresie zarządzania placówką w DSK	Współpraca z pracodawcami, instytucjami rynku pracy, lokalne platformy współpracy
Współpraca z instytucjami	Doradztwo zawodowe, ekspresje kulturalna i postawy obywatelskie, dni otwarte	Przygotowanie kadr do współpracy z instytucjami, nowe procedury partnerstw, angażowanie instytucji w plan rozwoju szkoły	Współpraca z instytucjami rynku pracy, lokalne platformy współpracy
Materiały dydaktyczne	Zakup nowych materiałów dla uczniów, DSK	Opracowanie strategii zakupu materiałów dydaktycznych dla przedmiotów kluczowych	Współpraca z dostawcami materiałów w tym organizacja DSK
Formy nauczania i oceniania	DSK, MES – metody aktywizujące, e-Edukacja	Przygotowanie kadr do realizowania zajęć nowymi formami	Współpraca z CDN i instytucjami szkoleniowymi
Zarządzanie placówką	e-dziennik, platforma zdalnej nauki	Przygotowanie kadr do współpracy w ramach wewnątrzszkolnych systemów	Doradztwo instytucji szkoleniowych., uwzględnienie w zarządzaniu aspektów współpracy z otoczeniem

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL, wersja z dnia 1 czerwca 2010 r.

Tabela 37. Zestawienie kompetencji kluczowych zalecanych w programach w kontekście poziomów modernizacji

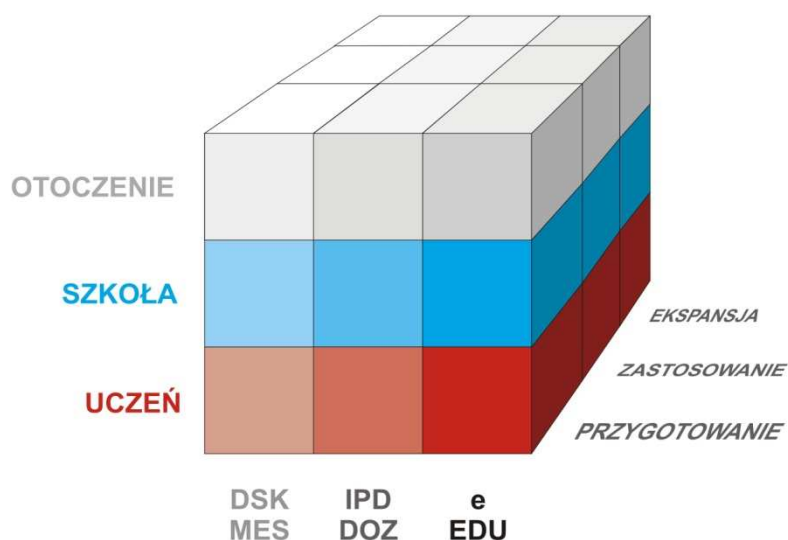
Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	UCZEŃ	SZKOŁA	OTOCZENIE
Porozumiewanie się w języku ojczystym	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne, nowe atrakcyjne metody nauczania	Przygotowanie kadr do prowadzenia zajęć nowymi aktywnymi metodami, zakup materiałów dydaktycznych	Współpraca z instytucjami kulturalnymi, mediami
Porozumiewanie się w językach obcych	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne, nowe atrakcyjne metody nauczania	Przygotowanie kadr do prowadzenia zajęć nowymi aktywnymi metodami, zakup materiałów dydaktycznych	Prowadzenie współpracy ze szkołą zagraniczną i angażowanie uczniów w tą współpracę, organizacja praktyk zagranicznych
Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo - techniczne	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne, nowe atrakcyjne metody nauczania	Przygotowanie kadr do prowadzenia zajęć nowymi aktywnymi metodami, zakup materiałów dydaktycznych	Współpraca z uczelniami technicznymi oraz pracodawcami, organizacja dni otwartych, konkursy techniczne
Kompetencje informatyczne	Zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne, nowe atrakcyjne metody nauczania	Angażowanie uczniów w prowadzenie portalu szkoły lub portalu zdalnej nauki	Prowadzenie portalu szkoły zarządzanego przez uczniów, świadczeni usług zewnętrznym przez portal, promocja pracodawców i instytucji współpracujących ze szkołą w ramach DSK
Umiejętność uczenia się	Wdrożenie aktywnych form, metoda projektowa, e-Edukacja	Przygotowanie kadr do prowadzenia zajęć nowymi aktywnymi metodami, zakup materiałów dydaktycznych, wdrożenie e-Edukacji poprzez szkolenia dla kadr oraz portal zdalnej nauki	Portale zdalnej nauki zarządzane przez szkołę we współpracy z instytucjami szkoleniowymi, promocja kształcenia ustawicznego, olimpiady regionalne
Kompetencje społeczne i obywatelskie	Realizacja projektów i kampanii społecznych	Organizacja projektów obywatelskich angażowanie szkoły w życie społeczne	Prowadzenie portalu szkoły angażującego się w sprawy lokalnej społeczności
Inicjatywność i przedsiębiorczość	Inkubator przedsiębiorczości	Przygotowanie nauczycieli i kadry pedagogicznej do zajęć i metod pracy kształtujących postawy przedsiębiorcze	Działalność gospodarcza szkoły
Świadomość i ekspresja kulturalna	Realizacja projektów twórczych i kulturalnych, koła zainteresowań	Organizacja projektów artystycznych angażowanie szkoły w życie kulturalne	Prowadzenie partnerskich projektów kulturalnych czy artystycznych

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL, wersja z dnia 1 czerwca 2010 r.

4.8. Narzędzia modernizacji oferty edukacyjnej – kontekst projektu

Przedstawiony model programu rozwojowego daje szerokie możliwości kształtowania kluczowego narzędzia modernizacji oferty edukacyjnej szkoły w kontekście potrzeb rynku pracy, w zależności od etapu rozwoju szkoły, potrzeb i ambicji związanych z zakresem dostosowania szkoły a wreszcie możliwości realizacji projektu. Hipotetycznie istnieje możliwość realizowania programu rozwojowego we wszystkich obszarach na wszystkich etapach rozwoju. Wymóg realizacji modernizacji na trzech poziomach funkcjonowania należy traktować w modelu jako obligatoryjny, gwarantujący kompleksowość programu rozwojowego. Schemat takiego programu przedstawia poniższy rysunek:

Rysunek 8. Schemat programu rozwojowego uwzględniającego wszystkie obszary i etapy modernizacji

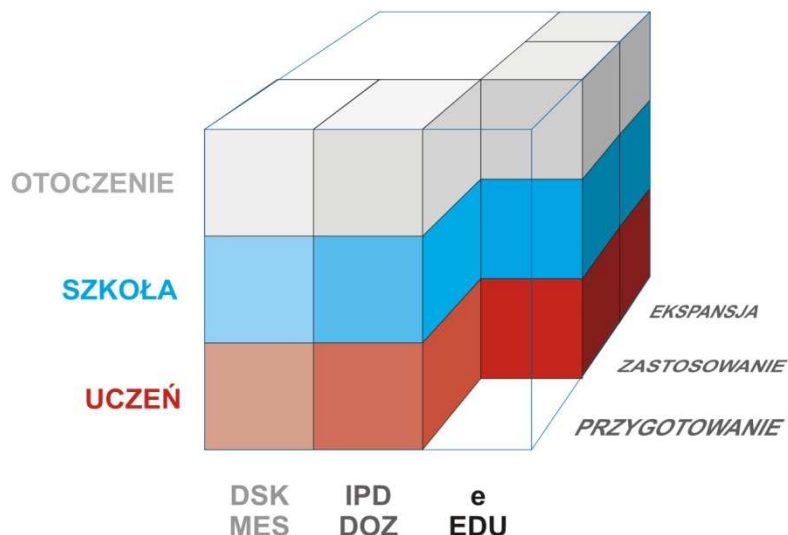
Źródło: opracowanie własne.

W przypadku realizacji programu rozwojowego dla całego spektrum dostępnych modernizacji można rozważyć ewentualność wdrożenia jego w ramach dwóch projektów: jednego dla fazy przygotowawczej oraz drugiego dla fazy zastosowań i ekspansji. Innym wariantem jest zaplanowanie realizacji jednego projektu w okresie, co najmniej 36 miesięcy. W podejściu takim oddzielne zespoły nauczycieli powinny być odpowiedzialne merytorycznie za poszczególne obszary modernizacji, którym z kolej odpowiadać będą poszczególne cele szczegółowe oraz działania w formie wniosku o dofinansowanie programu rozwojowego.

Częściej spotykanym rozwiązaniem jest wybór obszarów kluczowych dla szkoły w efekcie przeprowadzonej diagnozy i konsultacji wewnątrz i na zewnątrz szkoły. Przykładem takich

programów rozwojowych są **kolejne schematy różnych programów rozwojowych opartych na jednym modelu programu rozwojowego.**

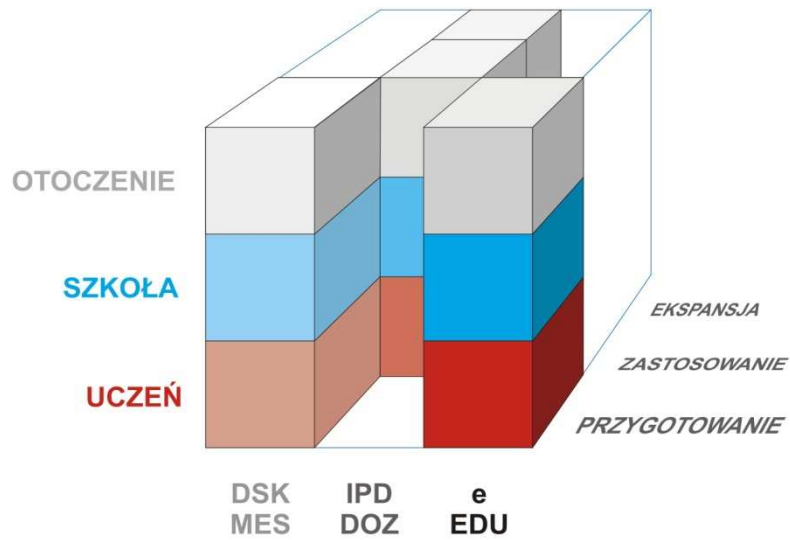
Rysunek 9. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (1) e-EDU (2,3)

Źródło: opracowanie własne.

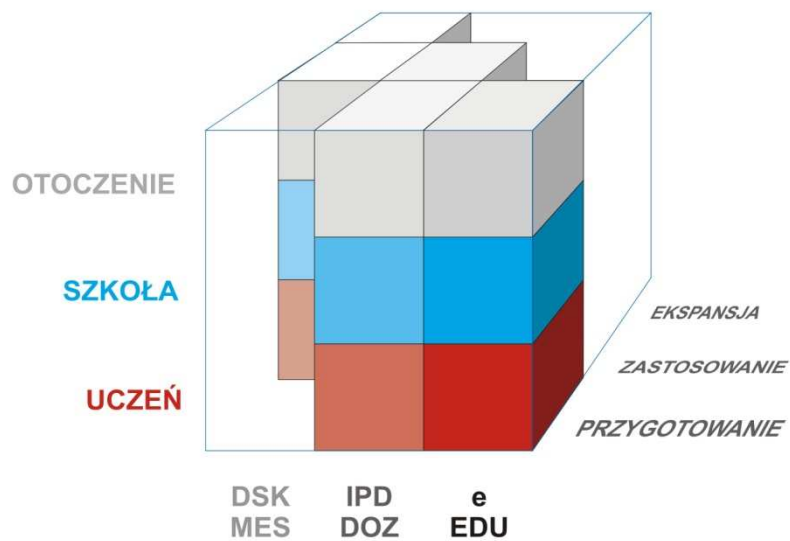
Powyższy schemat opisuje program rozwojowy realizowany w 3 obszarach modernizacji w szkole, która jest już przygotowana do zastosowania rozwiązań e-Edukacji. Szkoła ta posiada niezbędny sprzęt i infrastrukturę do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem TIK oraz nauczycieli posiadających niezbędne kwalifikacje w zakresie metod nauczania aktywizujących ucznia z wykorzystaniem TIK. W związku z powyższym szkoła planuje wprowadzenie systemu e-learningu zarówno na poziomie ucznia (1), czyli nowe zajęcia, na poziomie szkoły w zakresie wdrożenia systemu zarządzania zdalną nauką oraz na poziomie otoczenia w zakresie pozyskania wśród przedsiębiorców zewnętrznych opiekunów treści zdalnej nauki. Dodatkowo w zakresie e-Edukacji szkoła zamierza podjąć działania związane z pozyskaniem nowych klientów szkoły poprzez uruchomienie specjalnej platformy edukacyjnej prowadzonej przez uczniów, kadre szkoły oraz lokalną instytucję rynku pracy. W przypadku DSK i MES szkoła zamierza przygotować merytorycznie kadre szkoły do realizacji nowej formy kształcenia, zakupić niezbędne materiały dydaktyczne dla uczniów kształconych nową metodą oraz na poziomie otoczenia, pozyskać pracodawców do organizacji praktyk i procesu wydzielania zadań zawodowych w kluczowych zawodach szkoły. Podobne przygotowawcze działania szkoła planuje podjąć na trzech poziomach funkcjonowania placówki w zakresie nowych usług doradczych związanych z planowaniem kariery i pomocą dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych w ramach IPD i DOZ. Kolejne rysunki przedstawiają kolejne kompozycje działań w zależności od potrzeb szkoły:

Rysunek 10. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (2,3) i e-EDU (1)

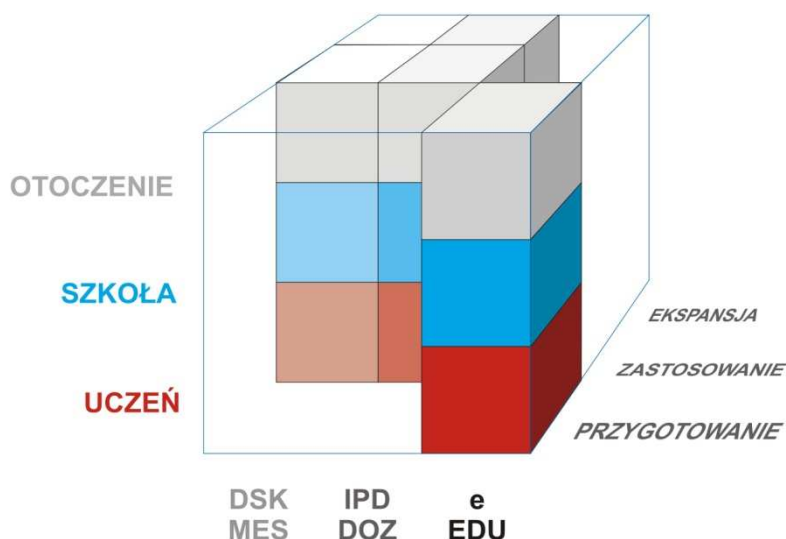
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 11. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (2,3) IPD DOZ (1,2) i e-EDU (1)

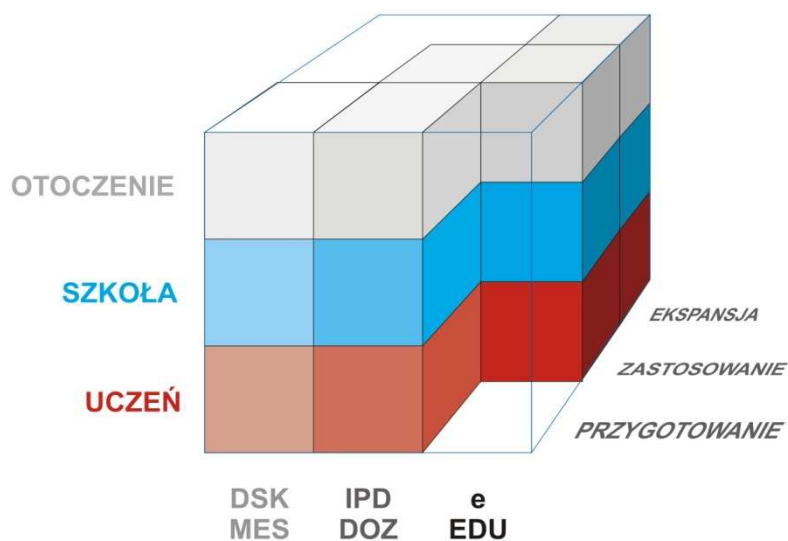
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 12. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (2,3) IPD DOZ (2,3) i e-EDU (1)

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 13. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (1,2) i e-EDU (2,3)

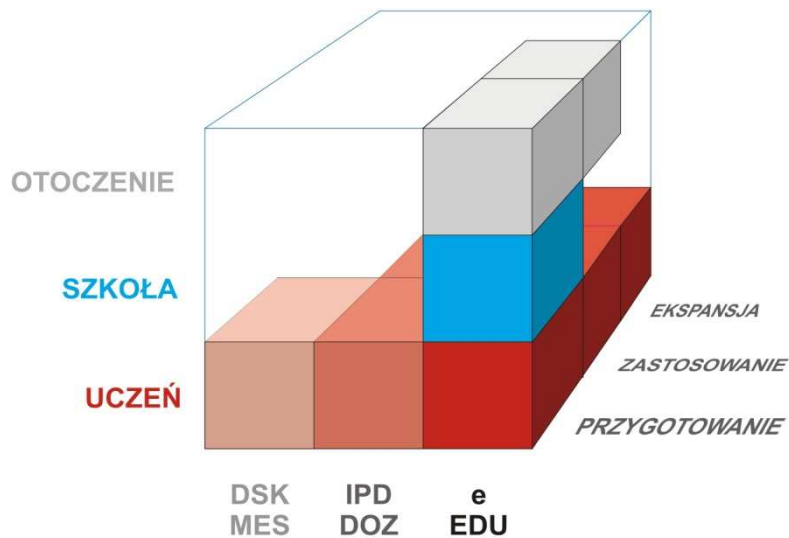
Źródło: opracowanie własne.

Przedstawione wyżej schematy różnią się poziomem zaawansowania modernizacji szkoły w poszczególnych obszarach, jednak ich cechą wspólną jest fakt, iż każdorazowo uwzględniają w modernizacji trzy podstawowe poziomy modernizacji (funkcjonowania) szkoły oraz wszystkie trzy obszary modernizacji, różnicując jedynie ich etap. Jest to przykład projektów ambitnych zalecanych dla szkół większych, z odpowiednim personelem do wdrożenia nowych zastosowań.

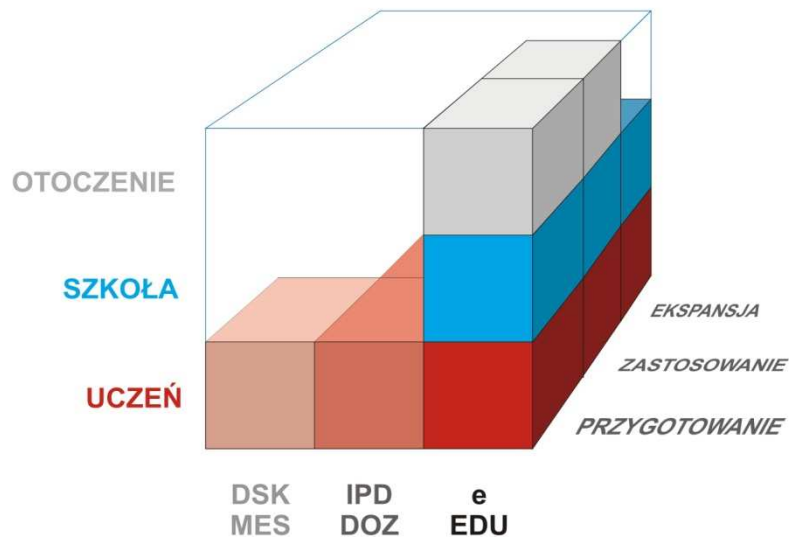
W przypadku szkół mniejszych warto rozważyć zajęcie się jednym wybranym obszarem modernizacji.

Rysunek 14. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (U1) IPD DOZ (U1,2) i e-EDU (U1,2,3; S1, O1,2)

Źródło: opracowanie własne.

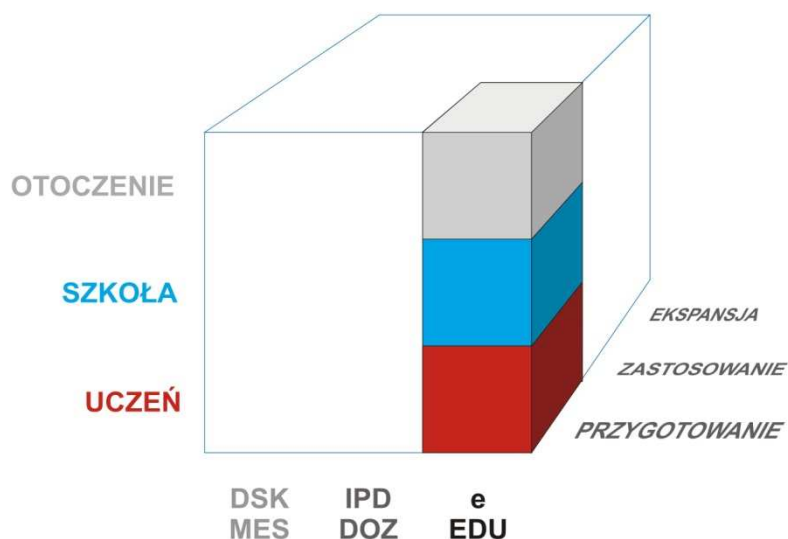
Rysunek 15. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (U1) IPD DOZ (U1,2) i e-EDU (U-S 1,2,3; O1,2)

Źródło: opracowanie własne.

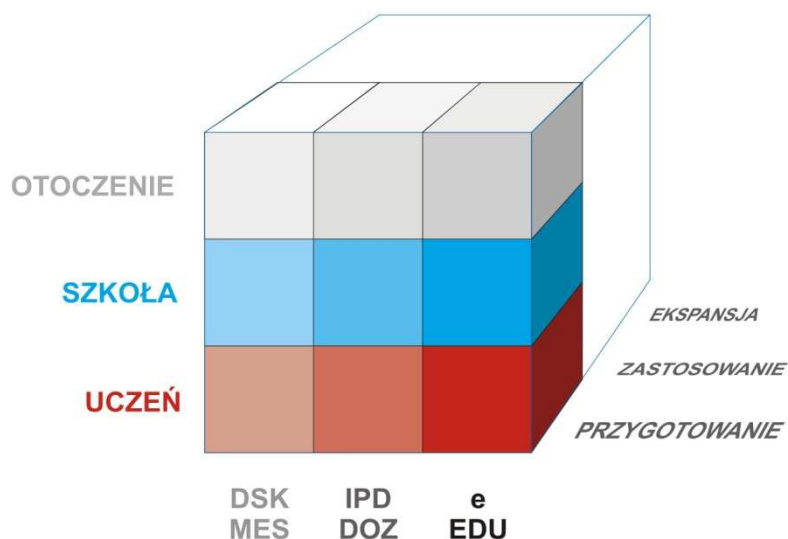
Przedstawione powyżej schematy mogą obrazować wybory mniejszych szkół nie dysponujących potencjałem do bardziej kompleksowych wdrożeń. Są to jednak nieprawidłowe wdrożenia oferujące w przypadku DSK, MES, IPD i DOZ tylko dodatkowe zajęcia bez przygotowania kadry i samej szkoły do realizacji nowych usług, które dodatkowo oferowane są bez zaplanowanej współpracy z otoczeniem. W przypadku ograniczonych możliwości lepiej skupić się na jednym obszarze lub na jednym etapie rozwoju tak, jak na schematach poniżej:

Rysunek 16. Schemat programu rozwojowego – e-EDU (1)

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 17. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (1) i e-EDU (1)

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe wersje modelowego programu rozwojowego dostosowane zostały prawidłowo do mniejszych możliwości modernizacyjnych szkoły. Program pierwszy skupia się tylko na jednym obszarze modernizacji w fazie przygotowawczej, jednak realizuje go kompleksowo na wszystkich poziomach funkcjonowania szkoły, podobnie jak w drugim przedstawionym przypadku, gdzie kompleksowość przygotowania modernizacji w sensie poziomów funkcjonowania szkoły jest ważniejsza, niż realizacja dalszych faz wdrożeń dla części szkoły.

Tabela 38. Zestawienie rozdziałów wniosku o dofinansowanie programu rozwojowego w ramach Działania 9.2. PO KL w kontekście modelu programu rozwojowego

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	POZIOM	OBSZAR	ETAP
3.1.1. Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu	Należy wskazać bariery i potrzeby uczniów, kadry, otoczenia	Należy wskazać stan wdrożenia oraz bariery we wdrożeniu DSK, MES, DOZ, IPD czy e-Edukacji	Należy wskazać na stan rozwoju szkoły oraz możliwości wdrożenia modernizacji, przy wyborze niepełnej ścieżki wdrożenia
3.1.2 Cel główny projektu	Zaleca się realizację programu kompleksowego obejmującego wszystkie poziomy funkcjonowania szkoły, dlatego też poziom nie powinien być celem ogólnym projektu	Cek główny może dotyczyć obszaru	Cel główny może dotyczyć całej fazy rozwojowej
3.1.3 Cele szczegółowe projektu	Jeżeli cel główny dotyczy jednego obszaru to cele szczegółowe mogą dotyczyć poszczególnych poziomów	Jeżeli cel główny dotyczy etapu modernizacji i wielu obszarów, wtedy cele szczegółowe dotyczą obszarów modernizacji	Jeżeli cel główny dotyczy całej fazy rozwojowej, to cele szczegółowe mogą dotyczyć poszczególnych etapów rozwoju
3.2 Grupy docelowe	Grupy docelowe mogą określać poszczególnych klientów szkoły – uczniów, kadry szkoły, pracodawców	Grupy docelowe mogą być opisane pod kątem obszarów modernizacji – inne grupy mamy w przypadku DSK a inne w przypadku DOZ	W przypadku gdy etapy są celami szczegółowymi, mogą określać różne grupy docelowe dla poszczególnych etapów, w przypadku etapu pierwszego uczniowie i kadra szkoły, w przypadku etapu drugiego uczniowie i lokalni pracodawcy a w przypadku etapu trzeciego społeczeństwo lokalne
3.3 Zadania	W przypadku gdy cel główny dotyczy jednego obszaru a cele szczegółowe dotyczą poszczególnych poziomów modernizacji, zadania odpowiadają poszczególnym poziomom	W przypadku gdy cel główny dotyczy jednego obszaru a cele szczegółowe dotyczą poszczególnych obszarów modernizacji, zadania odpowiadają poszczególnym obszarom	W przypadku gdy cel główny dotyczy całego procesu rozwoju a cele szczegółowe dotyczą poszczególnych etapów modernizacji, zadania odpowiadają poszczególnym etapom
3.4 Ryzyko nieosiągnięcia założeń projektu	Ryzyko istotnie maleje gdy modernizację realizujemy na wszystkich poziomach modernizacji	Zdefiniowanie obszaru modernizacji ułatwia zarządzanie ryzykiem, gdyż integruje wszystkie działania wokół obszaru, Uwzględnienie kilku obszarów modernizacji zwiększa zagrożenie niepowodzeń w przypadku szkół o małym potencjalne	Ryzyko maleje, gdy projekt uwzględni etapy rozwoju szkoły dostosowując instrumenty do etapu rozwoju szkoły

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	POZIOM	OBSZAR	ETAP
		kadry	
3.5 Oddziaływanie projektu	Należy wskazać wpływ realizacji projektu dla poszczególnych grup docelowych adekwatnie do poziomów wsparcia	Należy wskazać wpływ realizacji projektu dla poszczególnych obszarów, szczególnie w zakresie współpracy z DSK	Należy wskazać wpływ realizacji projektu dla poszczególnych lokalnych partnerstw
3.6 Potencjał i doświadczenie projektodawcy	W przypadku, gdy projekt dotyczy jednego obszaru a cele szczegółowe poziomów należy wykazać projekty realizowane na tych poziomach.	W przypadku, gdy projekt dotyczy wielu obszarów a cele szczegółowe poszczególnych obszarów należy wykazać projekty realizowane w tych obszarach.	W przypadku, gdy projekt dotyczy wielu etapów a cele szczegółowe poszczególnych etapów należy wykazać projekty realizowane na tych etapach.
3.7 Opis sposobu zarządzania projektem	Strategia zarządzania projektem powinna odpowiadać sformułowanym celom szczegółowym. Należy wskazać personel odpowiedzialny za realizację wsparcia na poszczególnych poziomach w ujęciu merytorycznym i logistycznym	Strategia zarządzania projektem powinna odpowiadać obszarom, jeżeli te stanowią cele szczegółowe i określają listę zadań. Należy wskazać personel odpowiedzialny za realizację wsparcia w poszczególnych obszarach w ujęciu merytorycznym i logistycznym	Jeżeli etapy stanowią cele szczegółowe i określają listę zadań, należy wskazać personel odpowiedzialny za realizację wsparcia w poszczególnych etapach rozwoju w ujęciu merytorycznym i logistycznym.
4.1.1. Koszty bezpośrednie	Związane z realizacją wsparcia na poszczególnych poziomach – budżet odpowiada zadaniom.	Związane z realizacją wsparcia na poszczególnych obszarach – budżet odpowiada zadaniom, ale w zadaniu należy uwzględnić wydatki dla poszczególnych poziomów wsparcia. Budżet ma więc dwa poziomy wydatków.	Związane z realizacją wsparcia na poszczególnych etapach – budżet odpowiada zadaniom, ale w zadaniu należy uwzględnić wydatki dla poszczególnych obszarów a następnie poziomów wsparcia. Budżet ma więc trzy poziomy wydatków w każdym zadaniu.
4.1.2. Koszty pośrednie	Koszty związane z bieżącym funkcjonowaniem szkoły ponoszone w trakcie realizacji programu rozwojowego, jednak nie związane z żadnym zadaniem bezpośrednio.	Koszty związane z bieżącym funkcjonowaniem szkoły ponoszone w trakcie realizacji programu rozwojowego, jednak nie związane z żadnym zadaniem bezpośrednio.	Koszty związane z bieżącym funkcjonowaniem szkoły ponoszone w trakcie realizacji programu rozwojowego, jednak nie związane z żadnym zadaniem bezpośrednio.
4.1.3. Cross-financing w Kosztach ogółem	Zakup materiałów dydaktycznych i sprzętu do realizacji zadań na poszczególnych poziomach	Zakup materiałów dydaktycznych i sprzętu do realizacji zadań w poszczególnych obszarach	Zakup materiałów dydaktycznych i sprzętu do realizacji zadań na poszczególnych etapach
4.1.4. Współpraca ponadnarodowa w Kosztach ogółem	Dobre praktyki dotyczące któregoś z poziomów	Dobre praktyki dotyczące któregoś z obszarów	Dobre praktyki dotyczące któregoś z etapów, realizacja etapu pierwszego i trzeciego
Harmonogram	Poszczególne poziomy w kolejności otoczenie, szkoła potem uczeń	Poszczególne obszary w kolejności e-Edukacja, DOZ. MES. DSK	Poszczególne etapy rozwojowe
Zadanie	Zadanie odpowiada poziomowi	Zadanie odpowiada obszarowi	Zadanie odpowiada etapowi

Forma wsparcia Działanie 9.2. POKL	POZIOM	OBSZAR	ETAP
Etap	Etap odpowiada instrumentowi, interwencji na poszczególnych poziomach	Etap odpowiada poziomowi	Etap odpowiada obszarowi. Można też wskazać poziomy dla każdego etapu

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL, wersja z dnia 1 czerwca 2010 r.

4.9. Model w praktyce - programy rozwojowe 17 szkół

W oparciu o zaprezentowany model programu rozwojowego opracowanych zostało 17 programów rozwojowych w formie fiszki wniosku o dofinansowanie zawierającej następujące rozdziały:

- Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu
- Cel główny projektu i cele szczegółowe projektu
- Grupy docelowe
- Zadania
- Oddziaływanie projektu
- Potencjał i doświadczenie projektodawcy
- Zarządzanie projektem
- Budżet dla zadań
- Harmonogram dla zadań

W opracowaniu każdej fiszki wzięto pod uwagę możliwości opisu wybranej kompozycji programu rozwojowego w formie wniosku o dofinansowanie projektu PO KL zgodnie z uwagami w tabeli nr 38. Liczba znaków w opisach odpowiada ograniczeniom długości tekstów określonych w generatorze wniosku o dofinansowanie w Wersji Generatora 6.4. Takie rozwiązanie zwiększy możliwości aplikacyjne opracowań w konkurach PO KL w bieżącym okresie programowania. Koszty i propozycje konkretnych narzędzi związanych z obszarami i poziomami modernizacji oszacowano na podstawie rezultatów projektu INNOWACJE EDUKACYJNE testującego rozwiązania dla podobnych obszarów i poziomów wsparcia oraz koszty określone w karatach działań w projekcie strategii e-Edukacja. Opis 17 programów rozwojowych w powyższym formacie z uwzględnieniem każdorazowo schematu wersji (kompozycji) modelowego programu rozwojowego stanowi załącznik do niniejszego raportu.

Wybór 17 szkół do opracowania programu rozwojowego w oparciu o model programu dokonany został poprzez wnikliwą analizę sytuacji wszystkich szkół zawodowych w województwie

podlaskim objętych badaniem. W celu opracowania rankingu szkół zastosowano kryteria obligatoryjne⁷⁶ określone przez Zamawiającego związane z efektywnością kształcenia :

1. Niska efektywność procesu kształcenia zawodowego (odsetek absolwentów, którzy otrzymali dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe),
2. Kierunki nieadekwatne do potrzeb rynku pracy (odsetek kierunków w ofercie szkoły kształcących w zawodach nadwyżkowych w danym powiecie),
3. Nadwyżka osób bezrobotnych w danym zawodzie (odsetek bezrobotnych wśród absolwentów, którzy ukończyli naukę w 2010 r.).

Dodatkowo mając na uwadze możliwość wdrożenia programów rozwojowych, przyjęto dodatkowe kryteria o charakterze aplikacyjnym⁷⁷:

4. Brak programu rozwojowego w ramach Działania 9.2 PO KL,
5. Wyniki wywiadu jakościowego w zakresie deklaracji współpracy w opracowaniu programu rozwojowego oraz możliwości jego wdrożenia,
6. Prowadzenie naboru uczniów do szkoły.

Poprzez zastosowanie jednolitej zasady punktacji w poszczególnych kryteriach utworzono ranking szkół będących w najgorszej sytuacji przy najwyższym potencjale opracowania i wdrożenia programu rozwojowego. Kolumny 1-3 Tabeli 39 ukazują punktację w kryteriach strategicznych, kolumny 4-6 w kryteriach aplikacyjnych, natomiast kolumna 7 ogólną, łączną punktację określającą miejsce w rankingu. Zważywszy na fakt, iż szkoła z pozycji 13 opracowała już własny program rozwojowy i nie była zainteresowana wsparciem, do puli szkół zakwalifikowana została szkoła z pozycji 18. Szczegółowe uzasadnienia potrzeb realizacji programów rozwojowych zawarto w poszczególnych programach rozwojowych adekwatnie do specyficznych barier i potrzeb poszczególnych szkół. Każdy program rozwojowy opracowano w oparciu o wywiad z dyrektorem szkoły oraz kluczowymi nauczycielami szkoły w ramach IDI lub FGI oraz ankietę audytoryjną skierowaną do uczniów szkoły. Wszystkie narzędzia badawcze i konsultacyjne związane z opracowaniem programu rozwojowego szkoły odnosiły się do modelu programu rozwojowego i umożliwiały wybór lub rangowanie obszarów modernizacji i związanych z nimi narzędzi modernizacyjnych, co określało ostateczny wybór instrumentów przy dostępnym budżecie.

---

⁷⁶ Poniższa numeracja kryteriów została zastosowana w Tabeli nr 39.

⁷⁷ Poniższa numeracja kryteriów została zastosowana w Tabeli nr 39.

Tabela 39. Ranking szkół zawodowych w kontekście zadania przygotowania 17 programów rozwojowych

Nazwa szkoły	1	2	3	4	5	6	7
Zespół Szkół Technicznych im. gen. Władysława Andersa w Białymstoku	2	8	8	8	12	4	42
Zespół Szkół im. Księdza Jana Krzysztofa Kluka w Wojewodzinie	4	4	8	8	12	4	40
Szkoły Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Łomży	4	4	8	8	12	4	40
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Krzysztofa Kluka w Rudce	4	4	8	8	12	4	40
Zespół Szkół nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta w Bielsku Podlaskim	4	8	4	8	12	4	40
Zespół Szkół Zawodowych w Hajnówce	4	0	8	8	12	4	36
Zespół Szkół Nr 2 im. 9 Pułku Strzelców Konnych w Grajewie	4	8	0	8	12	4	36
Zespół Szkół Technicznych im. gen. I. Prądzyńskiego w Augustowie	4	4	4	8	12	4	36
Zespół Szkół Zawodowych im. Elizy Orzeszkowej w Sokółce	4	2	4	8	12	4	34
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Stanisława Staszica w Sejnach	4	4	2	8	12	4	34
Zespół Szkół w Suchowoli	4	0	4	8	12	4	32
Zespół Szkół Agropodsiębiorczości im. Szkół Podchorążych Rezerwy w Zambrowie	8	0	0	8	12	4	32
Zespół Szkół Zawodowych nr 5 im. gen. Ignacego Prądzyńskiego w Białymstoku	4	8	8	8	0	4	32
Zespół Szkół im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Szczuczynie	4	0	4	8	12	4	32
Zespół Szkół Leśnych im. Leśników Polskich w Białowieży	2	0	4	8	12	4	30
Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Kolnie ZDZ w Łomży	0	4	0	8	12	4	28
Zespół Szkół Technicznych w Kolnie	4	4	8	8	0	4	28
Zespół Szkół im. Bolesława Podedwornego w Nieckowie	4	8	4	8	0	4	28
Zespół Szkół w Michałowie	4	4	8	8	0	4	28
Zespół Szkół Zawodowych nr 4 im. gen. Nikodema Sulika w Białymstoku	0	8	8	8	0	4	28
Zespół Szkół Zawodowych Nr 6 w Białymstoku	4	8	4	8	0	4	28
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Komisji Edukacji Narodowej w Białymstoku	0	0	4	8	12	4	28
Zespół Szkół LOGIZ w Białymstoku	2	8	8	8	0	0	26
Zespół Szkół w Dąbrowie Białostockiej Zespół Szkół im. gen. Nikodema Sulika w Dąbrowie Białostockiej	4	4	4	8	0	4	24
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Białymstoku	0	8	4	8	0	4	24
Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach	4	8	8	0	0	4	24

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Nazwa szkoły	1	2	3	4	5	6	7
Zespół Szkół nr 1 im. Marszałka Józefa Klemensa Piłsudskiego w Bielsku Podlaskim	4	8	8	0	0	4	24
Technikum Publiczne w Kolnie ZDZ w Łomży	8	0	8	8	0	0	24
Zespół Szkół w Lipsku	8	0	8	8	0	0	24
Technikum Nr 2 w Rudce	0	8	8	8	0	0	24
Zespół Szkół w Czarnej Białostockiej	0	8	8	8	0	0	24
Zespół Szkół Drzewnych i Gimnazjalnych w Łomży	0	0	8	0	12	4	24
Zespół Szkół Elektrycznych im. prof. Janusza Groszkowskiego w Białymstoku	2	4	4	8	0	4	22
Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokiem Mazowieckiem	0	0	8	8	0	4	20
Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach	4	4	8	0	0	4	20
Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach	0	8	8	0	0	4	20
Zespół Szkół Mechanicznych Centrum Kształcenia Praktycznego Nr 2 im. Św. Józefa w Białymstoku	8	4	4	0	0	4	20
Zespół Szkół Zawodowych nr 2 im. kpt. Władysława Wysockiego w Białymstoku	4	4	8	0	0	4	20
Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Goniądzu	0	4	8	8	0	0	20
Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica w Wysokiem Mazowieckiem	4	2	8	0	0	4	18
Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Białymstoku	0	2	4	8	0	4	18
Zespół Szkół w Siemiatyczach	4	2	8	0	0	4	18
Zespół Szkół im. Armii Krajowej w Brańsku	2	0	4	8	0	4	18
Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. Jarosława Iwaszkiewicza w Ciechanowcu	4	0	8	0	0	4	16
Zespół Szkół Nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego "Grota" w Zambrowie	0	2	2	8	0	4	16
Zespół Szkół Weterynaryjnych i Ogólnokształcących nr 7 w Łomży	8	0	4	0	0	4	16
Zespół Szkół Gastronomicznych w Białymstoku	4	8	0	0	0	4	16
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Janowie	4	0	0	8	0	4	16
Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących Nr 6 w Łomży	0	0	4	8	0	4	16
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. chor. J. Szymańskiego w Marianowie	0	0	4	8	0	4	16
Centrum Edukacji w Supraślu	2	4	4	0	0	4	14
Zespół Szkół Nr 4 im. Ziemi Podlaskiej w Bielsku Podlaskim	0	8	2	0	0	4	14
Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łomży	4	4	0	0	0	4	12

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Nazwa szkoły	1	2	3	4	5	6	7
Zespół Szkół nr 6 im. Karola Brzostowskiego w Suwałkach	4	4	0	0	0	4	12
Zespół Szkół im. gen. Ludwika Michała Paca w Dowspudzie	4	0	4	0	0	4	12
Zespół Szkół Rolniczych im. Wincentego Witosa w Ostrożanach	0	0	8	0	0	4	12
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Wincentego Witosa w Suwałkach	4	0	4	0	0	4	12
Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica w Białymstoku	0	4	4	0	0	4	12
Zespół Szkół Handlowo-Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Białymstoku	8	0	0	0	0	4	12
Zespół Szkół nr 4 w Suwałkach	4	0	4	0	0	4	12
Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku	4	0	4	0	0	4	12
Zespół Szkół Rolniczych im. W. St. Reymonta w Czartajewie	0	4	8	0	0	0	12
Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Czyżewie	2	0	4	0	0	4	10
Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie	0	2	4	0	0	4	10
Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących nr 4 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Łomży	4	0	2	0	0	4	10
Zespół Szkół Rolniczych im. Stefanii Karpowicz w Krzyżewie	4	0	2	0	0	4	10
Zespół Szkół Budowlano - Geodezyjnych im. Stefana Władysława Bryły w Białymstoku	4	0	0	0	0	4	8
Zespół Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego - Hubala w Sokółce	0	0	4	0	0	4	8

Źródło: opracowanie własne w oparciu dane z Powiatowych Urzędów Pracy oraz Raportu z Modułu I. Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim w odniesieniu regionalnym i powiatowym.

4.9.1. Model programu rozwojowego

Niniejszy rozdział pełni funkcję wstępu. Odnosi wyniki badań i ustaleń przeprowadzonych w szkołach do modelu programu rozwojowego.

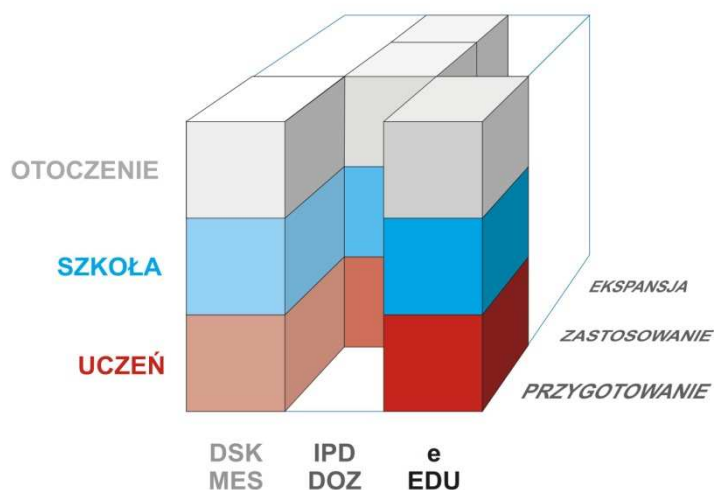
Tabela 40. Zakres programu rozwojowego w modelu

Etapy modernizacja dla poszczególnych obszarów	Faza 1 PRZYGOTOWANIE	Faza 2 ZASTOSOWANIE	Faza 3 EKSPANSJA
DSK MES	DSK		
IPD DOZ		IPD DOZ	DOZ
e-Edukacja	TAK		
Poziomy modernizacji dla poszczególnych obszarów	DSK MES	IPD DOZ	e-Edukacja
UCZEŃ	TAK	TAK	TAK
SZKOŁA	TAK	TAK	TAK
OTOCZENIE	TAK	TAK	TAK

Źródło: opracowanie własne.

Następnie przygotowana zostanie ilustracja ukazująca nasz program rozwojowy na modelu programu rozwojowego.

Rysunek 18. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (2,3) i e-EDU (1)

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki konsultacji prowadzonych z dyrekcją szkoły

Rozdział prezentuje rangę jaką przypisuje poszczególnym działaniom dyrektor szkoły. Opisany zostanie proces wywiadu IDI, dodatkowe informacje czy rekomendacje uzyskane w ramach spotkania.

Tabela 41. Rangi instrumentów wsparcia w opinii dyrekcji szkoły

Grupy instrumentów z ankiety	UCZEŃ	SZKOŁA	OTOCZENIE
DSK	Instrumenty wsparcia o najwyższych rangach dla poszczególnych grup instrumentów wsparcia		
MES			
Doradztwo Kariery			
e-Edukacja			
Pozostałe grupy instrumentów z wyboru			
Inne pomysły			

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki konsultacji prowadzonych z nauczycielami szkoły

Rozdział prezentuje rangę jaką przypisuje poszczególnym działaniom nauczyciele szkoły. Opisani zostaną respondenci wywiadów (płeć, funkcja w szkole, nauczany przedmiot) oraz dodatkowe informacje czy rekomendacje uzyskane w ramach spotkania.

Tabela 42. Rangi instrumentów wsparcia w opinii nauczycieli szkoły

Grupy instrumentów z ankiety	UCZEŃ	SZKOŁA	OTOCZENIE
DSK	Instrumenty wsparcia o najwyższych rangach dla poszczególnych grup instrumentów wsparcia		
MES			
Doradztwo Kariery			
e-Edukacja			
Pozostałe grupy instrumentów z wyboru			
Inne pomysły			

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki konsultacji prowadzonych z uczniami szkoły

Rozdział prezentuje rangę jaką przypisuje poszczególnym działaniom uczniowie szkoły. Opis badań audytoryjnych, w jakich klasach zostały przeprowadzone (rok, kierunek, liczebność) oraz dodatkowe informacje czy rekomendacje uzyskane w ramach spotkania.

Tabela 43. Rang instrumentów wsparcia w opinii uczniów szkoły

Grupy instrumentów z ankiety	KLASA 1	KLASA 2	KLASA 3
Promocja szkoły	Instrumenty wsparcia o najwyższych rangach dla poszczególnych grup instrumentów wsparcia		
Metody pracy			
Zajęcia wyrównawcze			
Zajęcia pozalekcyjne			
Wyjazdy edukacyjne			
Konkursy i olimpiady			
Dni Otwarte			
Targi Pracy			
Materiały dydaktyczne			
Warsztat pracy			
Doradztwo Kariery			
e-Edukacja			
Rekomendacje i inne pomysły			

Źródło: opracowanie własne.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie⁷⁸. W opisie należy uzasadnić wybór etapów i obszarów wsparcia. W uzasadnieniu należy uwzględnić statystyki opracowane w fiskkach wniosku:

- Liczba uczniów
- Nabór na rok 2011/2012
- Tendencja naboru
- Lista zawodów (kierunków kształcenia)
- Opis lokalnego (powiatowego) rynku pracy

⁷⁸ Opis będzie uwzględniał maksymalną ilość znaków. Max liczba dla wszystkich rozdziałów od 4 – 10, który nie może przekroczyć 20 tys. znaków.

- Zawody nadwyżkowe
- Zawody deficytowe
- Branże strategiczne
- Efektywność kształcenia.

Cel główny projektu i cele szczegółowe projektu

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie⁷⁹.

Grupy docelowe

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie⁸⁰. W opisie wskazane zostanie:

- na poziomie **uczeń**: ile i jakich klas (rocznik, kierunek), ilu uczniów (płeć) będzie objętych projektem,
- Na poziomie **szkoła**: ilu nauczycieli i jakich (kierunek) oraz innych pracowników szkoły zostanie wspartych w projekcie,
- Na poziomie **otoczenie**: ilu przedsiębiorców i jakich (branża, wielkość) oraz innych instytucji otoczenia szkoły weźmie udział w projekcie,

oraz sposób rekrutacji.

Zadania

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie⁸¹. Wskazane zostaną jakie zadania będą realizowane w programie dla każdego etapu, obszaru, poziomu – kostki modelu.

Tabela 44. Opis zadań

Opis zadania	FAZA	OBSZAR	POZIOM	LICZBA OSÓB
Nazwa Zadania i krótki opis (100 znaków) w tym jaki będzie produkt zadania				

Źródło: opracowanie własne.

⁷⁹ Opis będzie uwzględniał maksymalną ilość znaków , w tym wypadku 500. Max liczba dla wszystkich rozdziałów od 4 – 10, który nie może przekroczyć 20 tys. znaków.

⁸⁰ Opis będzie uwzględniał maksymalną ilość znaków , w tym wypadku 500. Max liczba dla wszystkich rozdziałów od 4 – 10, który nie może przekroczyć 20 tys. znaków.

⁸¹ Opis będzie uwzględniał maksymalną ilość znaków . Max liczba dla wszystkich rozdziałów od 4 – 10, który nie może przekroczyć 20 tys. znaków.

Oddziaływanie projektu

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie⁸².

Potencjał i doświadczenie projektodawcy

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie⁸³. Opisane zostaną projekty realizowane przez szkołę o podobnej tematyce oraz ilu nauczycieli (jakich) zostanie zaangażowanych do realizacji projektu.

Zarządzanie projektem

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie⁸⁴.

Budżet dla zadań

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie zgodnie ze standardem wniosku o dofinansowanie na podstawie opisu zadań.

Tabela 45. Budżet ogólny – koszty realizacji zadań

Koszty realizacji zadania	2012	2013	2014	Razem
Nazwa Zadania z tabeli 5				
Cross - finansing				
Koszty zarządzania				
Koszty pośrednie				

Źródło: opracowanie własne.

Harmonogram dla zadań

Rozdział opracowany pod kątem wniosku o dofinansowanie zgodnie ze standardem wniosku o dofinansowanie na podstawie opisu zadań.

⁸² Opis będzie uwzględniał maksymalną ilość znaków , w tym wypadku 500. Max liczba dla wszystkich rozdziałów od 4 – 10, który nie może przekroczyć 20 tys. znaków.

⁸³ Opis będzie uwzględniał maksymalną ilość znaków. Max liczba dla wszystkich rozdziałów od 4 – 10, który nie może przekroczyć 20 tys. znaków.

⁸⁴ Opis będzie uwzględniał maksymalną ilość znaków , w tym wypadku 1000. Max liczba dla wszystkich rozdziałów od 4 – 10, który nie może przekroczyć 20 tys. znaków.

Tabela 46. Harmonogram realizacji zadań

Opis zadania	2012												2013				2014					
Nazwa Zadania z tabeli 5	X	X	X	X																		
Etap 1	X																					
Etap 2		X	X	X																		

5. Rekomendacje

Przeprowadzone badanie daje podstawę do sformułowania rekomendacji, dotyczących pożądanego kierunku działania na rzecz wzmocnienia systemu kształcenia zawodowego w regionie oraz zmniejszenia ryzyka nieudanych inwestycji edukacyjnych w wymiarze indywidualnym (pojedynczego ucznia), jak i społecznym.

1. Oferta kształcenia zawodowego powinna być formułowana z uwzględnieniem perspektywy wyższej niż obszar powiatu. Oznacza to konieczność brania pod uwagę wyników analiz na poziomie szerszym niż powiat, uwzględnienia intensywności kształcenia w określonych zawodach, w powiatach ościennych, włączając również powiaty zlokalizowane w sąsiednich województwach (o ile stanowią naturalne rynki pracy dla mieszkańców). Nieodłącznym elementem jest prowadzenie odpowiednich regularnych analiz na poziomie regionu, a także kraju. Instytucją, która prowadzi już badania dotyczące rynku pracy, kształcenia w regionie jest wojewódzki urząd pracy, zatem wystarczy poszerzyć katalog dostępnych analiz. Na szczeblu krajowym badania takie powinny być zamawiane przez ministerstwo pracy.
2. W procesie podejmowania decyzji o uruchomieniu nowego kierunku kształcenia należy uwzględnić stanowisko struktur wojewódzkich, przy czym wskazujemy na Wojewódzką Radę Zatrudnienia jako organu dialogu i partnerstwa na rynku pracy, gdzie wyrażane opinie są wynikiem szerokiej dyskusji, uwzględniającej różne interesy i punkty widzenia.
3. Oferta kształcenia zawodowego musi być formułowana jako wynik pogłębionej diagnozy perspektywicznych potrzeb gospodarki regionu, a nie jako reakcja na bieżące potrzeby lokalnych firm i na popularność wynikająca z „mody” wśród młodzieży.
4. W procesie podejmowania decyzji o uruchomieniu nowego kierunku kształcenia niezbędne jest nadanie (czy raczej przywrócenie) właściwej rangi opinii Powiatowej Rady Zatrudnienia (PRZ). Badanie dowiodło całkowitej fasadowości tego elementu procesu, podczas gdy opinia organu reprezentującego punkty widzenia wszystkich stron powiatowego rynku pracy, wypracowana w toku rzetelnej debaty, powinna mieć istotne znaczenie dla organu prowadzącego. Nadal jednak powinna to być jedynie opinia – decyzja należy do organu prowadzącego. Podjęcie decyzji niezgodnej z opinią PRZ wymagać powinno ze strony decydenta przygotowania publicznie dostępnego uzasadnienia. Nie ma jednak wątpliwości, że wykonanie tej rekomendacji wymaga ogólnego wzmocnienia powiatowych rad zatrudnienia.
5. Szkoły zawodowe muszą współpracować z pracodawcami – ta konieczność wynika z potrzeby zapewnienia uczniom kontaktu z realiami wykonywania zawodu i funkcjonowania firm, co jest z kolei warunkiem dobrego przygotowania do przyszłego życia zawodowego. Współpraca szkół i pracodawców ze szkołami jest zjawiskiem wzajemnie korzystnym, i jako takie powinna być promowana. Wpływając aktywnie na proces kształcenia zawodowego przedsiębiorcy stwarzają sami sobie lepsze perspektywy rozwoju dzięki zwiększeniu szans na pozyskanie dobrze wykwalifikowanych pracowników, nie tylko posiadających teoretyczne umiejętności wykonywania zawodu, lecz także dysponujących praktycznymi umiejętnościami działania. Współpraca przedsiębiorstw i szkół sprowadza się przede wszystkim do organizacji praktyk. Nie

należy jednak postrzegać ją wyłącznie w tym aspekcie. Z tego względu konieczne jest zwrócenie uwagi, że nawet w przypadku możliwości zapewnienia przez szkołę dobrej jakości nauczania praktycznego w warsztatach szkolnych, jest niezbędne podejmowanie różnorodnych form współpracy obejmującej naukę w przedsiębiorstwach. Niniejsze badanie dostarczyło szeregu pozytywnych przykładów w tym zakresie, które warto uwzględnić w działaniach promujących współdziałanie przedsiębiorstw i szkół.

6. Trzeba zwrócić uwagę na dość niepokojący trend utożsamiania „współpracy” z zawieraniem porozumień i z postępującą formalizacją współpracy, bez rozumienia jej istoty. Działania informacyjne i promocyjne, ukierunkowane na wskazywanie wartości wynikających ze współpracy, powinny zwracać uwagę na sens, wartości, ducha współpracy, jednocześnie pokazując, że umowa czy porozumienie nie są warunkiem niezbędnym do dobrej współpracy.
7. Nie jest rekomendowane formalizowanie współpracy szkół z urzędami pracy z uwagi na fakt, że dla obu typów instytucji wspólnym przełożonym jest starosta, który powinien zapewnić komunikację pomiędzy podległymi sobie jednostkami. Natomiast rekomenduje się, by urzędy pracy dostarczały szkołom jasnej, przejrzystej, zrozumiałej informacji o sytuacji na rynku pracy, ale także o sytuacji absolwentów danych szkół (w zakresie dostępnym urzędowi pracy). Czerpanie wiedzy z przekazanych informacji powinno stanowić jeden z istotnych elementów monitorowania losów absolwentów przez szkoły. Powinno to stać się rutynowym zadaniem każdej szkoły, wykorzystywanym w procesie oceny jakości jej pracy. Warto wypracować metodologię badań losów absolwentów do stosowania przez szkoły i przeprowadzić szkolenia nauczycieli w zakresie ich prowadzenia. Jest to niezbędne działanie, gdyż kadra szkół zawodowych nie ma świadomości potrzeby pozyskania takich informacji oraz nie ma wiedzy jak należy to zrobić.
8. Zdanie egzaminu zawodowego tylko nieznacznie poprawia szanse młodzieży na uzyskanie pracy, niemniej rekomendujemy, z jednej strony podjęcie działań na rzecz poprawy zdawalności, zwłaszcza w obszarze zawodów nadreprezentowanych w strukturze kształcenia, i w szkołach o szczególnie niskich wskaźnikach zdawalności, z drugiej zaś promowanie wśród młodzieży wartości wynikających z przystępowania do egzaminu zawodowego. Niezależnie od powyższego konieczna jest poprawa jakości samych egzaminów tak, by faktycznie weryfikowały one posiadanie umiejętności wykonywania zawodu.
9. Szkoły zawodowe powinny w większym niż obecnie zakresie organizować dodatkowe zajęcia dla uczniów, przy czym obok cennych inicjatyw dotyczących zajęć sportowych, należy wypromować zajęcia kształtujące miękkie kompetencje, związane z funkcjonowaniem w grupie, współdziałaniem, komunikowaniem się, gdyż są to kompetencje oczekiwane przez pracodawców, których nie znajdują u młodych ludzi. Realizacja tego typu inicjatyw może być wspierana ze środków EFS, ale także z innych zewnętrznych źródeł – dla części szkół konieczne jednak będzie uzyskanie wsparcia doradczego w zakresie przygotowania takich przedsięwzięć i pozyskania środków (podobnie jak miało to miejsce w ramach niniejszego badania).

10. Rekomenduje się opracowanie i realizację spójnej wielowątkowej polityki informacyjnej dotyczącej kształcenia zawodowego w szkołach podstawowych, a zwłaszcza w gimnazjach. Działania podejmowane w ramach tej polityki powinny zmierzać do zwiększenia trafności wyborów zawodowych, podniesienia prestiżu kształcenia zawodowego (również w ramach zasadniczych szkół zawodowych), poprawy wizerunku młodzieży kształcącej się w szkołach zawodowych, w oczach ich rówieśników ze szkół ogólnokształcących, ale też w oczach rodziców. Realizatorami tak rozumianej polityki informacyjnej powinni być wszyscy nauczyciele w szkołach podstawowych i gimnazjach, doradcy zawodowi w szkołach, pedagodzy szkolni, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz media, przy czym wszyscy wymienieni aktorzy powinni zostać przygotowani do realizacji tego zadania. Przekazywane informacje powinny dotyczyć przesłanek wyboru zawodu, weryfikowania własnych predyspozycji i zainteresowań, uświadamiania istniejących ścieżek edukacyjnych i konieczności funkcjonowania w modelu kształcenia się przez całe życie.
11. Dostosowanie oferty edukacyjnej szkoły zawodowej do potrzeb rynku pracy nie może ograniczać się do działań związanych z otwieraniem lub likwidowaniem kierunków kształcenia, nawet jeżeli działania te oparte są na wnikliwej i punktualnej analizie potrzeb powiatowego czy regionalnego rynku pracy. Należy podkreślić fakt, iż dynamika rynku pracy oraz jego nieprzewidywalność związana z procesami o charakterze globalnym, często wyprzedza efekty prac modernizacyjnych związanych z kształtowaniem oferty kierunków kształcenia. Czas, jaki musi minąć od wprowadzenia nowego kierunku do wejścia na rynek pracy pierwszych absolwentów często jest zbyt długi, by szkoła mogła skutecznie odpowiadać na zmiany rynków pracy. W tym zakresie szkoła powinna uwzględniać tendencje długookresowe czy kierunki kształcenia zgodne ze strategią rozwoju regionalnego (zarówno na poziomie gminy, powiatu czy województwa). Tym samym w puli działań modernizujących ofertę edukacyjną obok uruchamiania czy likwidowania kierunków kształcenia powinny znaleźć się inne działania podnoszące jakość i trafność kształcenia, takie jak rozwiązania z zakresu Modułowego Systemu Kształcenia, Dualnego Systemu Kształcenia, e-Edukacji czy Doradztwa Kariery. Każdy z tych obszarów może być wyzwaniem rozwojowym dla szkoły zawodowej przyczyniając się do większej elastyczności i mobilności absolwentów na rynku pracy.
12. Rekomenduje się szersze spojrzenie na aspekt dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy i szersze spojrzenie na rynek pracy, wykraczające poza zagadnienie samych zawodów oraz popytu i podaży na nie. Jedną z kluczowych ról szkoły zawodowej powinno być przygotowanie absolwenta do pracy w ogóle, kształtowanie postaw i kultury pracy, które są wysoko cenione przez przyszłych pracodawców. W tym obszarze istotne znaczenie mogą mieć rozwiązania Dualnego Systemu Kształcenia, kształtujące postawy kluczowe dla kultury pracy. Ma to szczególne znaczenie w promocji zatrudnienia w zawodach mało popularnych, wymagających wyteżonej i ciężkiej pracy. Przesunięcie akcentu z kwalifikacji zawodowych na kulturę pracy i umiejętności rynku pracy, stawia przed szkolnictwem zawodowym nowe wyzwanie promowania karier opartych na konkretnym zawodzie i uczciwej pracy, cieszących się szacunkiem społecznym. W tym wymiarze konkurs dyplomów i certyfikatów zawodowych odgrywać powinien mniejszą rolę. W tym duchu powinny być wdrażane rozwiązania Modułowego Systemu

Kształcenia, w którym potwierdzone zadanie zawodowe jest bardziej zrozumiałe dla pracodawcy niż dyplom dla całego zawodu. Zwiększa do komunikację z pracodawcami, a co za tym idzie elastyczność absolwenta na rynku pracy. W podobny sposób należy zwiększać jakość kształcenia przez rozwiązania z zakresu e-Edukacji, przygotowującej absolwentów do uczenia się przez całe życie oraz planowania własnej ścieżki rozwoju zawodowego z zastosowaniem instrumentów, z zakresu Doradztwa Kariery. Przygotowanie absolwenta do życia w społeczeństwie informacyjnym, opartym na wiedzy jest wyzwaniem dla szkół zawodowych, którego nie można pomijać orientując się na działaniach związanych z otwieraniem nowych kierunków kształcenia i wyposażeniem szkół w kosztowne urządzenia dydaktyczne. Dywersyfikacja celów edukacyjnych w ofercie edukacyjnej zwiększa prawdopodobieństwo sukcesu edukacyjnego, a tym samym ukazuje nową rolę szkolnictwa zawodowego w ogóle. W obliczu deprecjacji polskiego szkolnictwa zawodowego oraz niepokojących tendencji spadku rangi wykształcenia zawodowego w wyborach edukacyjno-zawodowych młodzieży, budowanie nowego wizerunku szkolnictwa zawodowego, wykraczającego poza aspekt tradycyjnie rozumianego zawodu, powinno być kluczowym wyzwaniem rozwojowym dla szkół zawodowych. Tym samym obszary te nie mogą być pominięte w działaniach związanych z modernizacją oferty edukacyjnej i podnoszeniem jakości kształcenia zawodowego.

6. Spis tabel

Moduł I - Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim

Tabela 1. Liczba objętych badaniem placówek samodzielnych lub szkół wchodzących w skład zespołów	9
Tabela 2. Wyniki ankiety pocztowej	13
Tabela 3. Zakładana i zrealizowana próba w badaniu przedsiębiorców	14
Tabela 4. Liczba uczniów techników i zasadniczych szkół zawodowych w poszczególnych klasach w województwie podlaskim w roku szkolnym 2010/2011	25
Tabela 5. Liczba uczniów techników i zasadniczych szkół zawodowych w województwie podlaskim, w latach 2005-2010	26
Tabela 6. Liczba uczniów techników i szkół zawodowych w poszczególnych zawodach w województwie podlaskim, w roku szkolnym 2010/2011	27
Tabela 7. Liczba absolwentów techników i szkół zawodowych w poszczególnych zawodach w województwie podlaskim w roku szkolnym 2009/2010	29
Tabela 8. Wyniki egzaminu zawodowego w poszczególnych powiatach w województwie podlaskim w 2010 roku	31
Tabela 9. Odsetek zdających egzaminy zawodowe, którzy otrzymali dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe (z ogółu podchodzących do egzaminu) w 2010 roku	33
Tabela 10. Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych wśród ogółu absolwentów i stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2010 roku	35
Tabela 11. Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych wśród ogółu absolwentów w podziale na zawody na koniec 2010 roku	36
Tabela 12. Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy	38
Tabela 13. Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na typy szkół	40
Tabela 14. Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na typy szkół	40
Tabela 15. Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na powiaty	41
Tabela 16. Udział absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim ogółem wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 18-24 lata w podziale na powiaty	42
Tabela 17. Sytuacja absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim na rynku pracy w podziale na zawody	43
Tabela 18. Współpraca badanych szkół z instytucjami rynku pracy	46
Tabela 19. Zajęcia dodatkowe oferowane w szkołach zawodowych w województwie podlaskim. W tabeli podano odsetki wskazań wśród szkół danego typu	47
Tabela 20. Działania podejmowane w celu dopasowania oferty kształcenia do potrzeb rynku. W tabeli podano odsetki wskazań wśród szkół danego typu	48
Tabela 21. Oceny stanu bazy dydaktycznej badanych techników i zasadniczych szkół zawodowych	50
Tabela 22. Sposoby zdobywania kwalifikacji potrzebnych do obecnie wykonywanego zawodu według absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim	52
Tabela 23. Sposoby zdobywania kwalifikacji według absolwentów szkół zawodowych w województwie podlaskim w podziale na płeć	52
Tabela 24. Oceny kwalifikacji zdobytych w szkole według badanych absolwentów w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niewystarczające zaś 5 wystarczające	53
Tabela 25. Oceny wpływu zdobytego wykształcenia na uzyskanie zatrudnienia według badanych absolwentów	54
Tabela 26. Oceny wpływu zdobytego wykształcenia na uzyskanie zatrudnienia według badanych absolwentów w podziale na płeć	54
Tabela 27. Oceny umiejętności absolwentów przez pracodawców w skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza bardzo źle, zaś 7 bardzo dobrze	54
Tabela 28. Najgorzej uczone zawody w opinii pracodawców	55

Tabela 29. Lista zawodów/specjalności, których brakuje w ofercie szkół zawodowych w okolicy w ocenie pracodawców.....	57
Tabela 30. Lista zawodów/specjalności w których kształci się zbyt dużą liczbę uczniów w ocenie pracodawców	58
Tabela 31. Lista najczęściej poszukiwanych zawodów i specjalności w najbliższych 5 latach w opinii pracodawców.....	60
Tabela 32. Zestawienie form wsparcia dostępnych w ramach programów rozwojowych w Działaniu 9.2. POKL w kontekście etapów modernizacji i etapów rozwoju szkoły.....	169
Tabela 33. Zestawienie kompetencji kluczowych zalecanych w programach rozwojowych w kontekście etapów modernizacji i etapów rozwoju szkoły.....	170
Tabela 34. Zestawienie form wsparcia dostępnych w ramach programów rozwojowych w Działaniu 9.2. POKL w kontekście obszarów modernizacji.....	172
Tabela 35. Zestawienie kompetencji kluczowych zalecanych w programach w kontekście obszarów modernizacji.....	173
Tabela 36. Zestawienie form wsparcia dostępnych w ramach programów rozwojowych w Działaniu 9.2. POKL w kontekście poziomów modernizacji	175
Tabela 37. Zestawienie kompetencji kluczowych zalecanych w programach w kontekście poziomów modernizacji.....	176
Tabela 38. Zestawienie rozdziałów wniosku o dofinansowanie programu rozwojowego w ramach Działania 9.2. PO KL w kontekście modelu programu rozwojowego.....	183
Tabela 39. Ranking szkół zawodowych w kontekście zadania przygotowania 17 programów rozwojowych.....	187
Tabela 40. Zakres programu rozwojowego w modelu	190
Tabela 41. Rangi instrumentów wsparcia w opinii dyrekcji szkoły	191
Tabela 42. Rangi instrumentów wsparcia w opinii nauczycieli szkoły	191
Tabela 43. Rangi instrumentów wsparcia w opinii uczniów szkoły.....	192
Tabela 44. Opis zadań	193
Tabela 45. Budżet ogólny – koszty realizacji zadań.....	194
Tabela 46. Harmonogram realizacji zadań	195
Tabela 47. Wykaz szkół publicznych - województwo podlaskie wg 1.03.2011 r.	206
Tabela 48. Lista pozostałych podmiotów objętych badaniem.....	215
Tabela 49. Objaśnienia numeracji na mapach rozmieszczenia szkół zawodowych. Lista szkół województwie podlaskim wraz z prowadzonymi zawodami.....	221

7. Spis map

Mapa 1. Przestrzenne rozmieszczenie szkół zawodowych i techników na terenie województwa podlaskiego w roku szkolnym 2010/2011	20
Mapa 2. Zawody oferowane w 2011 r. przez szkoły zawodowe w powiatach podregionu białostockiego województwa podlaskiego	22
Mapa 3. Zawody oferowane w 2011 r. przez szkoły zawodowe w powiatach podregionu łomżyńskiego województwa podlaskiego	23
Mapa 4. Zawody oferowane w 2011 r. przez szkoły zawodowe w powiatach podregionu suwalskiego województwa podlaskiego	24
Mapa 5. Mapa rozmieszczenia szkół zawodowych w województwie podlaskim	218
Mapa 6. Mapa rozmieszczenia szkół zawodowych w Białymstoku.....	219
Mapa 7. Mapa rozmieszczenia szkół zawodowych w Suwałkach.....	220

8. Spis schematów

Schemat 1. Proces uruchamiania nowego kierunku kształcenia.....	69
Schemat 2. Obszary współpracy szkół z pracodawcami	71

9. Spis rysunków

Rysunek 1. Prognoza liczby uczniów techników i zasadniczych szkół zawodowych w województwie podlaskim, do roku 2014	26
Rysunek 2. Oś czasu i fazy rozwojowe w modelu programu rozwojowego.....	165
Rysunek 3. Oś dostosowania i obszary modernizacji w modelu programu rozwojowego	167
Rysunek 4. Oś poziomów funkcjonowania w modelu programu rozwojowego.....	168
Rysunek 5. Fazy rozwoju szkoły w modelu programu rozwojowego	169
Rysunek 6. Obszary rozwoju szkoły w modelu programu rozwojowego.....	171
Rysunek 7. Poziomy modernizacji szkoły w modelu programu rozwojowego	174
Rysunek 8. Schemat programu rozwojowego uwzględniającego wszystkie obszary i etapy modernizacji	177
Rysunek 9. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (1) e-EDU (2,3).....	178
Rysunek 10. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (2,3) i e-EDU (1).....	179
Rysunek 11. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (2,3) IPD DOZ (1,2) i e-EDU (1).....	179
Rysunek 12. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (2,3) IPD DOZ (2,3) i e-EDU (1).....	180
Rysunek 13. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (1,2) i e-EDU (2,3).....	180
Rysunek 14. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (U1) IPD DOZ (U1,2) i e-EDU (U1,2,3; S1, O1,2).....	181
Rysunek 15. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (U1) IPD DOZ (U1,2) i e-EDU (U-S 1,2,3; O1,2)	181
Rysunek 16. Schemat programu rozwojowego – e-EDU (1).....	182
Rysunek 17. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (1) i e-EDU (1)	182
Rysunek 18. Schemat programu rozwojowego – DSK, MES (1) IPD DOZ (2,3) i e-EDU (1).....	190

10. Bibliografia

Moduł I - Mapa kształcenia zawodowego i efektywności kształcenia w województwie podlaskim

1. *Analiza Kluczowych Sektorów Województwa Podlaskiego - sektor budownictwa*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych, Raport z badań, Białystok 2010.
2. *Analiza Kluczowych Sektorów Województwa Podlaskiego - sektor handlu*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych, Raport z badań, Białystok 2010.
3. *Badanie aktywności zawodowej absolwentów w kontekście realizacji Programu Pierwsza Praca*, ASM na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, 2007.
4. Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl.
5. Domalewski J., Wisielewski R., Juchnicka M., *Diagnoza stanu i barier modernizacji oferty edukacyjnej w województwie podlaskim, raport z badań*, Białystok 2011.
6. Horodeński R. Cz. (red.), Sadowska - Snarska C. (red.), *Poziom i struktura popytu na pracę w świetle badań podlaskich pracodawców*, Wydawnictwo WSE oraz IPISS, Białystok - Warszawa 2010.
7. Jegorow D., Niećko I., Cieślukowska M., *Postawy i opinie uczniów białostockich szkół zawodowych wobec zawodu, edukacji zawodowej i przyszłości zawodowej, raport z badań*, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2009.
8. Jegorow D., Niećko I., *Postawy i opinie uczniów białostockich gimnazjów wobec zawodu, edukacji zawodowej i przyszłości zawodowej, raport z badań*, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2010.
9. Kłosiewicz - Górecka U. (red.), *Rozwój szkolnictwa zawodowego w Białymstoku w dostosowaniu do potrzeb rynku pracy - Raport z badań*, Warszawa 2010.
10. Kryńska E. (red.), Kwiatkowski E., Kucharski L., *Prognoza podaży i popytu na pracę w województwie podlaskim*, Wydawnictwo WSE oraz IPISS, Białystok - Warszawa 2010.
11. *Obserwator Gospodarczy Podlasia*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych, 2009-2011.
12. *Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL*, PSDB, Warszawa 2011.
13. *Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji, Popyt na pracę w województwie podlaskim w ujęciu regionalnym i lokalnym*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych, Białystok, 2011.
14. *Podlaski Barometr Nastrojów Gospodarczych*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, luty 2009 – styczeń 2011.
15. Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku, będący aktualizacją „Programu Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego na lata 2002 - 2007”.
16. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. z 2010 r. nr 82, poz. 537) wraz z załącznikiem.
17. Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2007 r., w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. 2007, Nr 124, poz. 860 z późn. zm.).
18. *Startery podlaskiej gospodarki – analiza gospodarczych obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego sektor producentów artykułów i sprzętu medycznego, sektor rehabilitacji geriatrycznej*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych, Raport z badań, Białystok, 2009.
19. *Startery Podlaskiej Gospodarki - analiza gospodarczych obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego - sektor produkcji bielizny, sektor produkcji żywności leczniczej, sektor call center*, Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych, Raport z badań, Białystok, 2010.
20. *Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2020 r.*, Załącznik do Uchwały Nr XXXV/438/06, Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 30 stycznia 2006 r.
21. Sztanderska U. (red.), *Edukacja dla pracy. Raport o rozwoju społecznym Polska 2007*, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, Warszawa, 2007.
22. Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. z późn. zm. (Dz. U. z 2004 roku Nr 173, poz. 1808).

Moduł II - Diagnoza środowisk lokalnych

1. Plawgo B., Klimczuk M., Citkowski M., (2010), *Klasy jako potencjał rozwoju - województwo podlaskie*, Fundacja BFKK, Białystok.
2. Ustawa z dn. 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 nr 205 poz. 1206).
3. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (tekst jednolity z dnia 9 kwietnia 2008 r. - Dz. U. Nr 69, poz. 415 z późn. zm.).
4. *Założenia projektowanych zmian. Kształcenie zawodowe i ustawiczne*, Informator, Warszawa 2010 r.
5. Stopa bezrobocia w sierpniu 2011 r., <http://www.up.podlasie.pl/index.php/strony/22278> z dn. 28.10.2011 r.,
6. Informacje o gospodarce powiatu sokólskiego, <http://www.sokolka-powiat.pl/gospodarka.html>, z dn. 28. 10. 2011 r.
7. Informacje o powiecie augustowskim, http://www.augustowski.home.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=120&Itemid=282, z dn. 28.10.2011 r.

Moduł III - Badanie potrzeb edukacyjnych 17 wybranych szkół

1. *Biała księga. Nauczanie i uczenie się na drodze do uczącego się społeczeństwa*, (1997), Komisja Europejska, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa.
2. Biedrycki A., *Modułowa organizacja treści nauczania w e-learningowym systemie kształcenia zawodowego*, Politechnika Koszalińska, e-learning.pl przewodnik po edukacji zdalnej, www.elearning.pl.
3. Bruce W. F., (1970), *Osobowość a problemy przystosowania u dzieci*. W: Ch. E. Skinner (red.): *Psychologia Wychowawcza*. Warszawa.
4. Bussines Dictionary, *Stakeholders*, [www. Bussinesdictionary.com](http://www.Bussinesdictionary.com).
5. Elsner D., (2001), *Jak planować rozwój placówki oświatowej? Teoria i praktyka*, Chorzów.
6. Gromiec L., (2009), *Procedura wprowadzania nowego zawodu w szkole*, Oświata i Prawo, www.oswiataiprawo.pl.
7. Jas M. Łyska, K., (2009) *Jak budować programy rozwojowe szkół, by edukacja była skuteczna, przyjazna i nowoczesna? Fundacja Fundusz Współpracy, poradnik beneficjenta*.
8. Kabaj M., (2004), *Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu w Unii Europejskiej i w Polsce*, Scholar, Warszawa.
9. Kabaj M., (2010), *System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności. Diagnoza i elementy programu szerszego wdrożenia dualnego systemu kształcenia w Polsce*, Związek Rzemiosła Polskiego, Warszawa.
10. *Kompetencje kluczowe*, (2005), *Eurydice, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji*, Warszawa 2005.
11. *Kompetencje kluczowe w zmieniającym się świecie Projekt wspólnego sprawozdania Rady i Komisji za 2010 r. z postępów w realizacji programu „Edukacja i szkolenia 2010”*, (2009), komunikat komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, s. 7 <http://eur-lex.europa.eu>.
12. Krawczyk K., (2009), *Diagnozowanie fazy rozwoju organizacji z wykorzystaniem metody list kontrolnych - na przykładzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe*, *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae*, Rok 13, Nr 1/2009.
13. Lewicki A. (1969.), *Psychologia kliniczna*, Warszawa.
14. Łada M., Kozarkiewicz-Chlebowska A., (2005) *Podstawy controlling projektów*, Kraków.
15. Łukasiewicz A., (2008), *Szkolny doradca zawodowy*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa.
16. Matusiak K. B., Kuciński J., Gryzik A. (2009), *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki*, PARP, Warszawa.
17. Mazik-Gorzelańczyk M., (2011), *Niemiecki system kształcenia zawodowego wobec wyzwań rynku pracy*, *Biuletyn Niemiecki*, Nr 19 21.09.2011, www.csm.org.pl.
18. *Modułowy system kształcenia, Słowniczek oświatowy*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, www.wsipnet.pl.
19. Pilch E., (2009), *Fundusze unijne dla oświaty*, Warszawa.

20. *Projekt Programu Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Podlaskiego „E-Podlaskie” po konsultacjach społecznych*, (2011), Uniwersytet w Białymstoku, Białystok.
21. *Raport o zatrudnieniu w świecie 1998-99. Zdolność do zatrudnienia w gospodarce globalnej, rola szkolenia*. (1999) Międzynarodowa Organizacja Pracy, Wydawnictwo Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej, Warszawa.
22. *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 czerwca 2011 r. w sprawie europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia zawodowego służącej wspieraniu strategii „Europa 2020”* (2010/2234(INI) <http://www.europarl.europa.eu/tekst/2011-0082>).
23. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z dnia 9 października 2009 r. nr 168, poz. 1324).
24. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki. (Dz. U. z 2002 r. Nr 56, poz. 506).
25. Sawicka I., (2003), *Koncepcja kształcenia modułowego*, Gdański Kwartalnik Oświatowy, nr 1/2003 Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, s. 1 <http://www.sni.edu.pl/godn/gko/gko1/is-k.pdf>.
26. Sendyk M., (2005), *Psychiczne przystosowanie studentów pedagogiki w uczelni wyższej*, W: Polski system edukacji po reformie 1999 roku : stan, perspektywy, zagrożenia / red. Z. Andrzejak, L. Kacprzak, K. Pająk . T. 2, Poznań-Warszawa, Dom Wydaw. ELIPSA.
27. Sękowska Z., (1991), *Przystosowanie społeczne młodzieży niewidomej*. Warszawa.
28. Sienkiewicz Ł., Gruza M., (2009), *Badanie kwalifikacji i kompetencji oczekiwanych przez pracodawców od absolwentów, kształcenia zawodowego*, KOWEŻiU, s.13, 104-109.
29. *Słownik Języka Polskiego*, PWN, www.sjp.pwn.pl.
30. Such R., *Innowacje pedagogiczne*, <http://www.sce.pl/>.
31. Grześkiewicz A., (2010), *Innowacyjność w zarządzaniu organizacją na przykładzie szkoły*, E-mentor nr 1 (33) / 2010.
32. *Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013* (2008) , MRR, Warszawa.
33. Tomaszewski T., (1975.), *Psychologia*, Warszawa.
34. Thompson R., (2011), *Stakeholder Analysis Winning support for your projects*, Mind Tools Ltd, www.mindtools.com.
35. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty Dz. U. z 2004 roku Nr 173, poz. 1808.
36. Zych A., (2006), *Programy nauczania i organizacja kształcenia zawodowego. Poradnik nauczyciela kształcenia zawodowego*, Szczecin.

11. Załączniki

11.1. Lista szkół zawodowych objętych badaniem

Tabela 47. Wykaz szkół publicznych - województwo podlaskie wg 1.03.2011 r.

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
POWIAT M. BIAŁYSTOK							
1	Zespół Szkół Budowlano-Geodezyjnych im. Stefana Władysława Bryły w Białymstoku	Technikum Budowlano-Geodezyjne	ul. Słonimska 47/1 15-029 Białystok	85	732-63-06 732-20-24	732-63-06	powiat m. Białystok
2	Zespół Szkół Elektrycznych im. prof. Janusza Groszkowskiego w Białymstoku	Technikum Elektryczne	ul. 1000-Lecia Państwa Polskiego 14 15-111 Białystok	85	651-21-74	651-20-93	powiat m. Białystok
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1					
		Technikum Uzupełniające Nr 1					
3	Zespół Szkół Gastronomicznych w Białymstoku	Technikum Gastronomiczne	ul. Knyszyńska 12 15-702 Białystok	85	651-38-54	651-34-05	powiat m. Białystok
		Technikum Uzupełniające Nr 3					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 4					
4	Zespół Szkół Handlowo-Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 6	ul. Bema 105 15-370 Białystok	85	742-22-30 742-36-09 744-84-09	742-36-09	powiat m. Białystok
		Technikum Handlowo-Ekonomiczne					
		Technikum Uzupełniające Nr 4					
5	Zespół Szkół Mechanicznych Centrum Kształcenia Praktycznego Nr 2 im. Św. Józefa w Białymstoku	Technikum Mechaniczne	ul. Broniewskiego 14 15-959 Białystok	85	651-34-79 651-34-91 651-21-67	651-21-67	powiat m. Białystok
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2					
		Technikum Uzupełniające Nr 2					
6	Zespół Szkół Technicznych im. gen. Władysława Andersa w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3	ul. Stołeczna 21 15-879 Białystok	85	742-12-13 742-29-23 742-66-36	742-29-23	powiat m. Białystok
		Technikum Zawodowe Nr 9					

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
7	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 7	ul. Sienkiewicza 57 15-002 Białystok	85	675-00-77 675-25-33	675-02-15	powiat m. Białystok
		Technikum Zawodowe z Oddziałami Integracyjnymi					
8	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku	Technikum Zawodowe Nr 1	ul. Antoniuk Fabryczny 1 15-762 Białystok	85	653-00-73	653-32-15	powiat m. Białystok
9	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Komisji Edukacji Narodowej w Białymstoku	Technikum Zawodowe Nr 8	ul. Zwycięstwa 28 15-703 Białystok	85	651-17-95 664-74-33	664-74-33	powiat m. Białystok
10	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 9	ul. Letnia 1/1 15-651 Białystok	85	662-87-33	662-87-33	powiat m. Białystok
		Technikum Zawodowe Nr 2					
		Technikum Uzupełniające Nr 7					
11	Zespół Szkół Zawodowych nr 2 im. kpt. Władysława Wysockiego w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 11	ul. Świętojańska 1 15-082 Białystok	85	741-61-43	732-94-44	powiat m. Białystok
		Technikum Zawodowe Nr 3					
12	Zespół Szkół Zawodowych nr 4 im. gen. Nikodema Sulika w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 12	ul. Pogodna 63/1 15-365 Białystok	85	742-36-38	742-36-38	powiat m. Białystok
		Technikum Zawodowe Nr 4					
		Technikum Uzupełniające Nr 6					
13	Zespół Szkół Zawodowych nr 5 im. gen. Ignacego Prądzyńskiego w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 5	ul. Antoniuk Fabryczny 40 15-741 Białystok	85	653-24-55 653-12-78	653-12-78	powiat m. Białystok
		Technikum Zawodowe Nr 5					
		Technikum Uzupełniające Nr 5					
14	Zespół Szkół Zawodowych nr	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 10	ul. Transportowa 2	85	742-60-91	742-60-91	powiat m. Białystok

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
	6 w Białymstoku	Technikum Zawodowe Nr 6	15-399 Białystok				
15	Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Białymstoku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 8	ul. Ks. Stanisława Suchowolca 26 15-566 Białystok	85	741-10-75	741-15-96	powiat m. Białystok
		Technikum Zawodowe Nr 7					
16	Zespół Szkół LOGIZ	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. Przędzalniana 8 15- 688 Białystok	85	654-16-30		powiat m. Białystok/ OHP
POWIAT M. ŁOMŻA							
17	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących nr 4 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Łomży	Technikum Nr 4	ul. Zielona 21 18-400 Łomża	86	216-52-18	216-52-19	powiat m. Łomża
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 4					
18	Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących nr 5 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łomży	Technikum Nr 5	ul. Przykoszarowa 22 18-400 Łomża	86	218-62-39 219-87-93	218-62-39	powiat m. Łomża
		Technikum Uzupełniające nr 1					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 5					
19	Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących nr 6 w Łomży	Technikum Nr 6	ul. M. Kopernika 16 18-400 Łomża	86	216-62-63	216-62-63	powiat m. Łomża
20	Zespół Szkół Weterynaryjnych i Ogólnokształcących nr 7 w Łomży	Technikum Nr 7 im. Ludwika Bojanusa	ul. Stacha Konwy 11 18-400 Łomża	86	216-20-15	216-50-93	powiat m. Łomża
21	Zespół Szkół Drzewnych i Gimnazjalnych w Łomży	Technikum Nr 9	ul. M. Skłodowskiej- Curie 5 18-400 Łomża	86	215-03-42	215-03-42	powiat m. Łomża
		Technikum Uzupełniające Nr 2					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
22	ZDZ w Łomży	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Łomży	ul. Wojska Polskiego 161 18-402 Łomża	86	216-62-39	216-26-31	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Łomży
POWIAT M. SUWAŁKI							
23	Zespół Szkół nr 4 w Suwałkach	Technikum Nr 4	ul. Sejneńska 14 16-400 Suwałki	87	566-42-39 566-53-14 566-77-69	566-77-69	powiat m. Suwałki
24	Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3	ul. Sejneńska 33 16-400 Suwałki	87	565-36-30 565-36-33	565-36-34	powiat m. Suwałki
		Technikum Nr 3					
		Technikum Uzupełniające Nr 1					
25	Zespół Szkół nr 6 im. Karola Brzostowskiego w Suwałkach	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2	ul. Sikorskiego 21 16-400 Suwałki	87	565-85-60 565-85-70	565-85-61	powiat m. Suwałki
		Technikum Uzupełniające Nr 2					
		Technikum Nr 2					
26	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Wincentego Witosa w Suwałkach	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1	ul. Ogrodowa 49 16-400 Suwałki	87	567-90-81	567-90-81	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
		Technikum nr 1					
POWIAT AUGUSTOWSKI							
27	Zespół Szkół Technicznych im. gen. I. Prądzyńskiego w Augustowie	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2	ul. Tytoniowa 6 16-300 Augustów	87	643-28-29	643-28-29	powiat augustowski
		Technikum Uzupełniające Nr 2					
		Technikum Nr 2					
28	Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie	Technikum Nr 1 im. 2 Korpusu Polskiego	Al. Kardynała Wyszyńskiego 3 16-300 Augustów	87	643-28-61	643-28-61	powiat augustowski
		Technikum Uzupełniające Nr 1					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1					

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
29	Zespół Szkół w Lipsku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. Szkolna 1 16-315 Lipsk	87	642-30-18		powiat augustowski
POWIAT BIAŁOSTOCKI							
30	Zespół Szkół w Czarnej Białostockiej	Technikum	ul. Sienkiewicza 7 16-020 Czarna Białostocka	85	710-10-72	710-10-72	powiat białostocki
31	Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach	Technikum	ul. Gen. W. Sikorskiego 68 18-100 Łapy	85	715-28-21 715-29-59	715-28-21	powiat białostocki
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna					
32	Zespół Szkół w Michałowie	Technikum	ul. Gródecka 21 16-050 Michałowo	85	718-96-07	718-96-07	powiat białostocki
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
		Technikum Uzupełniające					
33	Centrum Edukacji w Supraślu	Technikum	ul. Józefa Piłsudskiego 64 16-030 Supraśl	85	718-36-16	718-36-16	powiat białostocki
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
		Technikum Uzupełniające					
POWIAT BIELSKI							
34	Zespół Szkół nr 1 im. Marszałka Józefa Klemensa Piłsudskiego w Bielsku Podlaskim	Technikum Nr 1	ul. Szkolna 12 17-100 Bielsk Podlaski	85	833-26-98	833-26-98	powiat bielski
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1					
35	Zespół Szkół nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta w Bielsku Podlaskim	Technikum Nr 3	ul. Widowska 1 17-100 Bielsk Podlaski	85	833-27-49	833-27-49	powiat bielski
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3					
36	Zespół Szkół nr 4	Technikum Nr 4	ul. Hołowieska 18	85	833-27-37	833-27-33	powiat bielski

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
	im. Ziemi Podlaskiej w Bielsku Podlaskim	Technikum Uzupełniające Zaoczne Nr 4	17-100 Bielsk Podlaski				
37	Technikum Nr 2 w Rudce ⁸⁵	Technikum Nr 2 w Rudce	ul. Ossolińskich 1 17-123 Rudka	85	739-40-15	739-40-15	powiat bielski
38	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Krzysztofa Kluka w Rudce	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. Ossolińskich 1 17-123 Rudka	85	739-40-15	739-40-15	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
		Technikum					
		Technikum Uzupełniające					
Miasto Brańsk							
39	Zespół Szkół im. Armii Krajowej w Brańsku	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. Armii Krajowej 7 17-120 Brańsk	85	737-59-67 737-50-12	737-51-71	miasto Brańsk
POWIAT GRAJEWSKI							
40	Zespół Szkół Nr 2 im. 9 Pułku Strzelców Konnych w Grajewie	Technikum	ul. Wojska Polskiego 84 19-203 Grajewo	86	272-31-81 272-37-23	272-31-81	powiat grajewski
41	Zespół Szkół im. Bolesława Podedwornego w Nieckowie	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	19-230 Szczuczyn Nieckowo 63	86	272-51-74	272-51-74	powiat grajewski
		Technikum					
42	Zespół Szkół im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Szczuczynie	Technikum	ul. Szczuki 1 19-230 Szczuczyn	86	272-50-12	273-52-86	powiat grajewski
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
		Technikum Uzupełniające					
43	Zespół Szkół im. Księdza Jana Krzysztofa Kluka w Wojewodzinie	Technikum	19-200 Grajewo, Wojewodzin 52	86	272-22-31	272-22-31	powiat grajewski
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					

⁸⁵ Technikum nr 2 w Rudce zostało zlikwidowane z dniem 31 sierpnia 2011 roku decyzją Rady Powiatu Bielskiego (Uchwała nr VII/51/11 z dnia 29 kwietnia 2011).

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
POWIAT HAJNOWSKI							
44	Zespół Szkół Leśnych im. Leśników Polskich w Białowieży	Technikum	Park Dyrekcyjny 1a 17-230 Białowieża	85	681-24-04	681-24-04	Minister Środowiska
45	Zespół Szkół Zawodowych w Hajnówce	Zasadnicza Szkoła Zawodowa im. Tadeusza Kościuszki	ul. 3-go Maja 25 17-200 Hajnówka	85	682-20-71 682-23-40	682-20-71	powiat hajnowski
		Technikum im. Tadeusza Kościuszki					
POWIAT KOLNEŃSKI							
46	Zespół Szkół Technicznych w Kolnie	Technikum	ul. Teofila Kubraka 6, skr. poczt. nr 8 18-500 Kolno	86	278-27-02 278-25-69	278-27-02	powiat kolneński
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
47	ZDZ w Łomży	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Kolnie	ul. Księcia Janusza 40 18-500 Kolno	86	278-28-54		Zakład Doskonalenia Zawodowego w Łomży
48	ZDZ w Łomży	Technikum Publiczne w Kolnie	ul. Plac Wolności 15 18-500 Kolno	86	278-23-75	278-23-75	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Łomży
POWIAT ŁOMŻYŃSKI							
49	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. chor. J. Szymańskiego w Marianowie	Technikum	Marianowo 7 18-421 Piątnica	86	216-66-11	216-66-11	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
		Technikum Uzupełniające					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
POWIAT MONIECKI							
50	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. Tysiąclecia 15 19-100 Mońki	85	716-27-38	716-27-38	powiat moniecki
		Technikum	ul. Szkolna 22 19-100 Mońki	85	716-27-05	716-27-05	

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
51	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Goniądzu	Technikum	ul. Konstytucji 3 Maja 18 19-110 Goniądz	85	738-01-42	738-01-42	powiat moniecki
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
POWIAT SEJNEŃSKI							
52	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Stanisława Staszica w Sejnach	Technikum	ul. Konarskiego 23 16-500 Sejny	87	516-36-40 516-22-86	516-20-15 w 305	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
		Technikum Uzupełniające					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
POWIAT SIEMIATYCKI							
53	Zespół Szkół Rolniczych im. Władysława S. Reymonta w Czartajewie	Technikum	ul. Długa 130 17-300 Siemiatycze	85	655-28-70	655-28-70	powiat siemiatycki
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
54	Zespół Szkół Rolniczych im. Wincentego Witosa w Ostrożanach	Technikum	17-312 Drohiczyn, Ostrożany 14	85	655-14-01 655-14-11	655-14-01	powiat siemiatycki
		Technikum Uzupełniające					
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
55	Zespół Szkół w Siemiatyczach	Technikum	ul. T. Kościuszki 43 17-300 Siemiatycze	85	655-25-62 655-22-08	655-22-08	powiat siemiatycki
POWIAT SOKÓLSKI							
56	Zespół Szkół im. gen. Nikodema Sulika w Dąbrowie Białostockiej	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. 1000-lecia Państwa Polskiego 24 16-200 Dąbrowa Białostocka	85	712-11-24	712-11-24	powiat sokólski
57	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Janowie	Zasadnicza Szkoła Zawodowa im. prof. Józefa Marcinkiewicza	ul. Białostocka 22 16-130 Janów	85	721-62-16	721-62-16	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
		Technikum im. prof. Józefa Marcinkiewicza					
		Technikum Uzupełniające im. prof. Józefa Marcinkiewicza					

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
58	Zespół Szkół Zawodowych im. Elizy Orzeszkowej w Sokółce	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1	ul. Osiedle Zielone 1A 16-100 Sokółka	85	711-25-08	711-36-28	powiat sokólski
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna Nr 4					
		Technikum Nr 1					
59	Zespół Szkół Rolniczych im. mjr Henryka Dobrzańskiego - Hubala w Sokółce	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2	ul. Polna 1 16-100 Sokółka	85	711-20-44	711-20-44	powiat sokólski
		Technikum Nr 2					
60	Zespół Szkół w Suchowoli	Technikum	ul. Augustowska 2 16-150 Suchowola	85	712-40-10	712-40-10	powiat sokólski
POWIAT SUWAŃSKI							
61	Zespół Szkół im. gen. Ludwika Michała Paca w Dowspudzie	Technikum	16-420 Raczki 10	87	568-51-03 568-58-78 568-68-77	568-51-06	powiat suwański
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa					
POWIAT WYSOKOMAZOWIECKI							
62	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. Jarosława Iwaszkiewicza w Ciechanowcu	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. Szkolna 8 18-230 Ciechanowiec	86	277-11-34	277-11-34	powiat wysokomazowiecki
		Technikum					
63	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Czyżewie	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	ul. Niepodległości 3 18-220 Czyżew	86	275-51-00	275-51-00	powiat wysokomazowiecki
		Technikum					
64	Zespół Szkół Rolniczych im. Stefani Karpowicz w Krzyżewie	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Krzyżewo 32 18-218 Sokoły	86	476-42-42	476-42-42	powiat wysokomazowiecki
		Technikum					

Lp.	Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu	Adres	Telefon			Organ prowadzący
				kier.	tel.	fax	
65	Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica w Wysokiem Mazowieckiem	Technikum	ul. Jagiellońska 4 18-200 Wysokie Mazowieckie	86	275-25-88	275-25-88	powiat wysokomazowiecki
66	Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokiem Mazowieckiem	Zasadnicza Szkoła Zawodowa im. Armii Krajowej	ul. Pelca 11 18-200 Wysokie Mazowieckie	86	275-22-34	275-90-34	powiat wysokomazowiecki
		Technikum im. Armii Krajowej					
POWIAT ZAMBROWSKI							
67	Zespół Szkół nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego "Grota" w Zambrowie	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1	Aleja Wojska Polskiego 31 18-300 Zambrów	86	271-23-50 271-65-90	271-23-50	powiat zambrowski
		Technikum nr 1					
68	Zespół Szkół Agropodsiębiorczości im. Szkół Podchorążych Rezerwy w Zambrowie	Technikum Nr 2	Aleja Wojska Polskiego 29 18-300 Zambrów	86	271-48-82	271-10-51	powiat zambrowski
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2					

11.2. Lista pozostałych podmiotów objętych badaniem

Tabela 48. Lista pozostałych podmiotów objętych badaniem

Lp.	Nazwa podmiotu	Adres	Telefon			powiat
			Kier	Tel	Fax	
1	Starostwo Powiatowe w Augustowie	ul. 3 maja 29 16-300 Augustów e-mail: powiat.augustowski@home.pl www.augustowski.home.pl	87	643 96 50	643 96 95	Powiat augustowski
2	Starostwo Powiatowe w Siemiatyczach	Legionów Piłsudskiego 3 17-300 Siemiatycze e-mail: starosta.bsi@powiatypolskie.pl www.siemiatycze.pl/	85	655 25 25	655 25 25	Powiat siemiatycki
3	Starostwo Powiatowe w Białymstoku	ul. Borsucza 2	85	740-39-51	740-39-82	Powiat białostocki

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa podmiotu	Adres	Telefon			powiat
			Kier	Tel	Fax	
		15-569 Białystok e-mail: starosta@powiatbialostocki.pl www.powiatbialostocki.pl				
4	Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim	ul. Adama Mickiewicza 46 17-100 Bielsk Podlaski e-mail: starostwo@powiatbielski.pl www.powiatbielski.pl	85	833 26 16	833 26 12	Powiat bielski
5	Starostwo Powiatowe w Grajewie	ul. Strażacka 6B 19-200 Grajewo e-mail: starostwograjewo@poczta.onet.pl www.starostwograjewo.pl/	86	273-84-63	273-84-62	Powiat grajewski
6	Starostwo Powiatowe w Hajnówce	ul. Aleksego Zina 1 17-200 Hajnówka e-mail: starostwo@sphajnowka.home.pl www.powiat.hajnowka.pl	85	682 27 18	682 27 20	Powiat hajnowski
7	Starostwo Powiatowe w Kolnie	ul. 11 Listopada 1 18-500 Kolno www.powiatkolno.home.pl/ e-mail: powiatkolno@home.pl	86	278-24-29	278-20-92	Powiat kolneński
8	Starostwo Powiatowe w Mońkach	ul. Juliusza Słowackiego 5A 19-100 Mońki e-mail: starostwo@monki.pl www.monki.pl	85	727-88-00	727-88-30	Powiat moniecki
9	Starostwo Powiatowe w Suwałkach	ul. Świerkowa 60 16-400 Suwałki e-mail: sekretariat@powiat.suwalski.pl www.powiat.suwalski.pl/	87	565 92 00	566 47 18	Powiat suwalski
10	Urząd Miejski w Łomży	ul. Stary Rynek 14 18-400 Łomża e-mail: ratusz@um.lomza.pl www.um.lomza.pl	86	215 67 00	216 45 56	Powiat m. Łomża
11	Urząd Miejski w Suwałkach	ul. Mickiewicza 1 16-400 Suwałki e-mail: org@um.suwalki.pl www.um.suwalki.pl	87	562-80-00	562-80-98	Powiat m. Suwałki
12	Urząd Miejski w Białymstoku	ul. Słonimska 1 15-950 Białystok	85	869 60 00	869 62 09	Powiat m. Białystok

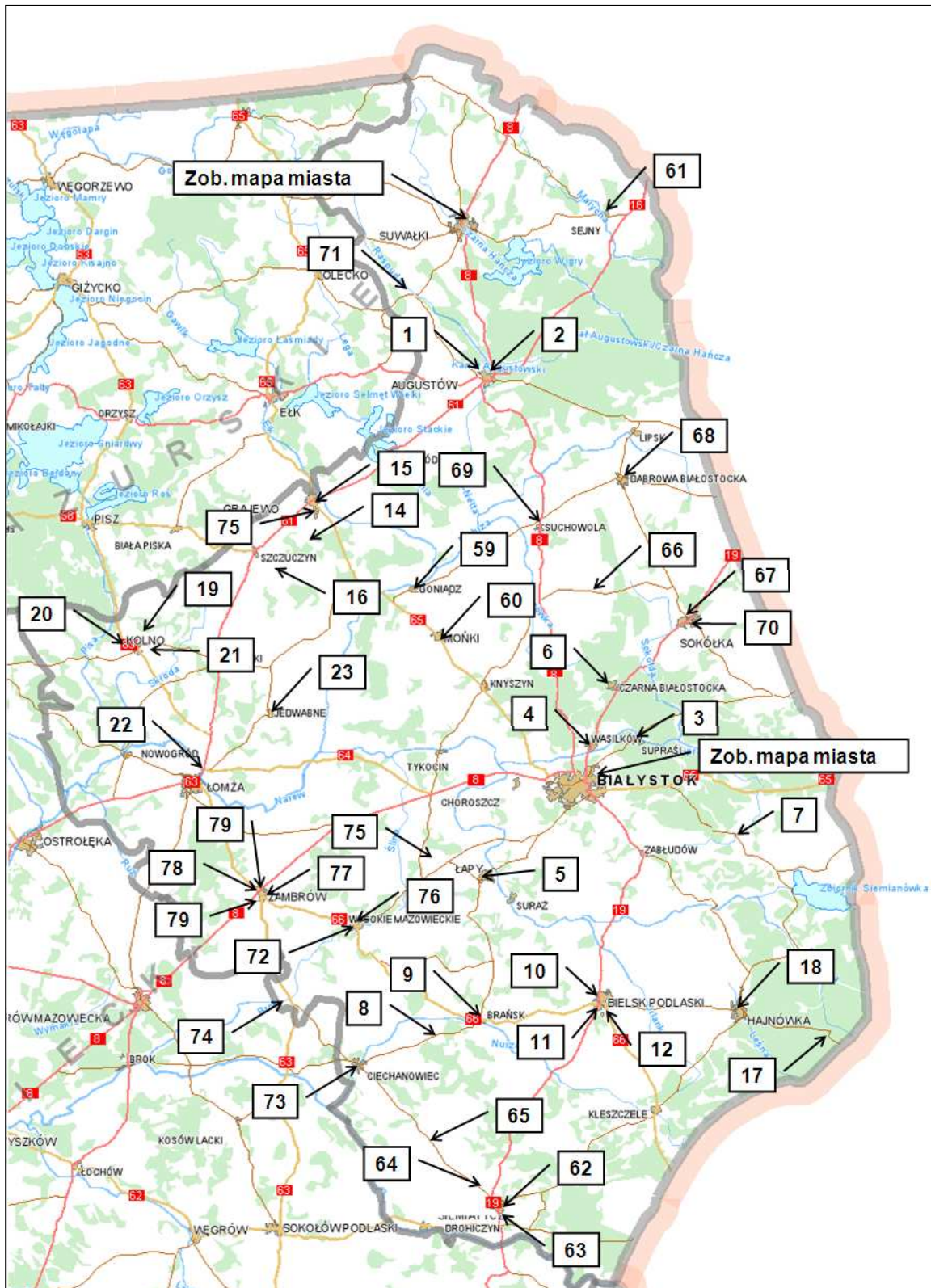
Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Lp.	Nazwa podmiotu	Adres	Telefon			powiat
			Kier	Tel	Fax	
		e-mail: prezydent@um.bialystok.pl www.bialystok.pl/				
13	Izba Rzemieśnicza i Przedsiębiorczości w Białymstoku	ul. Warszawska 6 15-950 Białystok e-mail: izba@rzemioslo.bialystok.pl www.rzemioslo.bialystok.pl	85	74-36-141	74-36-141	Powiat m. Białystok
14	Izba Przemysłowo – Handlowa w Białymstoku	ul. Antoniukowska 7 Białystok, 15-740 e-mail: biuro@iph.bialystok.pl http://www.iph.bialystok.pl	85	652 56 45	664 74 11	Powiat m. Białystok
15	Kuratorium Oświaty w Białymstoku	ul. Rynek Kościuszki 9 15-950 Białystok e-mail: kuratorium@kuratorium.bialystok.pl www.kuratorium.bialystok.pl	85	748-48-48	748-48-49	Powiat m. Białystok
16	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego	ul Wyszyńskiego 1 15-888 Białystok e-mail: kancelaria@umwp-podlasie.pl www.wrotapodlasia.pl	85	7497-549	7497-567	Powiat m. Białystok
17	Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku	ul. Pogodna 22 15-354 Białystok e-mail: sekretariat@wup.wrotapodlasia.pl http://up.podlasie.pl/	85	749-72-00	749-72-09	Powiat m. Białystok

11.3. Mapa kształcenia zawodowego w województwie podlaskim

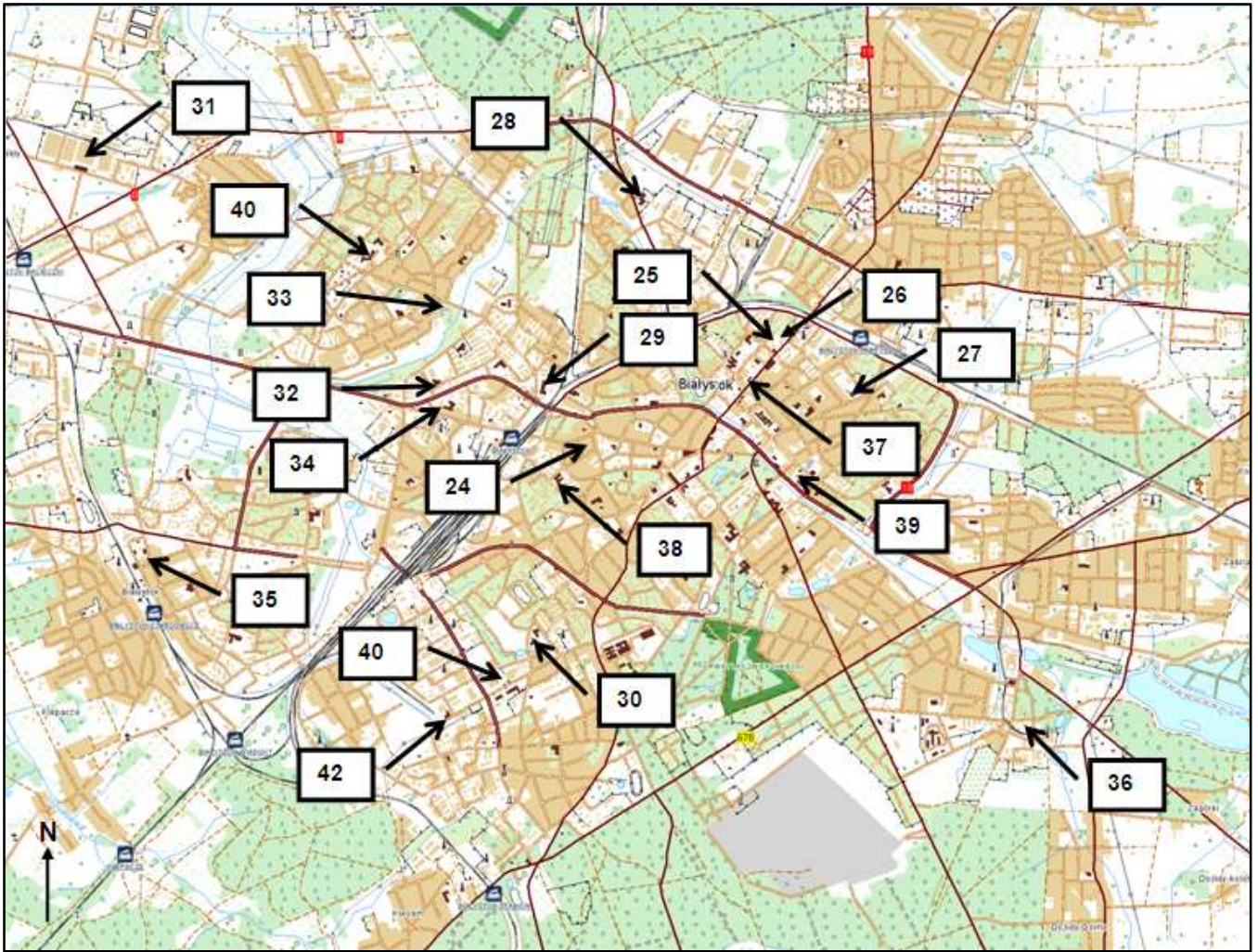
Mapa 5. Mapa rozmieszczenia szkół zawodowych w województwie podlaskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO. Mapa: <http://maps.geoportal.gov.pl>. Objasnienia numeracji – zob. tabela 49.

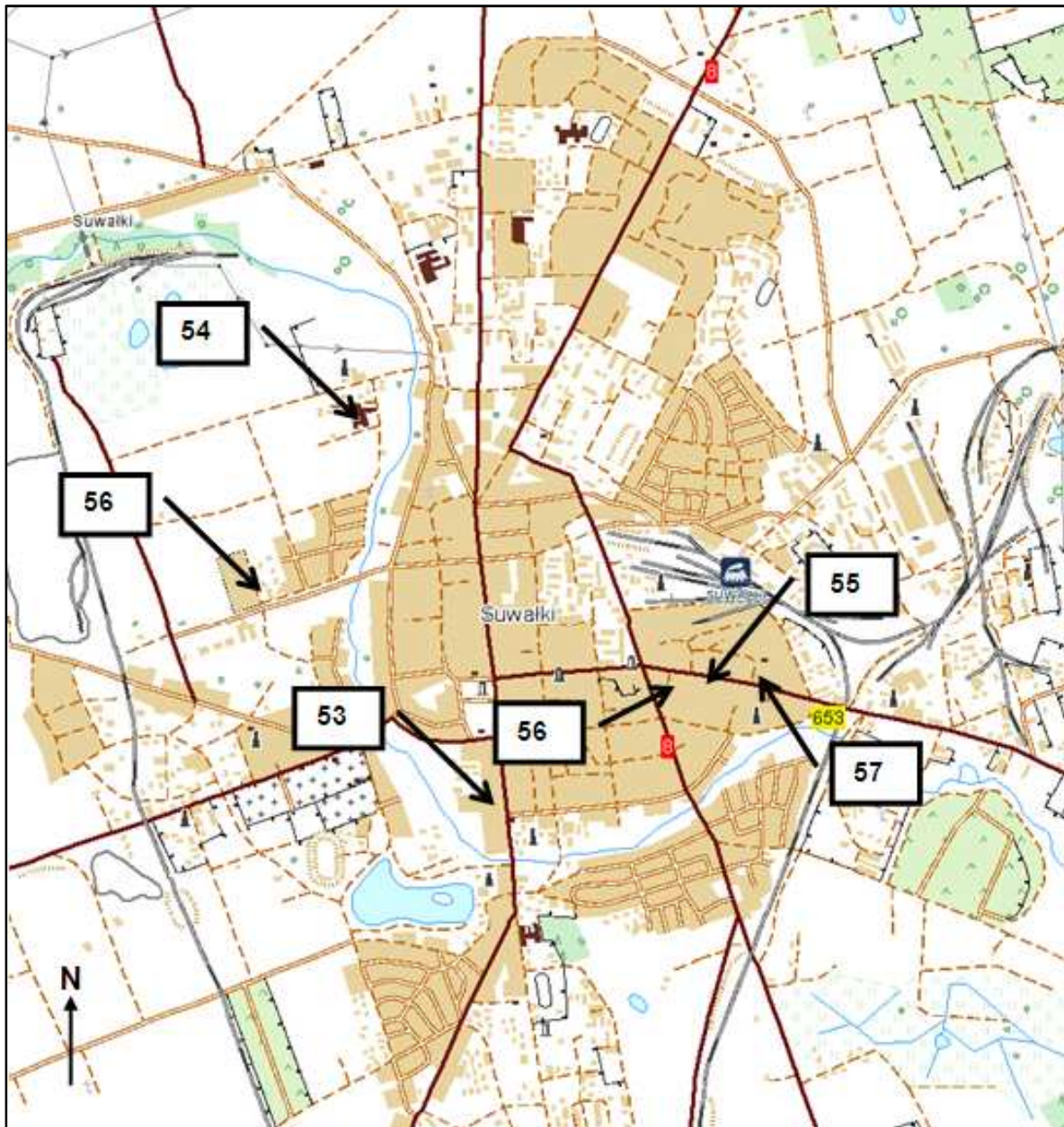
Mapa 6. Mapa rozmieszczenia szkół zawodowych w Białymstoku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO. Mapa: <http://maps.geoportal.gov.pl>. Objasnienia numeracji – zob. tabela 49.

Mapa 7. Mapa rozmieszczenia szkół zawodowych w Suwałkach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO. Mapa: <http://maps.geoportal.gov.pl>. Objasnienia numeracji – zob. tabela 49.

Tabela 49. Objasnienia numeracji na mapach rozmieszczenia szkół zawodowych. Lista szkół województwie podlaskim wraz z prowadzonymi zawodami

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
1	Augustowskie Centrum Edukacyjne w Augustowie, adres: Kard. Wyszyńskiego 3, AUGUSTÓW, tel.: 876432861, e-mail: ace@ace.pol.pl, www.ace.pol.pl	Technikum nr 1 w Augustowie	Technik agrobiznesu
			Technik architektury krajobrazu
			Technik budownictwa
			Technik elektronik
			Technik elektryk
			Technik handlowiec
			Technik hotelarstwa
			Technik informatyk
			Technik mechatronik
			Technik organizacji usług gastronomicznych
		Technik teleinformatyk	
		Technikum Uzupełniające Nr 1 w Augustowie	Technik budownictwa
			Technik żywienia i gospodarstwa domowego
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 w Augustowie	Błacharz samochodowy
			Cukiernik
			Dekarz
			Elektromechanik
			Elektryk
			Fryzjer
			Kucharz małej gastronomii
			Mechanik pojazdów samochodowych
Monter instalacji i urządzeń sanitarnych			
Murarz			
Piekarz			
Posadzkarz			
Sprzedawca			
Stolarz			
Ślusarz			
Technolog robót wykończeniowych w budownictwie			
2	Zespół Szkół Technicznych w Augustowie, adres: Tytoniowa 6, AUGUSTÓW, tel.: 0876432829, e-mail: zstaugustow@interia.pl, www.zstaugustow.w.interia.pl	Technikum Nr 2	Technik ekonomista
			Technik mechanik
			Technik obsługi turystycznej
			Technik ochrony środowiska
			Technik pojazdów samochodowych
		Technik żywienia i gospodarstwa domowego	
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2	Cukiernik
			Kucharz małej gastronomii
			Mechanik pojazdów samochodowych
		Technikum Uzupełniające Nr 2	Technik mechanik
3	Centrum Edukacji w Supraślu, adres: Piłsudskiego 64, SUPRAŚL, tel.: 857183616, e-mail: ce.suprasl@gmail.com, www.suprasl.edu.p	Technikum w Supraślu	Kucharz
			Technik architektury krajobrazu
			Technik ekonomista
			Technik hodowca koni
			Technik hotelarstwa
			Technik informatyk
			Technik mechanik
			Technik mechanizacji rolnictwa
		Technik organizacji usług gastronomicznych	
		Technik pojazdów samochodowych	
Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Supraślu	Kucharz małej gastronomii		
Technikum Uzupełniające w Supraślu	Technik mechanizacji rolnictwa		
4	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Wasilkowie, adres: Supraślska 21, WASILKÓW, tel.: 857104923, e-mail: gimzsz@gmail.com, www.edu.praca.org.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Wasilkowie	Fryzjer
			Kucharz małej gastronomii
			Sprzedawca
5	Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach, adres: gen. Władysława Sikorskiego 68,	Technikum w Łapach	Technik budownictwa
			Technik elektronik
			Technik hotelarstwa

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
	ŁAPY, tel.: 0857152821, e-mail: zsm@fajnaszkola.net, www.fajnaszkola.net	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Łapach Technikum Uzupelniające w Łapach	Technik informatyk Technik mechanik Technik ochrony środowiska Technik pojazdów samochodowych Mechanik pojazdów samochodowych Technolog robót wykończeniowych w budownictwie Technik mechanik
6	Zespół Szkół w Czarnej Białostockiej, adres: Sienkiewicza 7, CZARNA BIAŁOSTOCKA, tel.: 857101072, e-mail: liceum@liceum.net, www.liceum.net	Technikum	Technik informatyk
7	Zespół Szkół w Michałowie, adres: Gródecka 21, MICHAŁOWO, tel.: 857189607, e-mail: zespnich@neostrada.pl, www.zsmichalowo.powiatbialostocki.pl	Technikum w Michałowie Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Michałowie Technikum Uzupelniające w Michałowie	Technik ekonomista Technik mechanik Technik pojazdów samochodowych Mechanik pojazdów samochodowych Technik mechanik
8	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Krzysztofa Kluka w Rudce, adres: Ossolińskich 1, RUDKA, tel.: 857394015, e-mail: zsr_rudka@o2.pl, www.zsrudka.edu.pl	Technikum Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Technik agrobiznesu Technik rolnik Technik żywienia i gospodarstwa domowego Mechanik- operator pojazdów i maszyn rolniczych
9	Zespół Szkół im. Armii Krajowej w Brańsku, adres: Armii Krajowej 7, BRAŃSK, tel.: 0857375012, e-mail: zsbransk@wp.pl, www.zsbransk.masternet.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Brańsku	Piekarz
10	Zespół Szkół Nr 1 w Bielsku Podlaskim, adres: Szkolna 12, BIELSK PODLASKI, tel.: 0858332698, e-mail: zsbielsk@webmedia.pl, www.zs1bielsk.ehost.pl	Technikum Nr 1 Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1	Technik budownictwa Technik mechanik Blacharz samochodowy Cukiernik Elektromechanik Fryzjer Kucharz małej gastronomii Mechanik pojazdów samochodowych Murarz Piekarz Stolarz
11	Zespół Szkół Nr 3, adres: Widowska 1, BIELSK PODLASKI, tel.: 858332749, e-mail: zs3@powiatbielski.pl, www.zs3reymonta.oswiata.org.pl	Technikum Uzupelniające Nr 1 Technikum Nr 3 Zasadnicza Szkoła Nr 3	Technik mechanik Technik ekonomista Technik handlowiec Technik informatyk Sprzedawca
12	Zespół Szkół Nr 4 w Bielsku Podlaskim, adres: Hołowieska 18, BIELSK PODLASKI, tel.: 0858332737, e-mail: zsnr4bp@op.pl, www.zsnr4.ovh.org	Technikum Nr 4	Technik ekonomista Technik hotelarstwa Technik informatyk Technik rolnik
13	Zespół Szkół im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Szczuczynie, adres: Szczuki 1, SZCZUCZYN, tel.: 0862725012, e-mail: zswszczuczynie@tenbit.pl, www.zsszczuczyn.pl	Technikum w Szczuczynie Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Szczuczynie	Technik logistyk Technik mechanik Mechanik pojazdów samochodowych
14	Zespół Szkół im. ks. Jana Krzysztofa Kluka w Wojewodzinie, adres: Wojewodzin 52, WOJEWODZIN, tel.: 862722231, e-mail: zswojewodzin@op.pl, www.wojewodzin.win.pl	Technikum	Technik architektury krajobrazu Technik budownictwa Technik ekonomista Technik hotelarstwa Technik informatyk Technik rolnik Technik żywienia i gospodarstwa domowego

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Betoniarz-zbrojarz Cukiernik Elektromechanik Elektromechanik pojazdów samochodowych Elektryk Fryzjer Kucharz małej gastronomii Mechanik pojazdów samochodowych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Monter-elektronik Murarz Piekarz Rolnik Rzeźnik-wędliniarz Sprzedawca Stolarz Ślusarz
15	Zespół Szkół Nr 2 im.9.Pułku Strzelców Konnych w Grajewie, adres: Wojska Polskiego 84, GRAJEWO, tel.: 0862723181, e-mail: zsnr2grajewo@wp.pl, www.zs2.grajewo.pl	Technikum zaoczne Technikum w Grajewie	Technik agrobiznesu Technik ekonomista Technik handlowiec Technik informatyk Technik żywienia i gospodarstwa domowego
16	Zespół Szkół w Nieckowie, adres: Nieckowo 63, NIECKOWO, tel.: 0862725174, e-mail: nieckowo@poczta.onet.pl, www.zsnieckowo.com.pl	Technikum	Technik ekonomista Technik hodowca koni Technik informatyk Technik mechanizacji rolnictwa Technik organizacji usług gastronomicznych Technik rolnik Technik żywienia i gospodarstwa domowego
17	Zespół Szkół Leśnych im. Leśników Polskich w Białowieży, adres: Park Dyrekcyjny 1a, BIAŁOWIEŻA, tel.: 856812404, e-mail: zsl@bialowieza.lasy.pl, www.zsl.bialowieza.lasy.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Technikum	Sprzedawca Technik leśnik
18	Zespół Szkół Zawodowych w Hajnówce, adres: 3 Maja 25, HAJNÓWKA, tel.: 0856822071, e-mail: zsz_hajnowka@op.pl, www.zszhajnowka.republika.pl	Technikum	Technik architektury krajobrazu Technik ekonomista Technik informatyk Technik mechanik Technik technologii drewna
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Cukiernik Elektryk Fryzjer Kucharz małej gastronomii Mechanik pojazdów samochodowych Piekarz Sprzedawca Stolarz Ślusarz
19	Technikum Publiczne w Kolnie ZDZ w Łomży, adres: Plac Wolności 15, KOLNO, tel.: 862782375, e-mail: zdzkolno0@op.pl, www.zdz.lomza.pl	Technikum Publiczne w Kolnie ZDZ w Łomży	Technik ekonomista
20	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Kolnie Zakład Doskonalenia Zawodowego w Łomży, adres: Księcia Janusza 40, KOLNO, tel.: 862782854, e-mail: zdzkolno@wp.pl, www.zdz.lomza.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Kolnie Zakład Doskonalenia Zawodowego w Łomży	Cukiernik Elektryk Kucharz małej gastronomii Lakiernik Mechanik pojazdów samochodowych Monter-elektronik Piekarz

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
			Rolnik Sprzedawca Stolarz
21	Zespół Szkół Technicznych w Kolnie, adres: Teofila Kubraka 6, KOLNO, tel.: 0862782569, e-mail: zstkolno@wp.pl, strona www.zstkolno.pl	Technikum w Kolnie Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Kolnie	Technik mechanik Blacharz samochodowy Cukiernik Elektryk Fryzjer Mechanik pojazdów samochodowych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Operator obrabiarek skrawających Piekarz Rzeźnik-wędliniarz Stolarz
22	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. chor. J. Szymańskiego w Marianowie, adres: Marianowo 7, PIĄTNICA, tel.: 862166611, e-mail: zsmari@izd.psl.org.pl, www.marianowo.neostrada.pl/	Technikum Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Technik mechanizacji rolnictwa Technik rolnik Mechanik- operator pojazdów i maszyn rolniczych
23	Zespół Szkół Gimnazjalnych i Ponadgimnazjalnych w Jedwabnem, adres: Mickiewicza 2, JEDWABNE, tel.: 862172010, e-mail: zdz@zdz.bialystok.pl, www.zdz.bialystok.pl/	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Jedwabnem	Rolnik
24	Technikum Usług Fryzjerskich "DEHAG extra" w Białymstoku, adres: Krakowska 9, BIAŁYSTOK, tel.: 856622088, e-mail: szkola@dehagextra.pl, www.dehagextra.pl	Technikum Usług Fryzjerskich "DEHAG extra" w Białymstoku	Technik usług fryzjerskich
25	Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku, adres: Sienkiewicza 77, BIAŁYSTOK, tel.: 856752491, e-mail: pfk@zdz.bialystok.pl, www.zdz.bialystok.pl	Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku	Technik usług fryzjerskich
26	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku, adres: Sienkiewicza 77, BIAŁYSTOK, tel.: 856752491, e-mail: pfk@zdz.bialystok.pl, www.zdz.bialystok.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku	Fryzjer
27	Zespół Szkół Budowlano - Geodezyjnych w Białymstoku, adres: Słonimska 47/1, BIAŁYSTOK, tel.: 857326306, e-mail: zsbg@zsbg.bialystok.pl, www.zsbg.bialystok.pl/	Technikum Budowlano - Geodezyjne w Białymstoku	Technik budownictwa Technik drogownictwa Technik geodeta Technik obsługi turystycznej Technik urządzeń sanitarnych
28	Zespół Szkół Elektrycznych w Białymstoku, adres: 1000-lecia Państwa Polskiego 14, BIAŁYSTOK, tel.: 0856512174, e-mail: zse@zse.biaman.pl, www.zse.biaman.pl	Technikum Elektryczne w Białymstoku Technikum Uzupełniające Nr 1 w Białymstoku Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 w Białymstoku	Technik cyfrowych procesów graficznych Technik elektronik Technik elektryk Technik informatyk Technik teleinformatyk Technik elektryk Elektromechanik Elektryk Monter-elektronik
29	Zespół Szkół Gastronomicznych w Białymstoku, adres: Knyszyńska 12, BIAŁYSTOK, tel.: 0856513854, e-mail: zsgastro@poczta.onet.pl, www.zsg.bialystok.pl	Technikum Gastronomiczne w Białymstoku Technikum Uzupełniające Nr 3 w Białymstoku	Kelner Kucharz Technik hotelarstwa Technik organizacji usług gastronomicznych Kucharz

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 4 w Białymstoku	Cukiernik
			Kucharz małej gastronomii
30	Zespół Szkół Handlowo-Ekonomicznych w Białymstoku, adres: Gen. J. Bema 105, BIAŁYSTOK, tel.: 847423609, e-mail: zshe_bial@interia.pl, www.zshe.bialystok.pl	Technikum Handlowo-Ekonomiczne w Białymstoku	Technik ekonomista Technik handlowiec Technik hotelarstwa
		Technikum Uzupełniające Nr 4 w Białymstoku	Technik handlowiec
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 6 w Białymstoku	Sprzedawca
31	Zespół Szkół LOGIZ w Białymstoku, adres: Przędzalniana 8, BIAŁYSTOK, tel.: 0856541630, e-mail: logiz@wp.pl, www.logiz.edu.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Białymstoku	Kucharz małej gastronomii Sprzedawca
32	Zespół Szkół Mechanicznych CKP nr 2 w Białymstoku, adres: Broniewskiego 14, BIAŁYSTOK, tel.: 0856513479, e-mail: zsbialystok@wp.pl, www.mechaniak.com.pl	Technikum Mechaniczne w Białymstoku	Technik mechanik Technik mechatronik Technik pojazdów samochodowych
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 w Białymstoku	Blacharz samochodowy
			Elektromechanik pojazdów samochodowych Mechanik pojazdów samochodowych
33	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku, adres: Antoniuk Fabryczny 1, BIAŁYSTOK, tel.: 0856530073, e-mail: zsoitbialystok@wp.pl, www.zsoit.bialystok.pl	Technikum Zawodowe Nr 1 w Białymstoku	Technik agrobiznesu Technik inżynierii środowiska i melioracji Technik organizacji reklamy Technik poligraf
34	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Białymstoku, adres: Zwycięstwa 28, BIAŁYSTOK, tel.: 856511795, e-mail: ken@zsp-nr1.com, www.zsp-nr1.com	Technikum Zawodowe Nr 8 w Białymstoku	Technik logistyk Technik technologii żywności
35	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Białymstoku, adres: Letnia 1/1, BIAŁYSTOK, tel.: 0856628733, e-mail: sekretariat@zsp2.bialystok.pl, www.zsp2.bialystok.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 9 w Białymstoku	Cukiernik Kucharz małej gastronomii
		Technikum Zawodowe Nr 2 w Białymstoku	Kelner Technik elektryk Technik organizacji usług gastronomicznych Technik spedytor Technik technologii żywności
		Technikum Uzupełniające Nr 7 w Białymstoku	Technik technologii żywności
36	Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Białymstoku, adres: ks. St. Suchowolca 26, BIAŁYSTOK, tel.: 0857411075, e-mail: zsrckpsekretariat@interia.pl, www.zsrckp.pl	Technikum Zawodowe nr 7 w Białymstoku	Technik architektury krajobrazu Technik ekonomista Technik hotelarstwa Technik informatyk Technik ogrodnik Technik rolnik
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 8 w Białymstoku	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych
37	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi w Białymstoku, adres: Henryka Sienkiewicza 57, BIAŁYSTOK, tel.: 856750077, e-mail: zstio@um.bialystok.pl, www.zstio.net.pl	Technikum Zawodowe z Oddziałami Integracyjnymi w Białymstoku	Technik hotelarstwa Technik informatyk Technik obsługi turystycznej Technik organizacji reklamy Technik technologii odzieży Technik usług fryzjerskich
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 7 w Białymstoku	Krawiec
38	Zespół Szkół Technicznych w Białymstoku, adres: Stołeczna 21, BIAŁYSTOK, tel.: 857421213, e-mail: zst-anders@wp.pl, www.zst.bial.blo.pl	Technikum Zawodowe nr 9 w Białymstoku	Technik hotelarstwa Technik mechanik Technik obsługi turystycznej Technik organizacji usług gastronomicznych Technik technologii drewna
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 3 w Białymstoku	Mechanik pojazdów samochodowych Stolarz
39	Zespół Szkół Zawodowych Nr 2	Technikum Zawodowe Nr 3	Technik hotelarstwa

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
	w Białymstoku, adres: Świętojańska 1, BIAŁYSTOK, tel.: 857416143, e-mail: zsz2@zsz2.bialystok.pl, www.zsz2.hostpark.pl/	w Białymstoku Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 11 w Białymstoku	Technik mechanik Technik mechatronik Technik usług fryzjerskich Krawiec
40	Zespół Szkół Zawodowych Nr 4 w Białymstoku, adres: Pogodna 63/1, BIAŁYSTOK, tel.: 0857423638, e-mail: zsz4@neostrada.pl, www.zsz4.bialystok.pl	Technikum Uzupełniająca Nr 6 w Białymstoku Technikum Zawodowe Nr 4 w Białymstoku Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 12 w Białymstoku	Technik mechanik Technik mechanik Elektromechanik Mechanik pojazdów samochodowych
41	Zespół Szkół Zawodowych Nr 5 w Białymstoku, adres: Antoniuk Fabryczny 40, BIAŁYSTOK, tel.: 0856532455, e-mail: zsznr5bialystok@wp.pl, www.zsznr5.bialystok.pl/	Technikum Zawodowe Nr 5 w Białymstoku Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 5 w Białymstoku Technikum Uzupełniająca Nr5 w Białymstoku	Technik budownictwa Technik usług fryzjerskich Blacharz samochodowy Cukiernik Fryzjer Kucharz małej gastronomii Lakiernik Mechanik pojazdów samochodowych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Murarz Piekarz Posadzkarz Stolarz Tapicer Technolog robót wykończeniowych w budownictwie Technik budownictwa
42	Zespół Szkół Zawodowych Nr 6 w Białymstoku, adres: Transportowa 2, BIAŁYSTOK, tel.: 0857426091, e-mail: zsznr6@post.pl, strona www.zsz6.edu.pl	Technikum Zawodowe Nr 6 w Białymstoku Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 10 w Białymstoku	Technik mechanik Technik pojazdów samochodowych Mechanik pojazdów samochodowych
43	Akademicka Szkoła Ponadgimnazjalna, adres: Studencka 19, ŁOMŻA, tel.: 0862169497, e-mail: asp@wsa.edu.pl, www.wsa.edu.pl	Akademicka Szkoła Ponadgimnazjalna	Technik informatyk
44	Technikum w Łomży Stowarzyszenia Wspierania Edukacji i Rynku Pracy, adres: Wojska Polskiego 113, ŁOMŻA, tel.: 862165724, e-mail: edu@praca.org.pl, www.edu.praca.org.pl	Technikum w Łomży Stowarzyszenia Wspierania Edukacji i Rynku Pracy	Technik hotelarstwa Technik usług fryzjerskich
45	Technikum w Łomży Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Łomży, adres: Studencka 11, ŁOMŻA, tel.: 862166239, e-mail: tzd@onet.pl, www..lomza.pl	Technikum w Łomży Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Łomży	Technik usług fryzjerskich
46	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Łomży, adres: Wojska Polskiego 113, ŁOMŻA, tel.: 862165724, e-mail: edu@praca.org.pl, www.edu.praca.org.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Łomży	Blacharz samochodowy Cukiernik Fryzjer Kucharz małej gastronomii Lakiernik Mechanik pojazdów samochodowych Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych Monter instalacji gazowych Murarz Piekarz Sprzedawca Stolarz
47	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Łomży Zakład Doskonalenia Zawodowego w Łomży,	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Łomży Zakład Doskonalenia Zawodowego w Łomży	Cukiernik Elektryk Fryzjer Kucharz małej gastronomii

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
	adres: Studencka 11, ŁOMŻA, tel.: 862166239, e-mail: zdz_lomza@wp.pl, www.zdz.lomza.pl		Lakiernik Malarz-tapeciarz Mechanik pojazdów samochodowych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Murarz Piekarz Rolnik Rzeźnik-wędliniarz Sprzedawca Stolarz
48	Zespół Szkół Drzewnych I Gimnazjalnych W Łomży, adres: Marii Skłodowskiej - Curie 5, ŁOMŻA, tel.: 0862150342, e-mail: sekretariatzd9@o2.pl, www.zsdig-lomza.pl/	Technikum Nr 9 Technikum Uzupełniające Nr 2 Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Technik geodeta Technik ochrony środowiska Technik technologii drewna Technik technologii drewna Stolarz
49	Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących Nr 6 w Łomży, adres: M. Kopernika 16, ŁOMŻA, tel.: 862166263, e-mail: zselomza@poczta.onet.pl, strona www: ekonomik.4lomza.pl	Technikum Nr 6	Technik ekonomista Technik handlowiec Technik logistyk Technik obsługi turystycznej
50	Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących Nr 5, adres: Przykoszarowa 22, ŁOMŻA, tel.: 0862186239, e-mail: zsmiolomza@epf.pl, www.zsmio.lomza.info	Technikum Nr 5 Technikum Uzupełniające Nr 1 Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 5	Technik elektronik Technik elektryk Technik hotelarstwa Technik informatyk Technik mechanik Technik mechatronik Technik pojazdów samochodowych Technik teleinformatyk Technik mechanik Elektromechanik pojazdów samochodowych Mechanik pojazdów samochodowych
51	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących nr 4, adres: Zielona 21, ŁOMŻA, tel.: 0862162518, e-mail: zielona210@op.pl, www.zielona21.lomza.pl/	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 Technikum Nr 4	Murarz Technolog robót wykończeniowych w budownictwie Kucharz Technik budownictwa Technik hotelarstwa Technik urządzeń sanitarnych Technik żywienia i gospodarstwa domowego Technik żywienia i gospodarstwa domowego Technik architektury krajobrazu Technik agrobiznesu Technik technologii żywności Technik weterynarii
52	Zespół Szkół Weterynaryjnych i Ogólnokształcących nr 7 w Łomży, adres: Stacha Konwy 11, ŁOMŻA, tel.: 862162015, e-mail: zswio7@umlomza.internetdsl.pl, www.weta.vot.pl	Technikum nr 7 im. Ludwika Bojanusa	Technik żywienia i gospodarstwa domowego Technik architektury krajobrazu Technik agrobiznesu Technik technologii żywności Technik weterynarii
53	Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku z siedzibą w Suwałkach, adres: Kościuszki 23, SUWAŁKI, tel.: 0875663787, e-mail: suwalki@zdz.bialystok.pl, www.zdz.bialystok.pl	Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku z siedzibą w Suwałkach	Technik informatyk Technik usług fryzjerskich
54	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Wincentego Witosa w Suwałkach, adres: Ogrodowa 49, SUWAŁKI, tel.: 875679081, e-mail: zscrkusw@suwalki.eta.pl, www.zs7.edu.pl/	Technikum nr 1 Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1	Technik agrobiznesu Technik architektury krajobrazu Technik organizacji usług gastronomicznych Technik rolnik Technik technologii żywności Technik żywienia i gospodarstwa domowego Kucharz małej gastronomii Mechanik- operator pojazdów i maszyn rolniczych
55	Zespół Szkół nr 4 w Suwałkach, adres: Sejneńska 14, SUWAŁKI, tel.:	Technikum nr 4 w Suwałkach	Kelner Technik ekonomista Technik handlowiec

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę		
	0875664239, e-mail: zs4_suwalki@poczta.onet.pl, strona www: brak		Technik hotelarstwa		
56	Zespół Szkół nr 6 w Suwałkach, adres: Sikorskiego 21, SUWAŁKI, tel.: 0875658560, e-mail: zs6@zs6.pl, www.zs6.pl	Technikum nr 2 w Suwałkach	Technik informatyk		
			Technik logistyki		
			Technik mechanik		
			Technik obsługi turystycznej		
			Technik ochrony środowiska		
			Technik organizacji reklamy		
			Technik pojazdów samochodowych		
			Technik spedytor		
			Technik technologii drewna		
			Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 w Suwałkach	Elektromechanik	
Elektromechanik pojazdów samochodowych					
Mechanik pojazdów samochodowych					
57	Zespół Szkół Sióstr Salezjanek im. Jana Pawła II w Suwałkach, adres: Sejneńska 10, SUWAŁKI, tel.: 0875663865, e-mail: zsales@poczta.onet.pl, www.zssal.prv.pl	Technikum Nr 5	Technik obsługi turystycznej		
		Zasadnicza Szkoła Odzieżowa	Krawiec		
58	Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach, adres: Sejneńska 33, SUWAŁKI, tel.: 0875653630, e-mail: zs5@zs5.suwalki.pl, www.suwalki.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 3 w Suwałkach	Blacharz samochodowy		
			Cukiernik		
			Dekarz		
			Elektromechanik		
			Elektryk		
			Fotograf		
			Fryzjer		
			Kucharz małej gastronomii		
			Mechanik pojazdów samochodowych		
			Mechanik-monter maszyn i urządzeń		
			Monter instalacji i urządzeń sanitarnych		
			Murarz		
			Piekarz		
			Rzeźnik-wędliniarz		
			Stolarz		
			Ślusarz		
			Technolog robót wykończeniowych w budownictwie		
			Technikum Uzupełniające nr 1 w Suwałkach	Technik budownictwa	
			Technik mechanik		
			Technikum nr 3 w Suwałkach	Technik budownictwa	
				Technik cyfrowych procesów graficznych	
				Technik elektronik	
				Technik elektryk	
				Technik mechanik	
				Technik mechatronik	
				Technik poligraf	
				Technik teleinformatyk	
Technik urządzeń sanitarnych					
Technik hotelarstwa					
59	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Goniądzu, adres: Konstytucji 3 Maja 18, GONIĄDZ, tel.: 0857380142, e-mail: sekretariat@e-zsoizgoniadz.pl, www.zsoizgoniadz.pl	Technikum w Goniądzu	Technik hotelarstwa		
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Goniądzu	Technik ochrony środowiska		
		Blacharz samochodowy			
		Elektryk			
		Fryzjer			
		Kucharz małej gastronomii			
		Mechanik pojazdów samochodowych			
		Murarz			
		Piekarz			
		Sprzedawca			
		Stolarz			
		60	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach, adres: Szkolna 22, MOŃKI, tel.: 0857162705, e-mail: sekretariat@zsmunki.pl, www.zsmunki.pl	Technikum w Mońkach	Technik ekonomista
					Technik handlowiec
Technik informatyk					
Technik rolnik					
Technik technologii żywności					
Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Cukiernik				

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
		w Mońkach	Fryzjer Malarz-tapeciarz Mechanik pojazdów samochodowych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Murarz Piekarz Rolnik Rzeźnik-wędliniarz Stolarz
61	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Stanisława Staszica w Sejnach , adres: Konarskiego 23, SEJNY, tel.: 875163640, e-mail: zstrsejny@poczta.internetdsl.pl, www.zstrsejny.internetdsl.pl/	Technikum	Technik mechanizacji rolnictwa Technik żywienia i gospodarstwa domowego
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Mechanik- operator pojazdów i maszyn rolniczych
62	Zasadnicza Szkoła Zawodowa, adres: Pałacowa 10, SIEMIATYCZE, tel.: 856553317, e-mail: zsz_siemiaticze@wp.pl, www.zszsiemiaticze.cba.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Blacharz samochodowy Cukiernik Elektromechanik Elektryk Fryzjer Kucharz małej gastronomii Malarz-tapeciarz Mechanik pojazdów samochodowych Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Murarz Piekarz Sprzedawca Stolarz
63	Zespół Szkół w Siemiatyczach, adres: Kościuszki 43, SIEMIATYCZE, tel.: 856552562, e-mail: sek.lo@wp.pl, www.lo-siemiatycze.edu.pl	Technikum	Technik ekonomista Technik handlowiec
64	Zespół Szkół Rolniczych im. W. St. Reymonta w Czartajewie, adres: Długa 130, CZARTAJEW, tel.: 856552870, e-mail: czartajew@poczta.onet.pl, www.zsr-czartajew.pl	Technikum	Technik architektury krajobrazu Technik ekonomista Technik informatyk
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Blacharz samochodowy Cukiernik Fryzjer Mechanik pojazdów samochodowych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych
65	Zespół Szkół Rolniczych w Ostrożanach, adres: Ostrożany 41, OSTROŻANY, tel.: 856551411, e-mail: ostrozanyzsr@op.pl, http://zsrostrompage.org	Technikum	Technik hotelarstwa Technik organizacji usług gastronomicznych Technik rolnik Technik technologii żywności
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Sprzedawca
66	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Janowie , adres: Białostocka 22, JANÓW, tel.: 857216216, e-mail: zsrjanow2@wp.pl, www.zsrjanow.edu.p	Technikum im. prof. Józefa Marcinkiewicza	Technik agrobiznesu Technik rolnik
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa im. prof. Józefa Marcinkiewicza	Mechanik- operator pojazdów i maszyn rolniczych Rolnik
67	Zespół Szkół Rolniczych w Sokółce, adres: Polna 1, SOKÓŁKA, tel.: 857112044, e-mail: zrsok@zrsokolka.pl, www.zrsok.pl	Technikum Nr 2 w Sokółce	Technik ekonomista Technik hotelarstwa Technik organizacji usług gastronomicznych Technik rolnik
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 w Sokółce	Ogrodnik
68	Zespół Szkół w Dąbrowie Białostockiej, adres: 1000-lecia PP 24, DĄBROWA BIAŁOSTOCKA, tel.: 857121124, e-mail: liceum@data.pl, http://www.liceum-dabrowa.pl/	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Dąbrowie Białostockiej	Blacharz samochodowy Fryzjer Kucharz małej gastronomii Lakiernik Mechanik pojazdów samochodowych Murarz

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
			Rolnik
			Stolarz
69	Zespół Szkół w Suchowoli, adres: Augustowska 2, SUCHOWOLA, tel.: 857124010, e-mail: sekretariat@losuchowola.edu.pl, www.losuchowola.edu.pl	Technikum w Suchowoli	Technik rolnik
70	Zespół Szkół Zawodowych w Sokółce, adres: Osiedle Zielone 1 A, SOKÓŁKA, tel.: 857112508, e-mail: zszsokolka@zszsokolka.pl, www.zszsokolka.pl	Technikum Nr 1 w Sokółce	Technik ekonomista Technik mechanik Technik technologii drewna
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 w Sokółce	Cukiernik Fryzjer Kucharz małej gastronomii Mechanik pojazdów samochodowych Mechanik-monter maszyn i urządzeń Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych Operator obrabiarek skrawających Piekarz Sprzedawca Stolarz
71	Zespół Szkół im. gen. Ludwika Michała Paca w Dowspudzie, adres: Raczki 10, RACZKI, tel.: 875685103, e-mail: zs.dowspuda@onet.pl, www.zsdowspuda.cdniku.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Technikum	Rolnik Technik ekonomista Technik hodowca koni Technik hotelarstwa Technik rolnik
72	Centrum Kształcenia Zawodowego, adres: Władysława Pelca 11, WYSOKIE MAZOWIECKIE, tel.: 0862752234, e-mail: ckzwmsekr@go2.pl, www.ckzwm.edu.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa im. Armii Krajowej Technikum im. Armii Krajowej	Cukiernik Elektryk Fryzjer Kucharz małej gastronomii Mechanik pojazdów samochodowych Murarz Piekarz Rolnik Sprzedawca Stolarz Technolog robót wykończeniowych w budownictwie Technik mechanik Technik mechatronik Technik pojazdów samochodowych Technik rolnik
73	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu, adres: Szkolna 8, CIECHANOWIEC, tel.: 862771134, e-mail: zsoiz-ciechanowiec@wp.pl, www.zsoiz-ciechanowiec.pl	Technikum w Ciechanowcu Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Ciechanowcu	Kucharz Technik agrobiznesu Technik handlowiec Technik informatyk Technik obsługi turystycznej Technik ochrony środowiska Technik rolnik Technik usług fryzjerskich Blacharz Blacharz samochodowy Cieśla Cukiernik Dekarz Elektromechanik Elektromechanik pojazdów samochodowych Elektryk Fotograf Fryzjer Kominiarz Kowal Krawiec Kucharz małej gastronomii Lakiernik Malarz-tapeciarz

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
			Mechanik pojazdów samochodowych Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Monter izolacji budowlanych Murarz Piekarz Posadzkarz Rolnik Rzeźnik-wędliniarz Sprzedawca Stolarz Ślusarz Tapicer Zegarmistrz
74	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Czyżewie, adres: Niepodległości 3, CZYŻEW-OSADA, tel.: 0862755100, e-mail: sekretariat@zsoiz-czyzew.pl, www.zsoiz-czyzew.pl	Technikum w Czyżewie Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Czyżewie	Technik agrobiznesu Technik ekonomista Technik handlowiec Technik informatyk Technik organizacji usług gastronomicznych Technik technologii żywności Cukiernik Fryzjer Kucharz małej gastronomii Mechanik pojazdów samochodowych Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych Piekarz Rzeźnik-wędliniarz Sprzedawca Stolarz
75	Zespół Szkół Rolniczych w Krzyżewie, adres: Krzyzewo 32, KRZYŻEWO, tel.: 0864764242, e-mail: zsr.krzyzewo@wp.pl, www.zsrkrzyzewo.pl	Technikum Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Technik agrobiznesu Technik ekonomista Technik rolnik Rolnik
76	Zespół Szkół Zawodowych w Wysokiem Mazowieckiem, adres: Jagiellońska 4, WYSOKIE MAZOWIECKIE, tel.: 0862752588, e-mail: zesp_szk_zaw@o2.pl, strona www: brak	Technikum	Technik budownictwa Technik ekonomista Technik elektronik Technik handlowiec Technik hotelarstwa Technik informatyk Technik mechanik Technik organizacji usług gastronomicznych Technik technologii żywności Technik usług fryzjerskich
77	Technikum w Zambrowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku, adres: Aleja Wojska Polskiego 5, ZAMBRÓW, tel.: 0862714211, e-mail: zambrow@zdz.bialystok.pl, www.zambrow.org	Technikum w Zambrowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku	Technik informatyk
78	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3 w Zambrowie, adres: Aleja Wojska Polskiego 37C, ZAMBRÓW, tel.: 862710092, e-mail: ceipzam@wp.pl, www.szkolysweirp.pl	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3 w Zambrowie	Błacharz samochodowy Cukiernik Elektryk Fryzjer Kucharz małej gastronomii Lakiernik Mechanik pojazdów samochodowych Monter instalacji i urządzeń sanitarnych Murarz Piekarz Rzeźnik-wędliniarz Sprzedawca Stolarz
79	Zespół Szkół Agropresiębiorczości w Zambrowie,	Technikum Nr 2 w Zambrowie	Technik ekonomista Technik rolnik

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy

Num er na map ie	Nazwa placówki i adres	Nazwa szkoły	Zawody oferowane przez szkołę
	adres: Aleja Wojska Polskiego 29, ZAMBRÓW, tel.: 0862714882, e-mail: zsazambrow@op.pl, www.zsa.zambrow.org	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 w Zambrowie	Rolnik
80	Zespół Szkół Nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego "Grotą" w Zambrowie, adres: Aleja Wojska Polskiego 31, ZAMBRÓW, tel.: 0862712350, e-mail: zs1rowecki@neostrada.pl, www.zs1rowecki.pl	Technikum Nr 1 w Zambrowie	Technik elektronik
			Technik elektryk
			Technik informatyk
			Technik organizacji usług gastronomicznych
			Technik żywienia i gospodarstwa domowego
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 w Zambrowie	Kucharz małej gastronomii
		Mechanik pojazdów samochodowych	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO.

11.4. Narzędzia badawcze

11.4.1. Ankieta do absolwentów

1. W którym roku ukończył(a) Pan(i) szkołę zawodową?	
.....	
2. Jaka to była szkoła?	
☐ Dwuletnia zasadnicza szkoła zawodowa ☐ Trzyletnia zasadnicza szkoła zawodowa ☐ Czteroletnie technikum	
3. W jakim powiecie mieści się Pana/i była szkoła?	
☐ Powiat m. Białystok ☐ Powiat bielski ☐ Powiat hajnowski ☐ Powiat kolneński ☐ Powiat łomżyński ☐ Powiat siemiatycki ☐ Powiat wysokomazowiecki ☐ Powiat zambrowski ☐ Powiat m. Łomża ☐ Powiat augustowski ☐ Powiat grajewski ☐ Powiat moniecki ☐ Powiat sejneński ☐ Powiat suwalski ☐ Powiat m. Suwałki	
4. Czy mógłby/a Pan(i) podać jaka to była szkoła?	
nazwa szkoły .... ulica ..... miejscowość.....	
5. W jakim zawodzie się Pan(i) kształcił(a)?	
....	
6. Czy przystępował(a) Pan(i) do egzaminu zawodowego?	
☐ Tak ☐ Nie	Czy udało się Panu/i zdać ten egzamin? ☐ Tak ☐ Nie

<p>7. Jaka by Pan(i) opisał swoją obecną sytuację zawodową? <i>Można wskazać naukę i pracę równocześnie, jeśli łączy Pan(i) obie aktywności.</i></p>		
☐ pracuję ☐ uczę się ☐ jestem bezrobotny/a	<p>Czy wykonuje Pan(i) zawód, którego się uczył(a) w szkole?</p> ☐ Tak ☐ Nie	
	<p>Czy kierunek, w którym kontynuuje Pan(i) naukę, jest związany z kierunkiem kształcenia ze szkoły zawodowej?</p> ☐ Tak ☐ Nie	
	<p>Od jak dawna pozostaje Pan(i) bez pracy?</p> <p>..... miesiący</p>	
	<p>8. Czy po skończeniu szkoły był taki moment, że pozostawał(a) Pan(i) bez pracy, mimo że jej szukał(a)?</p>	
	☐ Tak ☐ Nie	<p>Jak długo to trwało? Jeśli było kilka takich okresów, proszę wskazać <u>najdłuższy</u>.</p> <p>..... miesiący</p>
<p>Czy zarejestrował(a) się Pan(i) w Powiatowym Urzędzie Pracy?</p> ☐ Tak ☐ Nie		
<p>Dlaczego nie zdecydował(a) się Pan(i) na rejestrację w Powiatowym Urzędzie Pracy?</p> ☐ nie wierzyłem/am, że PUP pomoże mi w znalezieniu odpowiedniej pracy ☐ nie wierzyłem/am, że PUP pomoże mi w znalezieniu jakiegokolwiek pracy ☐ uważałem/am, że fakt rejestracji w PUP jest poniżający ☐ wierzyłem/am, że szybko sam/a znajdę pracę ☐ zniechęcił mnie długi czas rejestracji w PUP (kolejki) i nadmierna biurokracja ☐ nie wiedziałem/am o możliwości zarejestrowania się w PUP ☐ inne powody, jakie?..... ..... ☐ trudno powiedzieć		<p>Dlaczego zdecydował(a) się Pan(i) na rejestrację w Powiatowym Urzędzie Pracy?</p> ☐ chciałem/am skorzystać ze stażu oferowanego przez PUP ☐ chciałem/am skorzystać ze szkoleń oferowanych przez PUP ☐ chciałem/am uzyskać ubezpieczenie zdrowotne ☐ miałem/am nadzieję, że PUP pomoże mi w znalezieniu pracy ☐ inne powody, jakie? .... ☐ trudno powiedzieć
<p>9. Proszę dokończyć poniższe zdania, tak jak się Panu/i kojarzą w pierwszej chwili.</p>		
<p>Kiedy idę na rozmowę kwalifikacyjną, pracodawca by sprawdził moje kwalifikacje .....</p> <p>Moim największym atutem zawodowym jest .....</p> <p>.....</p> <p>Umiejętności i wiedza, których mi brakuje to .....</p>		

.....

10. W jaki sposób zdobywał(a) Pan(i) kwalifikacje potrzebne do wykonywania zawodu, który obecnie Pan(i) wykonuje?
 Proszę wskazać maksymalnie trzy najważniejsze odpowiedzi.

na zajęciach teoretycznych w szkole
 na zajęciach praktycznych w szkole
 na praktykach zawodowych
 sam się douczałem, poza szkołą
 już u pracodawcy, u którego podjąłem pracę
 ..... inaczej, ... jak?
 .....

11. Jak Pan(i) sądzi, jak Pana/i kwalifikacje po ukończeniu szkoły zawodowej odpowiadały oczekiwaniom pracodawców?
 Proszę zakreślić odpowiedni krzyżyk.

	Wystarczające			Niewystarczające	
	1	2	3	4	5
Doświadczenie	X	-----X-----	X	-----X-----	X
Przygotowanie teoretyczne	X	-----X-----	X	-----X-----	X
Umiejętności praktyczne	X	-----X-----	X	-----X-----	X
Uprawnienia i certyfikaty	X	-----X-----	X	-----X-----	X

12. Czy uzyskane przez Pana/ią wykształcenie w szkole zawodowej pozwoliło Panu/i znaleźć pracę?

☐ tak, w najbliższej okolicy ☐ tak, ale wymaga to dojazdów ☐ tak, ale musiałem/am się przez to przeprowadzić ☐ nie, nie pozwoliło mi znaleźć jakiegokolwiek pracy	Czy podjął/podjęła, Pan(i) tą pracę? ☐ tak ☐ nie
--	---

13. Czego Pana/i zdaniem obawiają się pracodawcy mający zatrudnić absolwentów?

braku doświadczenia
 braku najnowszej wiedzy
 braku odpowiedzialności
 braku wiedzy praktycznej
 niezetelności
 nieuczciwości
 lenistwa
 niczego
 czegoś innego, czego?.....
 trudno powiedzieć

14. Jaki zawód Pan/i wykonuje obecnie?
 .....

15. Czy jest Pan(i) skłonny/a przekwalifikować się i zacząć wykonywać inny zawód?

tak
 tak, ale wyłącznie gdybym nie mógł/mogła znaleźć pracy zawodzie wyuczonym
 nie

	<p><i>Jeżeli jest Pan(i) skłonny/a zmienić wykonywany zawód, proszę odp. na to pytanie.</i></p> <p style="text-align: center;">16. Jaki zawód mógłby/mogłaby Pan(i) wykonywać za 5 lat? <i>Można wskazać kilka zawodów.</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>17. Czy od momentu zakończenia edukacji brał/a Pan/i udział w jakichś kursach, szkoleniach związanych z wykonywaniem pracy?</p>	
<p>☐ Tak</p> <p>☐ Nie</p>	<p>Czemu te szkolenia służyły?</p> <p>☐ zdobyciu nowego zawodu</p> <p>☐ podnoszeniu kwalifikacji w ramach posiadanego zawodu</p> <p>☐ obowiązek uczestnictwa w szkoleniu wynikał z przepisów prawa</p> <p>☐ innym celom, jakim? .....</p> <hr/> <p>Dlaczego nie?</p> <p>☐ nie miałem/am takiej potrzeby</p> <p>☐ nie miałem/am czasu</p> <p>☐ na interesujących mnie kursach nie było wolnych miejsc</p> <p>☐ interesujące mnie kursy były zbyt drogie (dla mnie lub pracodawcy)</p> <p>☐ nie napotkałem/am interesujących mnie kursów</p> <p>☐ kursy i szkolenia nic nie dają, nie przekazują prawdziwej wiedzy</p> <p>☐ douczam się samodzielnie (np. korzystając z literatury fachowej)</p> <p>☐ inne przyczyny, jakie? .....</p>
<p>18. Proszę podać swoją płeć.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kobieta ▪ Mężczyzna 	
<p>19. Czy Pana/i rodzice pracowali w chwili, gdy miał/a Pan/i 10 lat?</p>	
Matka	<p>☐ Tak</p> <p>☐ Nie</p> <p>☐ Nie wiem / Nie dotyczy</p>
Ojciec	<p>☐ Tak</p> <p>☐ Nie</p> <p>☐ Nie wiem / Nie dotyczy</p>

20. W jakim powiecie obecnie Pan(i) mieszka?

- województwo podlaskie
  - Powiat m. Białystok
  - Powiat bielski
  - Powiat hajnowski
  - Powiat kolneński
  - Powiat łomżyński
  - Powiat siemiatycki
  - Powiat wysokomazowiecki
  - Powiat zambrowski
  - Powiat m. Łomża
  - Powiat augustowski
  - Powiat grajewski
  - Powiat moniecki
  - Powiat sejneński
  - Powiat suwalski
  - Powiat m. Suwałki
- inne województwo w Polsce
- poza Polską

11.4.2. Ankieta Pocztaowa dla szkół w ramach badania dla Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku - Technikum

Poniższa ankieta jest częścią projektu „Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy” realizowanego przez firmę PSDB na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku. Celem projektu jest zgromadzenie danych na temat stanu szkolnictwa zawodowego w województwie podlaskim oraz stworzenie programów rozwojowych dla szkół. Informacje uzyskane dzięki poniższej ankiecie będą istotnym elementem projektu.

Prosimy o wypełnienie ankiety i odesłanie jej za pomocą dołączonej koperty na adres:

PSDB Sp. z o.o., ul. Marynarska 15, 02-674 Warszawa,

Lub przesłanie faxem na numer: 22 492 71 39

Lub wypełnienie ankiety elektronicznie pod adresem www.psdb.com.pl/ankieta_szkoly_Podlasie

Z góry dziękujemy za udział w projekcie i poświęcony czas!

Ankieta dla Technikum

Proszę wpisać nazwę szkoły:

.....
.....

**1. Czy szkoła prowadzi działania o charakterze doradztwa zawodowego dla uczniów?
Prosimy o zaznaczenie odpowiednich pól (zakreślenie kółkiem właściwej litery).**

- a. Zajęcia w szkole prowadzone przez nauczycieli zatrudnionych w Państwa placówce
- b. Zajęcia w szkole prowadzone przez pedagogów szkolnych
- c. Doradztwo prowadzone przez pracowników poradni pedagogiczno-psychologicznej
- d. Zajęcia w szkole prowadzone przez doradców z innych instytucji (np. OHP, PUP)
- e. Szkolny Ośrodek Kariery
- f. Inne formy doradztwa: .....

g. Żadne z powyższych

2. Czy szkoła prowadzi monitoring losów absolwentów?

- a. Nie -> proszę przejść do pytania nr 4.
- b. Tak -> w jaki sposób?
  - i. Systematyczne badania każdego z roczników opuszczających szkołę (tzn. realizowane co roku)
  - ii. Okazjonalne badania wybranych roczników opuszczających szkołę (np. co kilka lat)
  - iii. Pozyskiwanie informacji jedynie od absolwentów odwiedzających szkołę lub w inny sposób kontaktujących się ze szkołą
  - iv. Inny sposób: .....

3. Jeśli w Państwa placówce prowadzony jest monitoring losów absolwentów, prosimy o podanie danych na temat losów uczniów:

- a. Jaki odsetek absolwentów znajduje zatrudnienie w ciągu 12 miesięcy od zakończenia nauki? .....
- b. Jaki odsetek absolwentów kontynuuje naukę w innych szkołach? .....
- c. Jaki odsetek absolwentów nie kontynuuje edukacji ani nie znajduje zatrudnienia w ciągu 12 miesięcy od zakończenia nauki?.....

4. Jeśli szkoła nie prowadzi monitoringu absolwentów: jaki jest tego powód? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Brak środków
- b. Brak wiedzy na temat metod badania losów absolwentów
- c. Braki kadrowe (nie ma kto się tym zajmować)
- d. Nie ma takiej potrzeby
- e. Nie mamy takiego obowiązku
- f. Inne powody:.....

5. Czy w Państwa szkole organizowane są dodatkowe zajęcia dla uczniów, tj. stanowiące dodatkową formę aktywności lub uzupełnienie oferty edukacyjnej, a niewynikające bezpośrednio z wymagań programowych nauczania?

- a. Nie -> dlaczego? Proszę o zaznaczenie wszystkich pasujących odpowiedzi.
  - i. Brak środków
  - ii. Brak nauczycieli, którzy mogliby prowadzić tego typu zajęcia
  - iii. Brak chętnych do uczestniczenia w tego typu zajęciach
  - iv. Inne powody: .....
- b. Tak -> jakie to zajęcia? Proszę o zaznaczenie wszystkich pasujących odpowiedzi.
  - i. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) dla uczniów mających zaległości
  - ii. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) poszerzające wiedzę
  - iii. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów zawodowych
  - iv. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów, które nie są zawarte w programie szkoły (np. dodatkowe języki obce)
  - v. Indywidualne konsultacje
  - vi. Kółka zainteresowań inne niż w punkcie ii (np. fotograficzne)
  - vii. Zajęcia sportowe

viii. Działalność charytatywna / dobroczynna (np. wolontariat, klub PCK)

ix. Inne zajęcia: .....

6. Czy szkoła współpracuje z pracodawcami w zakresie organizacji praktyk zawodowych?

a. Nie -> dlaczego?

- i. Na lokalnym rynku nie ma pracodawców, z którymi szkoła mogłaby nawiązać współpracę w tym zakresie
- ii. Szkoła próbowała nawiązać współpracę w zakresie organizacji praktyk zawodowych, lecz to się nie udało
- iii. Inne powody: .....

b. Tak

7. Czy szkoła współpracuje z pracodawcami w zakresie organizacji zajęć praktycznych?

a. Nie -> dlaczego?

- i. Na lokalnym rynku nie ma pracodawców, z którymi szkoła mogłaby nawiązać współpracę w tym zakresie
- ii. Szkoła próbowała nawiązać współpracę w zakresie organizacji zajęć praktycznych, lecz to się nie udało
- iii. Nie ma takiej potrzeby – zajęcia praktyczne są organizowane w szkole / CKP
- iv. Inne powody: .....

b. Tak

8. Jakie inne formy współpracy z pracodawcami prowadzi szkoła? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Organizacja kursów / zajęć / szkoleń dla uczniów przez pracodawców
- b. Organizacja kursów / zajęć / szkoleń dla nauczycieli przez pracodawców
- c. Sponsorowanie przez pracodawców stypendiów dla uczniów
- d. Wsparcie materialne dla szkoły ze strony pracodawców (np. urządzenia, materiały dydaktyczne, oprogramowanie itp.)
- e. Płatne staże dla uczniów
- f. Wycieczki do zakładów pracy
- g. Dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców (np. otwarcie nowego kierunku w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez pracodawców)
- h. Inne:.....
.....
- i. Żadne z powyższych

9. Czy szkoła współpracuje z poniższymi instytucjami?

a. Powiatowy Urząd Pracy	Tak		Nie
b. Hufce Pracy	Tak		Nie
c. Kluby Pracy OHP	Tak		Nie
d. Cechy rzemiosł	Tak		Nie
e. Izby Rzemieślnicze	Tak		Nie
f. Pozostałe organizacje pracodawców	Tak		Nie

- g. Pozostałe organizacje pozarządowe Tak | Nie
- h. Inne:

.....
.....

10. Czy szkoła realizuje któreś z poniższych działań w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Analiza danych i z Wojewódzkiego i Powiatowych Urzędów Pracy
- b. Kontakty z pracodawcami
- c. Kontakty z cechami rzemiosł
- d. Kontakty z izbami rzemieślniczymi
- e. Kontakty z innymi organizacjami pracodawców
- f. Dane z Kuratorium Oświaty
- g. Intuicyjne rozeznanie rynku
- h. Informacja zwrotna od absolwentów
- i. Raporty z badań
- j. Inne: .....
- k. Żadne z powyższych

11. Czy szkoła w ciągu ostatnich 5 lat zrealizowała działania mające na celu modernizację oferty kształcenia? Jakże to były działania? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Wprowadzenie nowych kierunków nauczania, na które występuje zwiększone zapotrzebowanie na rynku pracy
- b. Zakup wyposażenia dydaktycznego
- c. Modernizacja siedziby szkoły
- d. Nawiązanie współpracy z pracodawcami
- e. Nawiązanie współpracy z innymi instytucjami
- f. Inne działania: .....
- g. Szkoła w ciągu ostatnich 5 lat nie realizowała działań mających na celu modernizację oferty kształcenia

12. Czy Państwa szkoła uzyskała dofinansowanie z działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

- a. Nie – szkoła nie przygotowała projektu z tego działania
- b. Nie – szkoła przygotowała projekt, lecz nie dostała dofinansowania -> proszę pominąć pytanie 14
- c. Tak – proszę pominąć pytanie 14 i na końcu wypełnić tabelę 3.

13. Czy Państwa szkoła uzyskała dofinansowanie na realizację projektów z innych źródeł?

- a. Nie – szkoła nie przygotowała projektu
- b. Nie – szkoła przygotowała projekt, lecz nie dostała dofinansowania -> proszę przejść do pytania nr 15.
- c. Tak – Proszę przejść do pytania 15 i na końcu wypełnić tabelę 3.

14. Dlaczego szkoła nie przygotowała żadnego projektu? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Nie było takiej potrzeby / nie rozważano takiej możliwości

- b. Brak wiedzy na temat możliwości uzyskania dofinansowania
- c. Brak wsparcia ze strony organu prowadzącego
- d. Braki kadrowe (nie było komu napisać projektu)
- e. W obszarze, który interesował szkołę nie było możliwości uzyskania dofinansowania
- f. Inne powody:.....

15. Jak oceniają Państwo stan bazy dydaktycznej, jaką dysponuje Państwa placówka (stan budynku szkoły, wyposażenie)

- a. Bardzo źle
- b. Źle
- c. Średnio
- d. Dobrze
- e. Bardzo dobrze

16. Czy szkoła dysponuje własnymi warsztatami / pracowniami do prowadzenia zajęć praktycznych?

- a. Nie -> proszę o pominięcie pytań nr 17 i 18.
- b. Tak

17. Jak oceniają Państwo stan wyposażenia warsztatów szkolnych/pracowni do prowadzenia zajęć praktycznych w Państwa szkole?

- a. Bardzo źle
- b. Źle
- c. Średnio
- d. Dobrze
- e. Bardzo źle.

18. Jak oceniają Państwo stan technologiczny wyposażenia warsztatów szkolnych/pracowni do prowadzenia zajęć praktycznych w Państwa szkole?

- a. Sprzęt jest bardzo przestarzały
- b. Sprzęt jest trochę przestarzały
- c. Sprzęt nie jest ani przestarzały, ani nowoczesny
- d. Sprzęt jest nowoczesny
- e. Sprzęt jest bardzo nowoczesny

Tabela 3 Projekty realizowane przez szkołę (lub w których szkoła bierze/ brała udział) finansowane ze źródeł zewnętrznych (za lata 2007-2011):

<i>Projekt - tytuł</i>	<i>Źródło finansowania</i>	<i>Okres realizacji (wystarczająco lata)</i>	<i>Wartość projektu</i>	<i>Krótki opis, w tym rola szkoły (projektodawca czy partner/uczestnik projektu lub korzystający z projektu):</i>

11.4.3. Ankieta Pocztaowa dla szkół w ramach badania dla Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku - Technikum Uzupełniające

Poniższa ankieta jest częścią projektu „Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy” realizowanego przez firmę PSDB na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku. Celem projektu jest zgromadzenie danych na temat stanu szkolnictwa zawodowego w województwie podlaskim oraz stworzenie programów rozwojowych dla szkół. Informacje uzyskane dzięki poniższej ankiecie będą istotnym elementem projektu.

Prosimy o wypełnienie ankiety i odesłanie jej za pomocą dołączonej koperty na adres:

PSDB Sp. z o.o., ul. Marynarska 15, 02-674 Warszawa,

Lub przesłanie faxem na numer: 22 492 71 39

Lub wypełnienie ankiety elektronicznie pod adresem www.psdb.com.pl/ankieta_szkoly_Podlasie

Z góry dziękujemy za udział w projekcie i poświęcony czas!

Ankieta dla Technikum Uzupełniającego

Proszę wpisać nazwę szkoły:

.....

1. Czy szkoła prowadzi działania o charakterze doradztwa zawodowego dla uczniów?

Prosimy o zaznaczenie odpowiednich pól.

- a. Zajęcia w szkole prowadzone przez nauczycieli zatrudnionych w Państwa placówce
- b. Zajęcia w szkole prowadzone przez pedagogów szkolnych
- c. Doradztwo prowadzone przez pracowników poradni pedagogiczno-psychologicznej
- d. Zajęcia w szkole prowadzone przez doradców z innych instytucji (np. OHP, PUP)
- e. Szkolny Ośrodek Kariery
- f. Inne formy doradztwa: .....
- g. Żadne z powyższych

2. Czy szkoła prowadzi monitoring losów absolwentów?

- a. Nie -> proszę przejść do pytania nr 4.
- b. Tak -> w jaki sposób?
  - i. Systematyczne badania każdego z roczników opuszczających szkołę (tzn. realizowane co roku)
  - ii. Okazjonalne badania wybranych roczników opuszczających szkołę (np. co kilka lat)
  - iii. Pozyskiwanie informacji jedynie od absolwentów odwiedzających szkołę lub w inny sposób kontaktujących się ze szkołą
  - iv. Inny sposób: .....

3. Jeśli w Państwa placówce prowadzony jest monitoring losów absolwentów, prosimy o podanie danych na temat losów uczniów:

- a. Jaki odsetek absolwentów znajduje zatrudnienie w ciągu 12 miesięcy od zakończenia nauki? .....

- b. Jaki odsetek absolwentów kontynuuje naukę w innych szkołach?
.....
- c. Jaki odsetek absolwentów nie kontynuuje edukacji ani nie znajduje zatrudnienia w ciągu 12 miesięcy od zakończenia nauki?.....
- 4. Jeśli szkoła nie prowadzi monitoringu absolwentów: jaki jest tego powód? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.**
- a. Brak środków
  - b. Brak wiedzy na temat metod badania losów absolwentów
  - c. Braki kadrowe (nie ma kto się tym zajmować)
  - d. Nie ma takiej potrzeby
  - e. Nie mamy takiego obowiązku
  - f. Inne powody:.....
- 5. Czy w Państwa szkole organizowane są dodatkowe zajęcia dla uczniów, tj. stanowiące dodatkową formę aktywności lub uzupełnienie oferty edukacyjnej, a niewynikające bezpośrednio z wymagań programowych nauczania?**
- a. Nie -> dlaczego? Proszę o zaznaczenie wszystkich pasujących odpowiedzi.
    - i. Brak środków
    - ii. Brak nauczycieli, którzy mogliby prowadzić tego typu zajęcia
    - iii. Brak chętnych do uczestniczenia w tego typu zajęciach
    - iv. Inne powody: .....
  - b. Tak -> jakie to zajęcia? Proszę o zaznaczenie wszystkich pasujących odpowiedzi.
    - x. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) dla uczniów mających zaległości
    - xi. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) poszerzające wiedzę
    - xii. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów zawodowych
    - xiii. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów, które nie są zawarte w programie szkoły (np. dodatkowe języki obce)
    - xiv. Indywidualne konsultacje
    - xv. Kółka zainteresowań inne niż w punkcie ii (np. fotograficzne)
    - xvi. Zajęcia sportowe
    - xvii. Działalność charytatywna / dobroczynna (np. wolontariat, klub PCK)
    - xviii. Inne zajęcia: .....
- 6. Czy szkoła współpracuje z pracodawcami w zakresie organizacji praktyk zawodowych?**
- a. Nie -> dlaczego?
    - i. Na lokalnym rynku nie ma pracodawców, z którymi szkoła mogłaby nawiązać współpracę w tym zakresie
    - ii. Szkoła próbowała nawiązać współpracę w zakresie organizacji praktyk zawodowych, lecz to się nie udało
    - iii. Inne powody: .....
  - b. Tak
- 7. Czy szkoła współpracuje z pracodawcami w zakresie organizacji zajęć praktycznych?**
- a. Nie -> dlaczego?
    - i. Na lokalnym rynku nie ma pracodawców, z którymi szkoła mogłaby nawiązać współpracę w tym zakresie

- ii. Szkoła próbowała nawiązać współpracę w zakresie organizacji zajęć praktycznych, lecz to się nie udało
  - iii. Nie ma takiej potrzeby – zajęcia praktyczne są organizowane w szkole / CKP
  - iv. Inne powody: .....
- b. Tak

8. Jakie inne formy współpracy z pracodawcami prowadzi szkoła? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Organizacja kursów / zajęć / szkoleń dla uczniów przez pracodawców
- b. Organizacja kursów / zajęć / szkoleń dla nauczycieli przez pracodawców
- c. Sponsorowanie przez pracodawców stypendiów dla uczniów
- d. Wsparcie materialne dla szkoły ze strony pracodawców (np. urządzenia, materiały dydaktyczne, oprogramowanie itp.)
- e. Płatne staże dla uczniów
- f. Wycieczki do zakładów pracy
- g. Dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców (np. otwarcie nowego kierunku w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez pracodawców)
- h. Inne:.....
.....
- i. Żadne z powyższych

9. Czy szkoła współpracuje z poniższymi instytucjami?

- a. Powiatowy Urząd Pracy   Tak | Nie
- b. Hufce Pracy   Tak | Nie
- c. Kluby Pracy OHP   Tak | Nie
- d. Cechy rzemiosł   Tak | Nie
- e. Izby Rzemieślnicze   Tak | Nie
- f. Pozostałe organizacje pracodawców Tak | Nie
- g. Pozostałe organizacje pozarządowe Tak | Nie
- h. Inne: .....

10. Czy szkoła realizuje któreś z poniższych działań w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Analiza danych i z Wojewódzkiego i Powiatowych Urzędów Pracy
- b. Kontakty z pracodawcami
- c. Kontakty z cechami rzemiosł
- d. Kontakty z izbami rzemieślniczymi
- e. Kontakty z innymi organizacjami pracodawców
- f. Dane z Kuratorium Oświaty
- g. Intuicyjne rozeznanie rynku
- h. Informacja zwrotna od absolwentów
- i. Raporty z badań
- j. Inne: .....
- k. Żadne z powyższych

11. Czy szkoła w ciągu ostatnich 5 lat zrealizowała działania mające na celu modernizację oferty kształcenia? Jakie to były działania? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Wprowadzenie nowych kierunków nauczania, na które występuje zwiększone zapotrzebowanie na rynku pracy
- b. Zakup wyposażenia dydaktycznego
- c. Modernizacja siedziby szkoły
- d. Nawiązanie współpracy z pracodawcami
- e. Nawiązanie współpracy z innymi instytucjami
- f. Inne działania: .....
- g. Szkoła w ciągu ostatnich 5 lat nie realizowała działań mających na celu modernizację oferty kształcenia

12. Czy Państwa szkoła uzyskała dofinansowanie z działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

- a. Nie – szkoła nie przygotowała projektu z tego działania
- b. Nie – szkoła przygotowała projekt, lecz nie dostała dofinansowania -> proszę pominąć pytanie 14
- c. Tak – proszę pominąć pytanie 14 i na końcu wypełnić tabelę 3.

13. Czy Państwa szkoła uzyskała dofinansowanie na realizację projektów z innych źródeł?

- a. Nie – szkoła nie przygotowała projektu
- b. Nie – szkoła przygotowała projekt, lecz nie dostała dofinansowania -> proszę przejść do pytania nr 15.
- c. Tak – Proszę pominąć pytanie 14 i na końcu wypełnić tabelę 3.

14. Dlaczego szkoła nie przygotowała żadnego projektu? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Nie było takiej potrzeby / nie rozważano takiej możliwości
- b. Brak wiedzy na temat możliwości uzyskania dofinansowania
- c. Brak wsparcia ze strony organu prowadzącego
- d. Braki kadrowe (nie było komu napisać projektu)
- e. W obszarze, który interesował szkołę nie było możliwości uzyskania dofinansowania
- f. Inne powody:.....

15. Jak oceniają Państwo stan bazy dydaktycznej, jaką dysponuje Państwa placówka (stan budynku szkoły, wyposażenie)

- a. Bardzo źle
- b. Źle
- c. Średnio
- d. Dobrze
- e. Bardzo dobrze

16. Czy szkoła dysponuje własnymi warsztatami / pracowniami do prowadzenia zajęć praktycznych?

- a. Nie -> proszę o pominięcie pytań nr 17 i 18.
- b. Tak

17. Jak oceniają Państwo stan wyposażenia warsztatów szkolnych/pracowni do prowadzenia zajęć praktycznych w Państwa szkole?

- a. Bardzo źle
- b. Źle

- c. Średnio
- d. Dobrze
- e. Bardzo źle.

18. Jak oceniają Państwo stan technologiczny wyposażenia warsztatów szkolnych/pracowni do prowadzenia zajęć praktycznych w Państwa szkole?

- a. Sprzęt jest bardzo przestarzały
- b. Sprzęt jest trochę przestarzały
- c. Sprzęt nie jest ani przestarzały, ani nowoczesny
- d. Sprzęt jest nowoczesny
- e. Sprzęt jest bardzo nowoczesny

Podstawowe dane o szkole (odrębnie dla każdej szkoły wchodzącej w skład zespołu)

Nazwa szkoły: .....

Miejscowość: .....

* Jeśli pole nie dotyczy Państwa szkoły lub któregoś z zawodów, prosimy o wpisanie: n. d.

Tabela 1. Absolwenci roku szkolnego 2009/2010

Zawód	Liczba uczniów, którzy rozpoczęli naukę w ostatniej klasie szkoły w roku szkolnym 2009/2010	Liczba uczniów, którzy uzyskali świadectwa ukończenia nauki w roku szkolnym 2009/2010	Liczba uczniów podchodzących do egzaminu zawodowego w 2010 roku	Liczba uczniów, która zdała egzamin zawodowy w 2010 roku	Czy uczniowie w tym zawodzie odbywają praktyki zawodowe?

Tabela 2. Stan uczniów w roku szkolnym 2011/2012

Zawód	Liczba uczniów rozpoczynających naukę w roku szkolnym 2011/2012				
	Ogółem	W pierwszej klasie	W drugiej klasie	W trzeciej klasie *	W czwartej klasie *

--	--	--	--

Tabela 3 Projekty realizowane przez szkołę (lub w których szkoła bierze/ brała udział) finansowane ze źródeł zewnętrznych (za lata 2007-2011):

Projekt - tytuł	Źródło finansowania	Okres realizacji (wystarczająco lata)	Wartość projektu	Krótki opis, w tym rola szkoły (projektodawca czy partner/uczestnik projektu lub korzystający z projektu):

11.4.4. Ankieta Pocztaowa dla szkół w ramach badania dla Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku - Zasadnicza Szkoła Zawodowa

Poniższa ankieta jest częścią projektu „Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy” realizowanego przez firmę PSDB na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku. Celem projektu jest zgromadzenie danych na temat stanu szkolnictwa zawodowego w województwie podlaskim oraz stworzenie programów rozwojowych dla szkół. Informacje uzyskane dzięki poniższej ankiecie będą istotnym elementem projektu.

Prosimy o wypełnienie ankiety i odesłanie jej za pomocą dołączonej koperty na adres:

PSDB Sp. z o.o., ul. Marynarska 15, 02-674 Warszawa,

Lub przesłanie faxem na numer: 22 492 71 39

Lub wypełnienie ankiety elektronicznie pod adresem www.psdb.com.pl/ankieta_szkoly_Podlasie

Z góry dziękujemy za udział w projekcie i poświęcony czas!

Ankieta dla Zasadniczej Szkoły Zawodowej

Proszę wpisać nazwę szkoły:.....

- 1. Czy szkoła prowadzi działania o charakterze doradztwa zawodowego dla uczniów? Prosimy o zaznaczenie odpowiednich odpowiedzi (zakreślenie literki kółkiem).**
  - a. Zajęcia w szkole prowadzone przez nauczycieli zatrudnionych w Państwa placówce
  - b. Zajęcia w szkole prowadzone przez pedagogów szkolnych
  - c. Doradztwo prowadzone przez pracowników poradni pedagogiczno-psychologicznej
  - d. Zajęcia w szkole prowadzone przez doradców z innych instytucji (np. OHP, PUP)

- e. Szkolny Ośrodek Kariery
- f. Inne formy doradztwa: .....
- g. Żadne z powyższych

2. Czy szkoła prowadzi monitoring losów absolwentów?

- a. Nie -> proszę przejść do pytania nr 4.
- b. Tak -> w jaki sposób?
  - i. Systematyczne badania każdego z roczników opuszczających szkołę (tzn. realizowane co roku)
  - ii. Okazjonalne badania wybranych roczników opuszczających szkołę (np. co kilka lat)
  - iii. Pozyskiwanie informacji jedynie od absolwentów odwiedzających szkołę lub w inny sposób kontaktujących się ze szkołą
  - iv. Inny sposób: .....

3. Jeśli w Państwa placówce prowadzony jest monitoring losów absolwentów, prosimy o podanie danych na temat losów uczniów:

- a. Jaki odsetek absolwentów znajduje zatrudnienie w ciągu 12 miesięcy od zakończenia nauki? .....
- b. Jaki odsetek absolwentów kontynuuje naukę w innych szkołach? .....
- c. Jaki odsetek absolwentów nie kontynuuje edukacji ani nie znajduje zatrudnienia w ciągu 12 miesięcy od zakończenia nauki? .....

4. Jeśli szkoła nie prowadzi monitoringu absolwentów: jaki jest tego powód? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Brak środków
- b. Brak wiedzy na temat metod badania losów absolwentów
- c. Braki kadrowe (nie ma kto się tym zajmować)
- d. Nie ma takiej potrzeby
- e. Nie mamy takiego obowiązku
- f. Inne powody: .....

5. Czy w Państwa szkole organizowane są dodatkowe zajęcia dla uczniów, tj. stanowiące dodatkową formę aktywności lub uzupełnienie oferty edukacyjnej, a niewynikające bezpośrednio z wymagań programowych nauczania?

- a. Nie -> dlaczego? Proszę o zaznaczenie wszystkich pasujących odpowiedzi.
  - i. Brak środków
  - ii. Brak nauczycieli, którzy mogliby prowadzić tego typu zajęcia
  - iii. Brak chętnych do uczestniczenia w tego typu zajęciach
  - iv. Inne powody: .....
- b. Tak -> jakie to zajęcia? Proszę o zaznaczenie wszystkich pasujących odpowiedzi.
  - i. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) dla uczniów mających zaległości
  - ii. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych (niezawodowych) poszerzające wiedzę
  - iii. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów zawodowych
  - iv. Dodatkowe zajęcia z przedmiotów, które nie są zawarte w programie szkoły (np. dodatkowe języki obce)
  - v. Indywidualne konsultacje
  - vi. Kółka zainteresowań inne niż w punkcie ii (np. fotograficzne)
  - vii. Zajęcia sportowe

viii. Działalność charytatywna / dobroczynna (np. wolontariat, klub PCK)

ix. Inne zajęcia: .....

6. Czy szkoła współpracuje z pracodawcami w zakresie organizacji zajęć praktycznych?

a. Nie -> dlaczego?

- i. Na lokalnym rynku nie ma pracodawców, z którymi szkoła mogłaby nawiązać współpracę w tym zakresie
- ii. Szkoła próbowała nawiązać współpracę w zakresie organizacji zajęć praktycznych, lecz to się nie udało
- iii. Nie ma takiej potrzeby – zajęcia praktyczne są organizowane w szkole / CKP
- iv. Inne powody: .....

b. Tak

7. Jakie inne formy współpracy z pracodawcami prowadzi szkoła? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Organizacja kursów / zajęć / szkoleń dla uczniów przez pracodawców
- b. Organizacja kursów / zajęć / szkoleń dla nauczycieli przez pracodawców
- c. Sponsorowanie przez pracodawców stypendiów dla uczniów
- d. Wsparcie materialne dla szkoły ze strony pracodawców (np. urządzenia, materiały dydaktyczne, oprogramowanie itp.)
- e. Płatne staże dla uczniów
- f. Wycieczki do zakładów pracy
- g. Dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców (np. otwarcie nowego kierunku w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez pracodawców)
- h. Inne:.....
.....
- i. Żadne z powyższych

8. Czy szkoła współpracuje z poniższymi instytucjami?

a. Powiatowy Urząd Pracy	Tak Nie
b. Hufce Pracy	Tak Nie
c. Kluby Pracy OHP	Tak Nie
d. Cechy rzemiosł	Tak Nie
e. Izby Rzemieślnicze	Tak Nie
f. Pozostałe organizacje pracodawców	Tak Nie
g. Pozostałe organizacje pozarządowe	Tak Nie
h. Inne:	

9. Czy szkoła realizuje któreś z poniższych działań w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Analiza danych i z Wojewódzkiego i Powiatowych Urzędów Pracy
- b. Kontakty z pracodawcami
- c. Kontakty z cechami rzemiosł
- d. Kontakty z izbami rzemieślniczymi
- e. Kontakty z innymi organizacjami pracodawców
- f. Dane z Kuratorium Oświaty
- g. Intuicyjne rozeznanie rynku

- h. Informacja zwrotna od absolwentów
- i. Raporty z badań
- j. Inne: .....
- k. Żadne z powyższych

10. Czy szkoła w ciągu ostatnich 5 lat zrealizowała działania mające na celu modernizację oferty kształcenia? Jakie to były działania? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Wprowadzenie nowych kierunków nauczania, na które występuje zwiększone zapotrzebowanie na rynku pracy
- b. Zakup wyposażenia dydaktycznego
- c. Modernizacja siedziby szkoły
- d. Nawiązanie współpracy z pracodawcami
- e. Nawiązanie współpracy z innymi instytucjami
- f. Inne działania: .....
- g. Szkoła w ciągu ostatnich 5 lat nie realizowała działań mających na celu modernizację oferty kształcenia

11. Czy Państwa szkoła uzyskała dofinansowanie z działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

- a. Nie – szkoła nie przygotowała projektu z tego działania,
- b. Nie – szkoła przygotowała projekt, lecz nie dostała dofinansowania -> proszę pominąć pytanie 13
- c. Tak – proszę pominąć pytanie 13 i na końcu wypełnić tabelę 3.

12. Czy Państwa szkoła uzyskała dofinansowanie na realizację projektów z innych źródeł?

- a. Nie – szkoła nie przygotowała projektu
- b. Nie – szkoła przygotowała projekt, lecz nie dostała dofinansowania -> proszę przejść do pytania nr 14.
- c. Tak – Proszę pominąć pytanie 13 i na końcu wypełnić tabelę 3.

13. Dlaczego szkoła nie przygotowała żadnego projektu? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi.

- a. Nie było takiej potrzeby / nie rozważano takiej możliwości
- b. Brak wiedzy na temat możliwości uzyskania dofinansowania
- c. Brak wsparcia ze strony organu prowadzącego
- d. Braki kadrowe (nie było komu napisać projektu)
- e. W obszarze, który interesował szkołę nie było możliwości uzyskania dofinansowania
- f. Inne powody:.....

14. Jak oceniają Państwo stan bazy dydaktycznej, jaką dysponuje Państwa placówka (stan budynku szkoły, wyposażenie)

- a. Bardzo źle
- b. Źle
- c. Średnio
- d. Dobrze
- e. Bardzo dobrze

15. Czy szkoła dysponuje własnymi warsztatami / pracowniami do prowadzenia zajęć praktycznych?

- a. Nie -> proszę o pominięcie pytań nr 16 i 17.
- b. Tak

16. Jak oceniają Państwo stan wyposażenia warsztatów szkolnych/pracowni do prowadzenia zajęć praktycznych w Państwa szkole?

- a. Bardzo źle
- b. Źle
- c. Średnio
- d. Dobrze
- e. Bardzo źle.

17. Jak oceniają Państwo stan technologiczny wyposażenia warsztatów szkolnych/pracowni do prowadzenia zajęć praktycznych w Państwa szkole?

- a. Sprzęt jest bardzo przestarzały
- b. Sprzęt jest trochę przestarzały
- c. Sprzęt nie jest ani przestarzały, ani nowoczesny
- d. Sprzęt jest nowoczesny
- e. Sprzęt jest bardzo nowoczesny

Tabela 2. Liczba uczniów w roku szkolnym 2011/2012

Zawód	Liczba uczniów rozpoczynających naukę w roku szkolnym 2011/2012				
	Ogółem	W pierwszej klasie	W drugiej klasie	W trzeciej klasie *	W czwartej klasie *

Tabela 3 Projekty realizowane przez szkołę (lub w których szkoła bierze/ brała udział) finansowane ze źródeł zewnętrznych (za lata 2007-2011):

Projekt - tytuł	Źródło finansowania	Okres realizacji (wystarczająco lata)	Wartość projektu	Krótki opis, w tym rola szkoły (projektodawca czy partner/uczestnik projektu lub korzystający z projektu):

11.4.5. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z kuratorem

Wprowadzenie: wywiad ma charakter eksploracyjny, poprzedzający przygotowanie raportu metodologicznego, ma więc na celu uzyskanie wszelkich danych/informacji, będących w posiadaniu rozmówcy, a przydatnych w realizacji badania.

1. Kuratorium sprawuje nadzór pedagogiczny nad szkołami. Co to konkretnie oznacza? Jakimi narzędziami dysponuje? Jakie ma uprawnienia, a czego nie może zrobić nawet gdy widzi ewidentną potrzebę interwencji?
2. Jak wygląda codzienna współpraca pomiędzy kuratorium i szkołami?
3. W jakim stopniu P. zdaniem obecny system edukacji przygotowuje uczniów do wykonywania zawodu? W jakim stopniu wiedza wyniesiona ze szkoły okazuje się przydatna w pracy? Czy szkoła przygotowuje swoich uczniów do poszukiwania zatrudnienia? W jaki sposób? Czy znane są jakieś dobre praktyki w województwie podlaskim, które wskazują na to, że szkoła potrafi przygotować swoich uczniów do poszukiwania zatrudnienia i/lub odpowiedniego wykonywania zawodu? Jakie? Na czym polegają?
4. W jakim stopniu kwalifikacje absolwentów dostosowane są do potrzeb regionalnego rynku pracy? Jakich kwalifikacji jest w województwie podlaskim nadmiar, a których brakuje?
5. Czy w szkołach województwa kształci się zawodach/specjalnościach, na które nie ma zapotrzebowania na rynku pracy? Dlaczego? Jakie są bariery w dostosowywaniu kształcenia zawodowego do wymogów rynku pracy?
6. W jaki sposób dokonuje się oceny celowości istnienia określonej szkoły/typu szkoły/kierunku kształcenia? Czy polega się w tym zakresie wyłącznie na danych powiatowego/wojewódzkiego urzędu pracy, czy starostwa prowadzą własne badania/oceny, w tym monitoring losów absolwentów, czy może są to wyniki konsultacji z przedsiębiorstwami/organizacjami przedsiębiorców z terenu powiatu/województwa? Które z tych źródeł są najważniejsze?
7. Jak wygląda współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorstwami? Czy ma ona stały, sformalizowany charakter? Jeśli tak – to na czym to sformalizowanie polega; jeśli nie – to w jakich formach się odbywa? Jeśli nie ma takiej współpracy – to jakie są tego przyczyny?
8. Z kim oprócz pracodawców szkoły zawodowe współpracują w zakresie rozwoju edukacji zawodowej? W jaki sposób? Jak P. ocenia rolę Powiatowej Rady Zatrudnienia tym obszarze? A Wojewódzkiej Rady?
9. Prośba o przekazanie wszelkich materiałów, które mogą być pomocne w realizacji badania, a które są w posiadaniu Kuratorium
  - a. Materiały, analizy, wyniki badań na tematy dotyczące kształcenia zawodowego
  - b. dane nt. szkół, uczniów i absolwentów
  - c. wyniki ewaluacji pracy szkół w odniesieniu do szkół zawodowych [w miarę możliwości z metryczką, ale jeśli to niemożliwe – to zanonimizowane]

11.4.6. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem organizacji pracodawców

---

1. Czy P. organizacja w jakikolwiek sposób współpracuje ze szkołami zawodowymi? Z którymi szkołami P. współpracujecie? Proszę opisać na czym ta współpraca polega?
2. Czy P. organizacja orientuje się w jakich zawodach kształcą szkoły zawodowe w województwie podlaskim? Czy w jakikolwiek sposób P. organizacja interesuje się tym tematem i jest zaangażowana w proces decydowania o kierunkach kształcenia (w sposób formalny lub nieformalny, konsultacje, spotkania, opiniowanie, inne)?
3. Jeśli P. organizacja nie bierze udziału w procesie decyzyjnym o kierunkach kształcenia, to czy powinna być zaangażowana w ten proces i w jaki sposób? A jeśli jest zaangażowana, to czy obecna forma jest satysfakcjonująca? Jeśli nie, to w jaki sposób należałoby ją uzupełnić?
4. Jak P. oceniają sytuację na regionalnym rynku pracy? Na jakie zawody/specjalności jest tu zapotrzebowanie, a które są w zasadzie zbędne? Czy w szkołach zawodowych w województwie podlaskim kształcą się w tych „zbędnych” zawodach/specjalnościach? Dlaczego? Na jakich przesłankach opiera P. swoją opinię?
5. W jakich zawodach należałoby kształcić młodzież? Czy widzi P. zawody przyszłości, w których obecnie się nie kształcą lub w niewystarczającym zakresie?
6. Jak P. ocenia jakość i użyteczność danych z PUP? Czy zna P. wyniki monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie i regionie?
7. Czy absolwenci szkół zawodowych w województwie podlaskim otrzymują kwalifikacje przydatne na rynku pracy? A jeśli nie – to których szkół/kierunków kształcenia to dotyczy i jakie są tego przyczyny? W jakim stopniu szkoły zawodowe przygotowują uczniów do wykonywania zawodu? Czy szkoły zawodowe przygotowują swoich uczniów do poszukiwania zatrudnienia?
8. Jakie są bariery w dostosowywaniu kształcenia zawodowego do wymogów rynku pracy?
9. Czy orientuje się P. jak odbywa się nauczanie praktyczne w szkołach zawodowych? Czy jest to forma zadowalająca? Jeśli nie, jakie są jej wady, braki? Jak należałoby tę kwestię uregulować? Czy widzi P. w tym zakresie możliwość/zasadność zorganizowana systemowej współpracy z pracodawcami za pośrednictwem organizacji zrzeszającej pracodawców?
10. Czy są Panu znane przykłady skutecznej współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi samorządem a pracodawcami (partnerstwa, platformy współpracy)? Jakie? Proszę podać przykłady.

11.4.7. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem organu prowadzącego (starostwa, urzędy miast na prawach powiatu)

---

1. Starostwo powiatowe jest organem prowadzącym dla szkół zawodowych. Co to konkretnie oznacza? Jakimi narzędziami dysponuje? Jakie ma uprawnienia, a czego nie może zrobić nawet gdy widzi potrzebę interwencji?
2. Jak wiele szkół/zespołów szkół podlega starostwu (rozmówcy)? Czy jakaś szkoła została uruchomiona i/lub zamknięta w okresie ostatnich 5 lat; albo jakiś kierunek kształcenia? Jakie były przyczyny i jak wyglądał cały proces uruchamiania i/lub zamykania szkoły/kierunku kształcenia?

3. W jaki sposób starostwo dokonuje oceny celowości istnienia określonej szkoły/typu szkoły/kierunku kształcenia? Czy polega w tym zakresie wyłącznie na danych powiatowego urzędu pracy, czy też prowadzi własne badania/oceny, w tym monitoring losów absolwentów, czy może prowadzi stałe konsultacje z przedsiębiorstwami/organizacjami przedsiębiorców z terenu powiatu/województwa? Które z tych źródeł jest najważniejsze?
4. Jak P. ocenia sytuację na lokalnym rynku pracy? Na jakie zawody/specjalności jest tu zapotrzebowanie, a które są w zasadzie zbędne? Czy w szkołach powiatu kształcą się w tych „zbędnych” zawodach/specjalnościach? Dlaczego? Jakie zmiany w zapotrzebowaniu na zawody/specjalności przewiduje P. w perspektywie najbliższych pięciu lat? Jakie są tego powody? Na jakich przesłankach opiera P. swoją opinię? Czy w związku z tymi zmianami przewiduje zamykanie/otwieranie nowych kierunków kształcenia?
5. Jak P. ocenia jakość i użyteczność danych z PUP? Czy zna P. wyniki monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie i regionie?
6. Dokąd najczęściej – do jakich miejsc pracy - trafiają absolwenci szkół z terenu powiatu? Jak P. szacuje skalę migracji poza powiat, w tym do Białegostoku i poza województwo? Skąd czerpicie o tym Państwo informacje?
7. Czy absolwenci szkół z terenu powiatu otrzymują kwalifikacje przydatne na rynku pracy? A jeśli nie – to których szkół/kierunków kształcenia to dotyczy i jakie są tego przyczyny? W jakim stopniu podległe P. szkoły przygotowują uczniów do wykonywania zawodu? Czy podległe P. szkoły przygotowują swoich uczniów do poszukiwania zatrudnienia?
8. Jakie są bariery w dostosowywaniu kształcenia zawodowego do wymogów rynku pracy?
9. Jak wygląda współpraca starostwa i podległych starostwu szkół przedsiębiorstwami? Czy ma ona stały, sformalizowany charakter? Jeśli tak – to na czym to sformalizowanie polega; jeśli nie – to w jakich formach się odbywa? Jeśli nie ma takiej współpracy – to jakie są tego przyczyny?
10. Z kim oprócz pracodawców starostwo i podległe szkoły zawodowe współpracują w zakresie rozwoju edukacji zawodowej? W jaki sposób? Jak P. ocenia rolę Powiatowej Rady Zatrudnienia tym obszarze?
11. Czy w powiecie podległe P. szkoły zawodowe realizują projekty w ramach Działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?
  - a. Jeśli tak: - czy napotykali P. na jakieś bariery na etapie aplikowania? Jak? Jak sobie z nimi poradziliście? A czy na etapie realizacji występują jakieś bariery? Jak? Jak sobie z nimi radzicie?
    - czy widzi P. pozytywne efekty realizacji projektu/projektów? Jak?
    - czy w przyszłości powinny istnieć podobne możliwości dofinansowania projektów ukierunkowanych na wzmocnienie szkół zawodowych? Jak? ewentualnie powinny zostać wprowadzone zmiany? Dlaczego?
    - czy ma P. okazję do dzielenia się doświadczenia z realizacji projektu/projektów w ramach Działania 9.2 z innymi powiatami? Czy istnieje jakieś forum dyskusji na ten temat (służące m.in. zachęceniu pozostałych powiatów do złożenia projektów)?

b. Jeśli nie: - jakie są tego przyczyny? Czy nie ma takiej potrzeby czy też istnieją silne bariery aplikowania? Jakże to bariery? A jak P. uważa, jak z tymi barierami radzą sobie inne powiaty? Od jakimi warunkami starostwo zgodzi się wziąć udział w Działaniu 9.2? Czy byłoby P. zainteresowani złożeniem projektu pod warunkiem uzyskania pomocy w jego przygotowaniu zgodnie z wymaganiami WUP? A jeśli nie, to dlaczego?

11.4.8. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z dyrektorem szkoły/zespołu szkół

1. Prośba o prezentację zespołu szkół. Jakże szkoły wchodzą w skład zespołu szkół? W jakich zawodach szkoła kształci? Ilu uczniów uczy się obecnie w szkole/szkołach wchodzących w skład zespołu?

Zawody – wybór kierunków kształcenia

2. Dlaczego szkoła kształci w tych zawodach? Czy jest zapotrzebowanie na te zawody na lokalnym rynku pracy? W jaki sposób szkoła pozyskuje informacje o zapotrzebowaniu rynku pracy na zawody? Czy współpracuje w tym zakresie z kimś, np. PUP, pracodawcami, OHP, innymi osobami lub instytucjami? Na czym polega współpraca w tym zakresie (czy są to spotkania, badania, lektura raportów, inne)?
3. W jaki sposób odbywa się otwieranie nowych kierunków kształcenia lub zamykanie kierunków kształcenia? Jak podejmowana jest decyzja? Na jakiej podstawie? Jakże są uwarunkowania tej decyzji? Kto w niej uczestniczy? Czy szkoła niedawno otworzyła lub zamknęła kierunek nauczania? Jeśli tak, to dlaczego i jak to przebiegało?

Promocja szkoły/zespołu szkół

4. Czy szkoła prowadzi swoją promocję? W jakim celu? W jaki sposób?

Losy absolwentów

5. Jakże są losy absolwentów szkoły/zespołu szkół? Czy szkoła wie co się z nimi dzieje? Czy prowadzony jest monitoring losów absolwentów? Jeśli tak, w jaki sposób się odbywa? Jeśli nie, to dlaczego?

Doradztwo zawodowe

6. Czy w szkole funkcjonuje doradztwo zawodowe? Jeśli tak, w jaki sposób? Kto się zajmuje doradztwem? W jakim wymiarze godzinowym? Jaki odsetek uczniów korzysta z doradztwa zawodowego? Czy w szkole funkcjonuje Szkolny Ośrodek Kariery? Jeśli tak, czym się zajmuje? Jakże narzędzie wykorzystuje?
7. Czy szkoła współpracuje z instytucjami zewnętrznymi w zakresie doradztwa zawodowego np. PUP lub OHP, innymi instytucjami? Na czym ewentualna współpraca polega?

Program nauczania

8. Czy programy nauczania są adekwatne do potrzeb pracodawców (należy odrębnie omówić wszystkie zawody, w których szkoła kształci)? W jakim zakresie są dostosowane, a w jakim nie (oddzielnie dla każdego zawodu)? Czy absolwenci, zdaniem szkoły, są gotowi i zdolni do podjęcia zatrudnienia (odrębnie dla każdego zawodu)? Dlaczego? Jeśli nie, czego im brakuje, jakże wiedzy, jakich umiejętności?
9. Czy programy nauczania są wystarczająco praktyczne? Jak odbywa się nauczanie praktyczne w technikach i szkołach zawodowych? Czy to są wystarczające formy? Omówić tę kwestię dla każdego nauczanego zawodu.

10. Czy oprócz praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu szkoła organizuje w inny sposób kontakty uczniów z pracodawcami (np. wizyty w zakładach pracy, rozmowy z pracodawcami, zapraszanie pracodawców na lekcje?) – pytanie szczególnie istotne w ramach Modułu II
11. Z jakim pracodawcami szkoła współpracuje? Jak przebiega ta współpraca? Czy występują w jej trakcie trudności? Jakiego typu?
12. Czy w szkole prowadzone są zajęcia dodatkowe? Jeśli tak, to jakie? Dlaczego się je prowadzi? Dla jakiej grupy uczniów? Jakie jest zainteresowanie ze strony uczniów?
13. Czy szkoła posiada program rozwojowy (w rozumieniu rozporządzenie MEN)? Jakie są zapisy tego dokumentu? Czy szkoła realizuje te założenia? Jeśli nie, to dlaczego?

Pozyskiwanie środków zewnętrznych

14. Czy szkoła uczestniczy w programach edukacyjnych? W jakich? Czy szkoła jest projektodawcą czy korzysta z projektu?
15. Proszę opisać poszczególne projekty i zakres udziału szkoły.
16. Jaka jest motywacja szkoły do udziału w tych projektach?
17. Jakie są efekty, skutki tych projektów/ tego zaangażowania w projekty?
18. Jeśli szkoła realizuje program rozwojowy w ramach 9.2 należy dokładnie dopytać o okoliczności złożenia wniosku (przyczyny, czyja inicjatywa), realizacji (trudności, w tym formalne), o rezultaty i efekty.
19. Jeśli szkoła realizuje projekty w ramach programów międzynarodowych (np. Leonardo da Vinci, inne), to należy dokładnie dopytać o okoliczności zaangażowania, motywację, doświadczenia z realizacji, rezultaty i efekty.

Współpraca/partnerstwo (moduł II)

20. Czy szkoła uczestniczy w partnerstwie lub sieci współpracy z innymi instytucjami? Na czym ta platforma współpracy polega? Czego dotyczy (programy nauczania, doradztwo zawodowe, praktyki zawodowe, inne)? Czy jest to współpraca sformalizowana czy nieformalna? Jakie formy przybiera (regularne spotkania, wspólne działania, wspólne składanie projektów, inne)? Kto do niego należy?

Pytania do modułu III (w przypadku gdy szkoła kształci w zawodach deficytowych na rynku pracy, gdy w danym powiecie wielu absolwentów rejestruje się w PUP jako bezrobotni posiadając zawód, w którym kształci szkoła, gdy szkoła nie realizuje projektu w ramach Działania 9.2):

21. Czy szkoła posiada wiedzę nt. zawodów nadwyżkowych i deficytowych? Dlaczego szkoła nadal kształci w zawodach deficytowych?
22. Czy szkoła posiada wiedzę nt. skali bezrobocia wśród swoich absolwentów?
23. Jakie działania szkoła podejmuje, aby zmienić tę sytuację? Jakie może podejmować?
24. Dlaczego szkoła nie realizuje projektu w ramach Działania 9.2? Czy szkoła ubiegała się o dofinansowanie? Jeśli tak, to na jakim etapie odpadła z konkursu? Dlaczego? Jakiej wiedzy lub umiejętności zabrakło, żeby otrzymać środki z PO KL w ramach Działania 9.2? Jakie wsparcie byłoby potrzebne, aby móc ubiegać się o dofinansowanie?
25. Jakiego wsparcia szkoła potrzebuje, aby kształcić młodzież zgodnie z potrzebami rynku pracy/pracodawców?

11.4.9. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem IP do Działania 9.2 w Urzędzie Marszałkowskim

1. Jakie jest zainteresowanie szkół zawodowych w województwie podlaskim Działaniem 9.2? W jakim zakresie środki finansowe zostały zakontraktowane/wykorzystane? Czy istnieje zagrożenie niewykorzystania alokacji?
2. Czy wszystkie szkoły ubiegały się o środki z Działania 9.2? Które szkoły są najaktywniejsze? Być może da się wskazać obszar geograficzny (powiat), z którego szkoły są najaktywniejsze w Działaniu 9.2? Które szkoły (powiaty) są najmniej aktywne (nie ubiegały się w ogóle o środki, ubiegały się, ale bez powodzenia)? Czy potraficie P. powiedzieć dlaczego jedne szkoły (lub obszary) są bardziej aktywne a inne mniej lub w ogóle?
3. Jak przebiega proces naboru wniosków? Czy wnioskodawcy mają problemy na etapie oceny formalnej czy selekcja odbywa się dopiero na etapie oceny merytorycznej?
4. Czy konieczność posiadania programu rozwojowego stanowi znaczącą barierę dla wnioskodawców Działania 9.2, czy są to raczej inne czynniki np. konstrukcja wniosku o dofinansowanie?
5. Jak przebiega realizacja projektów? Czy beneficjenci mają szczególne problemy z realizacją zakresu merytorycznego projektów? Jakie? A jak przebiega rozliczanie projektów? Czy beneficjenci mają jakieś szczególne problemy w tej dziedzinie? Czy są jakieś problemy wynikające ze specyfiki systemu oświaty (np. regulacji dotyczących zarządzania finansowego szkołami, itp.)?
6. Czy kwestia konieczności współfinansowania projektów jest istotną barierą dla wnioskodawców?
7. Czy jakieś projekty można wskazać jako dobre praktyki tj. ich zakres merytoryczny był kompleksowy, wyróżniał się spośród innych projektów, i projekt był/jest realizowany bez większych problemów?

11.4.10. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku

Wprowadzenie: wywiad ma charakter eksploracyjny, poprzedzający przygotowanie raportu metodologicznego, ma więc na celu uzyskanie wszelkich danych/informacji, będących w posiadaniu Zamawiającego - WUP, a przydatnych w realizacji badania.

1. Jak wygląda sytuacja na podlaskim rynku pracy? Na ile różni się od sytuacji innych regionów, jaka jest specyfika regionu? Jakie można wyróżnić obszary specyficzne w ramach województwa z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy - czy ma sens wydzieleni subregionów z punktu widzenia dawnego podziału terytorialnego (łomżyński, suwalski, białostocki), czy należałoby stosować jakieś inne podziały – jakie?
2. Jakie są przyczyny obecnej sytuacji na rynku pracy, specyficzne dla regionu (upadek określonego typu zakładów pracy, nasilone powroty z emigracji, silna emigracja „wahadłowa”, wyjątkowe niedostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb, inne – jakie?)
3. Jakich grup szczególnie dotyka bezrobocie – czy jest tu widoczna specyfika województwa? A jeśli tak, to jakie są tego przyczyny?

4. W jakim stopniu kwalifikacje absolwentów dostosowane są do potrzeb regionalnego rynku pracy? Jakich kwalifikacji jest w województwie podlaskim nadmiar, a których brakuje?
5. Czy WUP dysponuje danymi/opracowaniami/analizami nt szkolnictwa zawodowego? Jeśli tak (to oprócz prośby o przekazanie), kto jest ich autorem? Czy ktoś oprócz WUP sporządza różnego typu analizy czy badania na ten temat. Dlaczego to właśnie WUP zleca tego typu badanie, skoro to nie on odpowiada za strukturę kształcenia?
6. W jakim stopniu obecny system edukacji przygotowuje uczniów do wykonywania zawodu? W jakim stopniu wiedza wyniesiona ze szkoły okazuje się przydatna w pracy? Czy szkoła przygotowuje swoich uczniów do poszukiwania zatrudnienia? W jaki sposób? Czy znane są Państwu jakieś dobre praktyki w województwie podlaskim, które wskazują na to, że szkoła potrafi przygotować swoich uczniów do poszukiwania zatrudnienia i/lub odpowiedniego wykonywania zawodu? Jakie? Na czym polegają?
7. Jak wygląda dotychczasowa współpraca WUP z odpowiednimi instytucjami, które odpowiadają za kształcenie zawodowe lub dla których jest to istotny temat (co konkretnie jest robione w ramach tej współpracy, jakie są doświadczenia, jakie bariery, co się sprawdza itp.):
  - a. Kurator
  - b. Powiaty
  - c. Inne organy prowadzące
  - d. Organizacje pracodawców i pracodawcy
  - e. Organizacje pozarządowe zajmujące się kwestiami edukacji i rynku pracy (czy są takie, jak dużo, prośba o przykłady)
8. Co P. wiadomo na temat współpracy na rzecz rozwoju edukacji zawodowej na poziomie powiatu (między PUP, szkołami a pracodawcami/organizacjami pracodawców/NGO)? Czy WUP może wskazać przykłady „dobrej praktyki” w tym zakresie?
9. Jakie działania podejmowane są na terenie województwa, aby przeciwdziałać bezrobociu absolwentów, młodych ludzi? Czy daje się zaobserwować współpracę różnych podmiotów w tym względzie?

[Uwaga: poniżej seria pytań dotycząca Działania 9.2. Chodzi nam o wiedzę WUP w tym zakresie. Zostanie również przeprowadzony wywiad w Urzędzie Marszałkowskim na ten sam temat]:

10. Jaką wiedzę posiada WUP nt. przebiegu wdrażania Działania 9.2 w województwie? Jakie jest zainteresowanie wnioskodawców? Jakie są bariery aplikowania? Jakie najczęściej są powody odrzucania wniosków na etapie oceny formalnej i jakie na etapie oceny merytorycznej? Jakie działania – motywująco-edukacyjne wykonano dotychczas, by zachęcić do zgłaszania projektów?
11. Co to znaczy, zdaniem WUP, dobry projekt w przypadku Działania 9.2? Czy może P. wskazać przykłady wyjątkowo interesujących projektów?
12. Jak według wiedzy WUP wygląda realizacja projektów? Na jakie bariery napotykają projekty już w trakcie realizacji? Czy może być tak, że to informacje o problemach z realizacją stają się przyczyną rezygnacji z aplikowania przez innych („propaganda szeptana”)? Co WUP (jako IP2) robi, co robi IP by unikać takich sytuacji?

13. Prośba o przekazanie wszelkich materiałów, które mogą być pomocne w realizacji badania, a które są w posiadaniu WUP
- a. Pismo polecające
  - b. Materiały, analizy, wyniki wcześniejszych badań na tematy dotyczące kształcenia zawodowego oraz losów absolwentów, także ogólnie rynku pracy (w tym badania pracodawców)
  - c. dane nt. liczby bezrobotnych zarejestrowanych będących absolwentami poszczególnych szkół zawodowych z 2010 r. (ew. też wcześniejsze)
  - d. analizy dot. Działania 9.2
  - e. materiały (typu dok. strategiczne) dot. kierunków rozwoju regionu

11.4.11. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego w ramach studium przypadku

---

Scenariusz wywiadu z pracodawcami współpracującymi ze szkołami wchodzącymi w skład zespołu szkół, z przedstawicielem PUP, z przedstawicielami innych instytucji biorących udział w partnerstwie (np. lokalna organizacja pozarządowa, organizacja pracodawców, itp.).

1. Jak wygląda P. współpraca ze szkołami zawodowymi, a w szczególności ..... (nazwa szkoła) ? Proszę opisać na czym ta współpraca polega?
2. Czy ma ona stały, sformalizowany charakter? Jeśli tak – to na czym to sformalizowanie polega, czy istnieje partnerstwo? Jeśli nie – to w jakich formach się odbywa?
3. Jeśli nie ma takiej współpracy – to jakie są tego przyczyny?
4. Czy podejmują P. wspólne działania na rzecz rozwiązywania problemów w edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy w powiatach? Jakie to działania, proszę je opisać.
5. Na jakie bariery i trudności napotykają P. chcąc prowadzić współpracę ze szkołami zawodowymi i innymi instytucjami/organizacjami w zakresie rozwoju edukacji zawodowej?
6. Czy zna P. system uruchamiania nowych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych? Czy biorą P. udział w konsultacjach nt. uruchamiania nowych kierunków kształcenia? Na czym te konsultacje polegają i czy P. zdaniem jest to forma wystarczająca i skuteczna?
7. Jeśli P. organizacja nie bierze udziału w procesie decyzyjnym o kierunkach kształcenia, to czy powinna być zaangażowana w ten proces i w jaki sposób? A jeśli jest zaangażowana, to czy obecna forma jest satysfakcjonująca? Jeśli nie, to w jaki sposób należałoby ją uzupełnić?
8. Czy widzą P. potrzebę współpracy środowisk lokalnych na rzecz rozwoju edukacji zawodowej pod kątem potrzeb rynku pracy w województwie podlaskim? Jakie formy powinna przyjmować ta współpraca – czego powinna dotyczyć konkretnie (organizacji praktycznej nauki zawodu, doradztwa zawodowego, uruchamiania kierunków nauczania, aktualizacji kompetencji zawodowych nauczycieli, innych obszarów), co konkretnie można robić wspólnie, co powinno być robione wspólnie?
9. Jak oceniają P. współpracę środowisk lokalnych na szczeblu samorząd - oświata? Jak oceniają P. współpracę środowisk lokalnych na szczeblu szkoły - pracodawcy?
10. Czy zna pan przykłady innych instytucji/organizacji, z którymi współpracują szkoły zawodowe, a szczególności (nazwa szkoły) w zakresie rozwoju edukacji zawodowej? W jaki sposób?

Pracodawcy

11. Czy szkoła współpracuje z P. w zakresie organizacji praktyk zawodowych? Jak przebiega ta współpraca? Jakie korzyści P. widzą z takiej współpracy? Jakie są bariery współpracy?
12. Czy szkoła współpracuje z P. w zakresie organizacji zajęć praktycznych? Jak przebiega ta współpraca? Jakie korzyści P. widzą z takiej współpracy? Jakie są bariery współpracy?
13. Jakie inne formy współpracy P. nawiązują? Jaki korzyści P. widzą z takiej współpracy? Jakie są bariery współpracy?

11.4.12. Kwestionariusz badania przedsiębiorców

Dzień dobry! Nazywam się _____ i reprezentuję firmę PSDB. Na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku realizujemy badanie pt. *Diagnoza stanu kształcenia zawodowego i potrzeb w zakresie modernizacji oferty kształcenia dotyczących efektywności i adekwatności kształcenia przez szkoły zawodowe w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy*. Badanie ma na celu opracowanie programu wsparcia dla placówek prowadzących kształcenie zawodowe. W związku z tym, chcielibyśmy zadać Pani/Panu kilka pytań dotyczących przede wszystkim kompetencji absolwentów szkół zawodowych i ich dostosowania do potrzeb Pani/Pana przedsiębiorstwa.

Wywiad potrwa ok. 10 min a Pana/Pani odpowiedzi będą traktowane jako poufne i prezentowane tylko w formie zbiorczych zestawień. Czy zgadza się Pan(i) na udział w badaniu?

1. Ilu pracowników zatrudnia Pani/Pana przedsiębiorstwo/instytucja? Chodzi o zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub ponawianą umowę zlecenie albo o dzieło.
  - a. Nie zatrudniamy nikogo [zakończyć wywiad]
  - b. 1 – 9 pracowników
  - c. 10 – 49 pracowników
  - d. 50 pracowników lub więcej
2. Czy Pana/Pani firma zatrudnia osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe lub średnie zawodowe?
  - a. Tak
  - b. Nie [zakończyć wywiad]
3. Czy jest Pan(i):
  - a. Właścicielem lub współwłaścicielem przedsiębiorstwa
  - b. Prezesem lub członkiem zarządu przedsiębiorstwa
  - c. Osobą na innego rodzaju stanowisku kierowniczym
  - d. Pracownikiem działu kadr lub księgowości
  - e. Zwykłym pracownikiem [ankieter - prosić o kontakt z członkiem kierownictwa lub działu kadr]

I. Ocena profili kształcenia w szkołach zawodowych

4. Czy Pana/Pani firma zatrudnia absolwentów szkół zawodowych (techników lub zawodówek), którzy ukończyli szkołę rok, dwa lub trzy lata temu?
- Tak
  - Nie
  - Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]
5. Czy Pana/Pani przedsiębiorstwo poszukiwało w ostatnich 3 latach pracowników posiadających wykształcenie zawodowe (zasadnicze lub średnie)?
- Tak
  - Nie
  - Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

ZADAJEMY PYTANIA 6 - 9 JEŚLI W PYT. 4 ODP. B

6. W jakich zawodach Pana/Pani przedsiębiorstwo poszukiwało pracowników?
[ankieter – wpisać odpowiedź]
- _____
  - _____
  - _____
  - _____
  - _____
  - Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]
7. Czy zawsze udawało się Panu/Pani w tym okresie znaleźć odpowiednich pracowników?
- Tak, ostatecznie zawsze znajdowałem/znajdowałam odpowiednie osoby
  - W większości wypadków znajdowałem/znajdowałam odpowiednie osoby
  - W większości wypadków nie mogłem/mogłam znaleźć odpowiednich osób
  - Nigdy nie udało mi się znaleźć odpowiednich osób
  - Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]
8. Czy pozyskanie nowych pracowników o odpowiednich kwalifikacjach było w Pana/Pani odczuciu:
- Bardzo łatwe
  - Raczej łatwe
  - Raczej trudne
  - Bardzo trudne
  - Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

9. Z czego Pana/Pani zdaniem wynikały trudności w pozyskaniu nowego pracownika o odpowiednich kwalifikacjach?
- a. W okolicy nie kształci się osób w zawodzie, którego potrzebowała firma
  - b. Absolwenci szkół zawodowych nie posiadają pożądanych przez nas kwalifikacji i umiejętności
  - c. W okolicy nie ma osób z wystarczającym doświadczeniem
  - d. W okolicy nie ma osób chętnych do pracy
  - e. W okolicy nie ma osób o odpowiedniej kulturze pracy
  - f. Z innych przyczyn, jakich?

10. Czy szkoły zawodowe działające w okolicy (kilka najbliższych powiatów) kształcą uczniów w zawodach, które są potrzebne w Pana/Pani przedsiębiorstwie?

ZADAJEMY PYTANIE JEŚLI W PYT. 9 NIE ZOSTAŁA ZAZNACZONA ODP. A

- a. Zdecydowanie tak
- b. Raczej tak
- c. Raczej nie
- d. Zdecydowanie nie
- e. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

11. Jakich zawodów/specjalności brakuje w ofercie szkół zawodowych w okolicy z perspektywy Pana/Pani przedsiębiorstwa?

ZADAJEMY PYTANIE JEŚLI W PYT. 10 ODP. C – D LUB W PYT. 9 ODP. A

[ankieter – wpisać odpowiedź]

- a. _____
- b. _____
- c. _____
- d. _____
- e. _____
- f. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

12. Czy liczba osób kształconych w zawodach potrzebnych Pana/Pani firmie jest wystarczająca?

[ankieter – wpisać odpowiedź]

- a. Zdecydowanie tak
- b. Raczej tak
- c. Raczej nie
- d. Zdecydowanie nie
- e. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

13. W jakich zawodach/specjalnościach liczba uczniów w szkołach zawodowych jest niewystarczająca?

[ankieter – wpisać odpowiedź]

- a. _____
- b. _____
- c. _____

- d. _____
 e. _____
 f. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

14. W jakich zawodach - Pana/Pani zdaniem – kształcą się zbyt wielu uczniów w zawodówkach i technikach?

[ankieter – wpisać odpowiedź]

- a. _____
 b. _____
 c. _____
 d. _____
 e. _____
 f. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

II. Ocena przygotowania absolwentów szkół zawodowych do wykonywania zawodu

15. Teraz chciał(a)bym, żeby ocenił(a) Pan(i) ocenia absolwentów szkół zawodowych w okolicy pod kątem kilku elementów. Proszę dokonać oceny na skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza bardzo źle, a 7 bardzo dobrze

przygotowanie teoretyczne do zawodu	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
przygotowanie praktyczne do zawodu	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
umiejętność obsługi sprzętu używanego w pracy	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
umiejętność obsługi komputera	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
posiadane uprawnienia i certyfikaty	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
Gotowość do podnoszenia kwalifikacji	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
znajomość języków obcych	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
przygotowanie do pracy w zespole	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć
pracowitość i kultura pracy	1	2	3	4	5	6	7	Nie wiem/trudno powiedzieć

16. Czy potrafi Pan(i) wskazać jakąś szkołę lub zespół szkół, których absolwenci są lepiej przygotowani do pracy, niż przeciętnie? Proszę podać nazwę i miejscowość, w której się ona mieści.

[ankieter – wpisać odpowiedź]

- a. _____
 b. Nie znam takiej szkoły/zespołu szkół [ankieter – nie czytać]
 c. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

17. Czy potrafi Pan(i) wskazać jakąś szkołę lub zespół szkół, których absolwenci są gorzej przygotowani do pracy, niż przeciętnie? Proszę podać nazwę i miejscowość, w której się ona mieści.

[ankieter – wpisać odpowiedź]

- a. _____
- b. Nie znam takiej szkoły/zespołu szkół [ankieter – nie czytać]
- c. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

18. Czy są jakieś zawody, których sposób nauczania w szkołach zawodowych wyjątkowo nie przystaje do warunków rynku pracy?

- a. Tak
- b. Nie
- c. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

19. Jakie są to zawody?

ZADAJEMY PYTANIE JEŚLI W PYT. 18 ODP. A

[ankieter – wpisać odpowiedź]

- a. _____
- b. _____
- c. _____
- d. _____
- e. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

III. Współpraca ze szkołami zawodowymi

20. Czy Pana/Pani firma współpracuje ze szkołami zawodowymi w praktycznej nauce zawodu poprzez:

a. Zatrudnianie młodocianych w celu przygotowania zawodowego	Tak	Nie
b. Przyjmowanie uczniów na praktyki zawodowe	Tak	Nie
c. Organizowanie zajęć praktycznych w zakładzie	Tak	Nie
d. Fundowanie stypendiów dla uczniów szkół zawodowych;	Tak	Nie
e. Udostępnianie pracowników jako nauczycieli przedmiotów zawodowych;	Tak	Nie
f. Inne. Jakież? _____	Tak	Nie

21. Na ile współpraca pracodawców ze szkołami zawodowymi w prowadzeniu nauki zawodu jest potrzebna?

- a. Bardzo potrzebna;
- b. Raczej potrzebna;
- c. Raczej niepotrzebna;
- d. Zupełnie niepotrzebna;

- e. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]
22. Na jakie bariery i trudności napotykają pracodawcy chcący prowadzić współpracę ze szkołami zawodowymi w zakresie praktycznej nauki zawodu?
- a. Brak zainteresowania ze strony szkół;
  - b. Brak czasu na tego typu działania;
  - c. Braki kadrowe;
  - d. Niewystarczająca wiedza w tym zakresie;
  - e. Trudności formalne w nawiązywaniu współpracy;
  - f. Brak korzyści z takiej działalności;
  - g. Inne, jakie? _____
  - h. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

IV. Plany pracodawców związane z zatrudnieniem w najbliższych 5 latach

23. Czy spodziewa się Pan(i), że w ciągu najbliższych 5 lat Pana/Pani przedsiębiorstwo będzie zatrudniać nowych pracowników z wykształceniem zawodowym?
- a. Tak
  - b. Nie
  - c. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter - nie czytać]

ZADAJEMY PYTANIA 24 – 25 JEŚLI W PYT. 23 ODP. A

24. Ilu pracowników z wykształceniem zawodowym spodziewa się Pan(i) zatrudnić?
- a. _____ [ankieter – wpisać liczbę]
  - b. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter - nie czytać]
25. W jakich zawodach planuje Pan(i) zatrudnić pracowników?
- a. _____
  - b. _____
  - c. _____
  - d. _____
  - e. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter – nie czytać]

Metryczka

- M1. W jakiej branży wg sekcji PKD z 2007 r. działa Państwa organizacja? Proszę wskazać jedną odpowiedź z poniższej listy. Jeśli prowadzą Państwo działalność w kilku branżach, proszę wskazać najważniejszą z nich.
- a. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
  - b. Górnictwo
  - c. Przetwórstwo przemysłowe
  - d. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz
  - e. Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja
  - f. Budownictwo
  - g. Handel i naprawa pojazdów

- h. Hotele i restauracje
- i. Transport, gospodarka magazynowa i łączność
- j. Informacja i komunikacja
- k. Finanse i ubezpieczenia
- l. Obsługa nieruchomości i firm
- m. Działalność naukowa i techniczna
- n. Usługi administrowania i działalność wspierająca
- o. Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne
- p. Edukacja
- q. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- r. Kultura, rozrywka i rekreacja
- s. Pozostała działalność usługowa
- t. Nie wiem/trudno powiedzieć [ankieter - nie czytać]

M2. Czy Pana/Pani przedsiębiorstwo mieści się:

- a. w mieście powyżej 100 tys. mieszkańców
- b. w mieście od 20 do 100 tys. mieszkańców
- c. w mieście do 20 tys. mieszkańców
- d. na wsi?

M3. Jaka jest forma prawna Pana/Pani przedsiębiorstwa?

- a. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
- b. Spółka akcyjna
- c. Spółka cywilna
- d. Spółka jawna
- e. Spółka komandytowa
- f. Przedsiębiorstwo prywatne osoby fizycznej
- g. Przedsiębiorstwo państwowe
- h. Inna. Jaka? _____ [ankieter – wpisać odpowiedź]

M4. Czy Pana/pani firma to:

- a. Samodzielne przedsiębiorstwa
- b. Oddział większego przedsiębiorstwa
- c. Własność innej firmy lub grupy kapitałowej
- d. Inne. Jakie? _____ [ankieter – wpisać odpowiedź]

M5. Jaki jest zasięg działania firmy?

- a. Rynek lokalny
- b. Rynek regionalny
- c. Rynek krajowy
- d. Rynek międzynarodowy.